ALEXANDRU PREDESCU

CUTEZĂTORII

IARBA FIARELOR

COLECȚIA CUTEZĂTORII

ALEXANDRU PREDESCU

IARBA FIARELOR

– roman –

Versiunea digitală 2.0 – mai 2022

Realizată după volumul apărut la Editura Albatros, București, 1985

Coperta: Adrian Ionescu

PARTEA ÎNTÂI

Oameni-s ca vremea:
Când veseli, când turbați…
(Zicală populară)

CAPITOLUL I
FURTUNĂ ÎN HAREM

În zăpușeala acelei după-amieze din sfârșitul lui Cuptor, Ibrahim-pașa, aianul Rusciucului, își sorbea toropit cafeaua în cerdacul cu geamlâc, bucuros că prin ușa întredeschisă pătrundea din când în când câte o dulce adiere dinspre Dunăre, înfiorând vița sălbatică ce învăluia casa. Fumul de tutun cu aromă de smochine și santal îi trezi în mod ciudat amintirea hamalului trențăros de odinioară, adunând resturi de țigări aruncate de negustorii evropeni pe cheiurile Stambulului. Și, încet-încet, fumul începu să se amestece tot mai insistent cu imagini din viața lui, de parcă el însuși ar fi fost o imensă narghilea în care ardeau amintirile: îngrijitor de catâri la isnaful marchidanilor… limonagiu în Marele Bazar… gropar la cimitirul ciumaților de dincolo de Top-Kapî… ienicer, bătut cu gârbaciul până ce-a învățat cum să-și așeze fără cusur lingura de ciorbă în pânza turbanului…

„Să știi că ticălosul de ciubucciu mi-a pus iar afion în narghilea”, mârâi pașa supărat numai pe jumătate.

Șirul imaginilor tulburi se rupse brusc ca într-o străfulgerare. Revăzu aproape aievea clipa când împlântase hangerul în spinarea unui buluc-bașă, salvând viața sultanului Mahmud al II-lea, în timpul marii răscoale a ienicerilor. Recunoscător, padișahul făcuse din umilul soldat pașă cu 3 tuiuri, astfel că norocosul Ibrahim era acum stăpân pe toată linia Dunării, având sub ascultare pașalele din Silistra, Nicopole și Vidin. Mai ținea sub ochiul lui treaz și pe Caragea, beiul Valahiei, de la care primea dese și bogate peșcheșuri.

„Cine știe dacă ienicerii nu-l vor răsturna într-o zi pe Mahmud, gândea uneori Ibrahim. Și, atunci, ce se va alege dintr-un biet pașă nevoit să pribegească peste Dunăre ca să-și scape capul?” Acest gând, înfipt ca un cui în conștiință, îi îndrepta toate strădaniile spre îmbogățire, făcând din el un mare avar chiar în mărunțișurile vieții de toate zilele.

Strălucirea dată odinioară acestei curți de Mustafa-pașa Bairactarul se ofilise, ca și frunza copacilor, florile și iarba de pe terasele ce coborau triste spre Dunăre. Numai iedera cățărată pe zidurile din jurul ogrăzii cu chip de maidan, și vița sălbatică de pe casă mai înviorau puțin aspectul dezolant al palatului.

Prieten cu Manuc-bei, Ibrahim cumpărase două moșii în Țara Românească pe numele hangiului și zarafului bucureștean, avându-și partea sa la alișverișurile urzite de Manuc între Dunăre și Bosfor.

Sătul de atâta fum, pașa ieși în prag să ia o gură de aer și, zărind șirul de chervane, adăpostite sub streașinile largi, tresări bucuros. Știa doar că sub coviltire se înghesuia marfă de preț din Țara Românească, ridicată pe nimica toată, cu ajutorul arnăuților lui Caragea,

făgăduindu-i câștig ademenitor. Deși se isprăvise de mult războiul cu muscalii, untul, seul, făina și cirivișul creșteau în preț pe fiecare zi. Ienicerimea, ostilă și nedisciplinată, prăda convoaiele, atunci când nu le atacau sârbii, albanezii și bulgarii, ținând astfel Stambulul sub blestemul foamei, cu toate îndârjitele măsuri ale stăpânirii. Se bucura satrapul și de știrea primită în acea dimineață, că un negustor adusese cu barcazul de peste Dunăre patru chervane doldora de marfă. Nu se îndoia că înțelepciunea vameșilor săi va găsi vreo pricină pentru confiscare.

Sunet de dairea, pătrunzând dinspre harem, îi aminti pașei că după ultimul iureș de pradă în Valahia al oamenilor săi, săvârșit în chip de cârjalii răsăriți din adâncurile tulburi ale Balcanilor, primise plocon două codane – una bălaie cu ochi albaștri, alta oacheșă cu ochii verzi – amândouă, sălbatice și nărăvașe ca mânjii neînvățați nici cu șaua, nici cu hamul. Le dăduse în grija Fatimei, cea mai vârstnică dintre cadâne, să le îmbăieze în aburi, să le gătească cu fermenele, hurmuzuri și brățări, să le învețe a cânta manele și toate câte se cer știute de muierea căreia i-a fost hărăzită fericirea de a trăi în harem.

— Prealuminate stăpâne, grăi paznicul de la perdeaua ușii, un ceauș al lui Manuc-bei așteaptă porunca măriei tale.

— Să intre, strigă pașa, înveselindu-se, știind că prietenul său din București nu-i da niciodată „bună ziua” fără folos.

„Ceaușul” era Nicolae Zoican, negustorul sosit cu cele patru chervane în cursul dimineții. Prin el, Manuc îi trimitea prețul recoltei de pe cele două moșii din Valahia. Îl ruga să-l ia sub ocrotire pe acest om de ispravă, ce merge cu marfa la Stambul, fiind el cunoscător al „cuviincioaselor obiceiuri și rânduieli fală de înalții dregători împărătești”. Mai amintea în răvaș că, printre alte daruri, negustorul aducea cu sine și o licoare ghiaurească, „veselnică și îmbietoare ca o cadână”.

— Prietenii lui Manuc sunt și prietenii mei, rosti sentențios pașa, poftindu-l să se așeze pe un colț al divanului său, ceea ce era o mare cinste.

Nerăbdător să-și vadă comoara trimisă de Manuc-bei, pașa răsturnă pungile pe masa goală. Erau galbeni de toate soiurile: stambulii, chesaro-crăiești, venetici, olandezi și funduclii. Îi răscoli cu amândouă mâinile, îi încercă în dinți, îi cântări în palmă, le privi luciul în lumină și le trecu unghia peste zimți. Satisfăcut, îi așeză iarăși în pungi și pungile într-o ladă de fier.

— Rog smerit pe luminăția-ta să binevoiască a gusta din această băutură veche de zece ani, căreia noi îi zicem țuică. De va fi pe placul strălucirii tale, mult s-ar bucura inima mea auzind porunca slobozită chelarului curții să primească un butoiaș pentru cămara prea viteazului și prea înțeleptului Ibrahim-pașa. Am mai îndrăznit să mai

aduc niște piei galbene și roșii pentru încălțări, încheie Zoican.

— Aferim, negustorule! Să-ți gustăm băutura.

Chelarul trase lângă sofa o masă rotundă și joasă, umplând două pocale de argint. După ce Zoican „luă credința” sorbind primul din licoarea chihlimbarie, pașa le goli cu sete pe amândouă, dând ochii peste cap și plescăind satisfăcut de tărie și gust.

— Spune-mi acum ce necazuri ai?

— Duc, luminăția-ta, marfă spre Stambul, împreună cu un tovarăș al meu. Drumurile sunt cu primejdie, iar slobozenie să purtăm flinte și pistoale n-avem. Oricând putem fi jefuiți și uciși de tâlhari.

— Bre ghiaur! Allah s-a milostivit de tine. Mâine trimit la Stambul opt chervane păzite de spahii. Ai să mergi cu ele.

Zoican mulțumi înclinându-se, fără a-i săruta mâna ori poala caftanului. Ibrahim nu se supără, deoarece, negustorul, fiind îmbrăcat evropenește, părea un fel de neamț sau de șved, iar după rânduielile elciilor străini, supușii evropeilor nu erau datori să sărute mâna ori caftanul nici măcar luminăției sale sultanul.

Om mândru, umblat prin târgurile Apusului cu Hagi Costache Pop din Sibiu, unchiul nevestei sale, Zoican, deși folosea în legăturile cu turcii înfloritul și mierosul lor limbaj, nu putea suferi ceremonialul, înecat în grețoasă slugărnicie. Îmbrăcat europenește, era scutit de toată mascarada temenelelor și a salamalecurilor, salutând simplu și cuviincios, după obiceiul apusenilor. Ca o chezășie pentru mărfuri, ele apăreau ca fiind proprietatea lui Ioniță Codobatură, care se făcuse sudit, adică supus chesaro-crăiesc, bucurându-se astfel de protecția consulului austriac din București și de cea a ambasadorului din Stambul. Cărăuș al lui Zoican, cu zeciuială la câștig, Ioniță avea sub coviltirul căruței și haine nemțești. Le îmbrăca însă mai mult în preajma vămilor, fiindcă altfel îl apuca râsul când se măsura din cap până-n tălpi, părându-i-se a fi leit neamțul cu spițeria „La ochiul lui Dumnezeu” de pe Podul Mogoșoaiei ori popa papistășesc de la Bărăție. Aștepta acum la ușa turcului, în gherocul negru și strâmt, necăjindu-se să-și amintească în ce chip dau nemții ziua bună fără să facă temenele până-n pământ.

Cu greu pricepu Ibrahim că Zoican și-a lăsat în prag tovarășul de negustorie. Dăduse de gustul țuicii. Când se dumiri, porunci ca și acel străin să fie chemat. Codobatură n-a mai avut când să-și amintească în ce fel salută evropeii, deoarece, amețit, Ibrahim îl bătu atât de prietenește pe umăr încât musafirul se îndoi de șale, fără voie, ceea ce aducea oarecum a salut nemțesc. Strigă apoi să vină mâncarea.

Fu o masă de bogătaș hapsân: chebap, pilaf și mere. De băut le dădu un vin alb și dulceag ca o limonadă, al cărui gust îl făcu pe Codobatură să cam strâmbe din nas.

La sfârșitul mesei, pașa întinse musafirilor un taler de lemn cu toți

sâmburii merelor înfulecate de el, poftindu-i să-i rontăie. Văzându-l pe Zoican cum îi mestecă tacticos, Codobatură îl urmă cu mare silă, după ce câteva clipe șovăise, dând prilej turcului să-l pironească cu privirea tulburată de băutură și ciudă.

— Mi-au rămas în gât sâmburii pașei și toată scârba ce mi-au cășunat-o. Mă mir că domnia-ta, cucoane Zoicane, zâmbești. Se vede că ți-au mers la inimă, se răcori oarecum Codobatură, în timp ce părăseau palatul lui Ibrahim.

— E o mare cinste făcută de mărimile turcești oaspeților, dându-le să rontăie sâmburii pe care-i scuipă. De te împotriveai, pașa socotea că-i ocară. Abraș și întărâtat de băutură cum era, putea să te și taie.

— Nu știu dacă m-ar fi tăiat, au ba; știu însă că eu n-aș sta nicio clipă la îndoială să-i sfărâm capul ăla teșit și pământiu.

— Cât privește plăcerea ce mi-a făcut-o rontăitul sâmburilor, află că te înșeli.

Spre mirarea lui Codobatură, Zoican îi jucă în palmă semințele castanii scoase din buzunar.

— M-am prefăcut numai că mănânc, Ioniță. Cu astfel de stăpâni mereu trebuie să te prefaci, de ți-e lehamite de atâta fățărnicie. La fiecare pas ți se întinde câte un pumn de sâmburi scârboși ca să-ți otrăvească până și bruma de noroc ce i-a mai scăpat lui Dumnezeu printre dește pentru sufletul nostru.

După sfatul lui Ibrahim, Zoican aduse chervanalele în curtea pașei, primind și găzduire într-o odăiță a chelarului. Numai Codobatură n-avea astâmpăr. Umbla printre căruțași, schimbând câte-o vorbă ici-colo, să-și mai înăbușe ciuda împotriva pașei. În ușa grajdului, un ins zdravăn și negricios, cu mustața cât vrabia, îi răspunse la bună ziua răstit, cu vorba iscată ca dintr-o suferință mocnită.

— Ți s-au înecat corăbiile? ori te-a robit ticălosul de pașă!

— Mai rău, boierule!

— Boier? Măi frate, sunt țăran ca și tine. De mă vezi îmbrăcat nemțește e numai o mascară.

Își dădură mâna, începând să sporovăiască de necazuri. Așa află că pe grăjdar îl cheamă Pintilie, că-i vlăscean din Comana și venise c-un vecin – Costache Vâlsan – și cu doi feciori să scape din robie fetele răpite de tâlhari pentru haremul lui Ibrahim-pașa. Se tocmiseră slugi ieftine pe la negustorii din târg. Cu puțin noroc, Pintilie intrase în slujba pașei. Calul împărătesc, primit de Ibrahim în dar de la sultan odată cu tuiurile, trăgea să moară. Pintilie vorbise într-o cârciumă, în auzul unor spahii, că om mai priceput ca el la beteșugurile cailor nu se află în toată împărăția.

Fu dus pe sus în fața pașei.

— Te-ai lăudat că ești mare vraci. Poți tămădui tu roibul, prăpăditule? strigă cu oarecare mânie Ibrahim, cătând la

îmbrăcămintea lui murdară și ponosită.

— Să-l văd, prea slăvite!

De cum l-a văzut, Pintilie și-a dat seama că animalul mâncase lacom verzitură de ghizdei și băuse apă, umflându-se, încât abia mai putea răsufla. După meșteșugul țăranilor noștri, îl înțepă, îi puse o țeava subțire de soc, și-n trei zile îl făcu să zburde prin curte, spre bucuria pașei.

— Ce răsplată ceri, ghiaurule?

— Sunt sărac, luminăția-ta. Mare noroc ar da peste mine de m-ai tocmi grăjdar. Nu cer decât mâncare și o zdreanță de haină. Dacă măria-ta s-o arăta mulțumit, mi-o da și câțiva piaștri pe an.

Bucuros de asemenea chilipir, pașa porunci să fie pus la tain din rânduiala beșliilor.

— Acum om face cum i-o fi vrerea Celui de Sus.

— Măi, Pintilie, Dumnezeu îți dă, dar în traistă nu-ți bagă. Și mie mi-e drag pașa cu sarea-n ochi! Vino să chibzuim, că-i treabă cu primejdie.

*

Înainte de căderea serii se ridicaseră nori dinspre Balcani. Toată noaptea, cerul, zguduit de tunete și ars de fulgere, vărsă un adevărat potop peste pământul însetat, prefăcând în ghioluri ulițele înguste ale Rusciucului și curțile din care se ridicau izuri acre de bălegar. De-abia către prânz chervanele și-au înlesnit plecarea spre Stambul.

Hasan, căpetenia spahiilor, avea o fâșie de pânză neagră petrecută peste ochiul stâng și gura strâmbă dintr-o mușcătură de sabie. Erau beteșuguri dobândite într-o viață de lupte și încăierări, ca achingiu prădalnic în oastea răzvrătitului Pasvan-Oglu și cârjaliu în propria-i ceată, dar nici lui Zoican, nici lui Codobatură, pocitania cu aer de tâlhar nu le inspira încredere, hotărând să fie cu ochii-n patru.

Băgând de seamă, când nu ieșiseră încă din Rusciuc, că Ioniță Codobatură își schimbase gherocul nemțesc cu ilicul și cioarecii oltenești, Zoican îl întrebă:

— De ce te rumânișii așa devreme, măi omule?

— Am o socoteală în târgul ăsta păcătos, kir Zoicane. Chervanele sunt pe seama lui Ispas și chiar de ți-o fi cu supărare, eu rămân.

— Ai înnebunit, Codobatură, ori ți s-a făcut de „aleluia” prin coclauri străine?

— Zi-mi ce crezi, și crede ce vrei, dar nu mă abat de la hotărârea mea. Curând o să te ajung din urmă cu inima împăcată. Fiecare cu blestemul lui!

Cum îl știa încăpățânat, Zoican nu mai stărui.

*

La asfințit, un călăreț bătu cu deznădejde în poarta curții lui

Ibrahim-pașa, aducând vești proaste. Ca la vreo trei ceasuri depărtare de târg, într-o pădure, tâlharii atacaseră convoiul.

— Cărăușii au strâns chervanele roată și se apără. Numai că hoții îi copleșesc. M-a trimis după ajutor, la luminăția-ta, un spahiu chior și cu gura strâmbă.

Furios, pașa izbucni într-un potop de sudalme.

„Dacă minte ca să ciupească doi-trei piaștri?"

— Închideți-l! O să-i dau ce i se cuvine când mă întorc.

Așa intră în temniță, pe negândite, Costache Vâlsan, tovarășul de dureri al lui Pintilie.

Turbat, Ibrahim porunci adunarea spahiilor, pornind în galop pe urma chervanelor, dar, parcă în ciudă, cerul se dezlănțui iarăși, la fel de abraș ca peste noapte, silind paznicii curții să se tragă la adăpost într-un grajd. Două ploști „uitate" de Codobatură pe-o buză de iesle, se strecurară curând de la un drept-credincios la altul, veștejind versetele Coranului cu opreliști la îndemnul dulcelui păcat.

În cetatea de care sta lipită curtea pașei, se aflau vreo cinzeci de beșlii, cu șalvarii peticiți și cu opincile rupte. Le era lehamite de slujba la împărăție. De cum se întuneca, se trânteau pe paturile acoperite cu rogojini, dormind duși până dimineața, chiar atunci când erau rânduiți de pază în turnurile de unde urmau să privegheze fluviul și târgul. Puțin le păsa de seraiul hapsânului. Își avea paza lui. De-ar fi luat foc, poate că nici nu catadicseau să arunce măcar o găleată de apă peste pojar. Gândeau numai la bucuriile de dincolo de ziduri, mai ales, la cele ale pântecelor și ale haremului, după care tânjeau. Pintilie le cunoștea păsul, astfel că n-avea nicio grijă dinspre partea lor, așteptând înfrigurat pe negustorașul îmbrăcat nemțește, după o vorbă șoptită la plecarea chervanelor.

În toiul nopții, Codobatură și flăcăii băltăreților de la Comana treceau peste împrejmuirea de piatră a curții, slujindu-se de crengile unui nuc bătrân. Nu se auzea decât răpăitul ploii. Întreg Rusciucul dormea profund, scăldat în răcoarea binefăcătoare, căzută după atâta îndelungă arșiță.

Valahii se întâlniră în cuhnia unde Arghira-bucătăreasa, roabă din Epir, își aștepta libertatea cu ajutorul lor. Îi informă că pașa lăsase de pază opt oameni: trei eunuci și patru spahii, beți-turtă la acel ceas, în afară de Ali-temnicerul, câine rău și credincios al stăpânului, veghind treaz la poarta dinspre târg.

— Îl miruiesc eu pe netrebnicul ăsta, se îndârji Pintilie și vă încredințez că n-o să mai audă în zori chemarea muezinului.

Pe când se răsucea cheia în ușa închisorii, Vâlsan, sătul de lupta necurmată cu șobolanii stârniți de foame din toate colțurile hrubei, sta gata să-i sară temnicerului în spinare, și, apoi… cum îi va fi scris! Auzi însă un glas cunoscut, din lumea unde nici soarele, nici luna nu

muriseră.

— Hai, măi Costache, că doar nu te tocmișI ca să păzești chițoranii lui Ibrahim prin iatacul ăsta scârbos!

La ușa haremului, un eunuc mătăhălos adormise rezemat de perete.

„Allah să-ți ierte păcatele!" îl blagoslovi Codobatură, mângâindu-l c-un retevei. Simți că și spânul duhnea strașnic a țuică. Pătrunseră ușor în odaia în care sforăiau eunucii, de unde se ridica aceeași binecuvântată mireasmă de prună. Îi legară zdravăn cu fâșii din macat, grămădind lângă ei și matahala doborâtă la ușa haremului.

Cu pași de pisică, fetele comănești enilor trecură pe lângă ușa Fatimei, pierzându-se în zăvoiul Dunării cu flăcăul lui Pintilie.

— Ne mai spune, Arghiro, o rugă Ioniță Codobatură, unde ține pașa flintele.

— În cetate. Doar patru lăzi sunt în cămara asta. Le-a adus un neamț alaltăieri.

— Îți mulțumesc, femeia lui Dumnezeu. Poarta dinspre târg e deschisă, iar domnia-ta, slobodă să pleci unde ți-e vrerea.

— Unde? În pustia morții? Acolo mi-s toate neamurile. Luați-mă cu voi!

— Te luăm, că tot o fi mai bine la noi ca pe ceea lume.

În vreme ce Ioniță smulgea lacătul cămării cu arme, Arghira cotrobăia să-și ia plata unei robii de peste cincisprezece ani.

La răsăritul soarelui, intrară teferi în stufărișul stăpânit de ghioluri și vânt, mai jos de raiaua Giurgiului.

— Fiindcă împreună l-am dijmuit pe Ibrahim, se cade să facem parte dreaptă, vorbi Arghira.

Recunoscând pungile trimise de Manuc pașei din Rusciuc, Codobatură șuieră uluit:

— Sunt două mii de galbeni! Bună treabă, femeie! Avem pentru ce-ți mulțumi. Măi fraților! nevoit sunt acum să vă las, ca să-mi ajung din urmă tovarășii porniți spre Stambul. Să îngropăm puștile, că de le află Caragea, nu știu câte stârvuri de vlășceni s-or legăna în furcile domnești.

— Nu, Ioniță. N-avea teamă. Le ducem într-un car cu fân la Comana. În Vlăsia noastră nu le mai dă de urmă nici mama lui Caragea.

— Bine, Pintilie. Numai că, după isprava pe care-o făcurăm, vă sfătuiesc să plecați din sat. Tâlharii pașei știu urma fetelor și oricând vă puteți aștepta la răzbunare. Acum aveți bani să vă răscumpărați de la boier. Ca oameni slobozi nu-i greu să încropiți o negustorie la București, unde o să vi se piardă urma. Dar mă minunez cum de mai sunteți „rumâni" când pravila a șters asemenea stare.

— Nu și pe cea de bunăvoie, Ioniță. Și, de mă crezi, au ba, eu și cu Vâlsan, ne-am vândut rumâni clucerului Tătăranu pentru o coadă de

găină.

— Ți-e poftă de glumă, Pintilie?

— Aș! Acum vreo zece ani, o jumulitură de orătanie porumbacă a vecinului Vâlsan tot sărea gardul și-mi râcâia ceapa și usturoiul din brazdă. Am ucis-o cu piatra, vrând s-o alung. S-a ridicat omul cu pârâ la zapciu, care m-a osândit să plătesc cincisprezece piaștri. Zece i-a băgat zapciul în buzunar și cinci i-a zvârlit păgubașului. M-am plâns ispravnicului. Ăsta mi-a dat mie dreptate. Numai că vecinul nu s-a lăsat. A mers cu pricina la Spătărie, unde s-a răsturnat din nou judecata, mai cu spor. Cum în fiecare an se schimbă dregătorii, tot dând fuga, când la unul, când la altul, azi eu, mâine Vâlsan și, tot întorcând judecățile pe dos, așijderea am întors și buzunarele, până ce ne-a pus sărăcia mâna-n gât, gata să ne taie răsuflarea. Nemaiavând după ce bea apă, am ajuns amândoi rumâni pe moșia ciocoiului, unde ne-am împăcat, crucindu-ne de năpasta judecăților fanarioțești și râzând amar de prostia noastră.

— De n-aș fi fost ars și eu de dreptatea tâlharilor, mai că nu mi-ar veni să te cred, Pintilie. Dar la noi, judecata-i precum crângul de mărăcini: intră oaia în el să scape de lup și iese jumulită; că judecătorul merge ca șarpele – niciodată drept! Acum aveți cu ce plăti prețul orătaniei care v-o robit. Urmați-mi sfatul. (Aveau să-l urmeze și peste câteva luni să zidească, în tovărășie, han cu aridicătură, lângă Straja Oborului, botezându-l „La Găina porumbacă”).

*

Abia târându-se pe șleaul desfundat de ploaie, convoiul chervanelor fu ajuns din urmă de Ibrahim-pașa, în popas de noapte. Spre bucuria și, în același timp, spre uimirea sa, pașa află că niciun tâlhar nu încercase să-l prade. Dar bucuria și uimirea i se schimbară curând în neliniște. Oare acel pezevenghi de ghiaur să-l fi pus pe drumuri numai pentru o răsplată hoțească? Oricât de puțin sprinten era la minte, Ibrahim își dădu seama că a fost păcălit cu cine știe ce gânduri rele; dar toată truda lui de a desluși ceva din țițele acestei taine fu zadarnică. Aprins de mânie, porunci spahiilor să fie gata de întoarcere într-o jumătate de ceas. Îl mai mângâia doar gândul răzbunării asupra ticălosului vârât în temniță. Are să-l jupoaie de viu, bucățică cu bucățică, să-i scoată ochii și să-i smulgă limba cea mincinoasă.

Zărindu-l pe Zoican, îi mărturisi ca unui prieten, cum fusese pus pe drumuri de un ticălos.

Zoican bănui numaidecât că Ioniță Codobatură nu e străin de pățania pașei. Dacă nechibzuitul o fi căzut cumva în mâinile beșliilor?

Ajuns acasă pe lumină, Ibrahim-pașa se împiedică în poartă de stârvul lui Ali. I se tăie răsuflarea și i se înmuiară picioarele, când află năpasta căzută asupra-i. Fusese amarnic prădat de bani, giuvaericale și

arme. Poate numai Allah îi cunoștea în acea clipă toată paguba.

Răcnind ca un apucat, se repezi la închisoare.

Ușa temniței, dată de perete, fu picătura ce umplu paharul. Simți că un cui îi pătrunde în creier; că începe să vadă negru înaintea ochilor; că mâinile și picioarele nu-l mai ascultă; că limba i se împleticește, și că se cufundă într-o apă tulbure, înecăcioasă.

*

După vreo zece zile de drum, chervanele lui Zoican, aflate în fruntea convoiului, opriră să-și adape caii în jgheabul unei fântâni din marginea Silivriului, sat turcesc ceva mai la răsărit, dormitând pe platoul ce se deschidea larg spre Marea de Marmara. Fură siliți să zăbovească vreme îndelungată, fiindcă o caravană își adăpa cămilele, lăsate de turci să soarbă în voie într-o liniște aproape religioasă, ca într-o reculegere prelungită.

Căruțașii puseră tuciul pe pirostrii. Le era tare dor de-o mămăligă vârtoasă.

— Nu ne dai să coacem niște năzbâtii de-alea nemțești? îl întrebă Ispas pe Zoican.

— Cum să nu!

Îi umplu omului căciula cu cartofi, al căror chip și gust unii cărăuși îl aflaseră pentru prima oară la acest drum, nefiind cunoscuți atunci în toată Țara Românească.

— De unde-i ai, kir Zoicane?

Râzând, le povesti cum adusese de la Sibiu o mână de cartofi. Când dăduse într-o ladă de niște gogonele, unele cât merele, altele cât oul, nevastă-sa, coana Polina, mușcase, scuipând și ocărându-l că vine de la drum cu tot felul de porcării papistășești.

— Am pus câțiva sub țest și când s-au copt i-a lăudat ca pe o bunătate a pământului. Din ce am adunat, în doi-trei ani am umplut grădinile băltenilor mei, iar de la ei și cele din satele vecine.

Când chervanele pașei îl ajunseră, Zoican întinse un cartof copt căpeteniei spahiilor. Hasan îl duse la nas și, plăcându-i mirosul, întrebă ce e:

— Ou de scorpie, glumi unul dintre căruțași.

— Ptiu! făcu turcul zborșindu-se și aruncând cartoful cât colo. Ai vrut să mă spurci, ghiaurule!

În zadar încercă Zoican să-l convingă că nu-i decât o nevinovată legumă. Spahiul n-a vrut să guste nici în ruptul capului, tot uitându-se chiorâș, când la negustor, când la căruțele lui.

— Mi-ai luat-o cu mult înainte, ghiaurule. Caii ăștia mărunți și păroși sunt tot așa de afurisiți ca și voi.

— Nu sunt mai iuți decât ai luminăției sale Ibrahim-pașa, ci căruțele noastre mai ușoare.

— Dar ce marfă duci, bre! îl iscodi Hasan, ros de nestăpânită curiozitate.

Drept răspuns, negustorul ridică pânza din spatele unui chervan. Pe sforile întinse sub coviltirul de rogojină, căptușit cu pânză de in, spânzurau cârnați oltenești, subțiri și strașnic de afumați. Dând fânul la o parte, vârî degetul în gâtul unui chiup, de unde scoase niște unsoare albă, încercând s-o dea spre mirosire lui Hasan.

— Untură și afumături de porc, efendi, pentru supușii ghiauri ai luminatului nostru padișah, îl lămuri negustorul, făcându-l pe turc să se cutremure de scârbă și să scuipe în praful alb-cenușiu al șleaului ce ducea de la Adrianopole la Stambul.

Zoican își dădu însă seama din privirea rea a lui Hasan, că acesta bănuiește și existența altor mărfuri mai de preț, și că n-are gânduri curate.

„Dacă avem un pic de noroc, mâine la prânz suntem la porțile Constantinopolului” își zise olteanul, cu gândul la orașul ce îl tulburase adânc de câte ori avusese ocazia să-l vadă în drumurile sale negustorești. Nu-l copleșea amintirea Bizanțului, cu năruitele palate ale bazileilor; nici mirajul seducător al Capitalei otomane, cu auritele moschei ale islamului credincios și războinic; nu-l fascinau luxuriantele grădini cu chioșcuri albe umbrite de sicomori, smochini și chiparoși ori vălmășagul bizar al neamurilor, limbilor și straielor. Îl lăsa aproape indiferent puzderia dervișilor fanatici, ca și mizeria lingavilor călugări ortodocși, stăpâniți de patriarhul ce trona la Küru Cesmé, pe Bosfor, cu strălucire trasă din rodul mănos al mânăstirilor închinate de domnii și boierii valahi, așa cum nu-l impresiona nici pustietatea cimitirelor turcești, înecate în cea mai cutremurătoare tristețe. Spiritul său negustoresc îi călăuzea mereu pașii spre Marele Bazar, să rătăcească prin labirintul cu ulițe înguste, cu puzderie de prăvălii și tarabe, unde luxul nebun al Orientului se împerechea în mod straniu cu cea mai cumplită sărăcie. Masa de oameni, scurgându-se ca o lavă grea de lene și păcate, era parcă imaginea vie a resemnării acestui oraș, stăpânit de cruzimea stăpânilor, de atotputernicia bancherilor, de șiretenia diplomaților și negustorilor, de mită, intrigă, spionaj, trădări, camătă, bacșiș și sperjur. Aici vedea mai bine ca oriunde măreția Stambulului, ridicată pe geamătul atâtor popoare subjugate, simțind din plin umilința ticăloșirii și blestemul aruncat de fabulosul oraș, de atâtea veacuri, asupra țării sale.

— Cucoane Zoicane, îi șopti Codobatură, care de două zile îl ajunsese din urmă. Pocitania de Hasan uneltește ceva. A trimis un spahiu înainte, la Stambul, iar azi noaptea a vârât în fânul din codârla căruței domniei tale două pistoale învelite într-o basma roșie. Le-am lăsat acolo, ca să te întreb ce facem.

— Ei, Ioniță, tâlharul caută pricină ca să asmută Agia Stambulului

asupra noastră. Găsindu-ne armele, ne vor despuia de tot avutul și, de nu vom ajunge la galere, în cel mai fericit caz ne vom întoarce acasă desculți, goi și flămânzi. Nu și-a făcut socoteală proastă, tâlharul, fiindcă, pentru această ticăloșie ar primi un sfert din marfă. Dar n-o să-i meargă! Nu de pistoalele lui Hasan am grijă, ci de flintele ascunse pe fundul căruței lui Ispas, fără care nu puteam porni la drum.

Ajunși într-un sat, din marginea căruia începură a se arăta în zare minaretele Stambulului, se rupse osia din spate a căruței lui Ispas. Sub privirea curioasă a lui Hasan, oamenii scoaseră marfa înghesuind-o în celelalte chervane.

— Neghiobule! îi strigă Zoican. Cum ai plecat cu asemenea putregai la drum? Caută să meremetisești osia cât mai curând și vino la caravanseraiul lui Giugiuc-bei, lângă bazar. Altfel o să te mănânce câinii pe-aici, așa cum meriți!

— Ghinion, îi tălmăci apoi Zoican spahiului, prefăcându-se a nu ști că turcul vorbește românește, așa cum îl prevenise Pintilie.

— Bine că ai luat marfa, îl consolă Hasan.

Înjurând de mama focului și trântind căciula de pământ, Ispas deshămă caii, tot învârtindu-se în jurul căruței, până ce Zoican îi șopti:

— Faci cum ne-am înțeles.

— Fac, dar mare comedian ăi fi fost, cucoane Zoicane. Mai să-mi vină a crede că mă ocărai serios.

La Poarta Silivriului, tăiată în vechiul zid al împăratului Teodosie, convoiul fu oprit de vameșii Stambulului. Un ofițer al Agiei le cercetă atent hârtiile. Văzând că pașa din Rusciuc cerea ca negustorul să fie primit cu omenie, întrucât duce marfă pentru cămările împărătești, se uită chiorâș la Hasan, apoi porunci soldaților să dea jos fânul din codârla lui Zoican, până ce găsiră basmaua roșie. Când o văzu, chiorului îi străluci ochiul de satisfacție.

— A cui e? întrebă ofițerul.

— A mea, răspunse Zoican.

Se simțea în ea greutate de fier; dar, când fu desfăcută, Hasan rămase prostit, aflându-se acolo doar un clește, un ciocan și câteva caiele pentru potcovitul cailor.

Înfuriat că fusese rupt de la treburile lui printr-o știre falsă, ofițerul nu mai scotoci și prin celelalte căruțe, convins că lui Hasan i se năzărise, având numai un ochi. Temându-se de mânia Marelui vizir, care poruncise ca negustorii să fie lăsați cât mai slobod să îndestuleze orașul înfometat, trimisul Agiei îl cinsti pe spahiu cu câteva ocări și c-un lat de sabie pe spinare.

— Bre, îi vorbi Zoican, ce i-a cășunat ofițerului ăsta din senin pe domnia-ta?

— Câine! răspunse, mânios Hasan, sudalmă adresată mai mult

negustorului decât ofițerului. Dar Zoican se făcu a nu înțelege, fără a-și trăda în vreun fel mulțumirea pentru renghiul jucat tâlharului.

Mormăind ocări ce-ar fi făcut să se cutremure până și sfânta piatră de la Mecca, Hasan își jură să se răzbune pe acest blestemat de ghiaur, care-i răsturnase tot planul si-l făcuse de râs în fața soldaților săi. Temându-se ca pezevenghiul de valah să nu-l pârască lui Ibrahim-pașa, se hotărî să-l ucidă. Stambulul e mare. Cine poate afla pe cel ce-a vârât cuțitul în spatele unui ghiaur, când în oraș mișună tâlharii?

Zoican se îndreptă cu chervanele spre Marele Bazar, unde Ahmed-efendi își avea bolțile negustorești, fiind cel mai vestit toptangiu de pielărie și blănuri fine din întreg Stambulul. Îi aducea piei lucrate cu mare meșteșug de tăbăcarii din Transilvania. Vânduse la Sibiu o cireadă de vite în tovărășie cu slugerul Tudor Vladimirescu, prietenul său. Aveau amândoi înțelegere ca din câștigul net al negustoriei, o treime să fie pusă la „Casa de comerț” a lui Hagi Costache Pop din Sibiu, pentru un gând ascuns, stârnit de când Caragea jefuia cu o cruzime ce întrecea pe a oricărui alt bei fanariot dinaintea lui.

Lui Ahmed-efendi îi plăcu tare mult marfa, numai piei galbene și roșii, din care se lucrau încălțările protipendadei turcești. Se tocmi însă sângeros, așa cum sunt obișnuiți turcii să se tocmească, dar nici olteanul nu se lăsa mai prejos. De trei ori întorsese căruțele să plece din fața prăvăliei și, tot de atâtea ori, fusese oprit, izbutind să mai scoată câte-un adaus la preț. Alimentele le vându ușor la caravanseraiul lui Kricor. Porni apoi să dea niște bani lui Garabet, îngrijitorul Casei lui Manuc-bei. O zări de departe ascunsă printre chiparoșii de un verde întunecat, cu umbrele așternute peste bătrânele ziduri ale Bizanțului. Poarta dinspre oraș dădea în ulița îngustă a bisericii Sfânta Irina. Pe aici coborî în grabă, fiind nevoit să se oprească, atunci când zări în curtea lui Manuc ieniceri cu coifuri înalte și ascuțite aidoma unor căpățâni de zahăr. Încercând să intre, fu împroșcat cu înjurături și îmbrâncit în mijlocul uliței.

„Se vede că Înalta Poartă s-a supărat rău pe Manuc”, gândi Zoican, îndreptându-se spre o cafenea din apropiere. Patronul, un armean negricios, bătrân și sfrijit, ștergea mesele cu pământuful unei cozi de viței. Îl întrebă dacă dorește cafea și ciubuc ori o porție de chebap proaspăt, cu azimă caldă.

— Chebap, răspunse Zoican, și-o ulcică de vin.

— Vin? Hm! Se vede că ești străin, efendi. Cafenelele n-au slobozenie pentru asemenea băutură. Am limonadă, bragă și salep. Dar din ce parte de lume ești?

— De peste Dunăre.

— Român?

— Da!

— Bun venit! îi răspunse cafegiul în românește, bucuros de parcă ar

fi revăzut un vechi prieten. Am avut cafenea la București, pe Podul Târgului de Afară, în marginea mahalalei Armenești, aproape de casa lui Manuc-bei, așa cum am și la Stambul. Dragomanul m-a ajutat mult și mi se strânge inima când văd ienicerii în curtea și-n casa lui.

— Și Garabet, unde-i?

— L-au ridicat aseară. Copiii și nevasta au scăpat. Sunt la neamuri în Galata. Manuc e în mare primejdie. Cine poate ști cu ce l-a mâniat pe padișah ori pe Marele Vizir. Ce n-aș da să-l pot vesti la timp!

— Îi dau eu de știre. Sunt un prieten de negoț al beiului. Am adus bani pentru Garabet și cum nu mai pot întârzia, n-ai vrea să-i duci nevestei lui?

— E pentru mine o datorie, efendi. Mă numesc Krikor. Spune-i, rogu-te, slăvitului dragoman, că-i sărut mâna și mă plec în fața lui ca o smerită și credincioasă slugă.

— N-am să uit, kir Kricor. Cum găsesc însă o corabie ce merge spre Varna?

— Găsim, efendi!

De la Capuchehaia Țării Românești, al cărui frate era toptangiu la București, Zoican află că turcii s-au trezit cam târziu că au fost trași pe sfoară prin pacea încheiată la București în 1812, socotind că numai prin trădare s-au putut lăsa țarului pământuri turcești și jumătate din Moldova. Pe Dumitrachi Moruzi, care a slujit ca dragoman în tratativele de pace, l-a chemat Marele Vizir, i-a mulțumit pentru slujbă, îmbrăcându-l în caftan, și apoi l-a tăiat îndată, pentru trădare. Asemenea, i-a mai fost tăiat al doilea frate, iar al treilea, bătrânul Alexandru, fostul domn al Moldovei și al Țării Românești, a fost trimis la galere. Cum Manuc a făcut legătura dintre muscali și turci, în hanul lui trătăluindu-se pacea, e socotit vinovat. Cercetarea și sigilarea casei sale e începutul sfârșitului.

Părăsind Vlah-seraiul, aflat în Fanar, Zoican se întoarse nerăbdător la Kricor.

— Efendi, mâine în zori pleacă o corabie la Varna. Am vorbit cu căpitanul Alvaro. Căutați pe chei vasul „Fortuna” și dați comandantului răvașul ăsta.

Zoican își întâlni oamenii la hanul lui Iani, pornindu-i spre țară.

— De la Babaeski ieșiți la Varna și, prin Razgrad, la Rusciuc. Feriți-vă de drumul pe care am venit. Hasan pândește, pentru răzbunare și bani.

Zoican se grăbea să apere capul lui Manuc, dar ținea să isprăvească și o treabă pentru care acesta îi dăduse un răspuns în doi peri. Îl opri doar pe Codobatură ca tovarăș de drum.

CAPITOLUL II
PIRAȚII

Oamenii lui Zoican plecară călăuziți de Ispas. Erau toți foști panduri și căruțași hârșiți, învățați cu drumurile Balcanilor și cu primejdiile ce se pot ivi la fiecare pas. Se mai lipise de ei un bulgar cu nevasta. Omul avea pe frunte o urmă de potcoavă pusă cu fierul roșu.

— Nu te mira, creștine. Am fost ucenic la o fierărie. Un afurisit de spahiu mi-a lipit pe frunte potcoava scoasă din foc, mâniat că am aprins greu mangalul.

După trei zile de mers, aproape de valea râului Ergené, Ispas recunoscu pe unul din spahiii lui Hasan, după calul sur și pușca rusească. Trecuse în galop, făcându-se că nu-i cunoaște.

— Începe nunta cu Hasan, le spuse căruțașilor. Sigur că o să ne lovească la cotitura din pădure, unde cele două stânci, ca două momâi, îngustează drumul. Am mas noi acolo o noapte, când veneam spre Stambul.

Desfăcând podina dublă a căruții, scoase armele, împărțindu-le oamenilor, apoi ceru bulgarului și nevestei lui să coboare, fiindcă se așteaptă la o luptă cu niște spahii și nu vrea să le primejduiască viața.

— Nu cobor, răspunse bulgarul. Eu și nevastă-mea tragem bine și cu flinta și cu pistolul. Îi știu pe tâlhari. I-am întâlnit ieri. Ascultau de unul chior.

— Așa-i! Are o socoteală cu noi și pentru asta nu trebuie să-ți vâri pielea în saramură.

— Ba! Am și eu o socoteală cu el. Când a trecut pe lângă mine, chiorul mi-a cerut în bătaie de joc să-i împrumut nevasta pentru la noapte. M-am făcut că nu înțeleg și i-am întins pâinea pe care o aveam în traistă. De ieri n-am pus o bucătură în gură. Țin să-mi plătească pâinea și ocara.

Câțiva din oamenii lui Ispas săriră în huceagurile ce urmau șoseaua.

— Strecurați-vă până la stânci. Când or să ne atace tâlharii, îi loviți cu foc din coaste.

Soarele pătrundea pieziș prin desișul pădurii de stejar, gata de asfințit. Sub coviltirul din față Ispas și Ivanciu așteptau cu armele încărcate. Mergeau la pas pe ulucul îngust și adânc al șleaului, într-o liniște nefirească de parcă ar fi străbătut o pădure încremenită. O lumină roșiatică juca pe crestetul pustiu al stâncilor, prelingându-se ușor peste umerii de piatră, spre apus. Niciun semn de primejdie nu se vădea de nicăieri, când un șuierat scurt spulberă liniștea, în vreme ce patru spahii săriră cu armele întinse în fața căruțelor. În aceeași clipă, de după stânci, glasul lui Hasan răsună amenințător:

— Dacă mai faceți un pas, vă ucid ca pe niște câini.

Dar, de cum scoase capul, pușca lui Ivanciu nu-și greși ținta. Năuciți de focurile ce veneau din toate părțile și descurajați de sfârșitul lui Hasan, spahiii o rupseră la fugă în adâncul pădurii.

— Vino nevastă să-ți vezi ibovnicul! îi strigă Ivanciu femeii, rostogolind cu piciorul în praful înroșit, trupul fără de viață a lui Hasan.

Dimineața, la Babaeski, Ivanciu trase căruțele în curtea lui sărăcăcioasă și, ospătându-și prietenii, ceru pentru sine arma care-i scăpase de căpetenia tâlharilor și hangerul cu mâner din picior de mistreț.

*

„Fortuna", corabia venețiană cu trei catarge, transporta mărfuri și călători din porturile Levantului spre Stambul, Varna și Odesa. Căpitanul Alvaro primi pe Zoican și Codobatură cerându-le iertare că nu le poate oferi decât locuri pe punte. De-ale gurii n-are decât pentru călătorii tocmiți mai înainte și mai ales pentru cei șase levantini din echipaj, care, când nu dorm și nu cântă, mănâncă.

— Nu ducem lipsă de mâncare. Cu dormitul e mai greu, fiindcă atât eu, cât și tovarășul ăsta al meu suntem învățați să ne tolănim numai pe saltele de catifea umplute cu fulgi de porumbiță, sub baldachine de mătase, răspunse Zoican cu afectată seriozitate, cucerind simpatia marinarului.

„Valahii ăștia au mult haz", își zise căpitanul Alvaro, apoi, lovindu-se cu palma peste frunte, în semn că și-a amintit ceva de mare însemnătate, plecă grăbit. La scurt timp, se înapoie surâzând, însoțit de o namilă de matelot, ale cărui palme aminteau de lopețile cu care se vântură grâul la arie.

— Bun găsit, măi fraților, rosti uriașul, iacă, tare îmi era dor să mai grăiesc o țâră rumânește, că de mult n-am mai auzit limba alor mei!

— Te cred, îi răspunse Zoican, dar de-o gură de rachiu de-al nostru nu ți-o fi dor?

Nu mai avu timp să prindă vreun răspuns, fiindcă marinarul înșfăcă plosca întinsă și, într-o clipită, o auzi bolborosind speriată sub mustața uriașului.

— Strașnic rachiu!

— Țuică bătrână. Și de ți-o pofti inima, ți-oi da să guști si-un pic de cârnați oltenești.

Aflară că-l cheamă Eremie, transilvănean de prin părțile Sibiului; că fusese îmbarcat pe o corabie austriacă, eșuată lângă Pireu și de atunci colindă mările. Dar, tot întinzând vorba, îi înfulecă lui Zoican câțiva coți de cârnați oltenești. Și ar mai fi înfulecat de n-ar fi fost chemat jos, în cabina căpitanului.

Marea, până atunci liniștită, începu să fiarbă. Corabia, plutind cu

toate pânzele umflate de vântul venit dinspre Bosfor, sălta tot mai nesuferit pe crestele înspumate ale valurilor.

În vuietul stârnit, răzbătu ca tunetul un potop de înjurături. Se rostogoleau în el toți sfinții din calendarul ortodox. Nicicând o asemenea blasfemică sudalmă nu va fi produs atâta bucurie asupra unor suflete chinuite.

— Încă unul de-al nostru, tresări Zoican,

Atunci, zăriră un român cu suman de lână cenușie, umblând în patru labe pe punte, ca un prunc când începe să-nvețe a merge.

— Pierduși averile lui Iov, măi frate, de te prăpădești așa cu firea?

Auzindu-și limba în această lume străină, omul sări uluit în picioare, pierindu-i ca prin farmec cumplitu-i necaz.

— Pierdui măciuca. Am măsurat cu ea tot drumul de la Eși la Ierusalim, răspunse moldoveanul Toma Știr, privindu-l curios pe Zoican. Fără ea parcă mi-am rupt o mână.

— Ai fost în hagialâc?

— Boierul meu a ținut să se-nchine la Sfântul Mormânt. M-o luat cu el, făgăduindu-mi slobozenie și-un pogon de pământ, dar i-au rămas oasele pe-acolo, fi-i-ar pământul să-i fie, Doamne iartă-mă, că hulesc sfântu' pământ.

Capricioasă, Marea Neagră își aprinde și-și stinge furia pe negândite. Curând, valurile se domoliră și huietul se pierdu în nemărginirea apelor. În liniștea așternută, izbucni atunci un strigăt de triumf: „Uite-o"! Toma Știr își freca bucuros palmele. Descoperise măciuca proptită de o babà în marginea punții, dar însuflețirea lui pentru frântura de lemn stârni hazul lui Codobatură, care-l porecli, în glumă, „Hagi Măciucă".

Locul lui Eremie la cârmă îl luase unul dintre levantinii angajați de curând, când echipajul Fortunei fusese arestat la Heraclion, unde ucisese un ienicer, într-o cârciumă. Timonierul purta nădragi grecești, strânși pe pulpă, ilic turcesc și-un fes cenușiu cu ciucure lung pe care vântul îl răsucea, izbindu-i fața întunecată de corsar. Două pistoale cu mâner cafeniu răsăreau din brâul de piele bătut cu ținte strălucitoare.

Pe lângă români se aciuiase și un călugăr grec de la Muntele Athos. Neliniștit, îi mărturisi lui Zoican că prinsese din șoapta unor marinari o vorbă rea: or să mâne corabia la Sinope, unde piratii desfac marfă vie, acolo fiind târg de robi pentru toată Anatolia.

— Ioniță! aruncă o privire prin luminător și vezi ce se întâmplă înăuntru.

— Am văzut și bine nu-i! se întoarse cu răspuns Codobatură. Căpitanul și Eremie zac legați-cobză, iar călătorii sunt jefuiți. Tâlharii s-au făcut stăpâni pe corabie.

Obișnuit din război să ia hotărâri grabnice atunci când simțea sub tălpi pământul zdravăn, ca pe un tovarăș de luptă, Zoican nu se prea

afla în largul lui pe vechitura mișcătoare a lui Alvaro. Se adună însă în câteva clipe: „N-avem timp de pierdut! Marinarii care au părăsit velele ca să prade călătorii or să vină curând să ne înhațe. Părinte, cată să intri în vorbă cu timonierul, că Toma Știr te urmează furiș”.

În vreme ce moldoveanul scotocea înjurând, printre butoaiele cu apă, călugărul întrebă din mers pe cârmaci dacă mai e mult până la Varna. Când fu aproape, îl mirui cu măciuca, pe care o tot căuta suduind Toma Știr: „Să dormi nelegiuitule, până te-or trezi trâmbițele de aur ale Judecății de apoi” – îl blagoslovi sfinția-sa, luându-i pistoalele, legându-l și înfundându-i gura cu basmaua.

— Nu vă miraţi, fraților, de astă faptă creștinească. Până să îmbrac rasa călugărească am haiducit prin munții Macedoniei împotriva păgânilor care ne-au ars satul și ne-au prăpădit ce aveam mai drag pe lume.

Ascunși după tambuchi, la gura scării, Zoican și prietenii lui așteptau înfrigurați ivirea tâlharilor. Pe scara îngustă nu puteau urca decât unul câte unul. Primul căzu într-un laț, meșterit de călugăr din cingătoarea anteriului. Al doilea cunoscu dulcea mângâiere a reteveiului sfințit la Ierusalim. Ceilalți trei piraţi erau prinși în mișelia ce se petrecea în pântecele corăbiei.

Aflând că Frangulis le e căpetenie, Zoican îi strigă din gura scării:

— Hei, Frangulis! Ți-am legat voinicii de pe punte. Corabia e acum în mâinile mele. Dacă nu vrei să ajungi în streang, dă-mi ascultare.

Drept răspuns, un foc de pistol răsună de dedesupt, iar glonțul șterse o mânecă a lui Zoican.

— Așa ți-e vorba? izbucni negustorul, trântind oblonul peste gura scării, ca să taie tâlharilor orice speranță de ieșire.

— Măi, iscusitule, se auzi înfundată și obraznică vocea lui Frangulis, lasă barca la apă și dă-mi drumul. Altfel îl ucid și pe căpitan și pe timonier.

Răspunsul negustorului fu înăbușit de strigătul mânios al unuia dintre tâlharii ce țineau călătorii sub amenințarea pistolului.

— Barca, Frangulis? Cum o să-ncăpem șase inși într-o bărcuță? Ne-ai pus să le găurim pe celelalte ca nu cumva să scape prizonierii și-acum te gândești numai la pielea ta?

— Tragem la sorți!

Se vedea însă că el era gata să tragă cu pistolul în cutezătorul său tovarăș de nelegiuiri.

„Nu fiți proști, îi șopti Ieremie piratului de lângă el, care îi fusese ajutor la timonă. Vă minte!”

Înțeleși fulgerător dintr-o privire, ambii tâlhari săriră asupra căpeteniei lor, luându-i armele.

„Vă garantez viața și libertatea. Știu că Frangulis v-a silit să vă supuneți lui! Dezlegați-ne, vorbi cu hotărârea unei porunci căpitanul

Alvaro”.

Strâns în frânghii, mai-marele piraților fu trântit de Ieremie pe punte, la picioarele lui Zoican, ca un balot de bumbac: „Marfă de soi, jupâne!”

Curând noaptea se prăbuși dușmană peste mare, într-o beznă de nepătruns. O răsuflare sărată aducea din depărtări huiet greu ca un geamăt și ca un bocet imens, iscat parcă dintr-o spaimă a lumii. Codobatură asculta, încercând să ațipească, cu sufletul înmuiat de neliniște: „Îmi vine a crede că am călcat pe celălalt tărâm și se aud câinii iadului lătrând!” Era gata să jure că n-o să mai pună piciorul pe o corabie, dar se stăpâni: „Ce! Poți ști ce-i mai trece prin cap lui Zoican?” La Varna, se bucură de hotărârea lui Ieremie:

— No, fraților, merg cu voi! Mi s-a făcut lehamite de apele aiestea smintite.

— Și eu, dacă mă luați, sări Toma Știr. Nu mai am pe nimeni acasă. Iar la pogonul făgăduit de boier nici nu visez. Cucoana lui trăiește cu vechilul, iar ăsta-i învățat să piardă ce pierde popa la mort!

— Dacă mai știi să cârmești o gloabă de cal, timonierule, te luăm; iar pentru câte păcate ducem în spinare, un om sfințit la Ierusalim, ca Toma Știr, ne-o prinde bine, răspunse râzând Zoican.

*

La menzilhaneaua din Giurgiu, Zoican puse câțiva galbeni în mâna căpitanului de poștă, ca să-i lipească la pecetea răvașului de drum un fulg, de-au înnebunit surugiii când l-au zărit, ducându-i cum duce vântul fulgul, fiind acesta semn rânduit de stăpânire pentru ceaușii domnești, purtători de vești grabnice. Ajunseră la București noaptea.

— Ioniță, eu mă strecor singur în târg. Ține toți banii. Dormiți la noapte în grădina logofătului Bellu. Paznicul vă adăpostește în colibă pentru un piastru. Nu putem merge noaptea fără felinar pe ulițele Bucureștilor. Și, chiar dac-am avea, tot ne-ar opri străjile să ne cerceteze. De ne află cu bani, e vai și amar. Am scăpat de turci și de Frangulis ca să ne prade oamenii lui Caragea, așa cum m-au prădat pe mine acu trei ani de peste o mie de piaștri. Mi-au luat banii, iar dimineața m-a pitarisit Vodă pentru ei. Păzește-te Ioniță, că pentru bănetul ce ți l-am lăsat ori te face Caragea serdar, îmbrăcându-te în caftan din pânză de izmene ori te hirotonisește mitropolitul popă de mir cu anteriu de bogdaproste și o să ne întâlnim apoi, serdare, sfinția-ta, cu traista goală și cu buzele umflate, că-i vremea când din trei calici, unul ajunge popă și altul boier.

Râseră de această nouă și drăcească născocire a fanarioților, hotărând să se întâlnească a doua zi către prânz la *Hănișorul Oltenilor*.

În deal, culesul viilor era în toi. Se mai potrivise și-n ajun de sărbătoare. Petreceau oamenii la crame, auzindu-se de departe țipăt

de cimpoi și bâzâit de cobză. În lumina felinarelor se storceau toată noaptea strugurii în linuri, curgând râu mustul de sub picioarele călcătorilor, însoțit de glasul răgușit al lăutarilor, cu „ofuri” și strigături porcoase, scăldate în izul îmbietor al pastramei.

Zoican coborî printre răzoare de vii și livezi, furișându-se ca un hoț. Străbătu stufărișurile de pe marginile Lacului lui Filaret și pustietatea maidanelor înecate în bălării, până la țigănia Mitropoliei. Pe ulițe, nici țipenie de om. Se auzea numai hămăitul câinilor treziți din somn, cocoși zăbăuci, trâmbițând pentru miez de noapte și orăcăitul broaștelor de prin viroagele și bălțile Dâmboviței. Luna, marele felinar al Bucureștilor, adormise undeva, pe după nori. Aproape de malul gârlii făcu popas lângă zăplazul bisericii Domnița Bălașa. Se zărea *Hanul lui Manuc*, cu podișcă așternută peste apă. Pâlpâia în capătul ei o lumânare adăpostită de ploaie și vânt într-o băsică de porc. Doi străjeri tăifăsuiau alene în lumina ei pală. Din când în când se ridicau cu rândul, făceau câțiva pași în sus și-n jos pe malul gârlii ori pe ulița Craiovei, strigând prelung și monoton cu lehamite în glas: „Te văăd, te… văăăd!” deși nu vedeau decât umbra turlelor bisericii, și apa murdară a Dâmboviței, de unde se iscau mirosuri grele de gunoi și putreziciune. Cum nu era chip de trecut pe aici, Zoican ocoli pe sub Dealul Mitropoliei, strecurându-se pe puntea întunecată și șubredă de la *Vadul Sacagiilor*.

Bătu cu fereală în poarta ghintuită a hanului. Curând, se căscă o ferestruică la odaia chelarului.

— Zadic! Sunt Zoican. Ascultă-mă bine. Vin într-o fugă de la Stambul. Du-mă degrabă la Manuc-bei, că e primejdie de moarte!

Zadic amuți, știindu-l pe negustor apropiat stăpânului său. Coborî c-un paznic și cu două felinare, pornind pe ulița Târgului de Afară, unde, în marginea Mahalalei armenești, se afla casa beiului.

— Vești proaste, boier dragomane, îi vorbi Zoican din prag.

Manuc ascultă împietrit știrile celui ce-i speriase somnul.

— Turcii au nevoie de averea mea. Știam, dar mă așteptam să se dezlănțuie ceva mai târziu.

Înalt, voinic, de o rară frumusețe bărbătească, cu fruntea de gânditor, Manuc răspândea din ochii-i mari, misterioși, un fel de vrajă care înmuia. Dar nici mândria și prestanța lui, nici neîntrecuta-i elocință, nici neasemuita-i inteligență, nici renumele și uriașa avere a beiului, nu-l impresionau mai mult pe Zoican ca ochii aceia negri și mari, ce adunau parcă în lumina lor mărturia unor tainice puteri lăuntrice. Zoican le simțise tăria, deslușind însă și un licăr de viclenie ce s-ațâța uneori numai cât sclipirea cărbunelui trezit de sub spuză. Era slăbiciunea care-l trăda, – olteanul știind că atunci nu era sincer. Când îi spusese că Poarta îl învinuiește de trădare pentru pacea de la București, îi apăru în ochi strania lucire. Din acea clipă, Zoican nu mai

crezu în nevinovăția lui Manuc. Se feri a-și da pe față, în vreun fel, gândurile, ținându-i isonul:

— Boier dragomane, adeseori oamenii sunt răi și nerecunoscători, mai ales când trăiesc sub apriga putere a banului. Lăcomia turcului e fără margini, la fel ca și cruzimea lui. Se cade să-l judecăm prin aceste două fețe.

— Să lăsăm aste zadarnice prețuiri ale slăbiciunilor omenești și să facem un târg. Mi-ai cerut înainte de a pleca la Stambul să-ți arendez moșia Drajnei din plaiul Teleajenului, unde mi-a murit arendașul. Am chibzuit să ți-o dau pe 29 de ani, iscălind că am primit suma cuvenită pe tot acest timp. O fac din recunoștință că poate mi-ai scăpat capul, dar și pentru că îți cer ceva în schimb. Amândoi suntem negustori. Știm bine că o mână spală pe alta. Moșiile nu le mai pot vinde. Aș da de bănuit. Cum stam ca pe cracă, mi-am trimis banii la Sibiu încă din luna trecută, în afară de giuvaericale. Oamenii mei sunt urmăriți și, drept să-ți spun, nici nu mai pot avea încredere în ei. Te știu cinstit și cu prieteni în Transilvania. Ai putea să faci această primejdioasă treabă, trecându-le peste munți?…

— Da, boier dragomane. O să le găsești în păstrare la Casa de Comerț a lui Hagi Costache Pop din Sibiu.

— Îți mulțumesc. Mâine către prânz vino la han să primești aurăria și sinetul pentru moșie.

— Aș mai avea o necuviincioasă rugare. Domnia-ta cunoști în Transilvania negustori de arme. Îmi fac trebuință.

— Arme? kir Zoicane! Arma negustorului e banul.

— Mușteriii mei îs mulți și n-am atâția bani să-i împac. Un glonț e mai ieftin ca un galben și înseamnă un vrăjmaș mai puțin.

Manuc zâmbi. Îi plăcu acest negustor pornit și spre alte rosturi decât cele negustorești.

— Punem totul la cale când ne vedem la Sibiu.

CAPITOLUL III
NECAZURILE LUI ILIE UȚUBARZĂ ȘI ALE VISTIENICULUI ANDRONACHIS

De cum scapă de strânsoarea munților, la sud de Văleni, valea Teleajenului se deschide lacom de parcă ar vrea să înghită tot Codrul Vlăsiei și toată pustia Bărăganului. Când se întețesc ploile pe Ciucaș și pe Muntele Roșu, apele acoperă uriașa albie a râului, încât pare o Dunăre sălbatică și necunoscută, ivită peste noapte, nu se știe de unde, într-o matcă străină.

Moșiile vistiernicului Andronachis se răsfață pe ambele maluri ale râului. I-au sporit tot mereu de când se află în mare cinste la Curtea lui Caragea. Dar, oricât ar fi de vijelios Teleajenul și oricât de lată albia lui, vistiernicul ține sub privirea-i aspră tot întinsul pământurilor. Zapciii au devenit mai câinoși, ispravnicii mai hapsâni, iar boierul care-i mână din umbră, mai lacom decât toți slujbașii săi laolaltă. Țăranii abia își mai pot trage sufletul, loviți, schingiuiți și prădați. Ba, împovărând cu angarale niște moșneni de peste Olt, le luase locurile cu anasâna, ca să le arendeze unui ticălos de odobașă. Pentru ele se judecase Vladimirescu la Divanul domnesc și i se tăgăduise dreptatea. Și tot pentru ele fusese osândit la ocnă un pandur cu numele de Vasile Jiganie. Furios pe mârșăvia boierească, acesta se răzbunase, răsturnând rădvanul lui Andronachis în Dâmbovița, pe când vizitiul intrase cu caii la un potcovar de pe malul gârlei.

Într-o primăvară, s-a auzit că niște lotri au călcat două conace boierești. Toate poterele trimise pe valea Teleajenului în sus, nu le-au găsit urma. Căzură curând pradă și conacele Bălăcenilor de la Scăeni și cele ale Cocorăștilor de la Plopeni. Mumbașirii și zapciii, împlinitori de biruri, erau prinși, bătuți și ușurați de bănetul ridicat cu mare silă. Înspăimântată, stăpânirea spori numărul arnăuților, trimițându-l chiar pe cârc-serdarul Ioanidis, vestit gonaci de tâlhari, să bată zile-n șir pădurile de pe Văile Teleajenului și Slănicului. Țăranii răspândeau și vorbe de groază despre duhuri ce ar fi pus stăpânire pe locurile de la *Moara Dracului*: că au fost găsiți drumeți uciși, nu pentru jaf, ci pentru ca moroii să le sugă sângele. Bănuind că aici e cuibul haiducilor, cârc-serdarul porni să-l cerceteze, râzând de prostia țăranilor ce împrăștiau asemenea zvonuri neroade. Încerca astfel să-și facă sieși curaj, întrucât sufletul îi era stăpânit de puzderia superstițiilor aduse din Epirul unde își avea baștina. Poterașii de sub comanda lui erau măcinați de aceeași teamă, fiind toți oameni simpli, hrăniți îndelung cu povești de groază, în care tot felul de strigoi, știme, iele și vampiri ucideau oamenii fără ca ei să se poată apăra în niciun chip.

Au bătut zadarnic locurile de la Moara Dracului până ce, mofluz, cârc-serdarul porunci poterei să iasă din pădurea amenințată de

umbrele nopții. Un zgomot ciudat, ca un șuierat sau ca o bătaie de aripi, pluti o clipă printre crengi. Calul se poticni, sforăind parcă a lup, apoi o rupse la fugă, turbat. Cârc-serdarul fu smuls din șa, slobozind un urlet de groază și, rămânând c-un picior agățat într-o scară, fu târât până în prundul Teleajenului, unde poterașii abia îi mai recunoscură fața zdrobită. Erau cutremurați de spaimă. Numai o putere diavolească era în stare să săvârșească asemenea faptă. În urma lor „moroiul" ridică reteveiul pe care-l aruncase în spinarea calului și tăie coarda de curpen legată de-a curmezișul potecii, pornind spre tovarășii săi de haiducie.

Era Ilie Uțubarză, căpetenia a vreo douăzeci de voinici. Unii luptaseră în cetele de panduri ale parucicului Tudor Vladimirescu împotriva turcilor. Deși Caragea risipise Corpul pandurilor, luându-le armele, și poruncise ispravnicilor să-i împiedice a face zurbe, aceștia se aflau în fruntea celor ce hărțuiau stăpânirea. Pe valea Teleajenului parte dintre răzvrătiți erau șezători pe la casele lor, parte se ascundeau sub rasă călugărească, pe care seara o puneau în cui, pentru slujbe de noapte, dincolo de zidurile mânăstirii Cheia, vechea ctitorie de lemn a ieromonahului Damaschin, vestitul haiduc de odinioară al acestor locuri. Aveau ca iscoadă și om de legătură pe Cosmuță, un băiețaș orfan de amândoi părinții din vremea ciumei, purtându-i acum de grijă călugării de la Cheia, unde fusese dus de Ilie Uțubarză.

Într-o zi, băiatul le dădu de știre că vistiernicul Andronachis venise de la București, și că parte din arnăuții lui fuseseră trimiși cu mumbașirii pentru strângerea dărilor. Noaptea, ceata lui Ilie Uțubarză îi călcă conacul. Pe vistiernic nu l-au găsit. Un ceas întreg tremurase în adâncul beciului, într-o putină cu varză acră, unde era cât pe-aci să se înece, jurând că de va scăpa teafăr, în viața lui nu va mai mânca nici sarmale, nici potroace, făcându-i-se tare lehamite de o asemenea legumă puturoasă.

După două zile, vistiernicul dădu buzna în Divanul domnesc:

— Măria-ta! M-au călcat tâlharii. S-a dus toată agoniseala mea, tot bănetul!

— Bănet? De unde bănet, Andronachis? Doar tot timpul te plângi de sărăcie!

— Puțin, atâta cât a fost, măria-ta, era munca mea și mă doare inima!

— Nu te credeam așa amarnic la pagubă, vistiernice, îl zeflemisi Caragea.

— Să ierte măria-ta, dar abia am scăpat cu viață. Din pricina acestor tâlhari nu mai putem împlini nici dările.

— Trimis-am potere, Andronachis. Prinsu-mi-ați vreun tâlhar?

— Sunt tare vicleni, milostive stăpâne, și îi ascund hoții de țărani.

Dinspre ușa Divanului domnesc răzbătu atunci o larmă neobișnuită. Ploconindu-se adânc, un ciohodar aduse vestea că vizitiul vistiernicului Andronachis a recunoscut pe unul dintre tâlharii care au călcat conacul boieresc. Încerca să dea buzna cu de-a sila în Palatul domnesc și l-au prins arnăuții.

— Umblă să mă omoare, măria-ta, sări Andronachis.

— Liniștește-te vistiernice. Nu-l crede atât de nătâng să intre în gura lupului când te poate ucide în altă parte fără rizic. Altceva l-a mânat încoace și asta vreau să aflu. Aduceți-l, după ce o chemați pe domnița Ralù.

Răsfățatei sale fiice vodă ținea să-i ofere spectacole mai palpitante decât vechile tragedii grecești ce se jucau la teatrul ei de la Cișmeaua Roșie.

Când Ralù se așeză în jilțul din stânga lui Vodă, fu adus în sală prinsul. Un bărbat înalt, chipeș, cu plete negre, cu ochi de tăciune, legat fedeleș, era împins de arnăuții ce tot încercau să-l prăvălească în genunchi în fața lui Caragea. Scuturându-se, omul strigă de se cutremură Divanul: În lături, zmeii-zmeilor! Nu vă mai umflați în pene. Plecându-se apoi înaintea fanariotului, rosti răspicat:

— Să trăiești, măria-ta. Nu sunt tâlhar și nu am fost prins de acești fluieră-vânt. Am venit singur la Curte, ca să afle măria-ta unele fapte ce pun țara pe foc. Rog smerit, a porunci să fiu dezlegat, că nu se cuvine a sta ca un lotru în fața unor cinstite obraze.

Ochii domniței Ralù scânteiau. Îi plăcea voinicul acesta vânjos, plin de mândrie și curaj. Se plecă și-i șopti ceva lui vodă la ureche.

— Dezlegați-l, porunci Caragea. Acum spune, omule, cine ești și ce vești năstrușnice îmi aduci, i se adresă „tâlharului”, care sta drept ca un brad în fața sa, privindu-l fără sfială.

— Măria-ta, sunt Ilie Uțubarză, moșnean din Drajna.

— Văd că porți cizme rusești.

— Am fost pandur.

— A! ticălos dintre cei ce s-au ridicat împotriva luminăției sale, sultanul! Ar trebui să vă trimit pe toți la spânzurătoare.

— De spânzurat, mă poți spânzura, nevinovat, măria-ta, dar ticălos nu sunt. Am luptat cinstit, cu sabia în mână, ca ostaș. Ticăloși sunt cei ce uneltesc pe dedesupt și lovesc pe la spate, ca unii dintre dregătorii măriei-tale.

— Răspunde odată, omule, la cele ce te-am întrebat, ori ești capiu, răcni vodă, întărâtat de nemaipomenita îndrăzneală a lui Uțubarză, în vreme ce boierii divaniți amuțiseră.

— Eu am călcat conacul boierului Andronachis!

Întreg Divanul începu să freamăte. Se auzi mai întâi un murmur general, apoi izbucni glasul spumegând de furie al vistiernicului:

— Spânzură-l, măria-ta.

— Dacă va trebui, și numai după ce-l voi asculta.

— Măria-ta, continuă Uțubarză, n-am luat nicio lăscaie din casa boierului.

— Minte, doamne!

— O să vadă măria-sa cine minte, îl înfruntă Uțubarză.

Din rândurile divaniților porniră strigăte furioase: tâlharule, ucigașule, la spânzurătoare.

— Măria-ta, nu este iertat ca asemenea ticălos să arunce vorbe de ocară asupra unui velit boier, strigă logofătul Lascaris.

— Te asigur, arhonda, că dacă acest ipochimen se va dovedi mincinos, îl pun în furci. Spune mai departe.

— Dările au fost ridicate de câte două și trei ori peste ce se cuvenea a da fiecare birnic, iar banii n-au ajuns la vistierie, fiindcă zapciii au fost loviți de tâlhari.

— De voi, mișeilor! țipă vistiernicul.

— Nu! Noi i-am dovedit numai, și-am venit să-i dăm pe mâna stăpânirii.

— Cine sunt? răcni Caragea.

— Oamenii domniei sale, arătă Uțubarză spre vistiernic.

— Bre omule, nu ești în toate mințile?

— Oare numai smintiții pot spune adevărul în țara asta măria-ta?

— E un răzvrătit și-un hoțoman. Nu-i asculta baznele și ocările, doamne! strigă mânios, în grecește, Andronachis.

— Nici nu mint, nici n-am de gând să fug, fiindcă, așa cum spusei, de buna mea voie am venit, răspunse Uțubarză tot în limba lui Homer.

— Văd că vorbești bine grecește, mârâi Caragea surprins.

— Grecește, turcește și rusește, măria-ta, că de la o vreme, pe acest pământ al nostru, bătut de războaie și răscolit de oști străine, au început a răsuna atâtea limbi ca în Turnul lui Babel.

— Cum dovedești învinuirile? Dacă te reazimi numai pe clevetire și ocară, proastă socoteală ți-ai făcut!

— Să fie cu iertare, măria-ta. Socoteala e bună și mărturii am, numai că nu-s la mine.

— Mincinos și clevetitor… La spânzurătoare, strigă vânăt de furie Andronachis.

— Nu te grăbi, arhonda! Capetele cad și de iatagan.

Vistiernicul îngălbeni. În glasul lui vodă suna o umbră de mânie domolită și-o amenințare surdă. Iatagan? Numai capetelor boierești li se făcea hatârul de a fi tăiate. Oare ce-i trece prin gând lui vodă?

— Unde-ți sunt dovezile?

— La hanul unde am tras. De le găseau cei ce m-au legat ca să se vitejească, ele ar fi fost mai de preț decât viața mea și n-aș mai fi avut acum cinstea să-mi plec smerita frunte în fața măriei-tale.

— Să vină căpitanul Iordache.

— Aici sunt, doamne!

— Du-te cu acest ipochimen să-mi aducă niște hârtii. Nu-l scăpa din ochi.

Cum se răspândise vestea că a fost prinsă o căpetenie de tâlhari, întâmplare nu prea obișnuită pentru Agie și Spătărie, mulțimea se adunase în fața Curții domnești. Când oamenii băgară de seamă că hoțul umbla fără obezi la mâini, călcând mândru ca un crai între arnăuți, simțiră că nu-i vorba de un tâlhar, ținându-se alai după el la „Hănișorul Oltenilor", unde Cosmuță juca arșice cu copiii de seama lui.

„Hai Cosmuță, că te-a poftit măria-sa la masă, să-ți dea niște baclavale!" îl chemă Uțubarză.

Mulțimea avu iarăși prilej de uimire, văzându-l cum se întoarce, voios ca la nuntă, spre palatul domnesc, între fioroșii arnăuți, ținând de mână un pui de țăran cu cămașa ca laptele, cu cismulițe roșii, cu chimir înflorat și cu pălăriuță verde pe care se răsfață o coadă stufoasă de veveriță.

Uimirea tăie glasul boierilor. Cosmuță îngenunchie în fața lui Vodă, așa cum fusese sfătuit, așezându-și grijuliu pălăria pe covorul de Smirna și netezind ușor cu podul palmei coada de veveriță, că i se cam răvășise părul. Gestul stârni râsul domniței Ralù.

— Ăsta ți-e dovada? se zburli Caragea.

— Îndată, măria-ta!

La semnul lui Uțubarză, Cosmuță se ridică, își deschise tacticos chimirul, apoi trase dintr-un buzunăraș un carnețel cu scoarțe de piele neagră. În acea clipă, arșicele câștigate în fața hanului curseră din sân, rostogolindu-se pe covor, până la picioarele tronului. Domnița Ralù fu prima care izbucni în râs. Caragea, stăpânit de o bucurie ascunsă, hohoti de se scutură scaunul domnesc, cu tuiurile din coadă de cal așezate în spatele său. Hazul cuprinse întreg Divanul. Până și Uțubarză zâmbi. Numai Cosmuță, nedumerit de ce s-or fi hlizind atâta boierii ăștia pentru nimica toată, își aduna liniștit oscioarele de miel risipite pe covorul domnesc, trăgând cu coada ochiului, când la Vodă, când la Uțubarză.

— Iacă, Măria-ta! În acest catastih se află scris câți bani au fost dați boierului vistiernic și de la cine au fost smulși, cu slovă așternută chiar de mâna condicarului boieresc.

Caragea răsfoi filele, citind cu glas tare: „La 15 aprilie, am dat boierului Andronachis trei pungi luate de oamenii noștri de la isprăvnicei, când a fost ucis arnăutul Sabri. La 13 mai, așijderea am dat două pungi din banii adunați de la țăranii din deal și de sub munte… La 7 iunie am dat 206 galbeni de la Vama Bratocei, când a ars vama, la…"

Vodă se opri din citit, adresându-se lui Andronachis care schimba

fețe-fețe:

— Așa, vistiernice! Pui tâlharii să-mi ucidă oamenii ca să-i prazi… Dai foc vămilor, ca să le furi aurul… Asta e mare ocară pentru un dregător al meu. Eu nu dau crezare unor asemenea bazaconii.

— Sărut dreapta, măriei-tale, izbucni vistiernicul căzând în genunchi. E o plăsmuială a dușmanilor mei…

— Nici nu mă îndoiesc, vistiernice, răspunse vodă, jumătate în glumă, jumătate în serios, încât boierii nici nu mai știau ce să creadă.

— Măria-ta, rupse tăcerea Uțubarză, kir Lambru, condicarul boierului vistiernic este în mâinile noastre, viu și nevătămat. L-am ridicat odată cu catastihul său. Poate mărturisi.

— Iordache! pune-l la baștcă pe acest om până ce ni se înfățișează condicarul. Să nu fie cu nimic tulburat, iar băiatul să fie dus la casa lui. Domniile voastre sunteți slobozi, boieri.

Când vistiernicul încercă să treacă pragul Divanului, unul din calemgiii domnești îi șopti la ureche: „Arhonda, măria-sa poruncește să aștepți”.

Aștepta mai bine de o jumătate de ceas, fierbând, și tot întrebându-se: „Ce i-o fi trecând prin cap tâlharului-tâlharilor din scaunul țării? Nu vrea să lase altora nici măcar firimiturile?”

Fu poftit de vodă, c-o politețe silită, să ia loc pe-un colț al sofalei domnești, unde ședea întins, trăgând tacticos din ciubuc.

— Bre Andronachis! Omul ăsta nu minte. Ai tâlhărit fără cap din banii vistieriei. După socotelile condicarului tău, suma se ridica la 118 pungi numai în acest an. Fiindcă din ceilalți, socotelile lipsesc, înmulțind cu 3, de când îmi ești vistiernic, fac 354 de pungi. Unde sunt banii?

— Măria-ta, jur pe icoana făcătoare de minuni a…

— Lasă icoanele făcătoare de minuni, Andronachis, și fă minunea să-mi împlinești jumătate din pagubă, așa cum am socotit-o. Pentru restul te iert. Suntem aici între patru ochi. Dai banii – bine! Am eu grijă ca nici Lambru, nici Uțubarză să nu mai vorbească. Nu plătești, te pecetluiesc și te pun la gros, iar paguba mi-o scot singur.

— N-am decât 52 de pungi, măria-ta.

— Andronachis! După cum vezi, sunt om de omenie… Ți-am cerut jumătate, nu tot. Ori 177 de pungi, ori nimic. Până te hotărăști, te trimet la Mânăstirea Snagovului ca să te lumineze Cel de sus.

— Nu mă nenoroci, doamne!

— Nu există nenorocire decât dacă tu ți-o dorești. Îmi dai cât am socotit și te iert, ținându-te mai departe în slujbă.

— Optzeci de pungi, măria-ta, articulă Andronachis.

— Văd că începi să înțelegi, arhonda, răspunse vodă, bătând din palme și poruncind lui cafegi-baș cafea și ciubuc pentru musafirul său.

— Atâta am bani pe[ș]in. Am cheltuit cu moș[i]ile, cu casa, cu…

— Știu. Dar n-o să-l învăț eu pe unul ca tine cum să stoarcă. M-ai prădat și acum te tocmești? Mie, turcii îmi cer și tot îmi cer, iar cu ei nu merge tocmeală la haraci și plocoane. Peste trei zile dai ciohordarului Kirikos cele 80 de pungi, iar restul în două săptămâni. Te însoțește cu treizeci de arnăuți la conacul unde ți-ai înălțat casă nouă… Asta fiindcă bântuie tâlharii și nu doresc să ți se întâmple ceva rău, Doamne ferește! Altădată să-ți tocmești un condicar mai isteț, să nu-ți mai țină socoteala potlogăriilor. Auzitu-m-ai?

— O să vând moș[i]ile și o să plătesc. Rogu-te măria-ta, dă-mi drumul mai curând, fiindcă mușterii cu bani pe[ș]in sunt greu de găsit.

— Răbdare, arhonda. Când Domnul tău îți oferă o cafea, nu poți să-l refuzi!

*

De peste patruzeci de zile o secetă pustietoare se abătuse asupra țării. Dâmbovița rămăsese doar un firicel de apă mocirloasă, iar morile prăfuite de pe malurile ei se odihneau. Bucureștenii începuseră să rabde nu numai de sete, ci și de foame. Specula era în toi. Se zvonea chiar că molima de pomină a lui Caragea a început să-și arate iarăși chipul hidos. Neputincioasă, stăpânirea nu găsea nicio cale de îndreptare.

De când mulțimea îl huiduise aruncând cu pietre în caleașca lui, vodă nu-și mai făcea nici obișnuita plimbare la Herăstrău, îndoind gărzile arnăuților ce păzeau Curtea domnească. Porunci Agiei să adune isnafurile cu steagurile lor, mitropolitul să scoată moaștele Sfântului Dumitru Basarabov, patronul orașului, să le plimbe prin târg, făcând slujbe la răspântii cu întreg soborul preoțesc și cu monahii tuturor mânăstirilor din București și din împrejurimi, înălțând imnuri de slavă bunului Dumnezeu, că poate s-o îndura de ticăloșia oamenilor, binecuvântând c-un pic de ploaie pârjolul pământului.

În acest timp, Uțubarză, închis într-o chilie a mânăstirii Radu Vodă, aștepta un semn de viață de la tovarășii lui. De vreo trei zile, nu-l mai țineau decât cu terci. Dar mai cumplit decât foamea îl chinuia setea, fiindcă ulciorul cu apă din gârlă era pe jumătate mâl. Cu Ioanichie, călugărul care-i aducea hrană, nu putea schimba o vorbă, fiind surd și mut din născare. Însă, în ajunul zilei sorocite pentru procesiunea cu moaștele sfântului, îi puse pe masă terciul și ulciorul cu apă un alt călugăr. Spre uimirea lui Uțubarză, acesta scoase de sub comanac o legătură cu mâncare, iar de sub anteriu o ploscă cu vin și un drugușor de fier.

— Sfinte Sisoie! Asta-i minunea-minunilor, preacuvioase.

— Ba-i grija tovarășilor tăi, Ilie, răspunse Miu, haiduc din ceata lui. Acum ascultă-mă bine. La răsăritul soarelui, s-adună în curtea

mânăstirii puzderie de popi și călugări pentru slujba ploii. Ăștia fac tărăboi cât o armată de muieri. Arnăuții care te păzesc la ușă ca pe vodă, o să cașteă gura la oastea mitropolitului. Îndoaie zăbrelele de la fereastră cu drugul ăsta și săi în livada de lângă cimitir. Te aștept la Biserica lui Bucur, cu caii înșăuați.

Când se trezi buimac a doua zi la prânz, Ioanichie monahul nu știa ce s-a întâmplat cu el. Își amintea numai că seara găzduise pe-un frate întru Domnul, venit pentru marea slujbă. Băuse vin din plosca lui și parcă-i luase Dumnezeu mințile. „Să-i fie vinul al dracului – Doamne iartă-mă –, că e doar sângele tău!" mormăi plin de ciudă. Ducând mâncarea „tâlharului" găsi chilia goală, în vreme ce arnăuții păzeau liniștiți în ușă. Uită bietul Ioanichie de canoanele ce urma să-i dea egumenul pentru păcatul beției și pentru lipsa de la slujba cu sfintele moaște, fiindcă se temea mai cumplit de mânia lui vodă.

*

Un car mocănesc urca spre Drajna cu făină, mălai și pește sărat pentru hrana oamenilor de pe moșia lui Manuc. O urmau doi călărești, purtând măciucă la oblânc. În spate, o caleașcă ducea pe pitarul Zoican, boier „bolnav de hicați, care merge să se curarisească cu ape metalicești în Transilvania", așa cum scria în pașaportul său.

Lăsă chervanul la Vălenii de Munte în curtea părintelui Benea, pornind cu caleașca spre Drajna. Drumurile creșteau încet spre înălțimi în lumina soarelui de toamnă. Dealurile se îmbrăcau tot mai mult în făget, iar Teleajenul își subția albia, ascunzându-se în întunericul pădurilor. Cu toate că era cam pe la jumătatea lui septembrie, ziua se vădea neobișnuit de caldă. Opriră pe o culme, într-un luminiș, unde începea povârnișul. Ca din marginea unui cerdac uriaș, deschis asupra singurătăților, se desfășura larg valea, zăgăzuită doar, în depărtare, de munții cu vârfurile învestmântate în cețurile dimineții. În liniștea grea, codrul își agita ușor frunza, îmbrăcat într-un vălmășag nebun, de galben, roșu, verde și ruginiu. Zoican privea fascinat. Niciodată în viața lui nu zărise atâta dulce revărsare de culori și nu trăise atâta tulburătoare sălbăticie… Sau, poate, niciodată n-avusese o clipă răgaz și ochi pentru câte frumusești scaldă pământul acestei țări… Simțea parcă un fior necunoscut ce se ridica din iarba pală, din pământul tăcut, din copacii bătrâni, din frunzișul neliniștit și din sufletul lui asprit de viață, suflet pe care îl socotise întotdeauna străin de asemenea calde și tainice moliciuni. Îl trezi glasul lui Codobatură.

— Pe-aici nu-i chip de coborât până nu împiedic roțile din spate.

Zoican privi înfiorat adâncul prăpastiei, apoi se întinse pe iarba neumblată, cu mâinile sub creștet. Ascultă ciocănitorile sfredelind scoarța copacilor, „așa cum ne sfredelesc și nouă inimile turcii, ciocoii

și Fanarul”, oftă el, răscolit de gândurile acestea stăruitoare.

— Stai liniștit, boierule și poruncește oamenilor domniei tale să lase armele, că altfel ți-e viața în primejdie.

Zări atunci într-un tufăriș de alun, două țevi de pușcă întinse spre el.

— Măi, fraților, am niște flinte străine dinainte, le strigă însoțitorilor săi. Puneți armele jos, că plătesc cu viața. Căzurăm pe mână rea.

Codobatură și Ispas aruncară armele, înjurând. Un fluierat scurt însufleți tufărișurile și o ceată ieșită ca din pământ îi împresură.

— Dă-mi banii, boierule, porunci un bărbat chipeș, cu ochi de tăciune, răsărind din tufiș cu flinta pe umăr.

Zoican îi întinse câțiva piaștri.

— Nu glumi, boierule. Dă banii pentru meremetul conacului și tocmeala oamenilor.

— N-am decât atât cât ți-am întins și nici p-ăștia nu ți-i dau, că-s prea puțini pentru-un obraz de tâlhar ca al tău, măi Ilie Uțubarză, pacostea pământului, răspunse zâmbind Zoican.

Uțubarză amuți, privind la boierul din față, cu calpac de pâslă și cu caftan ușor, blănit pe margini cu dihor, trudindu-se să afle al cui e glasul ce-i suna așa de cunoscut.

— Mă înșel eu, au ba? Ești cumva…

— Zoican!

Ilie Uțubarză aruncă arma în iarbă, îmbrățișându-l, dar fiindcă-l avusese comandir în vremea panduriei, se simți, pe urmă, un pic fâstâcit.

— Iartă-mă, cucoane Zoicane, c-am îndrăznit, dar parcă mi-a picat un frate mai acătării din altă lume.

Haiducii priviră scena năuciți, la fel ca și oamenii lui Zoican, afară de Codobatură, care, c-o palmă, îi zburătuci căciula lui Uțubarză de pe creștet, recunoscându-l; apoi îl răsuci în brațe, ca pe-o morișcă.

— Dați înapoi armele, fraților, că înghițirăm o cacealma. Tot satul știe de la oamenii lui Manuc că vine astăzi noul arendaș cu bani pentru nevoile moșiei, cucoane Zoicane.

— A fost o momeală, Ilie. Altfel nu te găseam. Știam că la ban boieresc tragi ca musca la miere. Îți aduc o vorbă de la parucicul nostru Tudor. Am arendat moșia Drajnei pe 29 de ani. V-o las vouă, drăjnenilor și izvorenilor, să vă pașteți vitele, să vă ridicați lemne de casă, de vatră, de cuptor și mai puțin pentru cazanele de țuică…

— Așa nu mă-nvoiesc, glumi Uțubarză. Și-apoi nu știu cum o să ne plătim pentru o asemenea filotimie.

— O să plătești, Ilie, că facem negustorie cinstită. Am să-ți spun ce și cum. Până atunci trebuie să ducem la capăt o învoială pe care am făcut-o cu Manuc. Mi-a arendat moșia și mi-a dat zapis că a primit

arenda, dar prețul o să-l plătești tu, cu oamenii tăi. Turcii pândesc capul dragomanului. Vrea să fugă. M-am prins să-i trec peste graniță niște giuvaericale. Te învoiești la o asemenea treabă?…

— Da! Sunt aici, cu oile, oamenii lui Despa, mocanul din Săcele. Să tot aibe dragomanul giuvaericale cât încap în samarele cu grăunțe ale măgarilor și, mai ales, în putinile cu brânză, duse în fiecare săptămână, mai cu vamă, mai fără, la „Târgul Sfatului” din Brașov.

— Când putem pleca?

— Am o socoteală la noapte c-un tâlhar din cei mari, și-ntr-o zi-două pun baciul lui Despa la drum.

— Ce s-a întâmplat Uțubarzule, cu fostul arendaș al Drajnei?

— I s-au speriat caii de-o bufniță năucă, răsturnându-l în prăpastie. Păcat de rădvan, că bidiviii… i-am scăpat noi. Era un ciocoi tare abraș… Nu ne mai lăsa să trăim. Nici tu lemne, nici tu pășunat, nici tu poame. Văzut-ai, domnia-ta, pe unde ai trecut, cum arată satele?… O strânsură de bordeie urâte și negre ca împărăția lui Satan.

— Știu, Ilie, și tare mă doare inima. La fel e toată Țara Românească, și dincolo de Dunăre, ca pretutindeni unde calcă păgânul și slugile lui afurisite. Până isprăvim ce am pus la cale, Ispas cu oamenii tăi să ia în primire moșia. Slugerul Tudor are niște gânduri cu ea. Ți le-oi spune la timp; dar făgăduiala făcută pentru toate slobozeniile ce le aveți ca niște stăpâni ai ei, rămâne neștirbită. Bate palma, Ilie!

Trăgând adânc aer în piept de parcă ar fi vrut să soarbă toată mireasma pădurilor, Zoican, cu sufletul ușor, întoarse rădvanul spre Văleni, în chiotele haiducilor, însuflețiți de vestea cea bună.

— Când ești gata, Ilie, mă găsești la părintele Benea din Văleni. Dar de urma lui Vasile Jiganie, mai știi ceva?

— A haiducit o vreme cu noi, după ce i-a îmbrâncit rădvanul vistiernicului Andronachis în Dâmbovița. Acu vreo doi ani l-au prins poterele. Putrezește, săracul, de viu, în ocnă la Telega, că putere să-l scoatem n-am găsit.

CAPITOLUL IV
PENTRU CAPUL LUI MANUC-BEI

Începuseră a sclipi luminișurile de margine ale codrului, când, în umbra unui stejar, ceata lui Uțubarză zări un zdrahon de călugăr ce se ospăta ca de frica morții, fără a se sinchisi de oamenii strânși ciopor în juru-i.

— Plecăciune, părinte!

— Domnul cu voi! mormăi cu gura plină căpcăunul, după care trase un gât zdravăn din ploscă.

— Nu-i păcat, sfinția-ta, să mănânci afumături de porc și să tragi la măsea în postul Sfintei Cruci? întrebă Uțubarză.

— Dacă-ți dă mâna, fiule, fă ce face popa, nu ce-i meliță gura, mânca-te-ar puricii iadului!

La aceste vorbe nesăbuite, Ilie și oamenii lui săriră asupra călugărului într-o explozie de bucurie: „Vasile!”

— Vă mirarăți, fraților, dar mănânc și beau ca după doi ani de ocnă.

— Cum izbutiși să scapi?

— Acu vreo două săptămâni m-a ridicat la lumină epistatul ocnei de la Telega că se stricase roata puțului. Seara m-au culcat între dorobanți. Am dormit iepurește până ce i-am auzit sforăind și, p-aci ți-e drumul! Cât privește anteriul, nu tot ce zboară se mănâncă și nu tot ce poartă anteriu e popă. Mi-am luat harul singur dintr-un cerdac, unde preoteasa scosese la aeriseală rasa și potcapul.

— Și plosca-i tot de la vreo aeriseală, Vasile?

— Câștigată în mod cinstit, de la vistiernicul Andronachis!

— Andronachis? întrebă uimită, într-un singur glas, ceata haiducilor.

— Da! de la prea iubitul nostru vistiernic, cel care m-a trimis la ocnă, iar acu’ mi-a pupat mâna!

— Ai intrat în anul morții, Vasile, de-ți bați joc de noi?

— Ba! Alaltăieri, abia ieșit din pădure, am dat nas cu doi arnăuți. „Părinte, strigară, ei, Dumnezeu ni te-a scos în cale. Cucoana boierului Andronachis trage să moară. Vino s-o spovedești și să-i dai sfânta împărtășanie”. Ei, acu-i-acu’! Pe unde scoți cămașa, Vasile! că nici *Tatăl nostru* nu-l știu, darmite slujba.

— N-am la mine evanghelia și patrahirul.

— Spovedania o poți face, părinte, fără evanghelie și patrahir. Cât pentru împărtășanie, scoate boierul toate boloboacele cu vin din beci dacă i le ceri.

— Cum era să dau înapoi, fără bănuială? Că nu s-a văzut popă să fugă de împărtășanie ca Ucigă-l crucea de tămâie. Pe drum am aflat că jupâneasa boierului e greacă și n-ar ști o boabă românește. „Nebunii și

păcătoșii își au Dumnezeul lor”, mi-am zis bucuros. Am mai aflat că Andronachis ar putea să-i fie muierii tată. L-am găsit cu lacrimile-n ochi. S-a agățat de mine de parcă aș fi fost Sfântul Petru, trimis să facă minuni pe pământ. I-am cerut să iasă din iatac, că spovedania se face fără martori. Și-apoi să vezi slujba lui Dumnezeu! Am potrivit-o pe „slavonește”, amestecând într-o cântare sfornăită vreo două-trei zicale rusești, dar mai vârtos toate poruncile ostășești din timpul cât ne-am bătut alături de cazaci. Și dă-i instrucție, când cu Hristos, când cu Sfânta fecioară, pe glasul al treilea, de-a ieșit o slujbă mai strașnică decât ar fi făcut-o mitropolitul din Petrograd. Jupâneasa care părea pe jumătate moartă, deschise mai întâi un ochi, apoi pe celălalt și, zâmbind, îmi făcu semn cu degetul pe buze, să tac. Ce să vă spun, măi fraților, așa frumusețe de ochi verzi, de sprâncene împreunate și de obraji ca piersica n-am mai văzut. Acu’ îmi dădeam seama de ce căzuse ghiujul de Andronachis la patima grea. Și uitând cei doi ani de ocnă și cei patruzeci câți mi-a pus dracu-n spinare, am oftat: „De când mama m-a făcut, așa ochi n-am mai văzut, doamne, cum te-ai priceput!” Atunci am auzit șoptindu-mi un glas de heruvim:

— Dacă se pricep ei niște păcătoși de popi la ochi frumoși, cum să nu se priceapă Cel de sus?

— Taci, porumbița domnului, să n-audă boierul.

— Tac, dacă-mi spui ce hram porți, că m-am săturat de când mă tot prohodești cu porunci de mușchi cărămidiu.

— Sunt un biet păcătos. Mă caută isprăvnicia pentru bir și m-am vârât în anteriu ca să scap. Au dat arnăuții de mine pe drum, aducându-mă pe sus.

— N-o să te trădez, dacă mi-i face voia. Ba îți dau și bani pe deasupra.

— Tot ce vrei, porumbița domnului.

— Să duci un răvaș lui Pavlos, căpitanul arnăuților isprăvnicești din Ploiești. Eram în dragoste cu el și m-a dat mama cu sila după Andronachis.

— Ca vântul mă duc, că-i păcat să lase Dumnezeu un asemenea giuvaer pe mâna unei poghibale.

Când a văzut-o Andronachis zdravănă, mi-a umplut buzunarul cu icusari, punându-mi și plosca de gât. Acu-i acu’, Ilie. Să te ții bine! Ia citește epistola trimisă de vistierniceasa Teodora căpitanului Pavlos:

„Lumina ochilor mei, află că bărbatu-meu vrea să fugă peste graniță și să mă ia cu el. L-a prins vodă cu ocaua mică și-l ține cu arnăuți la poartă până plătește. Sâmbătă la miezul nopții ne așteaptă rădvanul cu tot calabalâcul, banii și giuvaericalele, la bordeiul din mijlocul livezii. Vino, scapă-mă și toată lumea-i a noastră”.

— Măi, Vasile Jiganie, răvașul e cu veste mare. Aveam de gând să-l călcăm pe vistier la noapte.

— Dădeați peste 30 de arnăuți domnești înarmați până-n dinți. Așa îl luați plocon pe boier poimâine noapte la gura bordeiului.

— Și cu porumbița domnului ce facem?

— O să zboare singură la căpitanul Pavlos, dacă o s-o mai primească fără banii lui Andronachis. De nu, s-o duce în haremul lui Caragea, că frumoasă cum e, o scaldă vodă-n galbeni.

— O scaldă, că are cu ce. A pus bir până și pe „femeile rele”.

— Atunci se umple Caragea de bani, că toate-s talpa iadului, cârti cu năduf unul căruia-i fugise nevasta c-un cazac, deși vodă pusese birul pe capul femeilor de prin cârciumi, celetnicelor și podăreselor.

*

De când se întorsese de la Curtea lui Caragea cu gardă arnăuțească, vistiernicul își pierduse somnul și pofta de mâncare. Mai venise și boala nevestei. Bea la cafea, ibric după ibric și trăgea din narghilea, fum după fum, până ce simțea că-l ustură gâtlejul. Știa că vodă după ce va pune mâna pe bani, îi va lua dregătoria și-i va confisca moșiile. Singura scăpare era fuga peste munți.

Își chemă în grabă vechilul.

— Costandas! Am dat de mare necaz. Caragea e amenințat cu mazilirea dacă nu dă turcilor adaos la haraci. El s-a întors împotriva noastră și cere bani cu orice preț. Nu vreau să rămân sărac. Fă ce-ți poruncesc și te poleiesc cu aur. Vinde țuica, vinul, grâul, fânul și lemnele, cârciumarilor și zarafilor din Ploiești. Plătește cirezarilor simbria pe o lună înainte să treacă peste munți turmele, hergheliile și cirezile, să nu simtă vameșii ori potecarii. Spune-le zarafilor că mi-e nevasta bolnavă și-mi trebuie bani să-i aduc doftori străini. Sâmbătă la miezul nopții să fii cu rădvanul mare la bordeiul din mijlocul livezii, cu tot ce-ai adunat.

— Așa fac, arhon vistiernice.

Andronachis se mai liniști. Trase zăvorul iatacului și perdelele de catifea ale ferestrelor, apoi, dând la o parte icoana Sfântului Gheorghe, desfăcu ușa tainiței din perete unde ținea săcoteii cu aur și giuvaericalele. Se bucura că-l va lăsa pe vodă cu buzele umflate. Știa că mult n-o să mai rămână în scaun, iar în domnia nouă o să-și ia moșiile înapoi. „C-așa e-n țara asta. Se schimbă domnii ca vânturile. Dacă nu pleci la timp pierzi totul, chiar și căpățâna”, își zise vistiernicul.

Privi bucuros spre iatacul Teodorei. Câteva minute contemplă din prag frumusețea femeii. Părul negru, despletit se revărsase în valuri peste perna cu față de mătase azurie și un picior alb, dezvelit, își arăta linia fină, până aproape de rotunzimile scăldate în dantelă de Lyon. De când o slujise popa cel năstrușnic, prinsese culoare-n obraz și-și recăpătase voioșia. „Doamne, ce minune mi-ai dăruit”, își zise fericit

Andronachis. Se apropie și sărută cu sete pulpa caldă, catifelată, de pe care alunecase colțul plapumei. Prefăcându-se adormită, femeia îl izbi cu piciorul peste gură, ca-ntr-un somn tulburat de coșmaruri, răsturnându-l pe covor. „O fi visat, că vrea s-o pângărească cinevași. Cât de credincioasă mi-e sărăcuța! murmură vistierul, pipăindu-și buza de jos amorțită de lovitură, în vreme ce un gust sălciu de sânge îi încerca limba. Minunea mea, peste câteva zile n-o să mai ai nicio grijă, în locuri tihnite!”…

*

„Părintele” Vasile Jiganie, pricopsit de Uțubarză c-o pereche de cizme și c-un anteriu mai pe măsură, împrumutate de la mânăstirea Cheia, își potolea setea la ciuciurul unei fântâni, când auzi un glas de femeie speriată:

— Părinte, vino repede că-mi moare bărbatul.

— Ce are rumânul, femeie?

— Hierbințeală, părinte. S-a-nțepat într-un hier și i s-a umflat piciorul.

Când văzu Jiganie că înțepătura e rană de pușcă și că glonțul e în carnea omului, uitând că poartă anteriu popesc, slobozi o înjurătură de paști și de dumnezei, de se înspăimântă femeia mai cumplit decât de pătimirea bărbatului.

— Doamne, iartă-mă! bâigui nevasta, bătându-se cu mâna peste gură, de parcă ea ar fi rostit vorbe de hulă.

— Nu te iartă, că-ti lași bărbatul să moară cu zile, răcni popa. Pune repede o oală la fiert, cu niște pelin uscat, că-l văd spânzurat la icoană.

Vasile Jiganie și-a suflecat mânecile, a pălit jungherul în flacără și până la urmă a scos plumbul, spălând rana cu zeamă de pelin și oblojind-o cu vreo patru coți de pânză.

Către seară trecu iar pe la casa rănitului. Omul își revenise.

— Cine ți-a vârât, măi frate, coșcogeamite zburătură de plumb în picior?

— Tâlharii vistiernicului, părinte. Au luat vitele oamenilor din bătătură ca să le treacă pe furiș granița odată cu cele boierești. I-am fost herghelegiu. Când am aflat ce vor să facă, am sărit în spinarea unui cârlan să dau de știre amărâților. Un arnăut m-a pălit cu flinta.

— Unde-s vitele?

— În „Valea Dragomirnei”. E acolo un șleau tăinuit urcând peste plai spre cumpăna apelor, de unde coboară prin brădet la mocanii din Săcele. Îl știu numai ciobanii, fugarii și lotrii. Sus se află o trecătoare îngustă, spânzurată între prăpăstii, că abia trece omul călare. Îi spune *Strunga Norilor*.

— Cui țineai să-i dai de veste?

— Am un cumnat, Dumitru Miu.

— Din ceata lui Uțubarză…

Rănitul holbă ochii: „O fi popa ăsta omul lui Dumnezeu, dar parcă lucrează și cu Scaraoțchi!”

— Stai liniștit. Duc eu știrea lui Ilie Uțubarză. Dacă ai cal, dă-mi-l. Îl las lui Miu.

Douăzeci de călăreți, mai mult pe deșelate, urcau spre munte, urmați de două căruțe tixite de oameni înarmați cu furci, bâte și topoare. Dincolo de Mânăstirea Cheia, o mână de arnăuți ai vistiernicului, trimiși să întărească paza, se aflau la câțiva pași de turme.

Uțubarză descălecă ceata în pădure, lăsând caii în grija unor căruțași.

— Miule, ia câțiva oameni și ține Valea Teleajenului în sus, până la „Izvorul Caprei”, apoi, pe potecuța de sub brădet, urci spre Strunga Norilor.

Mergând la intervale rare prin pădure, siguri de ei, cei câțiva arnăuți fură prinși cu arcanul, unul câte unul și trimiși oamenilor de la căruțe. Herghelegiii și cirezarii vistiernicului îl primiră pe Uțubarză cu strigăte de bucurie.

— Unde sunt oile?

— Te duc eu, nene Ilie, răspunse voios Ciufu, un tânăr pirpiriu cu părul creț țâșnind vălătuc de sub căciulă.

— Hai, Ciufule, bătute-ar norocul?

— Poate că oile au și ajuns la strungă. Cireada e puțin mai în urmă. Paznici sunt vreo douăzeci de țărani de-ai noștri, înarmați doar cu bâte. Ar fi păcat să-i trimitem pe lumea cealaltă. Îi cunosc. Lasă-mă să vorbesc cu ei și n-or să stea împotrivă. Teamă nu mi-e decât de arnăuții aflați la cireadă.

Viroaga ce ducea spre Strunga Norilor se tot îngusta asprindu-și urcușul. Ca la două ceasuri de drum începu să se audă lătrat de câini și muget de vite. Ciufu duse paznicilor cuvântul lui Uțubarză, stârnindu-le bucuria. Numai Ion al Marandei, zănatic și fricos, făcu mișelia să dea alarma. Un arnăut descărcă flinta asupra lui Ciufu, doborându-l sub cetina unui brad.

— De ce-l împușcași, lepădătură? îl scutură furios Ilie, când arvaniții, dezarmați de cirezari, așteptau spășiți judecata.

— Iartă-mă, arhonda!

— Arhonda? Crezi că sunt vreun nemernic din tagma boierească, care te-a plătit ca să ucizi ființe nevinovate? O să te leg de-un brad în adâncul pădurii, să te sfâșie fiarele, că altă moarte nu meriți, blestematule.

Și se ținu de cuvânt.

Pe Ion al Marandei nu-l mai pedepsi, fiindcă o ploaie de măciuci

abătută asupra-i îl întinsese pe iarbă, fără suflare.

Turma urca pe văioagă, înșirată până aproape de strunga strânsă între uriașe valuri de piatră, deasupra cărora se tot adunau nori. Ajuns pe culme, Miu îi tăie calea, strigând ciobanilor să întoarcă oile, că sunt furate din sate și că haiducii se află în preajmă. N-a răsunat niciun foc de pușcă sau pistol. Până să se dumirească arnăuții, ca unul au sărit paznicii, smulgându-le armele.

Aburi zdrențuiți coborau peste țancuri și păduri până ce, pe nesimțite, totul se posomorî în jur. Un fulger uriaș sparse întunecimile de sus și lovi undeva în adâncul pădurii, atât de aproape încât valea fu zguduită sălbatic, iar hăurile sunară a spaimă. Speriate, vitele mugiră, învălmășindu-se. Picături de ploaie, cât alica de urs, porniră să răpăie dușmănoase și reci. La al doilea tunet, vitele se năpustiră la vale, într-un iureș nebun. Câteva oi zvâcniră buimace printre ciobani, după care turma năucă dădu buzna spre prăpastie. Au luptat cu înverșunare ciobanii și câinii ca să le curme iureșul, izbutind să scape multe de la pieire, grămădindu-le apoi la adăpostul unor stânci.

Pe viroagă începu să șiruie, mai întâi subțire și iute apoi din ce în ce mai puternic și mai vijelios, un șuvoi iscat dinspre strungă și adunat de pe clinurile din jur, gonind din urmă cirezile peste care căzu cu apele lui turbate, rostogolind frunze, grohotiș și copaci dezrădăcinați, îngrozind vitele, învălmășindu-le, făcându-le să se calce-n picioare. Nu se mai auzeau prin întuneric decât mugete de spaimă și moarte. Parcă tot cerul se pornise cu vrăjmășie asupra lumii de dedesubt, încăpățânându-se să curgă prin această vale îngustă.

Cu sumanele grele de apă, ghemuiți lângă turme sub o streașină de piatră, ciobanii, deși cunoșteau toanele muntelui, nu mai trăiseră o asemenea dezlănțuire, iscată aproape din senin, ca o nebunie a slăvilor. În ilicele scurte, șnuruite cu roșu, și-n cămășile lor subțiri, arnăuții, aprige slugi boierești, dârdâiau strașnic de frig.

— Luați-i mă, le strigă Uțubarză, aruncându-le ghemotoc niște saci din cei folosiți de ciobani drept glugă; dar căpetenia lor dădu cu piciorul darului, rostogolindu-l în prăpastie. „Tot al dracului ai rămas!”, îi strigă unul dintre mercenari, izbindu-l cu pumnul în obraz. Furios, arnăutul sări asupra răzvrătitului izbindu-se până ce se rostogoliră, încleștați, în prăpastie.

După vreo două ceasuri, ploaia s-a potolit. Șuvoiul începuse a se subția, dar oamenii n-au putut coborî din munți decât în zori. Au pornit cu resturile turmei și cirezii spre mânăstirea Cheia. În drum, Uțubarză află că femeile doborâseră cu furcile un arnăut pe când încerca să fure un cal din pripon. Abia mai recunoscu Ilie pe arvanitul destinat fiarelor pădurii. Își reveni după ce-l stropiră c-o găleată de apă.

— Cine te-a dezlegat, tâlharule?

— Dumnezeu! A trăznit bradul, l-a despicat și mi-a ars legăturile.

Ilie îi văzu ilicul și cămașa pârjolite, precum și o dâră de carne vie de-a curmezișul spinării.

— Arhonda, dacă-mi cruți viața, ți-oi mărturisi o taină de preț.

— Spune!

— Costandas, vechilul vistiernicului, a strâns prețul bucatelor de pe moșii, a vândut toate buțile, lemnele și tot ce s-a putut vinde la repezeală. A luat și bani de la cămătari. Mâine noapte vrea să treacă granița, furându-l pe boier.

— Pe vistiernic?… Pe noi, cei jăcuiți fără milă, cu ajutorul vostru!

— Știu că n-o să mă crezi, dar mă dau rob domniei tale cu trup și suflet. Văd că lupți pentru binele altora.

— Rob, arvanitule?… Doar lupt împotriva robiei.

— Iartă-mă, dar eu n-am cunoscut altă lege decât a jafului și-a supunerii oarbe. Așa am apucat. Acum îmi simt toată ticăloșia. Lasă-mă să-ți dovedesc credința.

— Hai, arvanitule!

La miezul nopții, Uțubarză lovi curtea vechilului Costandas. Fu întâmpinat cu focuri de armă. În timp ce haiducii dădeau înconjur casei, arnăutul dispăru. „Ticălosul”, mormăi Uțubarză care de mai bine de o jumătate de ceas se trudea să pătrundă în locuința vechilului.

Dinăuntru, se auzi glas printr-o fereastră deschisă:

— Kir Ilie, poți intra fără grijă.

Arnăutul se strecurase în casă prin locuri ce-i erau cunoscute. Legat, Costandas zăcea întins pe un divan, după ce poruncise oamenilor să înceteze focul.

— Îți mulțumesc, arbănașule. Ți-ai ținut făgăduiala și te-am iertat.

Atunci bagă de seamă că pe-o mânecă i se scurgea o dâră de sânge.

— Ești rănit?

— Da! Sunt pe sfârșite. Am vrut să afli că mama nu m-a făcut ticălos. M-au ticăloșit turcii și boierii. Cer iertare pentru tot răul ce l-am făcut și rogu-te, a mă îngropa creștinește.

L-au pus în pământ peste trei zile oamenii din sat, cărora, nu de mult, le luase vitele și mălaiul.

*

Rădvanul boieresc porni spre bordeiul din livadă împreună cu Costandas, păzit de oamenii lui Uțubarză. Andronachis cu nevasta așteptau înfrigurați pe vechil. Scăpaseră de arnăuții lui vodă printr-o galerie scobită din pivnița casei până la bordei. O săpase când refăcuse conacul, așa cum săpaseră mai toți boierii asemenea ieșiri pentru caz de primejdie.

— Sunt gata, arhon vistiernice, strigă Costandas din gura

bordeiului.

— Adus-ai tot?

— Tot.

Când se pomeniră înconjurați de niște oameni străini, Teodora încremeni, în vreme ce lui Andronachis începură să-i clănțăne dinții.

— Hai, arhonda, că are vodă nevoie de pielea ta!

— Vă las tot ce am, numai să nu mă dați pe mâna lui Caragea.

— Nu-i nevoie să ne lași, că luăm noi singuri înapoi ce ne-ai prădat; iar de scapi de mâna lui vodă au să te judece țăranii, jefuiți de tine atâția ani!

— Țăranii? I-am jefuit io? I-a jefuit Caragea.

— El, cu toată liota voastră, vistiernice.

Andronachis tremura acum de-a binelea. Un vârtej de gheață îl spulbera pe dinăuntru. Munții veneau vrăjmaș, să-l strivească, iar soarele sărea pe cer de la un capăt la altul, până ce un trăznet mut îl lovi în creștet, prăbușindu-l.

— Ia-l, femeie, și-l îngroapă, dacă l-o răbda pământul și mort, îi vorbi acru Uțubarză.

*

Uțubarză l-a gătit pe Zoican bătând nucii cu prăjina în grădina părintelui Benea.

— Am venit, după cuvânt. Azi pleacă baciul lui Despa la târgul din Brașov.

Mocanul vârâse giuvaericalele lui Manuc într-o putină mare sub calupurile de telemea. Bătuse capacul și strânsese bine cercurile din mladă de alun.

— Boierule, îi spuse baciul lui Zoican, scrie cu tibișirul ăsta pe putină „Căpitănia Kronstadt”, că altfel o dijmuiesc la graniță, ori o iau cu totul.

De vameșii valahi au scăpat ciobanii c-un burduf de brânză. Cu cei chesaro-crăiești avură însă de furcă. Unter-ofițerul Iohan, după ce măsură îndelung marfa, mormăi:

— S-au auzit împușcături la voi. Vor fi contrabandiști. Am cerut întăriri și-mi trebuie mâncare. Dați jos putina mare.

— Dacă așa-i porunca, așa fac, răspunse baciul. Numai că este a lui Herr Oberst Herman, de la căpitănia Brașovului. Mi-a plătit-o înainte. Dați-mi țidulă la mână, că altfel mă închide.

Așteptând în rădvan, Zoican fierbea. Coborî, întinzând lui Iohan pașaportul și cerându-i iertare că boala îi cășunează atâta suferință, încât nu mai poate întârzia.

— A, mergi la Zizin? Apa bun… spuse neamțul când văzu pașaportul lui Zoican. Dau eu recomandir pentru cvartir și pension fain la sora mé.

— Mulțumesc, Herr Unterofizzier, din toată inima. Neamțul renunță la putina cu brânză a lui Her Oberst, iar Zoican făcu popas la Zizin, unde plăti fără tocmeală sorei lui Iohan pentru două săptămâni și plecă peste trei zile, fără să ceară banii înapoi. Lui Uțubarză, uluit de atâta filotimie, îi spuse: „Vreau să mi-l fac prieten pe Iohan. O să mai avem nevoie de el. Este și ăsta un dichis negustoresc.”

Pe Manuc îl găsi la hotelul „Römischer Kaiser” din Sibiu.

— Te așteptam, kir Zoicane. Ai avut mare dreptate. A doua zi după ce ai plecat din București, m-au călcat turcii în toiul nopții. În vreme ce-mi spărgeau porțile, am fugit pe o fereastră din dos. N-am uitat ce mi-ai cerut. Mergi cu mine la un negustor de arme.

Zoican căută în ochii lui Manuc licărul acela ciudat ce se arăta fără voie, dar nu află decât o privire înnourată de atâtea tulburări, astfel că-i strânse mâna.

Sasul primi să-i vândă trei sute de pușți. Le aștepta de la Viena, urmând să-l înștiințeze de sosirea lor prin mijlocirea Casei de Comerț Hagi Pop.

*

Un cărăuș de fel din Cozia se învoi să-i ducă, pe Zoican și Ilie Uțubarză, până la Balta. Pe Valea Oltului, opriră lângă un izvor ce ieșea îmbietor de sub munte, pe moșia Călimăneștilor. Uțubarză, sorbi cu nesaț, să-și potolească setea… „Ptiu! scuipă, înjurând. Asta-i apa din umblătorile lui Satan, spurca-i-ar Dumnezeu să-i spurce pe juveți”.

Apoi, amintindu-și că și Zoican e oltean, se rosti fâstâcit:

— Iartă-mă, cucoane Zoicane, că doar n-or fi toți oltenii blestemați să-și potolească setea cu puturoșenie din haznaua iadului.

Zoican zâmbi.

— E apă tămăduitoare, Ilie. Până și împăratul de la Viena bea câteva balerci pe an.

— De asta se poartă ca un spurcat cu supușii lui, otrăvi-l-ar sfântul. Noroc că n-a aflat-o și sultanul, că de și-ar umple narghileaua, s-ar face și mai abraș la inimă.

De la Călimănești făcură popas la Horez, unde le fu gazdă părintele Berbecel. Recunoscându-l pe Zoican, un dulgher de lângă Cerneți se rugă să-l ia în căruța lor. Se minunase văzând că popa, scund și iute ca un titirez, purta la ochi, sub chelia fără umbră de fir, niște sticle rotunde legate cu baiere de sârmuliță pe după urechi. Îl întrebă nedumerit pe negustor:

— Iartă-mi neștiința, boierule, dar de ce ținea părintele Gheorghe sticlele alea la ochi, ca neoamenii?

Când află dulgherul că „drăcovenia nemțească” dă putere ochilor slabi, se cruci.

— Vezi, Uțubarză, în ce întuneric trăim? Omul ăsta n-a mai văzut

până azi ochelari, în vreme ce în alte părți de lume, mintea omenească iscodește tot felul de minuni. Iaca, scrie prin gazeturi că s-a fost născocit un fel de mehanică în stare să mâie o corabie, cu niște abur ce iese din pântecele ei, ca din cazanul cu țuică.

— Poate că merge cu vreun rachiu mai acătării, din cel ce face să-ți fiarbă și sângele, glumi Uțubarză, nevenindu-i a crede cum să aibă atâta putere o pârlită de abureală.

Deși îl știa pe Zoican om serios, îl privi totuși cu coada ochiului, ca, după o clipă de gândire, să adaoge:

— …Apoi, de-o merge lumea tot așa, o să ajungă evropeii să zboare ca păsările cerului, în vreme ce noi rămânem să dormim în bordeie și mâncăm mămăligă cu varză acră până și-n ziua de paști; că tot ce e mai bun dăm stăpânirii, boierului și turcului.

— Măi Ilie, evropeilor ăstora le-ar trebui niște ochelari mai strașnici ca ai lui popa Gheorghe Berbecel, să vadă că fără noi ar fi dat turcii iama în huzurul lor. Ca niște orbeți vor să-și taie singuri craca de sub picioare, încercând să ne vândă azi unuia, mâine altuia.

Ajunseră la Balta, satul lui Zoican, după încă două zile de drum, fiind întâmpinați cu voie bună de coana Polina, nevasta negustorului.

CAPITOLUL V
MÂNIA

Coana Polina Zoican era o femeie aprigă și aprig de frumoasă. Orfană, fusese crescută de unchiul ei, serdarul Costache Bălteanu. O dăduse să-nvețe carte la „cloașterul” din Sibiu, cum spuneau românii mânăstirii ursulinelor, din acel târg de margine al Transilvaniei, unde se aflau la învățătură și alte fete de-ale boierilor și negustorilor valahi și unde, Polina cășunase multe necazuri mărimilor în sutană.

În al treilea an de școală, colega ei, Sultana Gălășescu, sta gata să îmbrace rasa călugărițelor ursuline. Lepădându-se de toate cele lumești, urma să arunce în vistieria mânăstirii prețul moștenirii rămase la moartea lui taică-su. Polina, care știa cât se trudiseră călugărițele s-o convertească, izbucni în ajunul botezării:

— Nu fi proastă, Sultănico. Nu pentru mântuirea sufletului te-au pisat atâta să-ți lași credința. De nu le-ar fugi ochii după averea ta, ai putea să te-nchini și lui Belzebut.

În ziua când Sultana Gălășescu urma să fie botezată în noua credință se adunaseră la mânăstire, pe lângă soborul preoțesc și elevele „Cloașterului”, mulțime de gură-cască.

— Este voia ta să primești dreapta și sfânta noastră credință?

— Nu! strigă din toate puterile fata. Vreau să-mi dați drumul acasă.

În consternarea generală se auzi bătaia din palme și strigătul de „bravo” al Polinei Bălteanu.

Chiar a doua zi „ereticele” au fost trimise peste munți. – Sultana la Coțofeni, pe Jii – Polina la Balta, satul ei din Mehedinți, unde, după vreo doi ani s-a măritat cu Nicolae Zoican, negustor din același sat, un flăcău isteț, cutezător și mândru, pe care îl cunoscuse în casa unchiului ei, unde venea să împrumute cărți, aducând în schimb, bătrânului, „gazeturi” românești de peste munți.

Ea ținea nu numai socotelile gospodăriei din Balta, ci și ale întregii negustorii făcută de Zoican împreună cu Tudor Vladimirescu, trimițând regulat la Sibiu banii hotărâți pentru tăinuitele lor scopuri.

*

Balta e sat tihnit, aflat odinioară pe moșia Băltenilor. A fost împărțită de ultimii doi moștenitori: Serdarul Costache Bălteanu, și Ion, care și-a vândut partea, pierzându-și apoi urma prin cele străinătăți, după învățătură. Din moșie rămăsese serdarului o palmă de loc. Plecat mai mult spre lumina cărților decât spre cele gospodărești, vânduse bucată cu bucată, mulțumindu-se să ducă o viață cumpătată, respectat de bălteni pentru vârsta, înțelepciunea și modestia lui, deși devenise ursuz de când își îngropase, într-o singură săptămână, nevasta, băiatul și nora, morți de holeră. Îi rămăsese ca mângâiere nepoata Polina, căreia, la măritișul ei îi dăduse doar

binecuvântarea, fiindcă zestre n-avea; dar nici ginerele nu ceruse.

Dealul Ponorelului, stăpânit de neamul Zoicanilor din bătrâni, coboară cu unduiri dulci și cu tufe de liliac spre sat. La poalele lui, Topolnița se lenevește oarecum, ca o apă a Bărăganului împlinind o mlaștină, de unde satul pe care-l străbate și-a luat numele de Balta. Gospodăria lui Zoican, așezată pieptiș pe malul drept al râului, își are poarta lângă apă. Călare, ori cu căruța, ajungi la ea prin vad. Pe jos, treci o punte din blană de stejar, negeluită. Când râul se umflă, porțile și uluca se trezesc adeseori în mijlocul apelor, fără vătămare, împrietenite cu ele parcă de când lumea. Rămâne numai puntea suspendată la o palmă-două deasupra vâltorii. Curtea suie pe deal, între zăplazuri de stejar umbrite de sălcii. Pe stânga e „Casa mică”, cu tindă, două odăi și cuhnie, al cărui horn înalt se deschide larg peste vatră. Mai sus, pe cealaltă latură a curții, „Casa mare”, din lemn masiv de stejar, cu acoperiș de șindrilă, purtând stâlpi cu cioplitură la cerdac, e vârâtă sub dealul care vrea parcă s-o strivească, fiindcă i-a întors spatele. De sub streașină, urcă pe Ponorel poteci șerpuite, călcând pe spinări de peșteri necunoscute. Prin făget și tufișuri de mălin, se ajunge pe șaua dealului, de unde cărările coboară la saivane și stâne.

*

A doua zi după sosirea lui Zoican de la Sibiu, acesta se pomeni în curte cu slugerul Vladimirescu. Ceva mai tânăr, Tudor e c-un cap mai înalt decât prietenul său și cu două când își punea ișlicul ca să plece la treburile vătășiei sale de plai. Altfel, umbla cu căciulă neagră de miel și în port oltenesc, nelipsindu-se însă de cizmele cu pinteni, intrate în obișnuință de când fusese comandir al pandurilor.

— Sărut dreapta, coană Polino. Află că m-am apucat de fumat, glumi slugerul de cum sui scara cerdacului, știind că femeia nu suferea fum de tutun în casă, chiar vodă de-ar fi poftit să-și aprindă ciubucul.

— Te ții domnia-ta de alte blestemății, Tudore, numai de tutun, băutură și muieri nu; că de-ai mai avea și aste trei păcate, greu ți-ar mai sta capul pe umeri.

Tudor zâmbi. Coana Polina era singura ființă care-l înfrunta fără să-i aprindă mânia. Știa că-i stă-n putere să ghicească firea omului, dar și să-l împungă cu vorba, spunându-i verde, în față, ceea ce avea pe inimă. Îi trezise atâta încredere, încât îi lăsase în păstrare până și diata:

„Aflându-mă eu, Teodor, om necăsătorit și fără vrednici clironomi, așteptându-mă în tot ceasul la moarte, mai vârtos găsindu-mă ostaș și în toată vremea călător, am socotit să-mi pun la orânduială tot ce am…”

Se opri însă în prag, unde, câteva perechi de papuci ședeau înșirate

ca la ușa moscheielor, gazda pretinzând musafirilor să nu intre cu alte încălțări peste covoarele țesute de mâna ei, ori peste dușumeaua albă, spălată în fiecare săptămână cu leșie.

— Nu te mai codi, slugere, știi doar că împreună cu Zoican, ai dezlegare de la rânduiala papucilor.

În ajun își călcase pe inimă și cu Uțubarză, nu fiindcă îi trecea pragul pentru prima oară, ci, fiindcă, privindu-l, oftase, cu uimire și regret:

— Poftim înăuntru, că n-am papuci pe măsura piciorului domnieitale.

În odaia de musafiri, o masă de stejar masiv aștepta înconjurată de scaune cu spătar înalt, chenăruite în cioplitură, de funie răsucită, înconjurând soarele și luna. Pe o policioară cu geam, zâmbeau strălucitoare pahare de Sibiu, carafe brașovenești, farfurii de Hurez cu veseli și zburliți cocoși colorați, căni și, mai ales, acele ispititoare ulcioare de lut, scrise de meșter cu smalț alb: țuică, vin, afinată, rachiu de brad, de ienupăr, de izmă. Dedesupt stau rânduite într-o firidă borcanele cu dulcețuri.

Micile manii ale gazdei, aveau darul să descrețească pentru câteva clipe fruntea lui Tudor, dar, de cum începea vorba despre cele politicești, chipul i se întuneca, și privirea i se înăsprea. Vorbea tăios, aproape răstit, după obiceiul dobândit în vremea ostășiei, cuvintele-i izvorând ca dintr-o fierbere grea clocotind de durere și revoltă, pentru câte nedreptăți încercau răbdarea norodului.

— Tudore, nu te-am văzut de când te-ai întors de la Viena, deschise vorba bătrânul Costache Bălteanu.

— Viena? Să nu mai aud rostindu-i-se numele. S-au adunat acolo regi, împărați și miniștrii lor să-i cânte prohodul lui Napoleon și să petreacă. Când le mai rămânea timp liber, căutau să-și fure căciula unul altuia. Cum nu izbuteau, hotărau să mai ia câte o piele după cei mici. Oile să n-aștepte dreptatea lupilor!

— Ai vorbit cu împăratul rușilor?

— Vorbit? A vorbit el: „Am auzit că ești un ostaș credincios și viteaz. Să stai cu ochii pe păgân și să fii gata de luptă cu oamenii tăi. O să te bucuri de răsplata noastră.”

— Nu cer răsplată, prea slăvite, ci o umbră de dreptate pentru neamul meu oropsit.

— Dreptate? Am s-o fac cu sabia mea. Creștinismul va birui, și soarele lui va străluci mai luminos și pentru voi.

Am înțeles că-mi răcesc gura de pomană, mai ales că vulpoiul de Capodistria, consilierul lui, mă tot îndemna prin semne să ies. Auziți! Dreptate cu sabia țarului… Soarele creștinismului!… Parcă îi cerusem să mă ungă patriarh al Constantinopolului. Și-am mai înțeles că n-avem să așteptăm mântuirea de la împărății. Că nu de florile mărului

s-au întovărășit tiranii cei mari ai Europei în *Sfânta Alianță*, ci ca să pună sub obroc orice nădejde de slobozenie a noroadelor. Câștigul nu-l avusei de la țar, ci de la niște frați din Transilvania, aflați pe la Școlile Apusului. Propovăduiesc cu râvnă luminarisirea neamului nostru și înfrățirea Țării Românești cu Moldova și Transilvania.

— Visuri, Tudore! Stăm aici ca mărul lângă drum. Cine trece, ne zburătucește.

— Ne zburătucește că ne-am lăsat în voia nemernicilor, să ne pună unghia-n gât, să ne ia șapte piei, și să ne ticăloșească. De gândeau și cei ce s-au dus după timp, precum gândești domnia-ta, serdare Bălteanu, apoi de mult ne seca sămânța.

— Ce putem face când avem împotriva noastră împărații, turcii, ciocoii, arnăuții și sărăcia?

— Ce putem face? Să plângem ca muierile și ca nevolnicii dând acatiste! Să așteptăm până ce ne-o roade oftica și pelagra; până s-or nărui bordeiele și-o crește brusturul în bătătura rumânului; până ni s-o stinge lumina ochilor, și ni s-or înfunda urechile cu pământ, ca să nu mai vedem și să mai auzim copiii plângând de foame! Asta să așteptăm!

Privirea, aprinsă de mânie, stărui câteva clipe asupra bătrânului Bălteanu, de parcă el ar fi fost vinovat de toate angaralele, dijmele, podvezile, jaful și silnicia prăvălite asupra țării de simbriașii turcului, Fanarului, ciocoilor și egumenilor.

— Am venit să te întreb, Zoicane, ce făcuși cu Manuc?

— Am arenduit moșia Drajnei pe 29 de ani, plătind totul până la soroc.

— Plătit? Cu ce bani?

— Uțubarză i-a trecut dragomanului aurul peste hotar.

— Aurul lui? A vândut moșiile de pe Ararat?

— Ne-am atins scopul, Tudore. O să ne putem crește turmele și cirezile departe de turci și aproape de granița Transilvaniei. Până acolo n-ajung nici tâlharii din Vidin, nici cei din Ada-Kaleh. Manuc a fugit la Viena, dar m-a pus în legătură c-un negustor de arme din Sibiu.

— Să vă orânduiți obște și un sfat al bătrânilor, Uțubarză. Să vă împărțiți roadele moșiei Drajna după dreptate. Zoican o să-ți spună ce mai ai de făcut.

O piatră pătrunse prin fereastră oprindu-se pe masă lângă ulciorul cu vin de care nimeni nu se atinsese.

„Turcii, vin turcii!” se auzi glasul sugrumat de spaimă al coanei Polina care, dând buzna în casa, trase zăvoarele și puse un drug de fier de-a curmezișul ușii de stejar.

Tudor duse fulgerător mâna la pistol, dar Zoican îl opri, împingându-l cu de-a sila spre scara ce duce la pod. „Suie Tudore, nu-

ți irosi vitejia, că tu nu mai ești al tău, ești al norodului”.

Costache Bălteanu rămase pe loc.

„Doar nu s-or măsura cu moșnegii!” mormăi cu încăpățânare.

Cu umărul, Zoican sparse șindrila acoperișului. Cum streașina cobora la un pas de rotunjimile Ponorelului, săriră în crângul de mălini. În curte începură a răsuna împușcături. Ușa căzu sub grindina loviturilor de topor. Erau cârjalii turci de peste Dunăre, având drept călăuză pe Ion Ciutură din Plenița. Furioși că nu-l găsiră decât pe bătrân, îl încolțiră.

— Unde-i tâlharul? întrebă Ciutură.

— Care tâlhar?

— Tudor.

— Nu-l știu de tâlhar și nu-mi dă socoteală de drumurile lui. A fost aici acum un ceas.

Au răscolit casa, au jefuit-o, au spart până și ulcioarele cu inscripții albe ale coanei Polina. Cum dumneaei împreună cu Zoican ridicau satul, neavând cine le face cinstirile de gazdă, tâlharii traseră cu frânghiile un butoi de vin din pivniță, și aprinseră focul în mijlocul curții, părpălind păsările, după ce le suceau gâtul. Au secătuit cumplit și cămara, de parcă nu mâncaseră de-o săptămână.

Când luna plină se opri deasupra uriașului plop din poarta lui Zoican, uimită parcă de câtă nebunie clocotea sub lumina ei de argint, turcii chiuiau ca oltenii, de la care învățaseră că petrecerea n-are farmec fără asemenea strigăte de bucurie.

Prin întunericul pădurii, băltenii se apropiară tiptil, privind uimiți la destrăbălarea tâlharilor. Le dăduse Zoican arme din pești.

În casă, Ion Ciutură, împreună cu căpeteniile turcilor, se ospătau de zor. Îl chinuiseră pe bătrânul Bălteanu, turnându-i vinul cu de-a sila pe gât, până ce căzuse în nesimțire.

Prin spărtura din acoperiș, Tudor, Codobatură și Uțubarză pătrunseră în casă. Amețiți de băutură și luați prin surprindere, mai marii bandei au lăsat armele.

— Spune tâlharilor tăi, Ciutură, să se astâmpere și să iasă din curte. Altfel nu mai vedeți niciunul răsăritul soarelui, îl amenință Tudor.

N-apucă să împlinească porunca slugerului când, afară, începu lupta. Loviți din toate părțile, tâlharii se apărară o vreme, până ce, simțindu-se biruiți, o rupseră la fugă spre poartă, unde-și legaseră caii, ascunși acum de bălteni prin curți, fiind animale furate din satele vecine. Deznădăjduiți, săriră gardul în Topolnița. De pe maluri, îi pândeau cu flinte, topoare și furci, bărbați și femei. În lumina lunii se încinse o vânătoare ciudată. Se trăgea ca la rațe asupra cârjaliilor fugăriți prin mijlocul gârlei. Până la urmă se predară, împuținați și istoviți. Slugerul privi cu silă gloata fioroasă, ruptă, leoarcă de apă și sânge, încă nedezmetecită din băutură, cerând îndurare,

îngenunchiată în fața porții.

— Acești lotri au ars și prădat până acum optsprezece sate. Au ucis femei, bătrâni și copii, săvârșind silnicii fără pereche. Spânzurați-i, le porunci bâltenilor. Lăsați-l numai pe Ciutură, îl judec eu.

I-au atârnat de crăcile sălciilor de pe malul gârlei.

În jurul focului din curte, se adunase aproape tot satul ca la o judecată de apoi. În picioare, sprijinit în sabie, nemișcat, tăcut și încruntat, Tudor părea de piatră. Tresări numai în clipa în care Ciutură fu prăvălit la picioarele lui.

— Creștin și român ești tu, nemernicule, însoțindu-te cu păgânii la tâlhării? Nu te arde durerea satelor unde i-ai purtat ca să-și facă de cap? Năpârcă blestemată, mi-e scârbă să-ți rostesc numele. M-am jurat că de te prind, te tai cu mâna mea, și sunt învățat să-mi țin jurământul.

Tâlharului nu-i venea a crede c-o să-l ucidă și, cum sta în genunchi, cu capul plecat a iertare, pandurul îl descăpățână dintr-o singură lovitură, în care adunase toată ura ce clocotea în el.

Când zarva se potoli, iar ultimele vreascuri se topeau în focul din mijlocul curții, coana Polina, după ce privise cu jale țăndările rămase din oalele, șipurile și borcanele înflorate, casa semănând acum a cocină, precum și jaful din pivniță, porni spre cotețe să cerceteze de i-au mai rămase ceva orătănii în viață. O auziră toți deodată strigând de parcă ar mai fi năvălit o altă ceată de başbuzuci. Descoperise la adăpostul unei căpițe de fân un turc, sforăind în somn fără vise. Îl dezmeteci Uțubarză c-o lovitură de picior în coaste. Dacă profetul însuși i-ar fi apărut atunci în față, ieșind din pământ ori coborând din cer, tâlharul n-ar fi fost mai năucit ca în clipa când, deschizând ochii, se trezi cu satul adunat în jurul lui. Până să apuce a zice „aman”, coana Polina, care zărise scoțând capul din buzunarele șalvarilor o pereche de papuci furați din cerdac, îl blagoslovi zdravăn c-o joardă de alun.

— Iartă-l slugere că fuse destulă pedeapsă pentru el să guste bătaie de cadână, îl rugă Zoicanca.

Pandurul își descreți fruntea a zâmbet, făcându-i hatârul.

*

Zoican n-a mai bătut șindrilă pe acoperișul casei sale ca să astupe spărtura pe unde ieșise cu Tudor. A pus doar o foaie de tablă, pentru a rămâne mărturie peste timp a acelei întâmplări. Spărturii i-a zis „copca lui Tudor”.

CAPITOLUL VI
PĂCATUL DRAGOSTEI

Noiembrie începuse c-o ploaie subțire și rece. Ilie Uțubarză era tot la Balta. Dăduse ajutor la refacerea gospodăriei lui Zoican, dar învățase și cum se face negustorie nouă, iscălind doar niște hârtii. Îl uimea iscusința negustorului și mai ales cât de ușor trăgeau banii la el de parcă ar fi fost fermecat.

Urmând să plece împreună, Uțubarză spânzură niște fălcele de lemn de-a lungul docarului.

— Ce năzdrăvănie mai e și asta, Ilie?

— O să se îndârjească vremea, cucoane Zoicane. Au plecat cocorii la cârstovul viilor și ei cunosc semnele anotimpurilor mai bine ca oamenii. De unde știm noi că până la Craiova nu ne troienește cerul? Atunci lăsăm făcelele și înțepenim roțile în lăcașul ce l-am croit pe tălpile de stejar.

— Te pomenești că mâine-poimâine îi pui și vreun cazan din alea englicești, să umble fără cai.

— De ne-or lăsa vrăjmașii om face și d-astea, că minte ne-a dat Cel de sus.

— Până atunci, Ilie, trebuie să scoatem bani din negustorie, că banul e unul din semnele blestemate ale veacului ăsta. Pentru el, popa se roagă întru iertarea păcatelor tale, și tot pentru el, poți pune și pe dracu să-ți legene copiii. Ispravnicul nu te mai prigonește, ci ți-e prieten. Zapciul nu mai vine cu harapnicul, ci cu căciula-n mână. Și apoi, banul e mut și surd, ager ori prost, după împrejurare, dar aude ce alții n-aud, înțelege ce alții nu înțeleg, și vorbește toate limbile pământului fără să-nvețe niciuna. Iar dacă biblia te-ndeamnă să dai lui Dumnezeu ce este al lui Dumnezeu și împăratului ce e al împăratului, banul te îmboldește să dai și lui Scaraoțchi ce e a lui Scaraoțchi, fiindcă și el îți poate fi de folos când Cel de sus doarme ori face nazuri. Turcul și fanarioții ne-au mai învățat să dăm și prostului, ce e al prostului și hoțului ce e al hoțului.

Slugerul și cu mine cumpărăm vite tinere; le creștem, le prăsim și le vindem peste munți unde au preț bun. Ne-am încropit și noi și oamenii care ne ajută. Am părăsit negustoria de capre și oi, că mereu dădeau turcii iama prin turmele noastre. Oltenii cresc acum oi puține, că s-au săturat să le tot dea plocon la pilaful ienicerilor, chebapul sultanului și pastrama beșliilor. Vitele mari sunt cu spor. Numai că negustorii greci, venețieni și austrieci au deschis ochii dregătorilor Porții. Caragea a pus opreliști la vămi. Doar el și oamenii împărătești pot trece vite peste graniță. Păgânii de pe marginea Dunării ne pradă cirezile, nu pentru seu ori ciriviș, ci fiindcă s-au învățat să le vândă nemților. Luna trecută ne-au furat optzeci de capete, ucigându-ne doi

oameni. Am socotit că mai departe de Dunăre, la loc ferit putem sta liniștiți. De aceea am pus ochii pe moșia Drajnei. E la doi pași de granița Transilvaniei și la douăzeci de Dunăre. Drăjnenii or putea crește și ei vite cât le-o pofti inima, că – slavă Domnului! – au unde.

— Și cum o să le trecem peste munți? Prin Strunga Norilor?

— Nu, Ilie. În locul lui Andronachis e vistiernic alt căpcăun, Iamandi. Un prieten de-al nostru, din București, Enache Sorcovăț, a pus la cale cu el o tocmeală. Crește și Iamandi vite pe moșia Seciu, dăruită de Caragea, din pământul sechestrarisit de la Andronachis. Vistiernicul plătește vamă cu mare privilegiu. Îi vindem noi cirezile dincolo. O vită de-a lui, una de-a noastră. Asta e învoiala. Dar mă furai cu vorba și uitai să-ți destăinui ce negustorie am plănuit cu slugerul pentru tine. O să ridici han mare în inima Ploieștilor, fiindcă nu se află acolo niciunul de doamne-ajută, iar târgul e de viitor. Îl clădim și-l întocmim noi cu tot dichisul, iar o treime din câștigul net îl dai pentru cumpărarea de arme.

— Eu hangiu, cucoane Zoicane? Mai curând s-o întoarce Teleajenul spre creierul munților, râse Uțubarză. De când așteaptă stăpânirea ca să mă pună-n furci!

— Ilie, în țara asta, deopotrivă blagoslovită și bătută de Dumnezeu, nu e orânduiala Apusului, ca fieștecare om să aibe patalama cu numele și semnele lui. Din această pricină te știe numai popa din sat când te botează, te cunună ori te îngroapă. Din tagma mirenească te cunoaște vechilul când ești clăcaș, vecinul când ți-e dușman și muierea când i te urci în pat, dacă nu te-a uitat cumva. Cine să-și dea cu bănuiala că tu ești vestitul haiduc Uțubarză? Află, omule, c-ai murit. Am aici o hârtie de la vătășia Cloșanilor în care stă scris că ai fost ucis de osmanlâi.

Ilie Uțubarză, după o clipă de năuceală, întrebă, râzând:

— Mă îngroparăți fără popă, cucoane Zoicane, ori m-o fi prohodit Vasile Jiganie?

— Nu, Ilie, că el nu știe decât moliftele pentru bețivi, ale Sfântului Vasilie. De-abia acum se chinuie să-l mai învețe câte ceva vlădica Ilarion, ca să nu se dea de gol când umblă prin țară, în rasă călugărească, pentru treburile noastre, vânzând „Viețile Sfinților” și „Visul Maicii Domnului”. La Craiova o să-ți razi umbra de barbă pe care o porți și o să-ți tai din pletele și din mustața aia fudulă de haiduc afurisit, că așa te arată răvașul de drum, și așa îți va fi chipul de aici înainte.

— Bine că nu mă papistășirăți de tot!

— Am mai adus slobozenie pentru Ilie Călugăru să deschidă han cu cârciumă în târgul Ploieștilor. E acolo vad bun lângă Drumul oilor, Vălenilor și Buzăului. În trei-patru luni îl punem pe picioare. Te învoiești?

— Dorința slugerului Tudor, e pentru mine poruncă, cucoane Zoicane, că-l roade durerea norodului și-l arde setea de dreptate.

— Îl roade, Ilie, și-l arde, că știe ca nimeni altul cât e de căptușit norodul cu angarale, beilicuri, clacă, bir, și Allah mai știe cu ce, că Dumnezeul nostru nu pricepe nici turcește nici grecește, cât îi el de Dumnezeu, lăsând rumânul să se topească de foame și jale cum se topește lumânarea.

Bătură palma, pecetluind astfel învoiala.

În păresimi, hanul era gata, stând în calea negustorilor, mocanilor și a multor călători spre vămile Comarnicului și Bratocei, porturile Dunării și Orașul de Scaun al Bucureștilor. I se spunea „Hanul Călugărului”, după numele stăpânului. Pe „Calea Oilor” se scurgeau toamna turme pornite la iernatic în suhaturile de pe marginea Dunării, iar primăvara, se întorceau către munte. Adeseori, oierii intrau cu căruța în curtea hanului, scoțând pe furiș de sub calabalâcurile ciobănești flinte trimise de Ion Despa din Satulung, ori pistoale turcești aduse din Dobrogea. Știau că hangiul nu se calicește la preț, convinși că el vinde cu câștig îndoit. Ilie le ascundea însă în niște zăcători din adâncul beciului.

Uneori, noaptea târziu, când încerca să adoarmă, îi venea în gând spusele lui Zoican. Nu mai auzise nicicând atâta vorbă cu tâlc, simțindu-i tăria ori de câte ori îl copleșeau necazurile. Treburile mergeau greu, iar oamenii stăpânirii se arătau hrăpăreți, afară din fire. Se înfrâna greu să nu le plătească haiducește. Auzind și de neomenia slujbașilor prin sate, simțea cum i se rostogolește parcă în suflet un grohotiș colțuros și plin de venin, apucându-l zorile fără să fi pus pleoapă peste pleoapă. Văzându-l morocănos, un mușteriu glumi:

— Jupâne, îți trebuie o hangiță să-ți mai rupă din treburi. Ți-e vremea și oricât te codești, tot nu scapi.

Îi răspunsese râzând:

— Mi-o fi vremea, dar nu mi-a sosit ceasul.

— Ehe! hangiule. Nu scapă nimeni fără să plătească haraciul muierii. Și încă cu dobândă turcească.

*

Trecând dimineața prin fața isprăvniciei Ploieștilor, lui Uțubarză i se păru că are o nălucire. Într-o butcă, aștepta cu cațaveica de vulpe roșcată pe umeri, Teodora, văduva vistiernicului Andronachis.

— Mână, țigane, porunci vizitiului, Pavlos, căpitanul isprăvnicesc. Până diseară trebuie să fim la București.

„Porumbița Domnului” își ia zborul, cugetă Uțubarză, amintindu-și cât de cucernic o spovedise Vasile Jiganie.

Pășind în văduvie la numai 17 ani, Teodora se întorcea săracă la maică-sa, chelăreasă în casa vornicului Slătineanu. Ce nu zmulseseră

haiducii din averea răposatului vistiernic, confiscase Caragea.

*

Venise o nouă toamnă, Ilie Uțubarză se întorcea dinspre Seciu, unde tocmise vin pentru iarnă. Plouase pe la izvoarele din munți, fiindcă Teleajenul își cam tulburase apele, arătându-se neliniștit, ceea ce, după firea lui necumpănită, promitea înecătură. La Blejoi, hangiul zări prinsă în mijlocul râului o căruță aplecată într-o rână, c-o roată frântă. Din sus, huietul sălbatic al văii aducea ecoul viiturii. Căruțașul, o mână de om, strivit parcă de căciula ce nu părea a lui, deshămase caii, scoțându-i la mal, în vreme ce gura-i toca la sfinți și la Dumnezei mai cumplit ca o meliță, iar când îi isprăvea, împrumuta câte ceva din cele sfinte ale turcilor și ale ovreilor. În căruță, pe un maldăr de covoare, scoarțe și macaturi, două călugărițe speriate făceau din când în când câte o cruce, așteptând mântuirea din cer, ori de aiurea, fiindcă de la vizitiul lor nu mai aveau nicio nădejde.

Ilie trase căruța alături.

„Oprește-te, măi omule, că din ocări și-înjurături nu scoți nici spițe, nici obezi. Mai bine duceai măicuțele în cârcă pe mal și ușurai căruța de bulendre, că vine apa mare. N-auzi cum muge căpcăunul dinspre munte?”

După câteva clipe, călugărițele se odihneau pe leagănul din căruța hangiului. Apoi, covoarele roșcate ori galbene, împodobite cu frunze și păsări, scoarțele portocalii, cu grunji și cetină de brad, chilimurile brumării cu chenare albastre și ciucuri albi, îi umplură căruța.

— Ce de zestre, măicuțelor! să măriți două duzini de fete și-o văduvă pe deasupra, glumi Ilie.

— Păi, pentru ele am pornit la târg, creștinul lui Dumnezeu, răspunse maica Fevronia, ridicând privirea către sprâncenele haiducești ale voinicului, nu pentru măritișul meu ori al maicii Aritinia – Doamne iartă-mă! ori pentru însurătoarea vreunui fecior bătut de brumă ca domnia-ta, că nu-ți văd pe mână sfânta verigă.

Lui Ilie îi plăcu înțepătura șugubeață a tinerei monahe, glasul vioi ce suna a voioșie cu tot necazul din care abia ieșise. Ochii ei îl tulburară însă peste măsură. Erau de un albastru proaspăt cum e cerul spălat de ploaie, când nicio umbră nu-i mai întunecă bolta. Fără de voie, hangiul își auzi glasul pornit hai-hui ca de unul singur: „Ce ochi albaștri, Doamne!”

Obrajii călugăriței se îmbujorară iar minunile ce stârniseră tulburare, se oblониră o clipă.

— Sunt și ei plămada lui Dumnezeu, voinice, răspunse femeia, codindu-se, într-un amestec de șiretenie și modestie.

Ilie simți în clipa aceea cum îl străbate un fior necunoscut, o slăbiciune de care parcă-i fu oarecum rușine. Ar fi vrut să-i mai spună

ceva femeii, dar nu-l mai ajutară nici gândul, nici limba. Îl dezmetici tot glasul măicuții Fevronia:

— Să știi că maica Aritinia, tovarășa mea, e surdă și mută din născare, așa că nu ți-a auzit vorba, și nu ți-a aflat gândul cel rău iar eu te-am iertat.

— N-am gânduri rele, măicuță, dar așa frumusețe de ochi n-am mai văzut în viața mea. Dacă e păcat să-i privești, sunt gata să îndur toate canoanele și toate blestemele, să mă iau de piept cu Necuratul și să răstorn toate cazanele iadului, acum și-n vecii vecilor, răspunse Ilie, aproape pe nărăsuflate, sub formă de glumă. Dar hotărârea din glas și privirea-i aprinsă vădeau că nu glumește.

— Pari cam iute din fire, rumâne. Cată a te liniști și a-mi spune cine ești.

— Ia, un hangiu din Ploiești, pe nume Uțubarză.

La asemenea nume ciudat pe maica Fevronia o încercă râsul, apoi, deodată, deschise ochii mari, într-o uimire iscată din amintire.

— Uțubarză? Ești cumva neam cu acel vestit haiduc de prin părțile noastre?

— Da, măicuță. Numai că eu l-am sugrumat, fără a-l ucide de tot și l-am îngropat fără a-i pune cruce.

Maica Fevronia înțelese pe dată adevărul fără a se înspăimânta. Dimpotrivă. O undă de simpatie se așternu peste albastrul ochilor ei. Simțise în omul acesta o căldură și-o bunătate pe măsura staturii lui de voinic, iar vorba și privirea fără ocolișuri vădeau firea-i cinstită.

— Lumea asta, croită ca funia în traistă, trezește mai în fiecare din noi câte-un haiduc, chiar și sub această rasă mohorâtă care încearcă să ne deosebească de ceilalți muritori. Nu te teme de mine, Ilie Uțubarză, că și eu mă trudesc să înăbuș ce îi e dat omului mai dulce pe lume, și greu izbutesc, păcătoasa de mine. Acum te cunosc bine. Îmi amintesc că ai dăruit mânăstirii Suzana două vaci cu lapte din cele luate de la vistiernicul Andronachis. Numai că atunci aveai barbă de mitropolit; statul și fulgerele din ochi ți-au rămas însă aceleași.

Uțubarză oftă adânc, să-și potolească o arșiță necunoscută până acum.

— Da, măicuță! Acela sunt. Dar de când m-am făcut hangiu, pentru lume și, mai ales, pentru stăpânire, sunt Ilie Călugăru.

— Atunci cum ai avut curajul să-ți rostești adevăratul nume în fața unei străine?

— Cunosc omul după ochi, măicuță, și niciodată acest simț al meu nu m-a înșelat. Ochii domniei tale n-au întunecimile ascunse ale trădării, ci lumina dragostei și-a bunătății. Află că de mi se spune Călugărul, nu e doar o poreclă stearpă. Am purtat și eu comanacul în tinerețe, dar l-am înfipt repede într-un par din gardul mânăstirii Cheia, fiindcă acolo aflasem rosturile haiduciei, după ce am fost o

vreme pandur.

Tânăra femeie amuțise. Știa că bărbatul acesta spune adevărul. O învăluia încet o umbră de neliniște și i se învălmășeau în suflet simțiri ciudate, un amestec de teamă și de dulce vinovăție.

Hangiul înhămă caii lui vânjoși la căruța mânăstirii, trecând-o pe celălalt mal, în vreme ce căruțașul mai slobozea din când în când câte-un potop de blesteme și înjurături.

— Mai taci o dată, moară hodorogită.

— Îmi vărs și eu necazul pe Belzebut că și-a vârât coada între spițele roții și-s bucuros că n-aude maica Aritinia; că din partea măicuții Fevronia n-am nicio supărare: sfinția-sa are ochi și urechi numai pentru cele bune.

Uțubarză tăie un arin din zăvoiul de pe margine și, legându-l sub capătul osiei văduvite de roată, îi spuse vizitiului mânăstiresc:

— Adă căruța la Hanul Călugărului, măi rumâne. O să găsești acolo și măicuțele și roată pentru hodoroaga ta. Trage-o mai încoace de mal că s-apropie viitura. N-auzi cum urlă Teleajenul ăsta nebun?

*

Pe povârnișul ce ducea spre mânăstirea Suzana, Uțubarză își îndemna caii să urce. Venise să-și ridice covoarele tocmite pe măsura odăilor. Cum lucrul ținuse vreme îndelungată, ca orice lucru de nădejde, mai bătuse drumul de câteva ori. Bucuros că ieșiseră adevărate podoabe, făcu și o danie pentru „cutia” lăcașului de sub munte. Hangiul nu plecă însă în dimineața următoare, ci în toiul nopții, ca hoții, așa cum s-a și dovedit a fi, întrucât luase cu sine pe maica Fevronia, cea mai meșteră țesătoare de covoare a mânăstirii.

Mare jale a fost a doua zi printre monahe, când s-a aflat că măicuța a fost răpită. Mai ales starița se dădea de ceasul morții. Nu s-a mulțumit doar cu acatiste și blesteme împotriva hrăpitorului, ci a zburat ca furtuna să se plângă isprăvniciei și episcopului Sofronie al Buzăului. Când auzi chiar din gura maicii Fevronia, că răpirea a fost cu voie, starița simți c-o apucă leșinul. Întărâtat de gura acesteia, poate și de vreun dar, episcopul a slobozit *Carte de blestem* împotriva vinovaților, citită în pragul altarului, trei duminici la rând de părintele Roșca din parohia Maicii Precista unde era enoriaș hangiul, citire bâiguită în grabă, cu gura pe jumătate, când ieșea lumea din biserică, fiindu-i Ilie prieten și, socotind că de ar fi fost în locul lui, la fel ar fi făcut; că pentru asemenea mândrețe de femeie merită să înfrunți toate blestemele.

Văzând episcopul Sofronie că „oaia cea rătăcită” nu se pocăiește, întorcându-se la sfintele războaie de țesut covoare ale mânăstirii Suzana, slobozi altă afuresenie asupra oricărui slujitor al bisericii care ar îndrăzni să dea binecuvântarea cununiei celor doi păcătoși, urmând

a-și duce ei zilele, în chip nelegiuit, adăugând încă un păcat de moarte la cel săvârșit prin batjocura adusă tagmei călugărești.

S-a găsit însă un nevrednic de popă să pună cununiile robilor lui Dumnezeu Ilie și Florica (cum era numele maicii Fevronia după botezul dintâi). Furios, episcopul Sofronie a chemat la sine pe părintele Constandin care-i călcase porunca și căzuse astfel, ca un nesocotit, sub afurisenie.

— Ai cunoscut porunca și blestemul?

— Cunoscut, Sfinția-ta!

— Atunci cum ai îndrăznit s-o calci?

— Am primit miluita dezlegare de la prea-sfântul și prea-iubitorul de Dumnezeu Kir Nectarie, Mitropolitul Ungro-Vlahiei, îl înfruntă popa, întinzându-i hârtia cu pecete, abia ascunzându-și bucuria de a-și vedea ierarhul cum se fâstâcește, înmuiat, după ce se zburlise și se înroșise ca un curcan.

„Slobod e părintele Constandin din parohia Trisfetitelor a Ploieștilor să dea taina cununiei robilor lui Dumnezeu Florica și Ilie, că mai plăcut este Domnului Savaot să vadă aduși pe calea cea dreaptă doi creștini rătăciți, decât să-i lase pradă diavolului și focului cel veșnic al Gheenei. Dezlegăm pe părintele Constandin pentru vina de a fi călcat porunca, căzând sub afurisenia Sfinției Sale episcopul Sofronie, că păcat nu este acolo unde cuvântul mitropolitului vine peste cuvântul episcopului. Spulberăm afurisenia căzută asupra celor două suflete rătăcite în lumești păcate, iar de blesteme să n-aibe parte decât apostatul Arie și toți câți l-au urmat.

Pentru deplina iertare, orânduim ca cei doi păcătoși să dea Sfintei Episcopii a Buzăului două lumânări de ceară a câte două ocale și untdelemnul de mir în douăsprezece duminici, adică, pentru fiecare apostol al lui Hristos câte o dată.”

— Voia Înalt-preasfântului mitropolit este voia lui Dumnezeu, și cu smerenie ne plecăm, bolborosi, înecându-se, Sofronie. Dar, dacă părintele Constandin ar fi avut vreun har mai de seamă, ar fi auzit pe episcop, după ce i-a întors spatele, cum suduie pe Înalt-preasfântul în odaia alăturată, chemând în ajutor atât pe apostatul Arie cât și pe vânzătorul de Hristos Iuda Iscariotul.

CAPITOLUL VII
CAPCANE

Radu Merișanu, feciorul vornicului Manolache, trimis să învețe carte la Viena, după repetate scandaluri prin locantele de pe malul Dunării, fusese expulzat de poliția chezaro-crăiască, împreună cu prietenul său Mikloș Banffy – nepotul guvernatorului Transilvaniei – fiindcă amândoi „studenții" se îndeletniceau cu contrabandă de arme pentru sârbi. Zoican îl cunoscuse în prăvălia unui armurier vienez, aflând astfel că odrasla vornicului bucureștean prinsese gustul primejdioasei negustorii.

Se întorsese Radu Merișanu cu ciudate și plăcute obiceiuri nemțești, așa că nu-i fu greu să prindă în mreje o seamă de coconi boierești, care se întreceau să-l poftească la zaiafeturi și la jocuri de cărți, atunci când nu băteau împreună ulițele Bucureștilor încărcați în călești cu lăutari.

La o soareă, zări însă în casa vornicului Slătineanu pe Teodora Andronachis. Fată de slugă, ea nu lua parte la petrecerea boierilor. Sta doar cu ochii pe odaia în care se răsfățau blănurile musafirilor și unde, la o masă, maică-sa – chelăreasa Polixenia – împacheta cofeturi și zaharicale ca să le ia, la plecare, jupânesele și jupânițele, pentru bătrânii și copiii rămași acasă.

Încet-încet Radu Merișanu își pierdu liniștea. Femeia cu plete negre și ochi verzi îl supunea cu puterea unei farmazoane. Mereu în preajma ei, nu mai bătea târgul după zaiafeturi, nu mai scutura pungile boierești la stos și la faraon, și nu se mai strecura noaptea prin iatacuri străine să încălzească patul jupâneselor. Teodora împlinea, cu farmecele ei, ceea ce viața îi ascunsese până atunci. Cheltui nebunește, încărcând-o cu giuvaeruri, blănuri și mătăsărie, iar când slei ultimii bani, începu să dea iama prin diamanticalele maică-si, amanetându-le pe la zarafi, cu camătă grea. Disperat, se plânse bătrânul Merișanu lui vodă că nu-și mai poate stăpâni feciorul, și vodă îl puse sub ascultarea „Epitropiei tinerilor evgheniți", înființată de domnie pentru a împiedica risipirea averilor părintești. Ba, pentru neascultare, porunci Caragea să-i tragă îndărătnicului douăzeci și cinci la tălpi. Dar, nici bătaia, nici amenințarea cu dezmoștenirea, nu-i potoleau îndrăgostitului patima care-l sfâșia ca o fiară, și-l mistuia ca vâlvătaia unui rug. Nevoia de bani trezea în el gânduri ucigașe, chinuindu-se zi și noapte cu planuri pe care nu le putea scoate la capăt. Când îl rodea mai cumplit deznădejdea, îi bătu la ușă Zoican.

— Arhon Radule! Am un alișveriș pentru domnia-ta și domnișorul Banffy.

— Fii binevenit, kir Nicolae. Sunt numai ochi și urechi.

— Îmi face trebuință o sumă de puști și pistoale.

Se învoiră numai după ce Merișanu primi arvuna o sută de galbeni.

— E treabă primejdioasă, kir Nicolae, dar prietenul meu Mikloș Banffy o să-ți împlinească vrerea dacă-i plătești toată marfa înainte. Du-i răvașul ăsta.

La conacul părintesc de lângă Sibiu, după ce citi rândurile Merișanului, tânărul grof îl învălui pe Zoican într-un zâmbet larg.

— Văd că te-ai învoit din preț cu prietenul meu Radu. Ai toți banii?

— Toți!

— Atunci, ridici în seara asta pistoalele de la prăvălia lui Schloss. Puștile – mâine. Vezi ca oamenii domniei tale să nu scoată vreo vorbă prin cârciumi.

În toiul nopții, pe când Zoican era cufundat într-un somn adânc, fu trezit de cătanele împărătești și ridicat împreună cu pistoalele pe care apucase să le ia.

În acel ceas târziu, Codobatură cinstea un pahar de vinars cu Eremie la o cârciumă de lângă Turnul dulgherilor, – fostul marinar îndeletnicindu-se acum cu cărăușia, la Sibiu. Un slujitor al hanului unde trăsese cu Zoican, îi aduse știrea arestării negustorului.

— E la mijloc trădare, Eremie. Altfel n-ar fi aflat polițaii. Oare cine să fie ticălosul?

— Până-l găsim, du-i vestea coanei Polina, Ioniță, că nu-i de glumă. Acu' știi de unde să-mi iei urma.

Mikloș Banffy reciti răvașul lui Radu Merișanu: „Negustorul vrea o mie de seceri. Ajută-l așa cum l-ai ajutat și pe Dușici. Plătește bine. Așteaptă-mă la Sibiu. Vin c-o zână, cum nu se mai află. Mi-e tare dor de niște petreceri nebune, că la București sunt ținut de scurt mai rău decât o fată mare. Ajută-l așa cum l-ai ajutat pe Dușici!"…

Îndemnul lui Radu era o sentință, fiindcă Dușici, omul lui Obrenovici, trimis tot de Merișanu, fusese denunțat de Banffy, după ce-i luase banii pentru arme.

*

Teodora moștenise istețime de la răposatul ei tată, diac la Agie, iar frumusețe de la bunică-sa, chefalonită măritată în Fanar. Crescuse de la trei ani în casa vornicului Slătineanu, învățase carte pe lângă fata boierului și limba germană de la guvernanta ei. Se înfruptase și din cărțile Slătineanului, dobândind cunoștințe de istorie și literatură, uimindu-l pe stăpânul maică-si, modesta chelăreasă. Atmosfera boierească în care copilărise, cele câteva luni de căsătorie cu Vistiernicul Andronachis, care i-ar fi adus și luna de pe cer, treziseră în ea convingerea că e hărăzită de soartă unei vieți ușoare și îmbelșugate și că nu trebuie să te uiți cum o câștigi și cum o păstrezi. Lângă Pavlos, curând i se stinse visul de dragoste. Dacă o atrăsese frumusețea lui de palicar, îl descoperea acum arțăgos, prostănac și

gelos. „Și-apoi cum o să mă împac cu sărăcia unui simbriaș? – se întrebă, desmeticită. N-o să-mi vestejesc tinerețea călcând pliurile fustanelei arnăuțești. Mâine, poimâine mama închide ochii, iar eu o să rămân la mâna lui avană ori slugă boierească pe viață, când atâtor obraze simandicoase le sticlesc ochii după mine, ca motanilor în bătaia lunii și dau năvală ca zăvozii la zalhana, în casa vornicului, să mă vadă. Curând Radu Merișanu, cel mai aprins dintre curtezanii mei o să moștenească trei moșii, că taică-su e c-un picior în groapă. De-abia așteaptă să mă ia de nevastă. Am să intru iar în rândul boierilor, să-mi râd un pic de sclifositele astea, care se uită la mine ca la o jigodie de pripas, de teamă că le zăpăcesc matofiții de bărbați”.

— Psihi mù, i se tângui Pavlos. Ai cam început să mă uiți. Mi-am lăsat căpitănia isprăvnicească a Ploieștilor ca să intru sub ascultarea câinelui de bimbașa Sava, fiindcă ești patima vieții mele. Nu pot să te scald în diamanticale ca răposatul vistiernic. Aș fura, aș ucide! ca să te poleiesc cu aur. N-am de unde și nu știu cum. De ce mă chinui, lipsindu-mă de dulceața ființei tale?

— Iartă-mă, Pavlos. Mama abia își mai ține zilele. Trebuie să fac slujbă în locul ei. Cad uneori seara sfârșită de puteri. Înțelege-mă!

— Înțeleg că te pierd, Teodora. Am aflat că-ți dau târcoale coconașii, mai ales zănaticul vornicului Merișanu. Nu te lăsa amăgită, că e un pezevenghi, iar mie nu mi te poate zmulge cu una-cu două.

*

Trăgând la mătușa ei, la Păunița, Polina Zoican bătuse zile în șir la ușile mărimilor din Sibiu să-și scoată bărbatul din închisoare; dar toate i se închiseseră în nas. Pe o vreme zlotoasă, în casa Păuniței Hagi Costache Pop dădu buzna Eremie.

— Cucoană Polino, mă rog frumos, cred că l-am putea scăpa pe bărbatul domniei tale.

— Cum, omule?

— Apoi, am cărat puști pentru puiul de grof, în Polonia. Iaca ce mărturisesc hârtiile aiestea.

Polina își aruncă privirile peste ele și se lumină la față numai pe jumătate.

— Greu, tare greu, Eremie, dar n-avem încotro. Mătușică Păunițo, cine ne-ar putea face o jalbă mai acătării la stăpânire?

— Hm! Un tânăr isteț care mi-e ca un copil de suflet. L-a ajutat Costache pe când învăța la Viena.

— Avocat?

— Nu! Teolog. A prins însă și ceva carte juridicească la Cluj. O să-l chem diseară, că nu iese decât ca liliecii. Îi sub privegherea polițailor.

Se lăsase bine întunericul când prin poarta din dos intră în casa bătrânei un tânăr c-o umbră de barbă, cu ochi mari și privire blândă,

dar cu vorbă iute și aprinsă. Purta niște haine ponosite, de târgoveț sărac. Se prezentă singur și scurt: Gheorghe Lazăr.

După ce ascultă vorbirea limpede și liniștită a Zoicancei, o întrebă:

— Pentru ce-i trebuiau arme soțului domniei tale?

— Suntem nevoiți să ne apărăm. Nu mai putem trăi de bulucurile turcești. Trec mereu Dunărea, pradă și omoară. Stăpânirea se arată neputincioasă, toată grija ei fiind să adune dări silnice și să ocrotească boierii, ciocoii și egumenii de furia țăranilor, sleiți de foame, sărăcie și poveri.

— Ești mehedințeancă?

— Da!

— Atunci poate mi-ai putea spune, dacă-l cunoști, ce va fi făcând un prieten de-al meu, Tudor Vladimirescu!

— Da! dacă mi-i spune și domnia-ta de unde îl știi pe acest tovarăș de negustorie și de gânduri al bărbatului meu.

— De la Viena. Strașnic om. Am bănuiala că nici el nu e străin de toată întâmplarea cu armele!

Polina răsuci ușor capul de la dreapta la stânga și înapoi, ceea ce în deobște înseamnă „nu”. Lazăr râse, amintindu-și cum, la Viena, și cu Tudor pățise la fel, aflând atunci că, în limbajul mut al oltenilor, ceea ce pentru toată lumea înseamnă „nu”, pentru ei e „da”.

— O să scriu un „memorandum”. Punem alături și câteva din hârtiile aduse de Eremie. Restul le păstrăm, fiindcă ticăloșii sunt în stare să le facă pierdute. Mai greu e să ajungă în mâna guvernatorului.

— Gheorghiță mamă – vorbi Păunița – cunosc pe avocatul Peter Gross. Ține o nepoată de-a lui Banffy. Trimit pe Polina la cancelaria lui.

Într-o încăpere cu pereții argintii, adâncită în gânduri și în pernele fotoliului, Polina aștepta să fie primită de Peter Gross. Îi trimisese rândurile Păuniței Pop prin valetul care o tot privea chiorâș – stăpânul său neprimind, de obicei, clienți cu iie și opregi. Până și avocatul o socoti doar o țărancă mai scuturată aflată în slujba acelei nepoate a doamnei Pop, despre care îi scria în biletul adus de valet. Îi vorbi de sus, într-o românească stricată:

— Unde stăpâna la tine?

— Eu sunt propria-mi stăpână, domnule avocat – îi răspunse Polina nemțește.

— A! vorbiți foarte bine germana. Unde ați învățat?

— La „Ursuline”.

Alt „A”, întins ca un elastic, țâșni din gura gazdei.

— Dumneavoastră valahii sunteți uneori plini de surprize plăcute…

— Și neplăcute, domnule avocat. Una dintre ele mă aduce la dumneavoastră.

Când află pricina pentru care venise, Peter Gross schimbă tonul.

— E grav. Îmi pare rău, dar nu pot face nimic. Să așteptăm procesul.

— Al cui proces, domnule Gross?

— Cum al cui? Al bărbatului dumneatale.

— De ce nu și al lui Miklóș Banffy, răspunse înțepat Polina.

— Pentru ce? Pentru că și-a făcut datoria dând pe mâna autorităților un om care calcă legile țării noastre?

— Nu singur le calcă, domnule avocat. Vă rog să citiți, îl invită femeia, întinzându-i „memorandum-ul" și hârtiile ce-l însoțeau. Ochii avocatului se opriră asupra încheierii:

„Nu dorește nimeni ca dușmanii excelenței voastre să se bucure, domnule guvernator, și ca ilustrul dumneavoastră nume să fie umbrit de nesocotința unui tânăr nepot expulzat din Viena pentru negustorie clandestină de arme, pe care o continuă și acasă, vânzând polonezilor. Stă în puterea excelenței voastre să puneți capăt acestei afaceri, hotărând eliberarea lui Nicolae Zoican."

Furios, Peter Gross rupse memoriul cu toate anexele sale, izbucnind:

— Defăimezi un nobil pentru afacerile unui ticălos de valah? O să fii arestată.

— Aștept, domnule avocat. Însă mai prețioase decât hârtiile pe care le-ați rupt sunt scrisorile lui Miklóș Banffy, către clientul său polonez. Vânzarea de arme polonezilor e o provocare la adresa Rusiei și domnul Pini, consulul rus la București, ar fi bucuros să afle cu ce se îndeletnicește nepotul guvernatorului Transilvaniei. La revedere. Poliția mă poate găsi la mătușa mea. Nu și scrisorile!

„Afurisită muiere! O să mi-o plătești" – își înăbuși Gross între dinți amenințarea.

După câteva ore, Polina Zoican fu arestată, iar casa Păuniței Pop, răscolită cu furie toată noaptea, fără a se da de urma vreunei scrisori. Nimic n-au putut scoate anchetatorii de la Polina în afară de învinuiri aduse lui Miklóș Banffy și lui Peter Gross. Furioasă din cauza celor întâmplate, Păunița se plânse contelui Panitz, mai marele comitatului, trimițând și o copie a memoriului rupt de Peter Gross. Panitz fu uluit. Cum fuseseră oare atât de neghiobi și avocatul și poliția ca să iște un scandal ale cărui urmări cine știe unde vor duce? „La urma urmei, își zise contele Panitz, nu s-a dărâmat țara pentru niște pistoale. Să-i ia dracu de valahi și pe Miklóș Banffy împreună cu ei!" Porunci șefului poliției să încerce a scoate ce se mai poate din mâinile acelei îndărătnice femei, și dacă nu, s-o expulzeze cât mai repede, împreună cu bărbatul ei.

Polițaiul începu târgul cu Polina pentru compromițătoarele hârtii.

— Știți bine că nu-s la mine. Dați-mi drumul și vi le aduc la graniță. Le primiți în schimbul lui Zoican și-al banilor încasați de

Miklóș Banffy; altfel, rămân aici, până ce-o să aflați din gazetele rusești ce cuprind acele hârtii și atunci nu știu pe unde o să scoateți cămașa – vorbi înțepat Polina.

I-au dat drumul, iar după trei zile, polițaiul era la graniță cu Zoican.

— Ai câștigat, cucoană! Ți-am adus și banii dați lui Banffy. Ți-o mărturisesc, față de bărbatul dumitale, că aș fi fost fericit să am o asemenea nevastă.

— N-ai fi fost! că nu-ți îngăduiam să-mi vii acasă cu lucruri străine, cum e ceasul lui Zoican, al cărui lanț lucește pe jiletca domniei tale.

Roșind, polițistul îngăimă ceva, întinzând olteanului ornicul turcesc pe care era gravată semnătura lui Tudor.

*

Un strigăt de bucurie rostogolit peste hărmălaia Oborului, răvășși mulțimea, deșertând de mușterii Târgul Moșilor: „Geamala!…” Alerga gloata, fremătând, spre răspântia barierei, ca să prindă loc bun lângă uriașa momâie, cu oglinzi în loc de cap, cu două fețe și patru mâini și cu rochie cât clopotul Mitropoliei, întinsă pe arcuri de sârmă. Panglici colorate fluturau în ritmul lăutelor și-n legănatul Geamălei, jucată de flăcăul care o purta pe umeri, ascuns sub fuste. Alerga mulțimea nu ca să-i vadă chipul caraghios, ci ca să-i audă glasul, fiindcă arătarea vorbea și oamenilor le plăcea ce spunea. Unul dintre „geamalăi”, adunând mărunțiș în căciulă, încinse vorba cu purtătorul momâii:

— Geamălă! Geamalà!
Ce cați tu, frumoasa mea,
Ibovnic prin mahala?
— Întrebi ca un prost sadeà!
Ibovnic, în mahala
Cu păduchi în teșcherea?
— Caut ici, caut coleà
Ca să-mi fac o maloteà
Ca Doamna lui Caragea,
Doar din piele de rumân,
Că-i la dajdie hapsân.
Vreau, neică, o maloteà
Să merg la Stambul cu ea
Și să trag din narghilea
Cu vizirul Mustafa
Și cu Vodă Caragea.

Se scuturau de râs mahalagiii, sorbindu-i vorbele, dar n-au avut răgaz să mai afle și alte năstrușnice dorințe ale momâiei, că s-a iscat zarvă și învălmășeală. Gonind dinspre noroiosul sat al Colentinei, o

caretă cu cai albi se oprise ca-ntr-un zid în gloata din jurul Geamălei. Vizitiul încerca să-și deschidă drum cu biciul, izbind în dreapta și-n stânga, până ce un geambaș i-l zmulse, începând să-l croiască vârtos pe spinare.

În caretă, un boier tânăr și o jupâniță, căreia îi sticleau rubinele pe fesul alb, și mărgăritarele în ghiordanul din jurul gâtului încremeniseră. În clipa când, dezmetecit, boierul se ridică să-și scape vizitiul, răsunară două focuri de pistol. Se prăbuși cu capul în piept pe blănurile din fundul trăsurii, în vreme ce sângele îl podidi pe gură și pe nas. Al doilea glonț nimeri în creștetul fesului cu rubine, femeia alunecând năucită pe podina uliței. Profitând de zăpăceala ce cuprinsese puhoiul omenesc, ea se strecură într-o cârciumă.

— Puneți mâna pe ucigaș! striga cât îl ținea gura vizitiul. L-au doborât pe conașul Radu Merișanu!

Ucigașul, un arnăut călare, dispăruse însă în galop printre răzoarele viei lui Ghica.

*

În cârciuma hanului „La găina porumbacă”, Vasile Jiganie tăifăsuia cu Pintilie, când o cuconiță speriată dădu buzna, strigând: „Ascundeți-mă! Mă omoară!”

Pintilie trase zăvorul ușii dinspre uliță, iar Jiganie împinse femeia în cuhnie. Vru s-o întrebe cine-i căuta moartea, dar întrebarea îi rămase pe buze. Bâigui după câteva clipe: „Bătu-m-ar sfântul de azi! Ori am orbul găinilor, ori mi se năzare! Porumbița Domnului!”…

La această năstrușnică alintare, Teodora făcu ochii mari, retrăind fulgerător întâmplarea cu spovedania din iatacul vistiernicului Andronachis.

— Domnia-ta… păă… rinte…

— Eu! Mică-i lumea, Hristoase! Fii liniștită. Aici nu-ți poate face nimeni niciun rău.

Avea s-o furișeze apoi prin mulțime, punându-i pe cap o broboadă fumurie, împrumutată de la Arghira, fosta roabă a lui Ibrahim-pașa din Rusciuc, acum tovarășă de negustorie la hanul din straja Oborului.

— Avuseși dreptate, Vasile, îl întâmpină Pintilie, de cum îl văzu intrând pe ușă… Mică-i lumea! Citește numai răvașul ăsta pierdut de „Porumbiță”:

Îi scria Radu Merișanu iubitei sale Teodora că nu mai e în suferință de bani, că a făcut cu prietenul său Banffy un strașnic alișveriș; a scos răvașele de drum și peste trei zile vor fi împreună la Sibiu.

— Ptiu! măi Pintilie! E vorba de alișverișul Merișanului cu Zoican, pentru arme. Iacă-tă cum își vârî ciocul Porumbița Domnului și-n traista noastră cu grăunțe.

*

Zoican vânduse la Brașov o cireadă adusă din Drajna de Ispas. Aștepta acum să pice Eremie de la Sibiu, după cum le era învoiala, bucurându-se tare când îl văzu intrând în hanul din Prund, cu mersul lui legănat, de fost marinar.

— Frate Zoicane, hai cu mine la Herman Brün. Mă cunoaște bine. De două ori am ridicat din prăvălia lui arme pentru Banffy.

— Ce marfă-ți trebuie? îl întrebă pe Zoican un sas roșcovan, cu ochelarii înrămați în aur.

— Puști, pistoale și pulbere.

— Îți pot da 200 de pistoale și vreo mie ocale de pulbere. Puști peste o lună-două, c-o singură condiție: duci marfa cum știi, că eu, nici ochii nu ți i-am văzut, nici ziua bună nu ți-am dat.

— N-avea teamă, jupâne! Ce!… Miklóș Banffy nu vinde arme? Ori, poate că te doare inima să nu i se fețelească cumva blazonul.

*

În Scheii Brașovului, pe Ulița Prundului, lângă biserica Sfântul Nicolae, locuia Ion Barac, traducător la Magistratul orașului și scriitor. Zoican îi citise „Istoria despre Arghir cel frumos și despre Elena cea frumoasă”, precum și alte povestiri, în „Călindariu”, fiind nerăbdător să-l cunoască.

De două zile, Barac îl găzduia pe Ghorghe Lazăr.

— Gheorghiță, te caută cineva. N-ai grijă că nu seamănă a polițist, îl liniști Barac.

Când află că e Nicolae Zoican, Lazăr sări la ușă, îl trase repede în casă și, după ce-l îmbrățișă, spuse îmbujorat lui Barac:

— Iată un oltean scăpat ca prin minune din pușcăriile imperiale.

— Minune stârnită de harul domniei-tale, pentru care nu știu cum să-ți aduc mulțumire.

— Dacă-i vorba de har, atunci caută-l în dârzenia coanei Polina și mulțumește cerului că ți-a hărăzit asemenea nevastă, domnule Zoican.

Cât zăbovi la Brașov, Zoican se văzu zilnic cu Lazăr, și nu se mai sătura să-l asculte. Amândurora li se părea că se cunosc de când lumea. Într-o dimineață, Lazăr îi mărturisi că peste două zile trece granița în Țara Românească, cu logofătul Bărcănescu, ca dascăl al coconilor acestuia.

— Ai multe lucruri de dus, dascăle?

— Ce am pe mine și, în plus, o legătură. O țin ușor în degetul mic. Cu atâta am izbutit să fug din Sibiu.

— O ladă de-a mea n-ar încăpea în chervanul cu calabalâc boieresc?

— Numai praf de pușcă să nu fie!

— Doar pistoale, dascăle.

— Adă-mi-le la noapte.

CAPITOLUL VIII
UN BĂIAT CÂT DOI HAIDUCI

Cosmuță, orfanul crescut de călugări la Cheia, fusese adus de Uțubarză și nevastă-sa la han, socotindu-l ca pe un copil al lor. Se arătă în curând om de nădejde, cu ochi ager și neobosit, în cârciuma și-n curtea hanului.

De câteva luni era adăpostit într-o odăiță Niță Odobac, frate vitreg al coanei Florica, om ca la vreo patruzeci de ani, din care un sfert îl petrecuse în ocna de unde izbutise să fugă. Se părea că suferințele îndurate îi schimbaseră firea, arătându-se harnic și supus. Numai pe Cosmuță nu-l avea la inimă, pârându-l mereu coanei Florica, în speranța că va rămâne singurul stăpân al curții și al grajdurilor.

„Înainte de a se însura, tata trăise cu una Lisaveta, o femeie frumoasă și ușuratică. A fugit c-un cazac când Niță Odobac avea șase ani. Tata nu era sigur că băiatul era al lui, de aceea îl crescuse un frate al Lisavetei, hoț de cai și tâlhar de drumul mare, îi mărturisi Florica bărbatului ei. Îți mulțumesc că ai vrut să-l adăpostim, însă încredere în el nu am".

*

Într-o zi un necunoscut se arătă în cârciuma hanului. Îl luă de-o parte pe Ilie Uțubarză și, scoțând din chimir o pungă de piele, o jucă în palmă.

— Nu cumperi niște marfă, hangiule?

Uțubarză tresări, văzând că-i vorba de plumbi pentru arme.

— Nu fac asemenea negustorie, omule.

— N-avea teamă, jupâne. Sunt cumnatul lui Vintilă din Izvoarele. Am și niște arme într-un bordei din pădurea Mărginencii, unde-s paznic. Stăpânirea mi le-ar lua pe gratis, iar pentru domnia-ta e pleașcă. Le dau ieftin.

Cum asemenea arme, rămase din timpul ultimului război, se mai găseau pe pământul țării, Ilie nu se îndoi, iar prețul îl ispiti. Se gândea cu plăcere la neașteptata bucurie pe care i-o va face lui Zoican, așa că, a doua zi, plecă cu paznicul spre pădurea Mărginencii.

Dincolo de bariera Găgenilor începea lăstărișul codrului, urcând până pe dealurile Țintei și Cocorăștilor. Drumul bătut de căruțele cu drobi din Ocna Slănicului, ori cu butoaie de păcură din puțurile Țintei și Băicoiului era acum pustiu. În adâncul pădurii Mărginencii, se abătură prin locuri unde iarba era neumblată. De-abia târziu se desluși umbra unei poteci ce se pierdea în desișul tufelor de alun. Trei inși țâșniră deodată cu armele întinse, în vreme ce un laț îl smulse pe Ilie din șa. Îl legară, ducându-l spre inima întunecoasă a codrului. După vreun ceas de mers, intrară într-un luminiș, când soarele cobora spre asfințit. Șase cai mestecau încet la conovățul întins lângă pirostriile pe

care fierbea un ceaun.

— Legați-l de stejarul ăsta, porunci căpetenia tâlharilor, arătând un copac scorburos. Și acum, hangiule, să stăm puțintel de vorbă pentru niște bani.

— N-am decât 12 piaștri, calul și hainele de pe mine, răspunse Ilie, furios că a căzut prostește în capcană.

— Aici n-ai, rânji tâlharul. Acasă ai însă berechet. Cu zece mii de piaștri îți scapi pielea.

— Zece mii? se miră Ilie; de știam că-mi plătește pielea atâta, o vindeam de mult!

— O să dai pe degeaba, dacă mâine seară n-am banii. Hei, Ghiță, strigă el tâlharului care-l momise pe hangiu, adă-mi din coburi hârtie, călimara și pana, că dumnealui știe carte. Scrie nevestei, negustorule, că ești în mâna noastră, iar de nu dă banii omului meu, nu te mai vede. Mai scrie-i că dacă scoate o vorbă și atunci o pățești.

Uțubarză luă pana și scrise.

După ce dădu hârtia unuia dintre tâlhari să i-o citească fiindcă el nu știa carte, mai-marele cetei porunci lui Ghiță să plece în zori după bani, apoi goliră o ploscă cu țuică, rânduiră paza cu schimbul și adormiră bucuroși de ispravă. Târziu, când focul se stinse, o beznă de nepătruns puse stăpânire pe pădurea înecată într-o liniște ca de moarte. Când luna își revărsă lumina asupra poienii, începând a se desluși chipurile tâlharilor doborâți de somn și rachiu, Ilie tresări. Îl bătuse cineva cu degetele peste mâinile amorțite, sâsâindu-l încet. Limba unui briceag alunecă peste funie. Recunoscu pe Cosmuță, culcat la rădăcina copacului și nu-i veni să creadă. Ridică flinta străjerului adormit, apoi brâul cu pistoale al căpeteniei hoților.

Curând, toate armele ședeau grămadă în aluniș.

— Acu' treci în cealaltă parte a poienii și trage două focuri de pistol, din două locuri, Cosmuță, ca să-i trezim.

Pocnetul îi ridică pe tâlhari în picioare.

— Stați cuminți, neisprăviților, că altfel s-a zis cu voi. Vreau să știu cine o să mănânce mâine terciul isprăvniciei!

— Hangiule, gemu căpetenia. Nu ne da pe mâna stăpânirii. Toți suntem scăpați din ocnă și dacă or pune mâna pe noi ne spânzură. N-am intrat la tăiat sare pentru hoție, ci pentru haiducie. Ce putem face acum când suntem hăituiți de câinii stăpânirii ca niște fiare? Unde să ne ducem și de ce treabă să ne apucăm? Luăm de la unul ca tine sau de la ceilalți cu ceva agoniseală.

— Cum de v-a trecut prin cap să mă momiți aici?

— Gândul a pornit de la Niță Odobac. Am scăpat împreună din ocnă pe când încărcam drobii în căruțe. E căpetenia noastră de când ne-am slobozit. Ne-a făgăduit că dacă te ucidem ne mai dă încă zece mii de piaștri, după ce se descotorosește și de hangiță.

— Vă cred că tâlhăriți din aprigă nevoie. Dacă vă trimit într-un sat de munte, unde puteți munci și trăi cinstit aducându-vă nevestele și copiii, vă e pe plac?

— Îți rămânem datori cu credință până la moarte, răspunse Codin, căpetenia răpitorilor. Acu' lasă-mă să-ți fac și eu o bucurie. Sub râpa de lângă noi sunt ascunse niște flinte. Nu știm cine și când le-o fi adus. După ele ai venit, ale tale sunt.

— O să plecați, Codine, în liniște la Drajna cu căruța mea. Vă scot răvașe de drum pe alt nume.

Când l-a văzut pe Ilie intrând teafăr pe poartă, Niță Odobac a sărit gardul prin fundul curții, dispărând.

*

La isprăvnicie, Uțubarză fu întâmpinat de un nou ipistat.

— Nu-i aici Cuțaridis? îl întrebă curios hangiul, acesta fiind omul care îi întocmea de obicei răvașele de drum.

— Și-a făcut suma. Acum e cârciumar la București.

— De mult ești în slujba isprăvniciei, boierule?

Boierul răspunse, râzând:

— De trei săptămâni. Cu ce treburi pe la noi?

— Niște răvașe pe drum. Trimit câțiva oameni după lemne la Drajna.

Tânărul pisar le întocmi cu mare iuțeală și, spre mirarea lui Uțubarză, nu voi să ia o para în plus peste taxa rânduită.

— Ia, kir ipistate. E doar pentru munca domniei tale.

— Nu de la Ilie Uțubarză, îi șopti tânărul.

Tresărind, hangiul rămase mut pentru câteva clipe, apoi revenindu-și, îl iscodi:

— De unde știi domnia-ta această taină?

— Știu și altele, hangiule. Nu mai ține arme la han că s-a găsit un ticălos să te pârască. Poate nici ispravnicul grec nici cel român nu te-ar fi spânzurat așa cum sună pitacul domnesc pentru asemenea pricini, dar cum amândoi sunt jecmănitori, te lăsau sărac, lipit pământului. Ai avut noroc că ispravnicii sunt chemați la domnie, iar cel ce a ridicat pâra a dat peste mine.

— Cunoști prea multe din tainele mele și mi se pare tare ciudat.

— Să nu-ți pară, nene Ilie, schimbă tonul secretarul isprăvniciei. De nu veneai azi aici, treceam eu pe la han să-ți spun ce necaz te paște.

— Nu mă lăsa să mă frământ prea mult, pisarule, și spune-mi cine ești și de unde îmi știi urmele vechi și păcatele noi.

— Sunt Preda Cireșeanu, nepotul lui Vasile Jiganie. Te știu din auzite de când aveam zece ani, peste care vremea a mai adăugat încă vreo șaisprezece.

— Auzi, tâlharul! Să nu-mi spună el nimic.

— N-avea cum! că de când cu războiul, haiducia și ocna, mi-a pierdut urma. Un anume negustor, Zoican, m-a dus să învăț meseria de pisar în București, la fostul calemgiu domnesc Enache Sorcovăț, acum hangiu ca și domnia-ta în orașul de scaun. Tot el m-a pus în slujbă la Ploiești, spunându-mi cine ești și poruncindu-mi să te am în veghe ca să nu ți se-ntâmple vreun rău. Te-aș fi căutat azi și pentru o treabă negustorească. Despa-mocanul îți trimite vorbă ca de mâine într-o săptămână să fii la Săcele ca să ridici telemeaua.

— Eu? Nu i-am cerut nicio telemea.

— Nu te mira, nea Ilie. Vremurile noastre sunt ca râurile tulburate de ploi. Nu știi niciodată ce scot la mal.

*

Mare fu bucuria lui Uțubarză când la Săcele îl întâmpină Zoican. Nu-l mai văzuse dinainte de arestare, strângându-l în brațe mai-mai să-l sufoce.

— Nu m-au ucis polițaii împărătești și vrei s-o faci tu, Ilie? glumi, ca de obicei negustorul. Acu află pentru ce ți-am trimis vorbă să vii după telemea. Trebuie să ducem în țară o mie de ocale de pulbere. E pusă în butoaie de bere. Se cheamă că ai cumpărat această scârboasă băutură, de-ți amărăște sufletul, pentru mușteriii hanului, că toate hârtiile vămilor sunt pe numele tău. N-ai teamă, avem și bere. O să fie de trebuință. Merg până la Bratocea să dau ziua bună prietenului meu Iohan. Vreau să fiu sigur că nu te paște vreun bucluc.

Două care mocănești urcau greu pe drumul povârnit al muntelui. Boii suri, ardelenești, cu coarnele cât brațele, abia își trăgeau copitele din pământul cleios, fiindcă plouase trei zile la rând.

— Hai plăvanilor, nu vă codiți la vama împărătească ori la cea românească, fiindcă nu vouă o să vă ia pielea finanții chesaro-crăiești și vameșii lui vodă Caragea, glumi Ilie, apucând de resteu boul de hăis, ca să nu se mai poticnească.

Recunoscându-l pe Zoican, Iohan vameșul avu o tresărire de bucurie. Îi spusese soră-sa cât a fost de darnic.

— Herr Iohan, am rugat pe acest prieten al meu să mă ia până aici. Țineam să-ți mulțumesc pentru bunăvoința sorei domniei-tale. M-a trimis la un doftor din Brașov. De atunci nu mai știu ce e boala. Rogu-te să primești în dar un butoiaș de bere.

— Iuu… hu… hu! chiui neamțul. Mulțam frumos! No, hai acu' s-o gustăm, că tare-i duc dorul prin locurile astea pustii.

Au plecat apoi împreună spre vama românească, aflată puțin mai la vale.

— Hei, căpitan Iani, ziua bună îți poftesc, îi strigă Iohan, bine dispus, vameșului Țării Românești.

— Bun venit, Herr Iohan. Sunt bucuros că te văd.

— Am adus la tine, bier[1].

— Bir?

— Da, uite prietenul asta al meu adus bier cu carul.

— Bir dă tot omul pentru vistieria măriei sale, dar ce e-n butoaie?

— Bier, căpitan Iani, râse cu hohote Iohan de-i ajunseră vârfurile mustăților până la rădăcina nasului.

— Nu-ți râde de mine, Herr Iohan. Doar n-or fi galbeni în butoaie.

— Ba galben este! hohoti sasul.

Iani se repezi la primul car unde stau rânduite unul peste altul, niște butoaie cu doagă groasă, de stejar, încinsă cu șină puternică și lată.

— Scoate un capac, jupâne, porunci lui Uțubarză.

— Nu-i slobod, sări speriat Iohan. Are să cure-n drum și-i păcat. Dai la mine un pahar.

Când deschise puțin canaua, țâșni, clăbucind, un lichid galben, spumos, care de la prima vedere îi produse silă vameșului Țării Românești; dar scârbă cu adevărat i se făcu abia după ce, la îndemnul lui Iohan, sorbi din băutura amară și rea.

— Ptiu! că mă spurcărăți, se mânie Iani, convins că-l pusese neamțul să guste din produsul spumos al unei întregi herghelii, adunat, naiba să-l ia, în butoaie, ca să-l bea nebunii. Bătu-v-ar Dumnezeu, blestemă el, tușind și scuipând. O să mi-o plătiți.

Dar, spre uimirea lui, Iohan mai umplu o dată paharul, sorbind și plescăind din limbă de plăcere.

— Am auzit că voi papistașii mâncați pisici, dar că beți pișălău n-aș fi crezut-o, spuse scârbit Iani, spre hazul neamțului.

— Așa am zis și eu, kir căpitane, când am încercat băutura la Brașov. Dar ce! poți să te pui cu gustul nemților? Sunt hangiu la Ploiești, în calea negustorilor sași din Brașov. De cum intră în prăvălia hanului strigă din prag ca niște apucați: bir! bir! bir! Dacă n-am, pleacă mai departe. Când i-am auzit cerând prima oară să le dau „bir”, am crezut că măria-sa a tocmit niște nemți ca strângători de dajdii și tare m-am mirat. Le-am spus că eu am plătit, dar ei o țineau morțiș că nu eu trebuie să plătesc, ci ei. Până să ne lămurim, ne-am luat serios la harță, crezând că-și bat joc de mine.

Fu rândul lui Iani să râdă, cu toată amărăciunea și scârba pe care o mai simțea în gură, primind vamă cât i-a fost cheful, fiindcă asemenea marfă nu figura în listele cu tarife ale vistieriei, motiv pentru care nu eliberă nici dovadă de plată.

CAPITOLUL IX
SORCOVĂȚ NU SPUNE BASNE

În cârciuma aflată lângă Beilicul domnesc, pe Podul lui Șerban Vodă, în bătaia drumului ce duce la Giurgiu, era un du-te-vino de târgoveți, geambași și cărăuși. Trăgeau aici de obicei și oltenii veniți cu treburi de negoț prin București, fiindcă nevasta patronului, coana Catinca, mehedințeancă de la Ilovăț, cocea pâinea și frigea puii la țest, prăjea juveți tăvăliți prin unt ca pe valea Motrului și punea mușteriului în față sticla cu vin ori cu țuică, ca la Baia de Aramă, fără pahar, să simtă omul că bea bărbătește, nu cu stacana, ca muierile ori ca sclifosiții de boieri. Împreună cu bărbatu-său, Enache Sorcovăț, de fel din Grojdibod, sat de pe moșia paharnicului Jianu, luase cu chirie o cârciumă dărăpănată a mânăstirii Sf. Ecaterina. Au meremetisit-o cu mâinile lor, și-au ridicat, azi o odăiță, mâine alta, pentru adăpostul drumeților, până ce bucureștenii începură a zice înjghebării *Hănișorul Oltenilor*.

Într-o seară intră în cârciumă un soi de călugăr. Vându coanei Catinca, cu preț cam piperat, „Viețile sfinților”. Se așeză apoi la masă, mâncă și bău vârtos, plătind așijderea, după care spuse femeii cu glas mieros:

— Cucoană, ce am mâncat și-am băut, am plătit cinstit. Dar socotesc că, domnia-ta, nevoie de „Viețile sfinților” n-ai, că e carte pentru păcătoși. După cum cred că știi, păcătoșii ce trebuie aduși pe căile Domnului sunt ca frunza și ca iarba…

Înțelegând că ciudatul monah vrea cartea înapoi, hangița i-o întinse, râzând:

— Ia-o, părinte! Căile sfinte ale domniei tale sunt pe placul cârciumarilor. Dacă ai har, o să te rogi pentru păcatele mele, că eu banii înapoi nu ți-i cer; dacă n-ai, deși te văd în anteriu și potcap, atunci m-oi ruga eu pentru cele ale sfinției tale, cu toate că o să-mi ia cam multă vreme, pe cât se pare!

Fu rândul lui Vasile Jiganie să râdă, prețuind bunătatea și hazul femeii.

— Pe niște prieteni ai mei, Codobatură și Ispas, îi cunoști, cucoană?

— Cum îi cunoști și sfinția-ta. Au fost la prânz și trebuie să pice. Ești, fără îndoială nea Vasile Jiganie, că pe el îl așteaptă.

— Ei bată-te norocul, să te bată, jupânească. Poftim cartea înapoi că nu se cade să trag pe sfoară o prietenă a prietenilor mei.

— Ba! Precum ziseși, e carte pentru păcătoși. Am făcut o tocmeală și-o țin, răspunse zâmbind, când dinspre ușă răsunară hohotele de râs ale lui Codobatură. Zărise „Viețile sfinților” pe masă.

— Coană Catinco! Am uitat a-ți spune să nu cumperi cărți de la acest tâlhar, fiindcă până la urmă ți le cere înapoi, așa cum face cu

toți cârciumarii, de teamă să n-ajungă și ei sfinți și să n-aibe cine mai vinde băutură. Acu cer iertăciune. Mă așteaptă stolnicul Giani Orășanu, vorbi din prag Codobatură.

De-abia ieșise, când pe uliță se auziră împușcături.

— Sunt turcii găzduiți la Beilic. Au dat de rubiniu vechi din Dealul Viilor și stârnesc câinii mahalalelor.

Ușa fu trântită de perete. Doi osmanlâi intrară, bălăbănindu-se. Se mișcau iavaș-iavaș cu pistoalele-n mână. Unul dintre ei slobozind un foc peste capetele mușteriilor, trezi din moțăială pe hangiul care nimeri drept sub tejghea, zmucindu-și nevasta de mână, ca s-o pună la adăpost, fiindcă avea el o chibzuială a lui sănătoasă: ferește-te din calea turcului și când e treaz!

Numai că Jiganie avea alte chibzuieli. Sări de la masă, înșfacă de ceafă pe cei doi bețivani, și-i lovi cap în cap de câteva ori, întinzându-i pe podea.

— Stați, măi fraților, le strigă mușteriilor ce părăseau cârciuma. Vă speriați de doi păgâni aghesmuiți? S-au împărtășit și ei, săracii, de ziua Sfintei Cruci. Hei, jupâne, ieși de sub tejghea că n-am isprăvit treburile.

Când văzu beșliii întinși pe jos și pe Jiganie cu pistoalele lor în mâini, strigă speriat:

— Nu-i omorî străine, că mă jupoaie turcii de viu și-or să-mi umple pielea cu paie.

— Dar ce vrei? Să ți-o umple cu aur? Nu le-ar ajunge pentru asta haraciul pe-un an al Țării Românești, că te văd cogeamite rumânu. Spune-mi, mai bine, unde răzbește curtea hanului?

— În malul Dâmboviței.

— Aferim, mormăi Jiganie, târând afară beșliii.

Le dete hainele pe gârlă, lăsându-i să doarmă-duși, la lumina lunii.

Băgând de seamă neliniștea hangiului, îl potoli:

— Nu-ți fie teamă, jupâne. Nu i-am ucis. Le-am așternut numai pentru la noapte. Când i-or găsi dimineața cărăușii, goi-pușcă, o să le tăbăcească puțintel pielea cu biciul, să nu mai umble pe malul gârlii ca Adam prin rai. Adă-mi rogu-te, o ulcică de țuică, veche cât păcatul strămoșesc!

— N-am decât vin!

— Nu-ți clăti gura cu neadevăr, că eu adulmec țuica de la o poștă, ca ursul mierea.

— Îi doar o balercă pe care a cumpărat-o aga.

— La trei vorbe spui patru minciuni, se supără Jiganie. Aga nu cumpără – ia, ca să-ți plătească la Sfântu-Așteaptă.

— Minciuni? Pe cât ești de aprins din născare, de mai sorbi și-o gură de rachiu îmi aduci tot Beilicul pe cap și n-o să-l poți căra ușor, ca să-i așterni patul pe malul gârlei.

Sorcovăț era mânios pentru vorbele nesăbuite ale mușteriului, nesuferind să fie luat peste picior. Se hotărâse să nu-i dea. Spre uimirea lui, coana Catinca îi puse, după obicei, sticla cu țuică dinainte.

— Poftim, nea Vasile. Să știi că bărbatu-meu nu-i fricos, ci înțelept.

Când Sorcovăț află că arțăgosul client e Jiganie, îi pieri toată supărarea.

— De ce nu-mi spuseși cine ești, că de mai scoteai o vorbă de ocară, îți trânteam balerca în creștetul capului, și era păcat de țuică, spuse râzând Sorcovăț, întinzându-i mâna spre împăcare.

— Iartă-mă, dar te-am crezut un bicisnic.

— Cum am crezut și eu că ți-e silă de vin.

— Silă? Nu vorbi cu păcat. Numai că vinul are alt dichis. Bei o noapte întreagă și te îmbeți la ziuă, când trebuie să fii treaz. Cu țuica e altcum. Te dă gata repede, iar dimineața când te trezești îți fierbe sângele de parcă ți-ar curge prin vine numai argint-viu. Dacă cei ce l-au răstignit pe Hristos aveau în țara lor pruni, creștinătatea s-ar fi împărtășit cu țuică și n-ar mai fi supus-o păgânii. De aici i se trage tot răul. Până și papa s-ar fi cuminecat cu rachiu, așa că n-ar mai fi venit talienii la noi să le ridice case de piatră boierilor… Ne-am fi dus noi la ei să le facem poverne.

— Ptiuu… bătute-ar sfânta de azi. Dar nici vinul nu-i de lepădat, că a pus Dumnezeu în el toată bunătatea pământului și ceva din înțelepciunea cerului. Când o să dai de gustul tămâioasei mele, o să-ți faci o cruce așa de mare c-o să-ți ierte Dumnezeu jumătate din păcatele trecute și-un sfert din cele viitoare.

După oblonul zăvorât, s-a închegat în noaptea aceea, la fumul gros al lumânării, o frăție trainică între Sorcovăț și Jiganie, mai ales când acesta află povestea vieții roșcovanului hangiu, din harul căruia prinsese meșteșug subțire nepotu-său, Preda Cireșeanu, de la isprăvnicia Ploieștilor.

— După câte văzui cu ochii mei ce stepenă de om îmi ești, știu că amândoi o să măturăm ogrăzile lui Scaraoțchi, frate Jiganie.

— De mine sunt sigur, dar de domnia-ta ba. Că nu m-am dumirit bine ce hram porți.

— Ia, sunt un nepricopsit ce am fost calemgiu în Divanul minunatului Domn Mavrogheni, patronul nebunilor și spaima boierilor. Nu mă laud, că lauda foamea n-o potolește, nici altora de sete nu le ține, dar mi-a dat Dumnezeu mare har de caligrafos. De istețimea mea nu prea se minunau cinstitele obraze boierești, dar când îmi vedeau slova rotunjită și dreasă cu pană de gâscă tânără, holbau ochii de parcă le-aș fi pus dinainte un hatișerif al padișahului grăind că m-a uns pașă cu trei tuiuri. Am fost în slujba multor boieri și multe mi-a fost dat să văd, dar tare mă cuprindea sila când după ce jupuiau

șapte piei din spinarea țăranilor, s-adunau cu tarafuri de lăutari, să se pună pe mâncare și băutură de te-ai fi minunat și tu, frate Jiganie. Își prindeau apoi poalele antereielor în brâu și-i trăgeau câte-o bătută de credeai că sare smalțul de pe coaja pământului. Îmi porunceau câteodată să le aștern epistole de libov, cu înfloriturі de văpsele, că se topeau jupânesele, citindu-le. Așa am ajuns, de la socoteala cuhniilor și ticluitul răvașelor de dragoste, calemgiu la Agie, unde am aflat câte nu-i sunt date prostimii să afle, de mi se zburlea părul de trei ori pe zi, până am rămas chelb.

— Ai rămas fiindcă te-or fi ajuns blestemele ce plouă pe acoperișul Agiei, râse Jiganie.

— Ba! Că eu tovărășie cu hoții n-am făcut. Aga o făcea! Și încă după pravilă, tot zicând că pravila e ca o roată stricată: cum îi pui o pană te duce unde vrei. Din penele astea a făcut trei moșii în doi ani.

Nu mică i-a fost însă scârba ce i-a cășunat o cucoană evropenească. Venind ea la Curtea lui vodă, a stat la masă cu măria-sa și plângându-i-se că a fost prădată de tâlhari pe drumul dinspre Giurgiu, au fost chemați aga și marele spătar, poruncindu-li-se să prindă hoții. Atunci a zărit cucoana la gâtul agăi un șal de mătase anglicească și, cunoscându-l, l-a întrebat de unde-l are.

— Din târg, de la un negustor, costisindu-mă galbeni patru.

Spre mirarea lor, au fost martori la o necuviincioasă faptă a muierii englezoaice, că de nație asta era. S-a pus frumos pe marginea divanului, aridicându-și poalele la șapte fuste ca celetnicele cele ticăloase de prin cârciumi, până peste glezne. Holbase aga ochii cât cepele, însă când a văzut poalele cămășii, s-a crucit. Era cusut cu fir subțire un șir de croncăni negri și zbârliți din cei ce se adună pe turlele bisericilor ori scurmă în spurcăciunea maidanelor, ținând în ghiarele lor îmbârligate crucea răstignirii Mântuitorului. Așa păcat și batjocură a celor sfinte, nu și-a închipuit să fie pe lume! A sărit aga-n picioare, căinându-se ca turcii: aman! aman! Muierea a scos apoi din sân o năframă. Pe un colț se afla croncanul cu crucea-n ghiare. A cerut apoi inglezoaica șalul agăi, arătându-i măriei-sale că într-un colț se afla cusut blestematul de cioroi cu aripile lui jumulite și cu semnul mântuirii în ghiare.

A uitat atunci aga de batjocura celor sfinte și-a început a se tângui că n-a știut despre acel ticălos de negustor că se îndestulează cu marfa de la hoți. A dat șalul înapoi muierii, jurându-se pe toți sfinții că va răsturna târgul să mai găsească ceva boarfe cu croncăni și să-i prindă pe tâlhari.

Mulțumind, inglezoaica a plecat cu halai de Curte, dar pe agă l-au scuturat frigurile două săptămâni, încât ajunsese să vadă numai croncăni, încercând să-l sfârtece cu ghiarele. De sfârtecat nu l-au sfârtecat, dar l-a dat vodă afară din slujbă, spunându-i: „Asta nu

pentru hoție, ci pentru prostie!” Odată cu el am rămas și eu pe drumuri, de ajunsesem să car cu sacaua scârnă din umblătorile boierilor.

Băgând de seamă că-ntr-un cui spânzura o dulamă și-o cușmă căzăcească, Jiganie îl iscodi:

— Ai tocmit cazaci să te păzească?

— Ba! În vremea lui Constantin Ipsilanti eram calemgiu la Divan. Venise zvon de peste Olt că oștirile lui Pazvante prăpădesc țara. Temându-se ca tâlharul de pașă să nu prade București, vodă adună într-o zi pe mai marii isnafurilor, vorbindu-le cu mânie:

— Știți numai să puneți ban peste ban, să vă îngrășați ca râmătorii înaintea Ignatului și să umblați cu pâre la Divan pentru blestematele voastre matrapazlâcuri. Puțin vă pasă de nevoile domniei. Iată că se apropie Pazvante să vă vină de hac. Nu vă treacă prin cap că o să puteți fugi. Toate străjile Bucureștilor sunt păzite de arnăuți. Și numai eu știu cât o să vă lase acești viteji palicari a trece peste cumpăna de lemn cu punga plină și cu pielea netăbăcită. Am cerut ajutor luminăției sale țarul, că padișahului îi tremură barba de teama lui Pazvante și-a ienicerilor, necum să ne dea ajutor. Țarul s-a milostivit să-mi trimită cazaci. Văd că v-ați luminat la față. Vă zboară gândul la galbenii lor, că au cazacii inimă largă și mână spartă. V-am chemat că-mi trebuie bani. Vistieria-i pustie, iar oastea împărătească nu se ține cu terci. Ce vă uitați chiorâș? Ce-i! Jupâne Stamate și tu, jupâne Hristodor, ce mustăciți ca iepurii-n varză? Și tu, jupâne Achime, vârâți în sân năframa și nu mai năduși atâta, că Pazvante arde acum Craiova și n-ajunge dogoarea până la București! Mâine la ceasurile cinci să veniți aici cu bani, atâția cât se găsește scris pentru fiecare în catastihul calemgiului nostru Sorcovăț. Vă mai poruncesc să păstrați taina despre venirea cazacilor ca să nu se mânie sultanul. Acum plecați! Iar voi, Tudorache, Ioachime și Kiriakos, rămâneți.

— Jupân Ioachime, trebuie să îmbrăcăm cinci sute de cazaci. Așa e învoiala cu țarul. Puneți iznafurile la treabă și în câteva zile să-mi dați gata cinci sute de mundire căzăcești cu ceaprazurile lor. Tot atâtea căciuli și nădragi.

Îmbrăcămintea porni la timp spre pădurea Snagovului, unde tăbărâseră ostașii țarului, iar a doua zi, mândrețe de cazaci năvăliră în goana cailor pe la straja Podului Mogoșoaei. Zile-n șir au ținut calea pazvangiilor; dar aflând pașa de venirea lor, de teamă n-a mai călcat București, punându-se la adăpost în cuibul lui tâlhăresc din Vidin. Așa am fost o lună încheiată cazac domnesc, că, neajungându-i lui vodă arnăuții ca să-i îmbrace căzăcește și să-i plimbe pe ulițe, scoțându-i printr-o barieră și vârându-i înapoi prin alta, a fost nevoit să ia și oameni fără căpătâi de prin mahalale. De atunci păstrez hainele care au mântuit orașul de pazvangii.

— Și de minunăția asta, spânzurată deasupra patului ca o icoană, ce zice coana Catinca, îl întrebă Jiganie, căruia nu i se mai dezlipeau privirile de pe obrazul ispititor al unei femei în albastru, râzând, într-o ramă aurită, cu buze ca de cireașă dată-n pârg.

— Asta-i cadră ce închipuie o muiere din Viena. A adus-o feciorul vornicului Merișanu, după ce mâncase prin străinătăți o moșie și cinci sălașe de țigani. Adusese însă și obiceiuri străine, băgându-l în sperieți pe bătrân, om habotnic, învățat să țină toate posturile mari și mici, bașca miercurea și vinerea. Pe când se afla el în hagialâc, băiatul a dichisit odăile după gustul nemților, făcând până și scăldătoare-n casă, ca vodă, de-i intra apa prin pereți. S-a crucit bătrânul, când a văzut isprăvile flăcăului, dar, dând cu ochii de cadră, era să-l lovească damblaua.

— Ai scos icoana ca să pui în loc blestemăția asta alcătuită de zugravi papistășești? De-aia te-am trimes la învățătură, să-mi umbli cu scule diavolești chiar în fața sfintei mânăstiri a Sărindarului? Dă jos spurcăciunea că pun slugile s-o sfarme, și stric diata, lăsând toată averea Sfintei Mitropolii. S-a aprins atunci rău flăcăul, strigându-i că nu el își bate joc de cele sfinte, ci pezevenghii de călugări de la Sfântul Mormânt, care i-au vândut teșcherea de hangiu. Că țandăra din crucea Mântuitorului pentru care a plătit o sută de galbeni e din uluca mânăstirii, iar zdreanța ce zic ei a fi rămasă din giulgiul lui Hristos, au zmuls-o călugării de pe fundul nădragilor vechi ca să frece podeaua arhondăriei; că numai în București s-a adunat atâta lemn din crucea sfântă, încât poți să acoperi cu el un sfert din Podul Mogoșoaiei, și atâtea bucăți de giulgiu, să croiești cămăși pentru toți calicii târgului.

La asemenea vorbe de pierzanie, bătrânul și-a făcut cruce dând fuga la biserica de peste drum, să aprindă lumânări și să bată mătănii. Apoi s-a plâns lui vodă, și vodă a poruncit de i-au tras douăzeci și cinci la tălpi nesăbuitului. Dar, cum flăcăul se încurcase cu vădana vistiernicului Andronachis și avea mare păs de bani, mi-a lăsat cadra amanet pentru doi galbeni. N-a mai apucat s-o scoată, c-a dat ortul popii.

Povestirea fostului calemgiu fu întreruptă de bătăi în poartă. Prăfuit și frânt de drum, intră Zoican:

— Bine v-am găsit, fraților! Sosii cu slugerul Tudor. Mâine dimineața când s-o auzi toaca de utrenie la Sfânta Caterina, trec să vă iau. Mergem la Divan să-i speriem un pic pe bărboși, că de-aia veniți, nu pentru aghiasma lui Sorcovăț.

Mai sunt ajunși la marginea târgului niște moșneni din cei cu zapisele pierdute și cu pământurile furate. O să li se facă ziua tot la mezatul dreptății…

CAPITOLUL X
ISPITELE LUI ZOICAN

Trecând pragul casei lui Zoican, Tudor îi întinse coanei Polina un răvaș.

— Veste de la o prietenă din Coțofenii de pe Jii.

— Sultana Gălășescu! sări bucuroasă femeia.

„Mi-a spus slugerul Tudor că te-ai măritat c-un om de ispravă; dar bărbații văd isprăvile altfel decât le vedem noi și mi-ar părea bine să fie după ochiul și inima noastră. Profitai de prilejul ăsta să-ți dau de știre că plec la București ca jupâniță de casă a Domniței Ralù. I-a murit dăscălița de clavir și un diac domnesc, rudă de-a mea, m-a recomandarisit. Mă gătesc de drum cu maică-mea. Gândesc și acum că de nu erai tu să mă îndemni, n-aș fi învățat să cânt la clavir, că de plătit tot plăteam dăscăleciul nostru de muzichie la cloașterul din Sibiu. Cântând mi-am îndulcit viața în coclaurile de la Coțofeni. Tot cântând, nădăjduiesc s-o împlinesc. Îți doresc sănătate și noroc. Pe veci prietenă – Sultana Gălășescu”.

— Unde-ai întâlnit-o, slugere?

— La vreo poștă de Coțofeni. Era cu maică-sa. Le-am dus pân-acasă, că rămăseseră cu butca-n drum.

— S-or fi speriat caii de gura coanei Anița Gălășescu, și-or fi răsturnat butca, Tudore, glumi Zoican.

Măsurând odaia cu pas apăsat, când rămaseră singuri, Tudor îi spuse:

— Caragheorghe s-a întors tiptil din Rusia, Zoicane. Știi doar că făcut-am treburi împreună la iarmaroacele de pe graniță și că am luptat alături peste Dunăre împotriva turcului. Îmi pare rău că a fost alungat ca un câine din țara lui. Nu poate dormi de când Obrenovici i-a luat locul de cneaz al sârbilor. Vrea o răsturnare și mi-a cerut să-l ajut. Spune că Mustafa-pașa are într-un turn al cetății Vidinului mulțime de arme rămase de la Pasvan-Oglu. Cu pază de nimic. Cică un atac de noapte ni le-ar da pradă sigură, s-o împărțim frățește. I-am răspuns cinstit că mi-s pandurii dezarmați de stăpânire și risipiți pe la casele lor.

— Și mie mi se rupe inima, Tudore. Chiar de ne-ar fi stat în putere, n-am fi făcut altceva decât să-i dăm prilej lui Caragheorghe să se încaiere cu Obrenovici, și ca sârbii să se omoare între ei. Știu din auzite că Mustafa a grămădit o mulțime de arme în turn. De luat nu le putem lua cu forța. Le-am putea cumpăra. Pașa e lacom de galbeni. Chiolhanurile și haremul îi mănâncă toate havaieturile. Armelor din turn nu le știe nimeni socoteala. Avem un om potrivit să ne facă tocmeală. Iusuf, chelarul pașei, e grec turcit și-i bun prieten cu Enache Sorcovăț din vremea când erau amândoi calemgii la Curtea lui Moruzi,

iar Sorcovăț, după câte îl cunoaștem noi, nu e din plămada celor ce se lasă trași pe sfoară.

— Nu strică să încercăm Zoicane. Acu, mai am a-ți spune că pe-un loc al lui Iancu Jianu, în stufărișurile lacului Potelu se află două tunuri. Le-a părăsit Ised-pașa în timpul războiului, la un iureș al muscalilor, fiindcă se nămoliseră. Iancu nu le poate scoate, că nu-i treabă de făcut noaptea când iese el la lucru, iar ispravnicul îl urmărește pas cu pas, de necaz că-n loc să-l spânzure, Caragea i-a dat „Carte de iertăciune". Ce spui?

— Că putem să le tragem noi din potmoluri înainte de căderea frunzei. Dacă le scoatem roțile, încap în două care ardelenești. Sub snopii de papură, n-o să le ghicească ochiul stăpânirii. Nici bănuială nu-i, că vin atâția la baltă, după papură și stuf.

— Să fie cum ai chibzuit!

*

La Vidin, mult s-a tocmit Sorcovăț cu prietenul său Iani, acum renegatul Iusuf, fiindcă prea cinstitul chelar abia s-a îndurat să mai lase ceva din jumătatea de preț cerută în plus, pentru sufletul său. Peste câteva zile, Sorcovăț se întorcea în cetate cu Zoican, aducând pașei o tabachere de aur, iar pentru haremul, față de care îl știau cu deosebită slăbiciune, îi înfățișau atlazuri, sadea franțuzești. Mustafa, aflat la ceasul chefului, după ce vârî tabacherea în buzunar și pipăi cu degetele lui butucănoase finețea țesăturilor, pofti musafirii la masă, unde se mai aflau doi inși îmbrăcați europenește și câțiva ofițeri turci în ciudate și bogate uniforme. Paji îmbrăcați în șalvari albaștri și ilice stacojii, cu fireturi din șnur auriu, purtând plete și cercei, aidoma celor din seraiul sultanului aduceau pe tăvi de argint crapi îndopați cu stafide și coconare, curcani rumeni, umpluți cu castane, pilaf, chebap, ciulama de vrăbii, potârnichi la frigare, berbec la cuptor, împănat cu usturoi, plăcinte, baclavale, sarailii, șerbeturi, curmale, rodii și portocale, punându-le pe masă claie peste grămadă. În cupe de cristal din Boemia se turnau vârtos vinuri de Drăgășani, Cotnari, și Kios, și se fuma tot timpul, schimbându-se ciubucele după fiecare fel de mâncare.

Sclave georgiene îl apărau de muște și năduf pe chefliul pașă cu vânturători din pene de păun. Ondulându-și lasciv șoldurile pline, circasiene cu părul lung, despletit, cu șalvari albaștri transparenți, legați la glezne, cu ilice roșcate, scurte și despicate în față, se roteau cu legănări lenețe, în jurul mesei, în vreme ce un măscărici cu oglinzi în cealma, da cu tifla, chițăia ca un șobolan și se rostogolea printre odalisce.

Pașa îi făcu semn unei dansatoare, subțire și mlădioasă, să se oprească lângă Zoican. I se păruse turcului că negustorul ori nu-i gustă

frumusețea spectacolului, ori e descumpănit de belșugul și fastul desfășurat. Ținea să se veselească pe seama lui. Nu știa că pe valah îl rodea revolta risipei acestui satrap al Vidinului, – așa cum nu știa nici odalisca oprită lângă el cu daireaua deasupra capului. Pe măsură ce olteanul o privea parcă tot mai uluit, pașei îi râdeau ochii și își freca palmele ca la o bucurie neașteptată. Cu legănări de șarpe ce ținea parcă să-l încolăcească, dansatoarea bătea pasul pe loc, răsucindu-și ispititor trupul elastic, atingându-l ușor pe Zoican, când cu șoldurile, când cu sânii, în vreme ce pletele-i negre fluturânde îi mângâiau obrajii. „Unde ești coană Polino să-ți vezi bărbatul?" se întrebă el șoltic.

Mustafa îl credea pierdut, gata să sară ca o fiară asmuțită. Și gândul lui nu fu departe de cel al oaspetelui, pe care îl încercase o clipă cheful să prindă de talie această vicleană vrăjitoare și s-o amețească într-o învârtită oltenească, să duduie podeaua. N-ar mai fi avut atunci vlagă șarpele cu dairea și miros tulburător de chipru, să se mai prelingă ca o iasmă plină de ispite pe lângă ființa lui. Dar negustorul se ridică de pe scaun, se trase câțiva pași înapoi, începând să aplaude dezlănțuit, spre mânia lui Mustafa-pașa, neobișnuit cu asemenea manifestări de prețuire față de o sclavă. Uimirea-i crescu când și ceilalți ghiauri nemți îl imitară pe Zoican. Se stăpâni să nu izbucnească, socotindu-și mândria rănită. Olteanul văzu pentru câteva clipe crunta tulburare în ochii pașei, bucurându-se că se stinse tot atât de iute pe cât se aprinsese. Își dădea seama cât de greu îi venea acestui tiran, să-și înfrâneze pornirea spre cruzime și samavolnicie. Îl auzi însă hohotind curând, când un papagal, ghicindu-i parcă gândul și mânia, bătu din aripi în colivia lui cu zăbrelуțe argintate, cârâind de două ori: Sictir! Sictir!

Aflase Zoican și pricina pentru care pașa desfășurase toată această amețitoare petrecere. Pentru pricăjitul de neamț și secretarul său, ce-i slujea și de tălmaci. Era director al băncii Rotschild din Viena, unde Mustafa ceruse un împrumut. Zoican auzise, fără să vrea, pe reprezentantul bancherului spunând secretarului:

„Nătângul ăsta crede că mă poate ameți cu masa lui împestrițată, cu dansatoarele lui dezmățate și cu fastul pe care îl desfășoară. E greu să acorzi credit unui asemenea risipitor. Dacă ne oferă garanții serioase în bijuterii, îi putem aproba jumătate din suma cerută, sporindu-i dobânda cu două procente."

La un moment dat, Zoican fu surprins văzând că Mustafa îi face semn să se ridice și să-l urmeze.

— Pentru ce-ți trebuie arme, ghiaurule? Ca să vă ridicați împotriva împărăției, au pentru zurbe la voi acasă?

— Nici pentru una, nici pentru alta, luminăția-ta. Valahia e doar chelerul Stambulului, dar curând n-o să mai putem trimite nici oi, nici

seu, nici făină. Turmele, cirezile, hergheliile și hambarele ne sunt prădate de cetele tâlharilor ce vin de peste munți, din împărăția nemțească. Vrem să dăm puști paznicilor de turme și conace. Altfel nu s-alege nimic din toată truda noastră și n-o să mai fim în stare să plătim haraciul, zahereaua și toate peșcheșurile cu câte suntem îndatorați către slăvitul nostru împărat.

— Aferim! Vă dau cinci sute de puști. Pulbere și plumbi mai târziu. Când aduci banii?

— În câteva zile, prealuminate!

Cu Iusuf se înțelesese Zoican asupra prețului, dar își dădu seamă că Mustafa n-are gânduri curate. Pentru ce îi vinde arme fără muniții? Află curând de la chelar ce punea la cale.

— Bre române, Mustafa trimite oameni să te lovească de cum treci Dunărea, ca să ia marfa înapoi. Te poți apăra?

— Da! că doar n-o asmuți asupră-mi o întreagă ordie.

— E bine să știi! Și iar e bine să știi că-ți pot vinde și eu niște arme, fără știrea pașei.

— Te aștept!

În săptămâna ce-a urmat, Zoican a ridicat armele. Le-au transportat în toiul nopții la colibele lor de pe malul Dunării, la niște pescari, din jos de Calafat, unde, în sălbăticia luncii așteptau câțiva bălteni. Rânduindu-le în două căruțe pentru cărbuni, au răsturnat mangal peste ele până ce-au umplut cu vârf împletitura de răchită, ridicată ca un coș uriaș deasupra scoarțelor de stejar.

La prânz, negustorul dădu la hanul din Calafat peste Jiganie.

— Mi se pare că vii cu ploaie ca sfântul Ilie, îi spuse negustorul, arătându-i cerul pe care se învolburau norii.

— Nu mă tem, cucoane Zoicane. Poate să ningă, să plouă, numai vreme rea să nu fie! Venii însă cu veste de la sluger. Mâine e mare mascarlâc la Craiova, că-l înscăunează pe noul caimacan. Toate drumurile-s împânzite cu arnăuți. Să fim cu mare veghe. Apoi află că aseară au picat de la Vidin vreo cinsprezece spahii. Ne stau în cale pe malul Cornățelului.

— Să fie sănătoși, Vasile! N-avem a ne teme de cealmaua lor.

Jiganie își făcu cruce. Zoican îl liniști însă zâmbindu-i.

Căruțele cu mangal, mânate de niște țigani trențăroși, au trecut în voie printre spahii.

L-au oprit însă, pe la chindie, pe Zoican. N-au găsit în căruța lui decât covoare turcești.

— Numai atât ai adus de la Vidin?

— Atât. Mă dusesem pentru altceva, dar acela care trebuia să-mi vândă marfa tocmită s-a răzgândit peste noapte și nu mi-a mai dat. Așa-i negustoria. Pleci pentru mere și cumperi pere!

Căpetenia spahiilor se scărpină în cap vădit nemulțumit. „Poate că

negustorul are dreptate. Eu am plecat aseară și, peste noapte, pașa s-o fi răsgândit" – chibzui turcul.

— Atunci dă banii.

— Păi cu ce-am cumpărat covoare? Mi-au rămas doar treizeci de piaștri.

S-a mulțumit spahiul și cu atâta. A înjurat toată sămânța ghiaurească de pe fața pământului și-a plecat.

*

Cu barba tunsă scurt și îmbrăcat în anteriu negustoresc, Jiganie bătu la ușa chelarului Iusuf. „Îți trimit pe acest tovarăș al meu de negoț pentru marfa știută. Ai toată încrederea în el!" îi scria Zoican.

Când auzi prețul cerut, Jiganie își puse mâinile în cap. Era îndoit față de cât plătise Zoican. Tăcu, cântărindu-l din ochi pe chelar: „Mă crede un prostănac!" Își aminti ce-i spusese Sorcovăț: „Vezi că Iusuf nu-i turc sadea, ci grec de pripas pe la ușa lui Allah!" „Ce mă fac acum cu Iani-Iusuf? Cum să mă tocmesc? Și cum s-o aduc? se socoti Vasile. Dacă-l iau subțire nu-nțelege turcul; dacă-l iau repede se zbârlește grecul!"

Începu să mănânce tacticos. Trei ceasuri ținu un fel de tocmeală. Iusuf, ba își lăuda marfa, ba se tânguia că l-a sărăcit războiul, ba că-l taie pașa dacă-l află. Și tot o lua de la capăt, ca o morișcă. Jiganie tăcea, dar nu tăcea de pomană – mânca. După primul ceas, chelarul scăzu douăzeci la sută din preț. În acest timp, Vasile judecase un clapon la frigare, un chebap și-un purcoi de măsline, bașca vinul dintr-un ulcior. După alt ceas, cât istovise niște but de berbec, și încă un ulcior, chelarul mai scăzu douăzeci la sută. Abia în alt treilea ceas, tot lunecându-i ochii pe la panerașele cu portocale, rodii și smochine, ca și la papornițele cu anason, Vasile mormăi, luându-și căciula de pe sofa: „E mult, efendi! Tare mult! Mulțumim pentru ospătare."

— Stai, bre! Nu pleca. Dai cât a dat și negustorul tău.

— Nu, efendi, că s-a păcălit. Marfă de la foc!… Trei sferturi rugină. Mai lasă din preț, că nici n-ai arat, nici n-ai semănat pentru ea.

A lăsat Iusuf, oftând:

— Dă banii. La noapte ridici armele.

— Banii? Am venit să mă tocmesc. Banii-i aduc când spui.

— Ce să spui? Că oltenii sunt ăi mai afurisiți dintre valahi? Când eram la București mergea vorba că un negustor grec mănâncă doi armeni, și un oltean trei greci.

— Vorbe efendi!… răspunse Jiganie, bucurându-se că până la urmă turcul tot grec a rămas!

Se învoiră ca să vină după marfă de Sfânta Măria Mare, în zi de târg, când năvălesc țăranii cu negustorii în Vidin și când stăpânirea stă cu ochii numai într-acolo. Rămase însă Iusuf c-un cui în inimă pentru

golul pricinuit de oltean cămării sale. Noroc că nu-l chemase înăuntru și pe Costache Bușe, zis Jugănaru, însoțitorul lui Vasile, fiindcă atunci ar fi avut cu adevărat pentru ce plânge.

CAPITOLUL XI
EUNUCUL VREA SĂ SE RĂZBUNE

Costache Buşe din Bâlvăneşti, sat aşezat pe drumul ce duce de la Cerneţi la Balta, era din tată-n fiu tămăduitor de animale. Avea meşteşug la dezumflat vitele cu ţeava, la vindecat tignafesul cailor, dar, mai ales, se arăta neîntrecut în jugănirea armăsarilor, tăuraşilor, vierilor şi berbecilor, fapt pentru care era cunoscut în tot plaiul după porecla de Jugănaru.

Cu câţiva ani în urmă, nişte tâlhari de peste Dunăre răpiseră o fată din sat. O scăpase Costache, doborând doi cârjalii cu laţul şi cu haita de câini, în vreme ce bâlvăneştenii risipiseră restul cetei. Se adunaseră apoi în faţa porţii lui Jugănaru, ca să le dea prinşii pe mână.

— Eu i-am doborât, eu îi judec, le strigă Costache din spatele porţii zăvorâte.

Îi jugăni ca pe nişte berbeci, dându-le drumul după vreo două zile pe malul Dunării: „Cine o mai face ca voi, ca voi o s-o păţească. Duceţi-vă, că tot au nevoie paşalele de eunuci pentru slujba haremurilor!”

Se răspândise vestea printre tâlhari de cumplita pedeapsă a bâlvăneşteanului, încât ocoleau satul, temându-se de briceagul lui mai abitir decât de gura tunului.

*

Aşa cum se înţelesese cu Iusuf, Jiganie trecu Dunărea în ziua de Sfânta Măria Mare, cu Ispas şi Jugănaru. În schela Vidinului îi întâmpină o matahală de turc cu ochii de viezure.

— Stăpânul meu te aşteaptă, efendi, se ploconi în faţa negustorului.

Ulişa îngustă şi pustie urca pieptiş spre poarta cetăţii, apoi, pe lângă ziduri se scurgea spre marginea de miazăzi a târgului. Ziua se arăta a fi tare caldă, soarele arzând ca la amiază, deşi era dis-de-dimineaţă.

— Nişte apă de băut nu se găseşte pe aici? întrebă Jugănaru, suferind amarnic de sete.

— E lângă poarta cetăţii, mârâi turcul, în ochii căruia fulgerau sclipiri duşmănoase ce nu-i plăcură lui Costache.

La puţ, o turcoaică, cu feregeaua trasă pe faţă, învârtea de zor roata, să scoată găleata.

— Bea şi nu te uita la mine, îi şopti femeia în româneşte. Iusuf e mort. L-a trădat turcul care v-a ieşit în cale. Vă e duşman înverşunat. Căutaţi să scăpaţi de el. Nu intraţi în cetate că vii nu mai ieşiţi. După stufişul unde v-aţi oprit, e un puţ părăsit…

Costache ascultase glasul cu capul vârât în găleată. Îşi şterse mustaţa cu dosul palmei, salută cu mâna la inimă şi auzind ca prin vis lipăitul papucilor femeii, porni agale spre Jiganie.

— Mă odihnesc un pic, îi spuse zâmbind turcului, așezat cu picioarele sub el pe iarba pârjolită. Am vâslit de mi-a ieșit sufletul.

Pe negândite, îl izbi zdravăn în cap cu reteveiul din zaua chimirului.

— Ai înnebunit, Costache? sări Jiganie ca prostit.

— E cu vânzare, nea Vasile. Pașa știe tot. Iusuf e mort. Hai să-l rostogolim pe ăsta în puțul din spate.

Cu ulciorul pe umăr, femeia coborî încet spre lunca Dunării, prin bălării și hățișuri, urmată de Jiganie și Jugănaru.

— Vedeți căpița de fân lângă zmeuriș? Acolo-s armele. V-am scăpat capul, acum scăpați-mă și voi de robie. Pe sub mal ne putem strecura liniștiți, fiindcă toți paznicii sunt cu ochii pe târgul cel mare al Sfintei Marii.

— Mergi cu noi, răspunse Jiganie.

— De unde mai răsări și turcoaica asta? întrebă înciudat Ispas, care păzise barca mare și grea.

— Din prisosul norocului nostru, Ispase. Fără ea ne-ar fi ciugulit ciorile în spânzurătorile pașei, îi răspunse Jiganie, trăgând vârtos la rame.

— Iartă-mă, femeie! Dar pe noi atât ne-au asprit vremurile că nu ne mai putem opri gândurile.

Femeia îi zâmbi a înțelegere, apoi izbucni, speriată:

— Turcii au aprins un foc pe zidul cetății. E semn pentru cei ce pândesc țărmul la Calafat, să ne taie calea.

Două bărci cu bestii se furișau pe după răchitișurile unui ostrov. Curând deschiseră focul. Lovit în frunte, Jugănaru se prăbuși fără viață în apă, înroșind-o.

— Ce facem, nea Vasile? Îl lăsăm?

— N-avem ce-i mai face, Ispase. Dumnezeu să-l ierte, că tare inimos era. L-o scoate Dunărea la mal.

Dintr-un stufăriș trosniră armele căruțașilor. Un turc în tunică verde căzu. Descumpănită, barca se răsturnă. Ceilalți le săriră în ajutor, dând astfel răgaz românilor să ajungă la țărm. Deodată, Ispas simți o arsură în umărul stâng. Un tremur ușor începu să-i scuture trupul, în vreme ce sângele îi înmuie cămașa.

Jiganie privi încruntat rana, până ce, sub o salcie, izbuti să-i scoată glonțul cu briceagul. Femeia, pe care aflară că o cheamă Maria, fiersese niște buruieni, turnându-i peste rană și dându-i lui Ispas să bea zeamă de ciupercă bătrână. Două zile și două nopți cât îl scuturaseră frigurile și-l arsese fierbințeala, nu se clinti de lângă el. A treia zi, în căldura dulce a începutului de toamnă, rănitul se dezmetici. Un zâmbet îi înflori pe fața suptă de suferință când întâlni privirea blândă a fetei, din care parcă răsărea soarele cu toată lumina lui dătătoare de viață. Își duse mâna la frunte să vadă dacă nu mai are

cumva fierbințeală, fiindcă femeia de lângă el era cu totul altă ființă decât roaba din Vidin. Rozându-l îndoiala, întrebarea țâșni fără voie:

— Tu ești, Mario?

— Eu, bădiță Ispase.

Spusese „bădiță Ispase" cu atâta dulceață în glas, încât simți cum, nu numai chinul acestor ultime zile se risipea, ci și zbuciumul din viața lui frământată de durere și trudă.

— Nu vrei să mănânci ceva?

— Aș bea niște lapte de oaie, răspunse rănitul, auzind clinchetul mărunt al unor clopoței de acioaie și behăitul blândelor animale ce pășteau prin luncă.

— Să mi-l dai nefiert. Așa îl sorb în fiecare dimineață de când mă știu. El m-a întărit.

După prima ulcică băută cu nesaț, prinse parcă puteri, ridicându-se în capul oaselor.

— De nu era nea Vasile Jiganie, plăteam acum vămile văzduhului. Ai stat mereu lângă mine?

— Te-am păzit pe rând. Tare mi-a fost teamă că n-o să mai deschizi ochii. Numai nea Vasile zicea că nu ți-a sosit ceasul și că nici drac mort n-a văzut.

Măria schimbase straiul mohorât de roabă cu ia și opregile oltenești, scoase dintr-o legătură. Dar ce-l uimi mai mult pe Ispas, fu chipul ei alb ca de domniță și aerul de fetică abia împlinită.

— Erai neagră ca o țigancă. Acum ai un obraz cum n-are nici jupâneasa Ioana Glogoveanca.

— Umblam cănită, așa cum umblau toate roabele tinere ca să n-aprindem privirea turcilor.

Ispas nu-și dădea bine seama dacă tulburarea lui izvora din bucuria întoarcerii la viață sau din dragostea ce i se cuibărea fără vrere în inimă. „La urma urmei și dragostea e tot de la Dumnezeu", își zise, speriindu-se parcă și de rostirea tăinuită a acestui cuvânt. În cei treizeci și unu de ani câți număra, nu cunoscuse decât amărăciunea, socotindu-se bătrân, ca după o viață lungă, frământată numai în dureri. Îl dezmetici glasul lui Jiganie:

— Ți-am spus eu, Mario, că sămânța iadului nu piere cu una cu două? Cum să-ți răsplătim tot ajutorul ce ni l-ai dat, scăpându-ne din ghearele pașei?

Drept răspuns, fata se aplecă și sărută pământul.

— Uite cum, nea Vasile! Credeam că nu-mi mai calcă piciorul pe țărâna românească. De nu erați domniile-voastre, pierdeam acest prilej. Ce răsplată mai mare ca asta să-mi doresc?

Pe Jiganie nu-l tulbură gestul fetei. Mai toți românii, întorși de pe meleaguri străine, îl săvârșeau spontan ca la un liman al dorului.

— De unde ești, măi fetico?

— Sunt din Almăjel, fiica lui Tănase Obrocea cojocarul. M-au furat cârjaliii de pe câmp, când abia împlineam 14 ani, vânzându-mă lui Iusuf, unde am fost slujnică la cadâne.

— Cum a aflat pașa, de ne-a urzit pieirea?

— Ali, eunucul căruia i-ați venit de hac, a căzut la picioarele chelarului când ați venit rândul trecut:

„Stăpâne, slujitorul negustorului valah e un ticălos. El m-a făcut neom, luându-mi bărbăția. Lasă-mă să-l prind și să mă răzbun.” „După ce le luăm banii, Ali!” „Pe mine mă arde alt foc și nu mai rabd!” „Îndrăznești să te răzvrătești, scopitule?” strigă mânios Iusuf, izbindu-l cu piciorul și poruncind să-i tragă zece lovituri la tălpi.

Cum a scăpat, Ali a dat fuga la Mustafa-pașa, spunându-i tocmeala pe care o făcuserăți cu Iusuf.

„Ali, răspunse Mustafa, pe Iusuf o să-l căznesc și o să-l spânzur pentru necredință. Ai să fii tu chiar în locul lui. Dar, cum e vorba de-un alișveriș ticălos al ghiaurilor, nu vorbi nimic, până nu-i prindem și nu le luăm banii. Îți dau apoi pe mână sluga negustorului s-o judeci după plac. Te duci chiar tu să-i primești jos în schelă”.

Am auzit vorbele astea de după perdeaua haremului, unde fusesem chemată să trag de gâlci o cadână a lui Mustafa-pașa.

Venindu-i la ureche că totul fusese dat în vileag și, temându-se mai mult de chinuri decât de moarte, Iusuf a înghițit otrava din floarea inelului. Ce-a mai urmat știți. Ce nu știți e că Ali n-a putut afla unde au fost ascunse armele scoase din turn, fiindcă le-am cărat eu două nopți de-a rândul.

Rămas singur cu Maria, Ispas îi apucă mâna și aproape, fără voie, buzele-i șoptiră:

— N-ai vrea să te măriți cu mine, Mario?

— Ne-am scăpat de năprasnă unii pe alții și nu-mi ești cu nimic dator, bădiță, răspunse cu glas moale, îmbujorându-se, și privindu-l drept în lumina ochilor, ca omul cinstit ce își destăinuie gândul fără ocol.

— Mario, eu nu glumesc cu viața, fiindcă nici ea n-a glumit cu mine. Poate c-aș fi visat o femeie ca tine, dar n-am avut nici timp, nici prilej de vise. Sunt bucuros că te-am găsit și că aflu în tine ființa potrivită să-mi fie nevastă. Nu-ți cer să-mi răspunzi acu, dar, rogu-te a nu mă lăsa să mă întorc spre împietrirea din care m-ai smuls. O să mergem la ai tăi, la Almăjel. Până atunci ai timp să te limpezești și să-ți cerni simțămintele.

— Nu te îndoi de simțămintele mele, bădiță.

— Mai trebuie să știi că eu sunt de departe, de prin părțile Teleajenului.

— Cu cine mi-o fi ursit, mă duc până la capătul pământului.

— Gata-gata să bați la porțile iadului, frate Ispase. Uite ce dar ți-a

trimis Mustafa-pașa, îi spuse Jiganie, punându-i în palmă o zburătură colțuroasă de plumb.

Ispas șuieră.

— Nu-i de mirare că asemenea plocon m-a trecut prin frigurile morții. Tâlharii au încărcat puștile cu alice de dihănii, ca să nu strice gloanțele pe fitecine.

*

Almăjelul își înșira casele de lemn acoperite cu paie pe o singură uliță prăfuită. Numai în mijlocul satului, o clădire nouă și mare, de om înstărit, stârni uimirea Mariei. Se înălța pe locul gospodăriei părintești, cu cârciumă și edecuri. Intră cu inima strânsă în curtea unei mătuși care n-o mai cunoscu. Când îi spuse cine e, femeia își făcu o cruce, de parcă i-ar fi ieșit în față un strigoi.

— Maică, ți-am rânduit până azi trei parastase, crezându-te moartă.

— Ce e cu ai mei, mătușă Lazarina? Oftând, femeia clătină din cap a compătimire:

— Taică-tu a fost găsit mort pe câmp, ucis de tâlhari, când te-au furat. Maică-ta a mai dus-o câteva luni și s-a prăpădit de inimă rea. Cu soră-ta Tinca e altceva. S-a băgat slujnică la Craiova. Ce-a făcut, ce-a dres, Dumnezeu știe. Lumea vorbește multe, vrute și nevrute, că fiind femeie frumoasă ar fi câștigat banul ușor. A venit de acolo cu bărbat. Cică ar fi fost ceauș la caimacamul Craiovei și i-ar fi scăpat viața la o tulburare a țăranilor de pe-o moșie. S-a ales ceaușul c-un picior beteag, dar și cu slobozenie pentru cârciumă în Almăjel. Ba, acum un an, caimacamul i-a dat în arendă și moșia de aici. E un om tare covăsit la suflet. De Tinca ce să mai vorbesc… S-a făcut mare cucoană… Nu-i mai ajungi cu prăjina la nas și e la fel de hapsână ca și bărbatu-său. Nu mai vrea să știe de nimeni. Când îi vine vreun neam la ușă, pune slugile să-l alunge. Casa veche au dărâmat-o acum doi ani de-au ridicat-o pe asta. O să turbeze când o afla că te-ai întors.

Maria amuțise. Nu-i venea să creadă că sora-sa mai mare s-a putut schimba într-atâta. Rămase în căruță lângă Ispas.

Dând bună ziua, Jiganie zgudui ferestrele cârciumii cu glasul lui de zdrahon.

Statura uriașă, barba și anteriul de negustor înstărit, ispitiră privirea mușteriilor, dar mai ales pe cea a cârciumarului, un om îndesat, cu mustață de palicar, și lucire vicleană în ochi. Se apropie, ploconindu-se, târând un picior.

— Ce ai de mâncare, jupâne?

— O ciorbă de potroace, slănină și brânză, până fac un pui la frigare.

— Un pui?… He!… șase. Doi pentru mine și patru pentru prietenii mei de-afară. Până una-alta, dă-mi o bârdacă de rubiniu și pune-mi să-

mi facă niște jumări cu slănină, cât pentru trei voinici ca domnia-ta.

Cum se cam boierise de când era arendaș, Tănase nu mai slujea mușteriii. Avea slugi. Intrase în vorbă cu Jiganie ținând morțiș să afle ce hram poartă.

Din ușă, Vasile făcu semn prietenilor săi să intre.

Ispas se întunecase aflând necazul Mariei, dar, încercă s-o liniștească, când cu o glumă, când cu o vorbă blândă.

— O să chibzuim ce avem de făcut. Acu, să mâncăm. Sătulul judecă altfel decât flămândul. Până atunci, nea Vasile, ți-aș spune ceva, dar râs să nu-ți faci de mine. Uite, nu-s amețit. Nici nu mi-am muiat buzele în vin. Vreau să mă însor cu Maria.

— Și Maria ce zice?

— Am zis da, nea Vasile.

— Atunci, într-un ceas bun. O să vă fiu naș. Nu vă pun eu pirostriile, că deși am har popesc, mă cam încurc la slujbă.

— Har popesc? De când? întrebă, râzând Ispas.

— Bine, măi omule, nu te-ai mirat că un obraz de om prost poartă barbă ca vodă, ca boierii și ca popii?…

— Vreme n-am avut să mă mir, că și capra are barbă și nu e popă. Știam doar că faci pe călugărul.

— Află că am cumpărat har de la mitropolitul din Vidin pe 500 de piaștri, bașca 250 dați episcopului nostru ca să mi-l întărească. Sunt popă cum nu se mai află… Nici mitropolitul, nici episcopul nu m-au întrebat dacă am preoteasă… Și n-am. M-am popit de nevoie, ca să scap de corvezile domnești, turcești, boierești, isprăvnicești și mai știu eu câte, așa cum a făcut jumătate din satul meu de lângă Baia de Aramă. Că de treci dealul, mai sus de Brebina, n-auzi decât: „Mărine, Sfinția-ta”, deși, dacă-i pui evanghelia în mână, o ține pe dos. Acolo dacă dai c-o piatră dup-un câine, izbești un popă. De-aia i se spune satului „Popești”. De n-ar fi mitropolitul nostru, care nu vrea să mai întărească hirotonisirile făcute la Vidin, apoi jumătate din olteni s-ar popi peste Dunăre, de i s-ar face lehamite și lui Dumnezeu de atâta „Doamne miluiește”.

— Și-ai făcut slujbe, nea Vasile?

— Am făcut, la ananghie, și fără niciun sfanț, câtorva amărâți din țara asta, unde bogatul greșește și săracul cere iertare, unde unul mănâncă aguridă și altuia i se strepezesc dinții.

— Aici ai dreptate, nea Vasile. Lumea asta-i mare comedie…

— Este, Ispase… Hoțomanul prinde locul cel mai bun în viață, chiar de crește iarba sub el de vrednicie ori i se nămolesc vorbele-n gură de atâta deșteptăciune. În vreme ce oamenii cinstiți umblă unul cu capul gol și altul fără căciulă. Lume de tâlhari, de hatârgii, și de mincinoși, că din zece câte-ți spune, nouă și jumătate să le dai de-o parte, iar pentru jumătatea rămasă să te îndoiești. Asta-i isprava

turcilor, fanarioților și boierilor care ciocoiesc și ticăloșesc totul în jurul lor. Nădejdea noastră-i că și obada rea vine odată de-asupra.

— Vine, nea Vasile, dacă are cine suci roata. Dacă nu, putrezește-n noroi.

Își conteniră vorba, fiindcă se aduceau bucatele.

— Veniți de departe? îi iscodi Tănase hangiul.

— De la Baia de Aramă și mergem la Craiova, îl amăgi Jiganie. Aș avea însă să-ți spun o vorbă, jupâne.

— Sluga dumneavoastră!

— Unde-i Maria, cumnata domniei tale, sora coanei Tinca?

— N-are nicio soră. A avut una și-au ucis-o turcii.

— I-auzi, afurisiții! Or fi vrut ei s-o ucidă, dar a făcut Allah o minune, împiedicându-i. Află că Maria trăiește și se ospătează sub acoperișul domniei-tale. Iaca, dumneaei ți-e cumnățica.

— Nevastă-mea o să fie tare bucuroasă. Să mergem în iatac, că o asemenea revedere nu se cade a fi stânjenită de priviri străine.

— Mergem, încuviință Jiganie, după ce ne potolim foamea.

Tinca, femeie ca la treizeci de ani, durdulie și sulemenită, își ascunse cu greu nemulțumirea când Tănase i-o aduse pe Maria. După o șovăială abia simțită, o îmbrățișă de ochii lumii, sărutând-o rece pe amândoi obrajii:

— Ce minune! Cum ai scăpat din robie?

— M-a răscumpărat viitorul meu bărbat, Tincuța.

— Tare frumoasă te-ai mai făcut! Dar unde ți-ai lăsat omul?

— În cârciumă, vorbi Jiganie, în locul ei. L-a răsturnat căruța și-i cu umărul scrântit.

— Atunci să intrăm în cârciumă, se arătă ea binevoitoare, dar necazul i-l trădau ochii. „Această străină o să pretindă partea ei de moștenire din tot ce am clădit, că după pravilă, locul mănâncă binaua!” gândi ea fulgerător.

Căruțașul lui Jiganie, după ce se ospătase pe săturate, se trântise pe-un maldăr de paie în dosul grajdului, la umbra unei căpițe, cu gândul să fure un pui de somn, când îl văzu pe cârciumar venind tiptil c-un om după el.

„Ioane, îi șopti ticălosul, ia murgul și dă fuga până la sameș. Să vină cu arnăuții, că tâlharii care l-au prădat pe pașa din Vidin sunt aici în cârciumă. E și roaba răpită. O să-i țin, făcându-le cinste.”

Tănase socotise că pe lângă cei o mie de piaștri făgăduiți de pașă, și alți cinci sute de stăpânirea noastră, va scăpa și de Maria.

„Prinde-l din urmă și leagă-l, îi porunci Vasile căruțașului când auzi vestea. Așteaptă-ne diseară în pădure”.

Voios, Tănase își tot îmbia oaspeții la mâncare și băutură, dar seara, Jiganie îl rugă să meargă în iatac pentru o socoteală de taină.

„O să ceară partea Mariei, gândi cârciumarul. Îi făgăduiesc, și mă

tocmesc până vine sameșul!”

De cum intrară în odaie, Jiganie începu să cântărească în mână pistolul.

„Ai trimis om la stăpânire ca să ne dai plocon, hoțomane, fiindcă ne-am apărat pielea de turci și ți-am scos cumnata din robia lor! Află că argatul tău e în mâna mea și a mărturisit, așa că poți să aștepți mult și bine pe sameș. Aveam de gând să plecăm în zori fără nicio supărare, Maria nu cerea nimic din drepturile ei asupra moștenirii părintești. Acum s-a schimbat calimera! Îți cer eu pentru ea și de nu plătești îți închei socotelile cu lumea asta, ciocoi spurcat!”

A plătit cu mâinile tremurând prețul drept al moștenirii, atât cât îl socotise Jiganie.

„Uite, ticălosule, ai sipetul plin cu galbeni. Aș putea să te prad, că ești în mâna mea, dar nu-s tâlhar. De ți-e dragă viața, mergi cu noi până ce ieșim din sat, ca să-ți dăm în primire argatul. Spune-i muierii tale că ne arăți drumul. Dacă scapi o vorbă, s-a isprăvit cu tine!”

În adâncul pădurii, Jiganie scoase punga cu banii zmulși lui Tănase și, punându-i în mână îi spuse:

— Ține zestrea Mariei. Ca un cumnat bun ce ești, dă-i-o tu, așa cum se cuvine:

— Iacă, Mario, prețul moștenirii tale, mârâi cârciumarul, înecat de spaimă și părere de rău.

— Îți mulțumesc eu pentru zestre, răspunse Ispas, fiindcă văd că Mariei i-a pierit glasul. Nu se aștepta să fii atâta de filotim.

— Acu o să-ți dau în primire argatul, că te așteaptă ca pe un stăpân bun ce ești. De nu-ți recunoști ticăloșia o să mărturisească sluga și atunci, aici îți rămâne stârvul, îl amenință Jiganie.

— Mărturisesc! Eu l-am mânat pe argat la sameș.

— Am ținut s-o afle Maria din gura ta, ticălosule. Nu știai că ne trimiți pe toți la moarte?

După aceste cuvinte, îl îmbrânci din căruță, croindu-l cu biciul pe spinare.

— Drum bun, hoțomane. Nădăjduiesc să ne mai vedem, că tare bine ne-am simțit sub acoperișul tău.

— Ispase, vorbi mai târziu Jiganie. Să-ți iei nevasta și să te muți pentru totdeauna la Drajna. O să porți grija conacului. Ești doar din partea locului. Se gândise la tine Zoican. Dar luat cu treburile nu ți-a spus-o.

CAPITOLUL XII
IO MAMONA ÎMPĂRAT

Rădvanul coanei Anița Gălășescu din Coțofeni întârzia în sforul Oltețului, ca să-și astâmpere setea telegarii.

— Marine! strigă dumneaei vizitiului, dacă-i lași după cheful lor prostesc, or sorbi până ne-apucă noaptea. Mână la Corlătești. Tragem la boier Dumitrache Jianu.

— Eu zic să tragem la Fălcoi, cuconiță, că-i mai aproape.

— La cine, împielițatule? La han? Cu toți mojicii?

— La șetrarul Iancu Jianu, că la Fălcoi el îi stăpân.

— Stăpân pe codru și pe nebunia lui. Vezi-ți de drum cum ți-am poruncit.

Fiică-sa – Sultana – zâmbi la îndârjirea maică-si împotriva mezinului din neamul Jienilor. Îi cunoștea pornirea, așa cum i-o cunoștea și Marin – vizitiul, care, îmbătrânit în curtea Gălășeștilor, îndrăznea să mai șuguie, știind că stăpână-sa nu-l ocăra cu venin.

Ca să mai alunge urâtul, vizitiul începu să cânte tărăgănat, făcându-i cu ochiul Sultanei:

„Auzita-ți de-un Jian,
De-un Jian, de-un căpitan,
Are murgul cam năred,
Trece Oltul ca pe pod…”

— Năred, că s-a molipsit de la stăpână-su, sări coana Anița.

Veselindu-se de mânia cucoanei, moș Marin se prefăcu a n-auzi, cântând mai departe:

…„De-un Jian, de-un căpitan,
Cu opincă și suman,
Iese seara la strâmtori
Și despoaie negustori…”

„O să te despuiem noi de șorici, de nu oprești mârțoagele” – răsună vrăjmaș un glas din hățișurile de pe marginile șleaului, în vreme ce o roată de tâlhari dădu să încingă rădvanul.

Cu, sau fără voie, bătrânul șfichiui caii ca, după câteva clipe, să se prăvălească de pe capră, cu țeasta sfărâmată de tăișul unui iatagan. Niște arnăuți, cu privire neagră ca pantalonii lor largi și creți, opriră goana nebună a cailor. Zmulseră în grabă ce era mai de preț și răsturnând ovăzul dintr-un sac, îi aruncară pânza peste capul terciuit al vizitiului, dispărând în adâncul pădurii.

*

— Aman! jupânească Anița, o căina într-un târziu Dumitrache Jianu.

Amarnică întâmplare. Umblă poterele după lotri și pradă, nemernicele, mai cumplit decât ei.

— Dădui vamă, codrului, arhon Dumitrache… Gălbiori și diamanticale… De-o vrea Cel de sus, o să le împlinesc pierderea. Mai rău mă doare inima de moș Marin, că sub ochii lui m-am împlinit de când eram de-o șchioapă. Gândesc că nici oful domniei-tale și-al serdarului Amza, n-o fi mai mic, din pricina lui Iancu.

— Ne-a ieșit de sub ascultare, și, spre rușinea neamului jienesc, a luat calea codrului. Abia l-am scăpat de spânzurătoare, iertându-l vodă de hatârul caimacamului Samurcaș. Acu, se cheamă că s-a cumințit, dar, cum auzi că niște mumbașari domnești ori isprăvnicești au fost spârcuiți și prădați de banii adunați cu anasâna de prin sate, să nu întrebi dacă frate-miu Iancu a dormit acasă. Uneori, cum dă frunza îl apucă dorul de umbra codrului și de umbletul potecilor.

Nu se topise încă întunericul, când haita de câini a lui Dumitrache Jianu începu să se dea turbată la porți.

— Tâlharii! sări speriată Anița Gălășescu alergând la una din ferestrele înguste ale culei, de unde boierul da glas slugilor.

— Nu te teme, am mâncare și gloanțe berechet, iar dincoace de zidurile curții nu pătrunde niciun obraz străin dacă nu mi-e pe plac.

Se auziră scârțâind canaturile porții, și zarva câinilor se stinse.

— Eu sunt, nenicule.

— Tu, Iancule?

— Iartă-mă că te tulbur la acest ceas nepotrivit, dar mă aduce nevoia. Rămăsei fără pulbere într-o încăierare cu tâlharii isprăvnicești.

— Îți dau, Iancule, cerându-ți ca dobândă tăcerea. Nici Amza să nu știe, că de află nu-mi mai trece pragul.

Iancu Jianu era un bărbat nu înalt, croit parcă numai din vine și mușchi. Cu toată asprimea din glas, avea chipul luminat de bunătate. Numai uneori, din ochi se iscau sclipiri tăioase. Chica bălaie ieșea răsucită de sub căciula de mia fumurie.

— Ține, nenicule, ăst săcotei cu giuvaericale, galbeni și fleacuri muierești. După câte-am înțeles dintr-un răvaș găsit înăuntru, pisarul domnesc Ioniță Gălășescu își cheamă nepoata la Curte. Au jefuit-o poterașii sameșului din Caracal. Dă-i de veste s-o liniștești, că pe sameș l-am liniștit eu pentru vecii-vecilor. Câinele, negăsind vite în sat, a înjugat la carele cu grâu țărani din Fălcoi. Doi au căzut sub harapnice.

— Dacă te află stăpânirea, cine o să te mai scape de mânia lui vodă, Iancule?

— Codrul, nenicule, că-i bun la suflet și-i tremură frunza de câtă silnicie aude și vede.

— Cum tremură și inima-n noi pentru viața ta.

— Nu-mi purtați de grijă, că tot de bătrânețe o să mor. Ursitoarele

mi-au șters numele de pe funia lui vodă și de pe glonțul poterașilor.

După perdeaua iatacului Anița și Sultana Gălășescu încercau atât bucuria redobândirii banilor și giuvaericalelor, cât și uimirea față de vorba și înfățișarea haiducului. Îi mulțumi Sultana, strângându-i bărbătește mâna, după obiceiul nemțesc, ceea ce avu darul să-i stârnească Jianului o clipă de uluială, după care izbucni în râs:

— Strașnic, jupâniță! De te-ai ține bine în șa și-ai trage tot așa cu pușca, ce mai haiduc ar ieși din domnia-ta!

În inima Aniței Gălășescu se aprinse din nou vechea mânie împotriva acestui fecior de boier, vârât în cioareci găitănați ca ultimul clăcaș: „I-ar trece prin gând descreeratului să-mi zăpăcească fata!” Apucă pe Sultana de mână s-o ducă la culcare.

— Mulțumim pentru bunătate, boier Iancule. Dea Domnul ca ursitoarele domniei tale să nu încurce ițele!

— Cu plecăciune, cucoană Aniță. Mulțam și eu de grijă.

Când să plece, Iancu puse în mână fratelui său o traistă grea, căptușită cu piele.

— Sunt aci banii prădați de mumbașiri din douăzeci de sate. O să vină un fel de obraz bisericesc – Vasile Jiganie. Umblă cu treburi de-ale lui Tudor și Zoican. Îi dai traista. Are vorbă să-o ducă unde trebuie, ca să ajungă banii înapoi la păgubași. Grijă de cinstea lui să nu porți, ci numai de pântece. Înfulecă cât zece ocnași și soarbe cât o cireada în toiul lui cuptor… dacă nu-i dai apă.

În urma Iancului se așternu liniște de codru. Numai Sultana simți cum i se strânge inima, și-apoi, cum i se adună și se răsucesc niște fire moi pe dinăuntru.

*

Jiganie și Codobatură coborâseră către Dunăre, să tragă din balta Potelu tunurile turcești înnămolite în timpul războiului. Răsăreau din potmoluri numai țevile înăbușite de papură și stuf. Abia le smulseră din încleștarea vâscoasă zece perechi de boi, ca să le târască lângă carele mari, ardelenești.

— Arnăuții, strigă înspăimântat un căruțaș. Din păpurișuri țâșniră lefegiii ispravnicului. Cum Jiganie și oamenii lui își lăsaseră flintele la umbra unei sălcii, fură o pradă ușoară pentru arcanele stăpânirii. Strânși în funii, târâți și loviți cu patul puștilor, curând aveau să-și rumege neputincioși mânia, în dricul carelor, trântiți claie peste grămadă, ca niște trunchiuri de copaci retezați.

Căpetenia arnăuților a recunoscut însă două perechi de boi ungurești ai Jianului, cu jugurile din lemn de arțar, cu cioplitură, și cu resteie de fier cum numai el avea prin partea locului.

— Tot nu s-astâmpără, tâlharul, dar acum i s-a-nfundat, rânji arnăutul.

Pe Iancu Jianu nu l-au găsit curând poterele, dar, după o ploaie, i-au citit urmele calului cu potcoavă brașovenească, pe patul de noroi de sub streașină pădurii, prinzându-l pe când dormea în bordeiul unui prisăcar din Grojdibod.

*

Osândiți la spânzurătoare, Jiganie, Codobatură și patru cărăuși așteptau sorocirea zilei din urmă în pușcăria domnească de la Curtea Veche.

*

— Polino, plec la București. Încerc să fac ceva pentru Jiganie și Codobatură, de mi-o sta în putere.

— Merg și eu Zoicane, că dacă ieși prea mult la lumină or pune mâna și pe tine. Ți-oi fi, poate, de vreun ajutor.

— Nu-i treabă muierească, nevastă.

— Numai văduvia înainte de vreme e pentru voi treabă muierească. Crezi că mi-e greu să-ți iau urma?

În amurg pică Tudor la Balta.

— Vești proaste, Zoicane. L-au osândit la ștreang și pe Iancu Jianu.

Până și coana Polina, căreia nu i se prea dospeau vorbele în gură, tăcu.

— Mă găteam de drum, Tudore.

— Plecăm împreună.

— Merg și eu, slugere, sări Polina. Nu te-ncrunta, rogu-te, că de le-a dat Dumnezeu bărbaților mai multă putere și, poate și-un bob de minte în plus, le-a răsturnat în covată și-o baniță de nesăbuință.

Tudor își descreți o clipă fruntea păstrând pentru sine un gând: „Mai ușor lupți cu turcii decât cu muierile!”

*

La Curtea lui Caragea sosi într-o zi de octombrie un neamț – negustor de postavuri subțiri și mătăsuri venețiene – aducând lui vodă o epistolă de la cavalerul von Gentz – consilier imperial și informator domnesc. „Alteță – îi scria consilierul imperial din Viena – dorința v-a fost îndeplinită. Sper ca marfa să fie pe măsura gustului ales al alteței Voastre. Prețul este cu mult sub valoarea ei. Aștept să-mi comunicați dacă aveți vreo nemulțumire.”

— Bine, negustorule. Unde îmi sunt pașapoartele?

— Măria-ta – vorbi neamțul – domnul consilier von Gentz vă trimite vorbă că excelența-sa principele Metternich n-are nimic împotriva venirii alteței voastre la Viena. Veți primi pașaport pentru toată familia și foaie în alb pentru slujitori. Prețul este de 50.000 florini, pe care domnul cavaler ar fi încântat să-l primească prin mine.

— Jumătate acum, jumătate când primesc pașapoartele. Roagă pe

domnul cavaler să nu se supere, dar abia am plătit haraciul și sunt un pic strâmtorat.

— Prea bine, măria-ta.

Era bucuros vodă și pentru că, a doua zi, urma să scape de cel mai primejdios dușman al său – Iancu Jianu. Îi părea rău că nu-l spânzurase mai de mult, ca să curme c-un ceas mai devreme necazurile ce i le cășuna, chiar așa pus în butucii din beciurile pușcăriei. Deși oprise intrarea prostimii în București, ca să nu se iște tulburări din cauza osândirii „nelegiuiților", totuși anaforalele marelui spătar și marelui agă glăsuiau îngrijorate că mulți nespălați se strecurau noaptea pe sub crucile de hotar, presărate pe marginile orașului și parcă-i înghițea pământul. Două zile bocăniseră dulgherii, ridicând spânzurători în Gura Oborului. Dar în ajunul execuției fuseseră găsite scrum, astfel că au înălțat altele, în mare grabă, noaptea la lumina fanarelor, din lemn prost, negeluit, chiar în fața chioșcului domnesc, unde adeseori măria-sa venea tiptil să vadă cum bate târgul. Avusese vodă de gând să privească de după perdeaua chioșcului sfârșitul „tâlharilor" de peste Olt, dar se răsgândise. Gloata înfierbântată de ură și venin, care nu se sfiise s-arunce noaptea cu pietre în palatul domnesc, abia mai putea fi stăpânită. Poruncise lui bimbașa Sava să grămădească la locul osândei întreaga călărășime, iar Agiei și Spătăriei să împăneze Podul Târgului de Afară cu fioroșii lor lefegii. Arnăuții lui Iordache Olimpiotul și Hagi Prodan nu mai ieșeau dintre zidurile Curții de când orașul trăia într-o răsuflare grea, de primejdie, ca la o năvălire de tătari.

În dimineața aceea de octombrie, mii de oameni roiau în jurul Oborului. Priveau cu înverșunare și silă cum se bălăbăneau ca niște limbi de clopot funiile spânzurătorilor, în bătaia vântului de răsărit, și cum ajutorul gâdelui le ungea c-un bulgăre de săpun. Deși umbla zvonul că Jianu a murit în pușcărie dintr-o rană căpătată în ultima luptă cu poterele, gloata nu credea – așa cum, în adâncul sufletului ei tulburat, nu-i venea a crede că o asemenea ființă poate muri, fără să stingă odată cu ea nădejdea unei dreptăți, pe care și Dumnezeu părea s-o fi uitat.

— Atotputernicul n-a fost zămislint în Fanar, n-a urcat în scaunul lui cu hatișerif din Țarigrad și nici nu se pomenește prin scripturi să fie neam cu ciocoii și boierii noștri. Și-o aduce aminte, poate, că pe vremuri mai făcea minuni – cârti Sorcovăț, în pragul hanului „La găina porumbacă", unde își dăduseră întâlnire Zoican și Uțubarză.

— Mai curând să ne-aducem noi aminte că suntem în stare să ținem o armă în mână.

— Nu zic ba, Uțubarză, dar cu atâta arnăuțime, pe lângă osândiți ucidem și alți nevinovați dacă încercăm ceva fără socoteală.

— Măi Enache, mă-ntreb uneori de unde dreptul ăstora să pună

norodul zălog sărăciei și să-i ridice viața când le e pofta? Oare nu-s făcuți tot ca noi și nu tot viermii îi mănâncă?

— Iaca, sunt pe lume multe lucruri sucite, Ilie. Asta, însă îi pune capac.

*

În fața Curții domnești, printre covrigari, bragagii și plăcintari, sta cu ochii țintă pe poarta palatului Preda Cireșeanu. Îl scutură din încordare un glas cunoscut – glasul lui Zoican.

— Când venișI, Preda?

— Ieri, kir Nicolae, cu Uțubarză. Mi-a spus de osânda lui unchiu-miu Vasile și dădui jalbă de iertare.

— Cunoști pe cineva care să ducă vorbă unei jupânițe de Curte?

— Nimic mai ușor: bacșiș! Oricare din slujitori îi dă de știre.

Așa pătrunse coana Polina la vechea ei prietenă Sultana Gălășescu, dăscălița de clavir a domniței Ralù.

— Sultănico, n-avem timp de pierdut. Venii să-ncercăm a-l scăpa pe Jianu de la moarte. Știu, din ce mi-ai scris, de întâlnirea ta cu Iancu și-mi dau seama de ce ți-s ochii plânși.

— Cum am putea, Polino?

— Hai, și ți-oi spune.

*

Veștile trimise de von Gentz prin negustorul neamț bucurară nespus pe Caragea. Cu toate că era strâns la mână ca un popă, se arăta darnic cu „haremul" lui, dăruind doamnei și domnițelor stofe și mătăsuri. Bucuria lui vodă molipsi întreaga Curte. Numai Ralù sta de o parte, îmbonțată, ea care era slăbiciunea domnescului ei tată.

— Ți-au mofluzit măscăricii de la „Cișmeaua Roșie"?… Ori l-ai aflat pe preaiubitul tău soțior cu vreun berbantlâc? glumi Caragea.

— Nu, tată! Frământarea mea s-a iscat din altă pricină. Știi câtă liniște și încântare mi-a adus în viață jupânița mea de casă Sultana Gălășescu. Acum plânge ziua și noaptea și i se împiedică degetele pe clavir.

— Ce necaz are?

— Vrea să se mărite…

— Ei! Asta chiar că-i mare necaz fetița tatii – râse zgomotos Caragea.

— Este! Fiindcă îl vrea de bărbat pe-un osândit la moarte.

— Ai ținut lângă tine o asemenea smintită? Cum o să-și ducă traiul lângă un tâlhar?

— Nu-i tâlhar, tăticul meu drag, se alintă Ralù, sărutându-i mâna.

— Te fandosești de parcă ai ține să-l iei tu de bărbat, nu Sultana. Cine-i?

— Șetrarul Iancu Jianu.

Obișnuit să nu-i refuze nimic răsfățatei sale fiice, de data aceasta, vodă izbucni furios:

— Te întreci cu gluma, Ralù! E cel mai primejdios dintre tâlhari. L-am iertat o dată. A jurat că se lasă de ticăloșii, dar de cum l-am slobozit, s-a făcut iar stăpân pe codrii și drumuri. Îmi dijmuiește mumbașirii, îmi ucide slujbașii de credință și s-a întovărășit cu lotrii care strâng arme să mă răstoarne și să mă ucidă. Viața nu e teatru, Ralù. Fiindcă o smintită îți cântă la clavir, crezi c-o să-ți cânt și eu în strună? O s-o mărit c-un boier și-o să uite curând. De l-aș mai ierta încă o dată pe Jianu, gloata asta nebună m-ar socoti slab și mi-ar sări în cap. Știi că de abia o stăpânesc.

— Știu, tată, dar acum ai prilejul s-o câștigi și s-o îmblânzești! E un vechi obicei al pământului ca orice flăcău osândit la moarte să capete iertare dacă-l cere o fată de bărbat.

Caragea stătu pe gânduri câteva clipe… La urma-urmei, de ce să nu potolească gloata, arătându-se mărinimos! O să poată jefui mai ușor.

— Să vină Sultana!

— Vrei cu adevărat să te însoțești cu acel nebun de șetrar din neamul Jienilor?

— Da, măria-ta, răspunse fata, în hohote de plâns, căzând în genunchi și sărutând poala caftanului domnesc.

— Dacă arată pocăință, dând jurământ că se va părăsi cu totul de netrebnicile-i fapte, îți fac hatârul… Ai slujit-o cu râvnă și cinste pe domnița Ralù și ea mi-a făcut rugăciune. Îl iert după ticălosul obicei al pământului, dar, dacă-l mai prind, îl ucid fără altă judecată, iar pe tine te tund și te trimet la mânăstire. Auzitu-m-ai?…

— Auzit, măria-ta. Așa va fi, după poruncă și după jurământ.

— Sărut dreapta măriei-tale pentru filotimie, însă treaba nu-i fără cusur. Tot acel ticălos obicei al țării cere ca de-i iertat capul, iertate să fie și brațele. Drept ar fi ca Jianu să nuntească, iar celor de sub ascultarea lui să le cânte popa veșnica pomenire? – îndrăzni Ralù.

Caragea nu-i răspunse. Mustăci mânios în barbă câteva clipe și, bătând din palme, ceru să vină calemgiul și căpitanul Prodan.

— Scrie pitac de iertare, calemgiule, pentru Jianu și oamenii lui, iar Prodan să-l trimită c-un lipcan călare, la Obor.

Vodă era convins că hatârul lui venea prea târziu, fiindcă în acel ceas, pe Jianu îl legăna vântul în știreang. Socoti însă că-i bine să afle prostimea cum îi păzește obiceiul, ca un vrednic și chibzuit uns al lui Dumnezeu.

La ușa Palatului, un arnăut sări în șa.

— Ține pitacul măriei sale, îi porunci Prodan. Ascunde-te în curtea de alături a vornicului Slătineanu. Îl duci mai târziu la Obor, după ce gâdele și-o isprăvi treaba. Mila lui vodă pentru osândiți e doar de ochii lumii.

*

Pe ulița Târgului de Afară, se scurgea mulțimea spre spânzurătorile Oborului, luând în picioare frunza scuturată peste noapte de un vânt iute, din salcâmii și oțetarii de pe margini.

Precedat de arnăuți călări, convoiul osândiților se mișcă fără grabă. Dangătul clopotului de la biserica Sfântul Gheorghe-Vechi înfiora mulțimea, dând semn că alaiul Jianului ajunsese acolo. Bătu a mort, rar și apăsat, până ce, rând pe rând, se treziră și clopotele altor lăcașuri înșirate pe uliță.

Căutând să înspăimânte prostimea, stăpânirea îi trecea pe sub ochi tot ceea ce îi putea aduce aminte de groaznica osândă, pentru a zădărnici orice pornire spre nesupunere. Orânduise un întreg alai de înmormântare, porunca fiind ca leșurile să fie îngropate seara. Șapte milogi țineau sus șapte prapuri cu sfinți. O căruță cu șapte coșciuge și șapte cruci de căpătâi, își bălăbănea roțile scâlciate, urmată de tacâmul cioclilor, cu cazmale și târnăcoape pe umeri. Hurducate de podinile rupte ori descheiate ale uliții, hodorogeau două droști c-un popă și țârcovnici, apoi niște cotigi trase de măgari. Prima îl purta pe Iancu Jianu, în cămașă, desculț și cu capul gol, cu mâinile prinse de lăturoi; celelalte duceau câte doi osândiți, legați spate-n spate. În urma lor, un stol de bocitoare tocmite de Agie se tânguiau, fluturându-și broboadele negre. Săltau în șa pe marginile convoiului arnăuții Agiei, cu puștile culcate pe greabănul cailor și cu harapnice la oblânc. Cu capul vârât într-un sac stacojiu, lung ca o ipingea, gâdele Carabulea se ghemuise în fundul droagei, fiindcă ploua asupra-i nu numai cu huiduieli, ci și cu pietre. Atunci, din suflarea de pe laturi, izbucni ca o vâlvătaie „Cântecul Jianului”.

Arnăuții n-aveau însă urechi ori nu era treaba lor să audă.

Pe maidanul din fața Oborului, tremurau sub grindeiul spânzurătorilor funiile, încheiate jos c-un ochi cât capul omului. Un singur scaun înalt ca de patru palme, aștepta să fie smuls de sub tălpile osândiților.

În picioare, pe capra caleștii, vel-armașul dădu citire cu glas gloduros *Cartei de osândă*:

„Judecând după îndreptările pravilei, fără strâmbătate și în frica lui Dumnezeu, *Departamentul de Cremenalion*, au osândit la moarte prin spânzurătoare, pentru uneltire cu rău cuget împotriva măriei-sale Ioan Gheorghe Caragea, domnul și stăpânul nostru, pentru uciderea de credincioși slujbași ai stăpânirii și pentru nelegiuită adunare de arme, mai jos pomenitele obraze…”

Tăcerea așternută în timpul citirii sentinței, o sfâșiară urletele mulțimii, când fu rostit numele lui Iancu Jianu. Gloata începu să se frământe. Câteva strâchini și ulcele, smulse din movilele ridicate pe

țoale și rogojini în fața Târgului Moșilor, se sparseră lângă caleașca vel-armașului.

Bimbașa Sava intră furios cu lefegii lui în gloata întărâtată, împingând-o cu piepturile cailor și încercând s-o risipească cu harapnicele și cu latul iataganelor.

Vel-armașul porunci popilor să scurteze spovedania iar gâdele Carabulea să se miște mai repede.

*

Rezemat de poarta Curții domnești, Preda Cireșeanu auzise porunca dată arnăutului de căpitanul Prodan. Trebuia ca fără zăbavă să-i ia – Dumnezeu știe cum – pitacul de iertare a osândiților și să-l repeadă într-un suflet la Obor. Ispas aștepta lângă taraba unui băcan, sporovăind cu negustorul. Preda îi făcu semn să-l urmeze în curtea Slătineanului. Arnăutul își legase calul de trunchiul nucului din umbra casei, căutând să se ascundă în cuhnia unde trebăluia o bătrână. Când îl văzu că dă buzna cu pistolul în mână, femeia scoase un țipăt. Din cămara alăturată, Teodora Andronachis socoti că maică-sa e în primejdie, se apropie tiptil, și izbi în cap arnăutul c-un făcăleț. Atunci i s-a rostogolit la picioare un sul de hârtie cu pecetea domnească. Apucă să-l ridice, când Preda Cireșeanu îi spuse blând:

— Dă-l încoace, jupâniță, și teamă să nu-ți fie, că rău nu-ți facem. Smulse cușma și mundirul arnăutului, sărind în șa.

— Ispase! Vezi ce faci cu omul lui Prodan.

— Zboară, Preda; nu-i purta de grijă.

Aplecându-se asupra arnăutului, Ispas tresări. De unde-l cunoaște? Deslușind pe fruntea lui un semn de potcoavă pusă cu fierul roșu nu mai avu nicio-ndoială:

„E Ivanciu, bulgarul din Babaeski. Uite și hangerul cu mâner din picior de mistreț al lui Hasan-Spahiul, ucis în pădurea de la Ergené.”

— Dă-mi repede un ștergar și-un lighean cu apă rece, cuconiță. Nu-i mort, și-i om de treabă.

Cu toate că era tare năucit când deschise ochii, Ivanciu îl recunoscu pe Ispas.

— Tu m-ai izbit?

— Ba! Dacă dădeam eu, aleluia, Ivanciule. E mână de femeie speriată. Dar, cum ai ajuns arnăut?

— Turcii mi-au ars satul. Mi-au ucis nevasta și copiii. Nu mi-a rămas acolo nimeni și nimic. Am fost bucuros să mă tocmesc lefegiu la beiul vostru, în ceata lui Hagi-Prodan.

— Ca să faci rău, Ivanciule! Ai primejduit capul unor prieteni de-ai mei și dacă nu era coconița cu făcălețul, poate ne omoram unul pe altul. Afurisită viață…!

— Afurisită, bre Ispase, de parcă ar fi isprava lui Belzebut. Plânge

inima-n mine de ce-mi spuseși. O să-mi primesc însă pedeapsa, că Prodan îmi scurtează zilele

— Nu, Ivanciule. Mergi cu mine. Avem o obște spre munte. E loc și pentru tine.

*

Trei oameni ai Jianului fuseseră puși în streang. Carabulea așeză scaunul la picioarele lui Vasile Jiganie, temându-se parcă de privirea care-l secera.

— Urcă, rogu-te!

— Urcă tu, baragladină. Vreau să fiu spovedit. Poruncește, boierule, să se păstreze rânduiala creștinească, îi strigă vel-armașului.

— Fă-i voia, părinte.

— Ai hoțit și-ai tâlhărit fiule?

— N-aud, sfinția-ta, răspunse Vasile. Popa repetă cu glas ridicat întrebarea.

— Tot n-auzii, sfinția-ta!

— Ai hoțit și-ai tâlhărit? strigă înfuriat duhovnicul.

— Nu cât vodă Caragea, răsună cutremurător vocea lui Jiganie, spre uluiala vel-armașului și încântarea mulțimii, care, cu tot tragicul clipei, izbucni în hohote de râs.

— Spânzură-l, Carabuleo!

Călăul încercă funia, apoi o jucă în mâini, ca dintr-o aruncătură să-i petreacă ochiul peste capul condamnatului. Atunci, de după niște căpițe de fân, o piatră, pornită vijelios dintr-o praștie, îl izbi pe Carabulea între ochi. Clătinându-se, căzu sângerând, în țărâna mușuroită la piciorul spânzurătorii. Din lungul uliții se rostogolea ca un ecou, strigătul mulțimii: „Opriți! Poruncă domnească!”

Un arnăut călare, ridicat în scări, flutura pitacul lui vodă, îndemnând mulțimea să strige.

— Să mă trăznească Dumnezeu dacă ăsta nu-i nepotul lui Jiganie, izbucni Sorcovăț, în poarta hanului din Straja Oborului.

— Iaca! Te mai îndoiești de minuni? frate Enache – întrebă bucuros Uțubarză.

Abia revenit din izbitura pietrei, Carabulea auzi porunca vel-armașului:

„Dezleagă-i țigane. S-a găsit o neghioabă să-l ia de bărbat pe Jianu. I-a iertat vodă pe toți ticăloșii.”

Săltând ca pe valuri peste bârnele hâite ale Podului Târgului de Afară, se apropia o caleașcă.

„Să vină mireasa”, porunci vel-armașul.

Jianu aștepta cu sufletul la gură.

— Cucoane Iancule, de nu ți-o fi pe plac jupâneasa, o iau eu, că tot mai ușor o fi un papuc de muiere în creștet, decât șapte palme de

pământ în crucea pieptului, glumi Jiganie.

— Nu, Vasile! De-acu iau papucul la purtare, că asemenea femeie nu-i fitecine.

Așa fu cununat Iancu Jianu cu Sultana Gălășescu, sub spânzurătoare, în ziua de 20 octombrie 1817, având ca naș, după rânduială, pe Carabulea, iar ca nașă pe… coana Polina Zoican, venită în aceeași caleașcă cu mireasa.

Seara la Hănișorul Oltenilor, Jiganie vorbi cum îi era firea:

— Coană Catinco, știu că mi-ai gătit pentru pomană. Era păcat s-o mănânce alții!

— O mâncau de nu se trezea la timp o praștie dibace…

— I-aș da un colac prăștierului de l-aș afla.

— Îndură-te și-l dă, nea Vasile, răspunse Cosmuță, scoțând praștia din sân.

În dimineața ce-a urmat, de grindeiul spânzurătorii lui Iancu Jianu atârna o momâie împăiată, purtând, ca vodă, giubea albă, croită dintr-un cearșaf zdrențuit. O mătură, înmuiată în butoiul cu păcură al masalagiilor, închipuia uriașa barbă a lui Caragea. Mâna stângă era de două ori mai lungă decât dreapta, iar de gât atârna un „hrisov”: „Io Mamona împărat, stăpânul iadului, primesc cu dragoste în neagra mea împărăție pe Caragea-vodă, cel mai credincios și mai iscusit ucenic al spurcăciunii mele”.

CAPITOLUL XIII CÂND DASCĂLII S-APUCĂ DE MINUNI

Sosit în București, Lazăr își urmă gândul înființării unei școli românești de inginerie, întâmpinând din partea celor puternici rezistența trezită de neîncredere. Cunoscuse însă în casa boierilor Bărcănești pe poetul Iancu Văcărescu. De cum îi află planul, acesta se entuziasmă.

— Îți vei îndeplini dorința, domnule Lazăr. Mâine seara mergem la cumnatul meu, banul Bălăceanu, marele efor al școlilor.

Întinsă cât o moșie, curtea și livada lui Constantin Bălăceanu de pe Podul lui Șerban Vodă se strecura pe sub Dealul Mitropoliei spre stufărișurile dinspre Lacul lui Filaret. Statornic din fire, el își tot rotunjise vechea vatră, cumpărând locurile boierilor, care, de la o vreme, se mutaseră pe Podul Mogoșoaiei. Tocmise nu de mult un inginer neamț să-i măsoare toată strânsura de pământ, întortocheată și colțuroasă. Când isprăvi lucrul, neamțul ceru 30 de galbeni în plus pentru câte necazuri întâmpinase. „Nu mă las prostit", își zise banul Bălăceanu, refuzându-l. Inginerul alergă la Udrizki, secretarul Consulatului austriac, iar acesta la Bălăceanu.

— Dacă suditul domniei-tale n-a fost în stare să-și socotească munca, apoi eu ce încredere să am în treaba făcută? Mă bătea gândul să-l mai cadorisesc cu câțiva galbeni, dar pentru pâra lui obraznică, nu-i mai dau nimic.

A holbat ochii Udrizki și a plecat furios, nefiind obișnuit ca boierii valahi să-i vorbească astfel. Caleașca lui era gata să se izbească de cea a lui Iancu Văcărescu, la poarta cu streașină șindrilită a Bălăceanului.

— Îți dă târcoale neamțul, cumnate?

— Umblă să ciupească și de la noi și de la sudiții săi, răspunse gazda. Neamțul care mi-a făcut măsoriștea locurilor cere mai mult decât ne-am învoit.

— O să se plângă lui Caragea și până la urmă o să plătești. Suntem doar la cheremul acestor vântură-lume. Dacă românii noștri n-ar fi lipsiți de podoaba învățăturii, n-am mai avea nevoie de știința unor venetici hrăpăreți.

— Crezi oare, Iancule, că mintea năclăită de mizerie a prostimii noastre poate săvârși minunea meșteșugurilor nemțești?

— N-am nicio îndoială. Pot să-ți arăt de ce e în stare un român luminat, ridicat din popor. Uite, așteaptă în caleașcă un tânăr de peste munți, Gheorghe Lazăr, dascăl al pruncilor Bărcănești. Vrea să dea viață, aici, unei școli românești de inginerie. Ți-l recomandarisesc cu toată dogoarea inimii mele, rugându-te să-l sprijini pe lângă ceilalți efori ai școlilor.

Bătrânul Bălăceanu tresări și, dând din umeri a îndoială, porunci să fie chemat protejatul Văcărescului.

— Spui, domnia-ta, tinere Lazăr-inginer, că poți săvârși minunea de care mi-a vorbit cumnată-meu?

— Nu-i vorba de nicio minune, boierule. Un râu zăgăzuit n-are nevoie de minuni ca să curgă, ci doar ca să-i ridici zăgazul!

— Dacă domnia-ta îmi poți face măsoriștea curții, livezii și locurilor mele întortocheate, aflând întinsul în stânjeni pătrați, te sprijin nu numai în fața celorlalți efori, ci și în fața Divanului, unde o să întâmpini multă împotrivire.

— O fac, boierule. Cer numai răgaz să-mi făuresc sculele trebuincioase și, în cel mult o lună, măsurătoarea va fi gata.

Lazăr s-a ținut de cuvânt. La soroc, a înfățișat banului Bălăceanu planul cerut, având puse nu numai vecinătățile, ci și casele cu acareturile, fiecare cu forma sa. Slova așternută de mâna fără pereche a lui Enache Sorcovăț dădea hârtiei o înfățișare și mai plăcută.

— Am trecut, boierule, socoteala locurilor în stânjeni și prăjini, după rânduiala țării, dar și în metri pătrați după regulile evropenești.

Fără niciun cuvânt, Bălăceanu trase sertarul unui scrin, scoase planul inginerului neamț și, văzând că arată aceeași cifră, holbă ochii de parcă ar fi avut în față chiar pe biblicul Lazăr cel înviat din morți.

— Aferim, dascăle! Făcuși treabă de ispravă, fără mașini nemțești. Mi-ai luat o pânză de pe ochi și o piatră de pe inimă, cu ispitirea ce ți-am făcut-o. Ține, rogu-te cei 30 de galbeni ceruți de neamț pe veresie și mergi sănătos, fiindcă școala are acum un aprig susținător și o mărturie a iscusinții domniei tale.

Vornicul Iordache Golescu și banul Constantin Bălăceanu cerură lui Caragea pitac domnesc pentru înființarea școlii, dar, Vodă, ca să se spele pe mâini, adună Divanul, știind că acesta va fi împotrivă. Chemă la acea ședință de pomină nu numai pe Lazăr, ci și pe kir Veniamin, directorul Școlii domnești de la Mânăstirea Măgureanului.

După ce Divanul ascultă cuvântul lui Lazăr, Caragea își îndreptă privirea, ca din întâmplare, spre Veniamin.

— Măria-ta, spuse acesta tulburat, învățământul Școlii domnești este în limba greacă. Veche și mlădioasă, ea poate înfățișa învățăceilor adevărurile în deplinătatea lor. Limba țării e înapoiată, bună doar pentru a porunci slugilor și țăranilor.

În Divan se auziră murmure.

— Măria-ta, izbucni Lazăr, adevărul e unul singur la orice neam și în orice limbă. Trebuie numai să-l știi și să vrei a-l înfățișa cinstit.

Veniamin se aprinse, vrând să răspundă, dar Caragea îi făcu semn să tacă, fiindcă se ridicase să vorbească banul Constantin Bălăceanu.

— Ai a ne spune altceva decât cele ce s-au rostit până acuma, arhon bane?

— Da, măria-ta! Noi avem nevoie nu numai de popi și filosofi, ci și de picheri ca să ne măsoare pământurile, iar kir Veniamin nu ni-i

poate da. Am aici dovada priceperii dascălului Lazăr. Nu e cu nimic mai prejos decât a inginerilor nemți. Mi-a făcut fără cusur măsoriștea unor pământuri, cu doi băieți din mahala, care nu știu o boabă grecește.

— Așa-i, măria-ta, interveni vornicul Iordache Golescu, cu glas hotărât, urmat de altele.

— Și-apoi, continuă Bălăceanu, birnicii noștri s-au deșteptat și înrăit. Nu vor să mai plătească, pentru ca din munca lor să fie ținută o școală străină.

Caragea stătu o clipă pe gânduri. Nu măsurătoarea moșiilor boierești îl interesa, ci banii. N-avea nevoie de greutăți în plus la încasarea lor. Fără să mai întrebe Divanul, hotărî de unul singur, aprobând înființarea școlii la mânăstirea Sfântu Sava, de unde fură scoși arnăuții gărzii domnești și o parte dintre călugării aciuați aici de prin chinoviile Muntelui Athos. De ciudă, cei strămutați smulseră ușile și sparseră geamurile chiliilor. Hagi Petre, starostele cherestegiilor, dădu scânduri, iar lemnarii de pe Podul de Pământ, lucrară doar pe mâncarea plătită de Lazăr din banii primiți de la Bălăceanu. După o lună și jumătate, dascălul transilvan își deschidea școala.

Curând se duse vestea despre cuvântul aprins al lui Lazăr. Își începu cursurile nu cu o lecție de aritmetică, geometrie ori trigonometrie, ci cu una de istorie și de limbă românească:

„Suntem din neamul mândru al strălucitului Cezar și al slăvitului Traian. De aceea ne zicem români, după maica Roma. Dar de s-ar trezi din țărâna lor, cunoaște-ne vor oare? Ne vor căuta în palate și-n straie bogate și ne vor afla zdrențăroși, goi și amărâți, ascunși ca dobitoacele în vizuini. Ajungă lacrimile patriei, ajungă jugul robiei. Este acum vremea căzuților strănepoți ai lui Cezar să-și aducă aminte de mărirea strămoșească și să lucreze pentru mântuirea lor, pentru acea fericită Dachie care azi stă și suspină ca pomul neîngrădit, că oricine trece îl rumpe și-l lasă cu jale”.

Ucenicii dascălilor de la Sf. Gheorghe Vechi, Colțea și Udricani dădură buzna la școala lui Lazăr, iar cei de la Școala grecească începură să fiarbă. Într-o dimineață, Veniamin se pomeni cu negustorul Alexandru Tell că vine să-și retragă băiatul.

— Mare păcat săvârșești. Feciorul domniei tale, Christian, e tare isteț. N-are ce căuta la hartughia acelui Lazăr, care e un înșelător.

— Vorbești cu ciudă, kir Veniamine. Lazăr e un om învățat și cinstit. Îl cunosc din Transilvania. E în stare să-i învețe pe băieți ingineria. N-am nevoie să-mi fac feciorul nici episcop, nici retor, iar la școala domniei-tale în afară de șpiculații filosoficești, și teologicești, altceva n-are a deprinde.

Cu, sau fără știrea părinților, învățăceii lui Veniamin începură să-l părăsească pentru școala de la Sfântu Sava. În zadar primeau boierii și

negustorii vizita și tânguirea lui că odraslele se lăsau amăgite de „voltairistul” Lazăr. În zadar angaja el profesori ca Eufrosin Poteca, Constantin Moroiu și Petrache Poenaru să predea în limba țării. Exodul elevilor către Lazăr nu putu fi oprit, până ce și cei trei dascăli români îi urmară. Suna nu numai ceasul din urmă al Școlii domnești, ci și cel al culturii străine pe care o slujea. Lazăr devenea tot mai primejdios pentru politica Fanarului în Țara Românească. Trebuia să i se taie unghiile cu orice preț, calomniat și discreditat față de Vodă și Divan. Până și mitropolitul Nectarie se plânse lui Caragea că dascălul de la Sfântu Sava ucide pravoslavnica credință din sufletele școlarilor; că predică cu osârdie „spurcata învățătură al lui Voltaire acela urâtul lui Dumnezeu” și că e un rebelist stăpânit de duhul franțuzesc, ce urmărește răsturnarea stărilor statornicite de Cel de Sus și de oamenii credincioși Lui!

— Prea sfinte, îi răspunse Caragea, mângâindu-și barba, de cârtește împotriva celor dumnezeiești și îndeamnă feciorii spre apostatul Voltaire, ai harul și duhovnicească putere să-l aduci pe calea cea dreaptă, iar dacă se dovedește rebelist, am eu puterea să-l domolesc.

Mitropolitul înghiți și tăcu în fața lui Vodă, dar nu și la o adunare a episcopilor și egumenilor, unde spuse că Lazăr cere să fie împărțite țăranilor moșiile mânăstirilor. Cum la această sfântă adunare fusese chemat și Bimbașa Sava, comandantul arnăuților, omul care, pentru bani nu se dădea înapoi de la nicio ticăloșie, se iscă un zvon că acolo s-ar fi urzit pieirea lui Lazăr.

— Dascăle Gheorghiță – îi spuse Enache Sorcovăț – mi-au venit la ureche niște vorbe ce nu par lipsite de temei. Ți-ai ridicat în cap nu numai pe fanarioții de la Măgureanu și pe cei cu cinuri înalte, ci și arnăuții scoși cu neamurile lor din mânăstirea unde te adăpostești. Viața domniei-tale în chilia de la Sfântu Sava nu mai e sigură. Ticăloșii sunt în stare de orice. Mută-te într-o cămăruță din hanul meu. Nu-ți pretind nicio plată.

— N-am teamă, frate Sorcovăț.

Nu s-a temut, până ce, într-o seară, două gloanțe de pistol sparseră liniștea și geamurile odăiței lui Lazăr, dascălul scăpând doar cu gherocul găurit. Alarmați, câțiva școlari dintr-o chilie alăturată dădură buzna. Au văzut doi arnăuți fugind. Fu prins unul puțin aghezmuit, cu pistolul cald încă. Aflând de încercarea uciderii dascălului, mulțimea se adună în jurul arnăutului. Pumni și picioare se abătură asupra lui cu nemiluita, până ce un mahalagiu smulse un par dintr-un gard de pe Ulița Școlii, sfărâmându-i țeasta. Se împrăștiară apoi ca un stol de vrăbii, fiindcă, dinspre Podul Mogoșoaiei, veneau în fugă arnăuții Agiei. A raportat aga lui vodă că, mercenarul, cam băut, se luase la harță cu trecătorii, ucigându-l necunoscuții c-un ciomag. Caragea s-a mulțumit cu raportul agăi. Bănuia că la mijloc e ceva necurat, dar nu-l

interesa.

În dimineața ce a urmat, Lazăr fu mutat aproape cu sila la Hănișorul Oltenilor, iar cum începu vacanța de vară, îl pofti Zoican la Balta.

*

Nereușita atentatului nu-i descurajă pe dușmanii lui Lazăr. Predară lui Udrizki un vraf de manifeste, ce îndemnau pe românii din Transilvania să se ridice împotriva stăpânirii habsburgice, atribuindu-le dascălului de la Sfântu Sava. Câteva fuseseră răspândite la Sibiu și Brașov, îndeajuns ca să atragă ura autorităților. Guvernatorul Transilvaniei ceru lui Caragea extrădarea supusului chesaro-crăiesc Gheorghe Lazăr. Vodă îi răspunse însă, la îndemnul Goleștilor, că numai Constantinopolul poate hotărî într-o asemenea pricină și numai dacă e cerută de cancelaria Ministerului de externe din Viena. Metternich nu se grăbi s-o facă, prea dese fiind plângerile lui Banffy împotriva românilor, asupriți fără milă.

Toamna, dascălul se mută iarăși în chilia de la Sfântu Sava, cu toată opunerea lui Sorcovăț și a prietenilor săi.

„Locul meu e lângă școlarii mei!" susținea morțiș, fără a putea fi clintit din hotărârea luată.

Știind ceea ce Lazăr nu știa despre mârșăvia fanariotă, Sorcovăț chemă la han câțiva dintre școlarii de la Sfântu Sava.

— Dascălul vostru, pe care îl iubiți, așa cum îl iubim și noi, stă încă sub semnul unei mari amenințări a dușmanilor lui, nu alții decât dușmanii noștri. Trebuie să-l apărați. Orânduiți-vă cu schimbul, fără știrea lui, fiindcă s-ar mânia foarte. De cum iese pe poarta școlii, nu-l lăsați singur niciodată, mai ales că pleacă rar de acasă. Urmați-l la oarece depărtare, ascunzând pe sub surtuce câte-un retevei, că altă armă nu puteți purta.

Deși era abia la mijlocul lui septembrie, o ploaie rece, ca de toamnă târzie, prefăcuse ulițele Bucureștilor în afluenți ai Dâmboviței. Pe o asemenea vreme se înființă la Gheorghe Lazăr un arnăut, poftindu-l la Eforia Școlilor, unde îl așteptau banul Bălăceanu și vornicul Iordache Golescu. Își aruncă pe umeri o pelerină, urcându-se în caleașca eforilor. Doi dintre școlarii rânduiți de pază se luară după trăsură. Nu le fu greu s-o urmeze, fiindcă băltoacele, noroiul și podinile stricate ale ulițelor îi îngreunau mersul, silind-o să se miște aproape în pasul cailor. Mare fu însă mirarea școlarilor când văzură că trăsura intră în curtea Consulatului austriac. Mai băgară de seamă că la coborâre, dascălul lor fusese îmbrâncit și vârât cu sila pe ușă. Aflând Sorcovăț, chibzui grabnic cum l-ar putea scăpa de primejdie. Să pătrundă în curtea consulatului nu putea, iar o plângere la Agie ar fi fost întâmpinată cu zeflemea, ca o bazaconie.

Udrizki își freca mâinile de bucurie. Consulul Fleischhakl era plecat la Viena. Avea acum prilejul să-și dovedească destoinicia. Predându-l pe Lazăr autorităților imperiale, fără mofturi diplomaticești, își vedea deschizându-i-se calea spre mult râvnitul scaun consular de la București.

În a treia zi de la răpire, caleașca lui Udrizki ieși pe poarta consulatului, urmată de o butcă. Din ulița Herăstrăului trecură prin straja de miazănoapte a orașului în Drumul Brașovului.

De cum pătrunseră în pădurea ce cobora spre lacul Snagovului, pe Udrizki începu să-l încerce teama – o teamă nelămurită iscată poate de întunericul și sălbăticia codrului ori poate doar din slăbiciunea firii lui de om bicisnic. Să mai prindă curaj, își făcu socoteala că azi va înnopta la Câmpina, mâine la mânăstirea Sinaii din Podul Neagului, iar poimâine va fi peste munți. O, de s-ar vedea mai curând la Brașov, să scape odată de această teamă ce pusese stăpânire pe el! Se consola cu gândul că actul lui de bravură îi va deschide căile spre care năzuia. „Ce naiba! Nimic de Doamne-ajută nu se câștigă fără risc. Dacă nu-l însoțesc, cine știe ce se poate întâmpla. La urma-urmei de ce să-mi fie frică? Am patru arnăuți înarmați și paznicul din butcă. Or fi ei tâlhari prin acest codru, dar mai sunt și povești scornite de închipuirea bogată a unor orientali.” Pipăi buzunarul de la piept unde se afla mandatul de arestare a lui Lazăr, emis de magistratul Brașovului, să se convingă că nu l-a uitat cumva și parcă hârtia îi insuflă curaj. „Sunt omul datoriei și voi fi răsplătit. Ce ochi va holba consulul când o să afle!” – consulul care îl privea aproape ca pe o slugă, deși era un vrednic și credincios funcționar imperial… Duse mâna și la buzunarul din stânga unde simțea cum îl înglodea punga cu galbeni primită la scara trăsurii, în acea dimineață, de la logofătul Foti ca „speze” pentru transportul arestatului.

Îi mai răsunau și acum în urechi cuvintele acestuia: „Noi nu dorim să supărăm pe contele Banffy și nici împărăția de la Viena. Vă dăm arnăuți de pază până la graniță”.

Suma primită reprezenta aproape leafa lui de un an, ceea ce constituia un motiv de curaj în plus.

Vântul nebun de peste noapte prăvălise un trunchi de stejar de-a curmezișul drumului. Surugiul opri, făcând semn arnăuților să-l ajute. Atunci se spulberară toate socotelile lui Udrizki. Un șuierat scurt trezi tufișurile întunecoase ale pădurii. Arnăuții se dezmeticiră abia când se văzură dezarmați.

— Banii, boierule, auzi Udrizki un glas aspru și hotărât, în vreme ce o țeava de pistol îi răsări înaintea ochilor. Secretarul consular tremura acum de-a binelea. Scoase punga cu galbeni deșertând și buzunarele în mâinile tâlharului.

— Am găsit un om legat în butca din spate. Trebuie să fie vreun

lotru de-al nostru, dădu de știre unul dintre acei nelegiuiți, cu sumanele leoarcă și cu căciulile trase peste ochi.

— Nu-i lotru, încerca să îngăimeze Udrizki.

— Nu-i lotru? Atunci de ce l-ați legat? Sloboziți-l. Dați-i un cal de la butcă, să se ducă unde i-o fi voia, iar tu de mai scoți o vorbă, prăpăditule, te-amuțesc pentru vecie. Ești câine de-al agiei. Na! spuse Uțubarză făcând pe prostul, și scuipându-l în ochi pe preacinstitul funcționar chesaro-crăiesc. Măi rumâne, ține măi și-un galben să ai d-un rachiu și o coajă de pâine, îi strigă lui Lazăr, că nu ți-o fi dat Agia nici terciul de dimineață. Răsturnați acu caleștile, sfărâmați-le roțile și deshămați caii că nu-s răi, porunci aceeași voce gloduroasă.

Udrizki rămase năuc și rebegit sub coroana desfrunzită a unui stejar, printre crengile căruia curgeau șiroaie reci. Spaima îi urâțise și mai cumplit figura aspră, cu căutătură subțire și piezișă, de om viclean.

Nu departe, în spate, o căruță cu coviltir îl puse la adăpost pe Lazăr. Îi dădură lacrimile, recunoscând patru dintre școlarii săi așteptându-l înfrigurați. La o cotitură îi ieși înainte și Uțubarză.

— Dascăle, iartă-mi purtarea urâtă din fața neamțului, nevoit fiind să-ți arunc pomană ca unui milog.

— Îți mulțumesc, hangiule. M-ai scăpat de la mare ananghie. Dar cum ai aflat?

— Niște școlari ai domniei-tale, văzându-te dus pe sus la consulatul nemțesc au alergat la Sorcovăț. El mi-a dat de știre. A bănuit gândul lui Udrizki, știind că vodă n-a îngăduit să fii trimis peste graniță.

— Avusei noroc Ilie, că de lua Udrizki drumul Sibiului, bucuria era acum a lui.

— Ba, dascăle! Îl aștepta Pintilie cu o mână de oboreni de-ai lui în pădurea Râioasa, unde caleașca i s-ar fi împiedicat de vreun copac prăbușit. Noroc a avut neamțul, că oborenii ăștia i-ar fi descântat nițeluș și de fălcariță. Eu n-am făcut-o, de aceea Udrizki ți-a trimis plocon o pungă cu galbeni. Ți se cuvin, că-i prețul vânzării domniei tale și ți-o fi de trebuință pentru școală.

Punându-i în brațe „ploconul” secretarului consular, Uțubarză intră cu roibul în adâncul pădurii.

Zădărnicirea acestei noi uneltiri împotriva lui Lazăr îi puse dușmanii pe gânduri. Își dădeau seama că în spatele dascălului se afla o putere nebănuită. Nu se lăsară însă până ce nu tăiară jumătate din leafa profesorilor de la Sfântu Sava, vistieria cerând ca simbriile să fie împlinite de părinții școlarilor, în afara taxelor orânduite. Ce bine prindeau acum galbenii lui Udrizki!

*

În primăvara ce-a urmat, bucureștenii aveau să trăiască un mare

eveniment. Elevii lui Lazăr se pregăteau să dea cel dintâi spectacol de teatru în limba română din Capitala țării, în catul de sus al școlii de la Sfântu Sava. În ajun, sosiră la București Tudor Vladimirescu, Jiganie și Codobatură. Ultimii doi traseră ca de obicei la hanul lui Sorcovăț.

— Tare ard de nerăbdare să văd cum o fi și teatrul ăsta, spuse Jiganie.

— L-am văzut la Viena, răspunse Codobatură. M-a dus Zoican într-un popas de taxid.

Era o odaie mai mare decât mitropolia, împodobită cu catifele, aurării și policandre cu sute de lumânări, unde intră nu numai boierime, ci și oameni de rând. Pe cât nu știam limba, pe cât îmi mai șoptea Zoican – până ce au început să ne sâsâie ca șerpii și ca gâscanii cei din jur – am prins firul întâmplărilor înfățișate de niște măscărici, care închipuiau fapte eroicești ale celor de demult. Dar nu erau măscărici proști din cei ce joacă maimuțe și se dau tumba strâmbându-se la oameni prin iarmaroace, ci un fel de boieri cu învățătură pentru acest soi de lucrări. Iaca, am văzut acolo pe Alexandru Machidon, de jurai că e Machidon în carne și-n oase, iar nu închipuire. Când l-au otrăvit ticăloșii și trăgea să moară, îmi venea să strig ca să-i aducă lumânare, dar mi-am adus aminte că Machidon era păgân și ăstora nu li se ține lumânarea. După ce și-a dat duhul, s-au încăierat în jurul lui niște soldați și comandiri, bătându-se în săbii. Când cădea câte unul, numai ce vedeai cum îi curge sângele și dă ortul popii. Apoi se lăsa o perdea mare de catifea, acoperind palatele, grădinile, și morții căzuți claie peste grămadă. Atunci începea lumea să bată din palme, mai abitir decât boierii noștri când cer cafea și ciubuc, strigând „brava” de se zgâlțâiau pereții. Pe dată, se înfățișă altă minune. Ridicându-se iarăși perdeaua, înviau morții ca la un semn dumnezeesc, începând a face plecăciuni la privitori, ținându-se cu mâinile de foale de parcă îi apucase pe toți cârceii. Și lumea striga nebună pe limba ei și tot bătea din palme, până ce mă stârnii și-i slobozii un „ăuit” ca la noi pe Jii, încât muierea unui mort care-nviase m-a privit cu niște ochi dulci și mi-a făcut semn cu degetele pe buze că vrea să mă pupe.

— Lasă că o să te pupe aga mâine la teatrul dascălului Gheorghiță, râse Jiganie, că stăpânirea și aci i se arată potrivnică.

O explozie de bucurie întrerupse povestirea lui Codobatură. Intrase în cârciuma hanului Ilie Uțubarză. În urma lui, călca liniștit un boiernaș cu caftan vărgat și cu işlicul ceva mai răsărit decât fundul ibricului.

— Domnia-sa ce poftește? întrebă înciudat Jiganie.

— E de la isprăvnicie și poftește să-l vadă pe Vasile Jiganie.

— Pe mine? Ce alișverișuri am eu cu isprăvnicia?

— Iaca ai, vorbi apăsat boiernașul. Ai, nea Vasile, că-s Preda

Cireșeanu.

— Asta-i curat ca la teatrul lui Machidon, izbucni vesel Jiganie, îmbrățișându-și nepotul din slujba isprăvniciei Ploieștilor – pe care nu-l mai văzuse de când îl lăsase copil, la casa soră-sii Zinca. Vreme să-ți mulțumesc n-am găsit, că, după câte aflai, de nu erai tu, azi îi făceam zile fripte lui Scaraoschi.

— O să-i mulțumești, de acu-ncolo, Vasile. Nepotu-tău și-a pierdut slujba. Țimiraș a dat ortul popii, iar noul ispravnic și-a adus omul lui – vorbi Uțubarză.

— N-ai grijă, sări Sorcovăț. Te fac jălbar la vistierie, Preda, până-ți găsim o slujbă mai acătării.

*

A doua zi, n-au văzut nici lupte cu săbii, nici sânge curgând și nici morți înviind de după perdea. Au râs însă zdravăn de zgârcenia unui franțuz și de certurile pentru avere, înfățișate pe scena de la Sfântu Sava de școlarii lui Lazăr, plecând cu lacrimi de bucurie că trăiseră ceasul să asculte în limba lor asemenea întâmplări.

— Dascăle Gheorghiță, îi spuse Vladimirescu, pui în slujba norodului o sabie la fel de ascuțită ca aceea pe care vreau eu să i-o pun în mână. Să fii sănătos și s-o ascuți până ce s-o tăia în ea tot întunericul aruncat asupra noastră de către cei ce ni s-au cocoțat pe umeri.

*

În același an, într-o noapte de septembrie, bătăi în poarta hanului îl treziră din somn pe Sorcovăț.

— Tu ești, Pițigae? Ai înnebunit? Umbli cu naiul prin târg la miezul nopții și bați la porți, să strici tihna oamenilor?

— Haoleoo! Mânca-te-aș! Cată să mă omoare niște slugi. Am cântat la casa boierului Grădișteanu. Nu știu cum și-o fi rătăcit cocoana lui o giuvaerica și zice că i-am ciordit-o noi. L-au zmintit în bătăi pe Miță – țambalagiul, iar lui Ciupitu i-au făcut dibla țăndări. Am scăpat pe fereastră.

— La Grădișteanu, Pițigae? S-a îndurat să facă zaiafet, când își mănâncă de sub unghie? O fi aflat, poate, c-a murit ibovnicul nevestesi – râse Sorcovăț.

— Nu-i asta pricina, trăi-te-ar Dumnezeu! Urlă târgul ca meterhaneaua și beau boierii, negustorii și prostimea vinul cu ocaua mare; iar cine n-are vin, bea apă și tot se veselește. A fugit Caragea la Brașov cu toate neamurile lui, c-a pierdut hatârul sultanului.

PARTEA A DOUA

„Nu voi înceta să strig grecilor: nu aveți încredere în fanarioți și în manoperile lor vinovate… întrebați pe românii din Principate, ce i-a silit să-i alunge din mijlocul lor… Eu mi-am făcut datoria de grec spunând adevăruri care nu pot place grecilor din Fanar, pe care i-am vestejit în această carte”.

M.F. Zallony
(„Traité sur les fanariotes”, Paris, 1830)

CAPITOLUL I
ȘI-ARATĂ CHIPUL SLUGERUL, BOIERII ȘI TÂLHARII

În casa marelui ban Grigore Brâncoveanu de sub Dealul Mitropoliei, era de cu seară lumināție neobișnuită. Ardeau zeci de lumânări în policandre și-n sfeșnice scumpe, fumegau făclii în belciuge înfipte prin ziduri, iar în fața porții grele de stejar ghintuit, pâlpâiau poponeți îmbibați în păcură, în așteptarea unor musafiri simandicoși. Brâncoveanu fusese lăsat caimacam de către Caragea împreună cu vornicul Barbu Văcărescu, vistierul Grigore Ghica și logofătul Constantin Samurcaș. Era bucuros că nu le pusese în cap pe Nectarie mitropolitul, care, lacom și viclean cum îl știa, le-ar fi încurcat treburile.

Gândea marele ban că el fiind cel mai vârstnic, cel mai bogat și cu stepena cea mai strălucitoare, va avea și cuvântul cel mai greu. Îl rodea de mult pofta domniei și, ca urmaș al lui Constantin Brâncoveanu, socotea că după înlăturarea fanarioților, altuia nu i s-ar fi cuvenit mai cu temei scaunul Țării Românești. Îi cântărea în minte pe caimacami și pe ceilalți boieri din protipendadă, presupușii săi potrivnici: „Barbu Văcărescu?… Și-a rotunjit frumos averea în vremea lui Caragea, ținându-i hangul. E prea deochiat! Grigore Ghica? E bun român, dar n-are mintea prea ascuțită. Dinu Crețulescu?… Fiind omul muscalilor, nu-i pe placul turcilor. Samurcaș?… E fanariot și iese din socoteală! Iordache Golescu? Umblă cu farafastâcuri cărturărești și răsturnări de-ale apelpisiților, ca și frate-său Dinicu. Iordache Filipescu?… Ei, da! Poate fi o primejdie. E trup și suflet cu marele vizir. Noroc că asta o știu și muscalii care încolțesc tot mai avan împărăția otomană. Grigore Băleanu?… E un ambițios șiret și clevetitor, dar se încurcă singur în ițele întinse tuturor. Ba mai face și pe patriotul! A plătit din buzunarul lui simbria pe două luni dăscăleciului ăla… cum îi spune?… de la Sfântu Sava. Aha!… Lazăr-inginer… I-a trimes chiar un car cu lemne. Dar, dăscăleciul ăsta, fugit din Ardeal din cauza poliției chesaro-crăiești, ca un răzvrătitor ce e, a început să-și dea în petec și la București. Îmi vine să râd de chibzuiala Băleanului: de nu l-o cocoța țarul ori sultanul în scaunul țării, de ce să se pună rău cu rebeliștii? Mai știi de unde sare iepurele?… Șterge-l și p-ăsta!… Atunci?… Rămân singur. Trebuie doar să-mi câștig sprijinul evgheniei pământene. Sultanul va fi nevoit până la urmă să țină seama de glasul boierimii ca să nu-și mai aprindă paie-n cap. Are el destule necazuri cu foametea și cu tulburările ienicerești”.

Din foișorul casei, marele ban Grigore Brâncoveanu privea neliniștit umbrele orașului, intrigat oarecum de întârzierea caimacamilor la această primă întâlnire a lor după fuga lui Caragea. Băteau pentru vecernie clopotele la Radu Vodă și la Sfântu Spiridon. Bătrânul se mai

liniști un pic, de parcă dangătul lor i-ar fi adus întărirea nădejdilor. Ceru slugilor o dulamă îmblănită, fiindcă noaptea își strecura răcoarea prin țesătura fină a anteriului de suvai verde.

Sunet de tălăngi scutură bezna. „Ăsta-i Ghica!… Îi place să umble cu clopote de vaci la gâtul cailor… Îl știe tot orașul… Iacă obraz de poftitor la domnie!" își zise cu silă Brâncoveanu.

Curând luminile masalagiilor ce alergau în fața cailor, începură să joace pe zidurile caselor, rostogolind după ele huruitul roților.

Porunci atunci să se aprindă și fanarele venețiene ce străjuiau portalul scării de marmură sângerie și, zărind două calești, murmură: „Aha! E cu Văcărescu. Nu s-au alăturat ei de florile mărului înainte de a veni la mine… Vor să mă joace pe degete ca pe mătănii… Trebuie să fiu cu ochii-n patru!" Bătu din palme cerând să se deschidă porțile și să vină Anghel, secretarul.

— Ai scris cele ce ți-am poruncit?

— Da, măria-ta!

Acest „măria-ta" îi merse la inimă. Își aruncă ochii pe hârtii și, murmurând un „aferim", îi făcu semn să iasă. Boierii își lăsară hainele blănite, fermenelele, ișlicele și cizmele de saftian în mâna roabelor, călcând ușor, doar în meși și ceacșiri pe covorul de Smirna așternut pe scara în capătul căreia îi aștepta, ros de nerăbdare, Brâncoveanu.

— Seara bună, arhon bane, rosti Ghica cu mâna în dreptul inimii, schițând o scurtă plecăciune, în vreme ce ipocritul vornic Văcărescu făcu o mieroasă temenea.

— Bun venit, boieri dumneavoastră. Nu-l văd însă pe logofătul Samurcaș.

— I-am zărit caleașca în curtea consulatului rusesc. S-a dus la Pini să primească ceva îndreptări, răspunse cu venin Ghica.

— Apoi, de când Capodistria e în fruntea politicii țarului, au înnebunit fanarioții. Fiecare se visează bazileu în Bizanț!

— Așa-i, arhon bane, dar până la Sfântu-Așteaptă îi duc de nas și pe turci și pe muscali. O să ne facem și noi interesele pe lângă ei, spuse abia șoptit Văcărescu.

— Cum, arhon vornice?

— Scăpăm de fanarioți, ajutându-i în visul lor care îi îndârjește cumplit pe turci. Pentru chivernisirea cu temei a țării, eu și cu vistierul Ghica ne-am gândit să luăm sub oblăduirea noastră vămile, birurile și ocnele cu toate grijile lor, iar Samurcaș să țină sub mâna lui treburile isnafurilor și ale credinței. Înțelepciunea domniei tale, arhon bane, ne va lumina să punem în lucrare planosul nostru, spre binele patriei.

Brâncoveanu zâmbi: „Ei cu birurile, vămile și ocnele, eu cu înțelepciunea mea și cu temenelele lor!"

— Bine ați gândit, boieri dumneavoastră. Să căutăm a lua mai

strâns treburile țării în mâinile noastre. Ca s-o ducem însă la capăt, avem nevoie de domn pământean. Dar domnul îl alege Fanarul. Turcul îl trimite doar. Am întocmit un arz către înalta Poartă, cerând să se urmeze vechile drepturi ale țării, ca să fie liniște și belșug pentru noi și pentru împărăție. Marele vizir ar primi bucuros planul nostru, că l-au săpat destul fanarioții. Nu mai departe, Caragea, pe care-l ținea în brațe. Și apoi, mai puțin ar costisi țara peșcheșurile trimise sultanului, marelui vizir, sultanei Validé, lui reis-efendi și pașalelor de pe Dunăre, decât ar jăcui beiul hărăzit de turci.

— Prea bine, arhon Brâncovene, dar de unde să luăm atâta bănet ca să astupăm gurile cele lacome ale Porții?

— De chivernisim împreună banul, să intre neștirbit în vistierie, iar nu în alte pozunare o să avem cu ce astupa gurile turcilor și împlini nevoile țării.

— Bine-i precum zici, arhon Brâncovene. Mă tem însă că arzul întocmit de domnia-ta o să îndârjească Poarta și Fanarul împotriva noastră.

— Arzul se arată cu adâncă supunere față de Înaltul Devlet și-i deschide ochii asupra răutăților fanarioților care aduc despuierea țării și pagubă împărăției. De Fanar, teamă nu vă fie. Poarta s-arată cu tot mai multă scârbă asupra zavistiilor și trădărilor grecești. Citiră arzul și găsindu-l înțelept și cuviincios îl semnară.

— Rogu-vă, nicio vorbă lui Samurcaș! Lup în blană de oaie! S-a întemeiat țapăn în pământul țării, dar a rămas fanariot până-n vârful unghiilor. Să-i ținem hangul de mântuială. Poate aflăm ce vântură cu Pini, Leventis și alți eteriști. Dar, iacătă-l!

— Te-am văzut intrând în Consulatul rusesc, îi vorbi Văcărescu, are țarul vreun favorit pentru scaunul domnesc?

— Țarul îl lasă pe sultan să se creadă stăpân pe situație. Se face că nu s-amestecă.

— Și Eteria nu mișcă?

Samurcaș tresări. Eteria era pentru el un secret scump inimii sale. Tăcu o clipă, cântărind cu privirea chipurile boierilor.

— Eteria își urmează calea. Împărăția otomană troznește din încheieturi, iar la Petersburg, Capodistria nu doarme. Ca toate națiile din Balcani și românii or să lupte alături de ea împotriva turcului.

— Cu ce? întreabă Văcărescu.

— Cu cetele de arnăuți și cu pandurii.

— Putem pune temei pe arnăuți, niște simbriași gata să trădeze? Pe panduri nici atât! I-a dezarmat și risipit Caragea. Dacă le dăm arme se vor ridica împotriva boierimii, și țarului nu-i place zurbalâcul la granițele lui.

— Arnăuții sunt în mâna noastră și-i putem stăpâni, iar țarul nu-i un copil nevolnic, să-l înveți domnia-ta, arhon Văcărescule, cum să

meargă-n picioare. Cât privește pe panduri, e un om care-și pune capul chezășia pentru ei.

— Cine-i? Pandurii-s răsad de lotri!

— Slugerul Tudor Vladimirescu.

— Tâlharul ăsta? – izbucni Văcărescu. E mânat numai de duhul răutăților și-i cel mai aprig dușman al boierimii.

— E înțelept și viteaz. Credeți că țarul i-a dat „Crucea Sfântului Vladimir" numai fiindcă-l cheamă Vladimirescu?

Brâncoveanu ascultase în tăcere. „Nu-i o treabă căreia să-i dai cu piciorul, se socoti el. Trebuie profitat de răscoala pe care o pun la cale eteriștii. Împușcăm doi iepuri dintr-un foc: scăpăm și de fanarioți și ne-alegem c-un scaun domnesc", de aceea interveni:

— Dacă acest sluger ni s-ar dovedi vrăjmaș, iar pandurii s-ar obrăznici, avem ac de cojocul lor. Pentru ce plătim pe bimbașa Sava, căpitanul Iordache și pe toți arbănașii lor? Nu știm ce întâmplări grele ne-or împresura. Logofătul Samurcaș are dreptate. Vorbitu-i-a careva Vladimirescului?

— Nu! dar am aflat că-i în târg. Pot să-l poftesc aici dacă așa vă e voia. A tras la stolnicul Giani Orășanu, răspunse Samurcaș.

*

La Hănișorul Oltenilor oamenii lui Zoican își rumegau necazul stârnit de știrea că Izvoranu e pe cale să smulgă pământurile drăjnenilor. Clucerul înfățișase Divanului un zapis doveditor că Manuc plătise numai arvună pentru cumpărarea moșiei, astfel că, nefiind stăpân deplin, nu putea s-o arendeze lui Zoican. Condica de întăriri a vânzărilor dispăruse.

— Cei din Drajna n-or să poată ține piept multă vreme. Trebuie să vindem vitele, că până se întoarce Zoican din taxid le face Izvoranu pastramă, tună Jiganie, izbind cu pumnul în masă. Haidem la stolnicul Giani să ne sfătuim cu slugerul.

— Treceți cireada peste munți la Despa-mocanul. El știe rânduiala târgului. Poimâine e sorocită la Divan judecata pârei clucerului Izvoranu împotriva lui Zoican. Cum el e plecat, pricina o să sufere amânare. Până atunci, Toma Știr o să ne aducă, de peste Prut, dovada că Manuc a plătit întreg prețul moșiei, vorbi hotărât Vladimirescu.

Întorși la hănișorul lui Sorcovăț, îl găsiră pe secretarul Brâncoveanului, aprins de nerăbdare:

— Fraților! Caimacamii au iscălit învoirea lui Izvoranu ca să intre în stăpânirea moșiei Drajna. Dați-i grabnic de știre slugerului, că acum se gătește Samurcaș să-l poftească la curtea boierului meu pentru treburi politicești.

— Zboară, Jiganie, să-i spui tărășenia.

— Stai, Vasile, că m-am gândit la altă socoteală, sări Codobatură.

*

Careta logofătului Samurcaș urmă la pas drumeagul ce se scurgea pe lângă zidul curții brâncovenești. Tot săltând prin hârtoape i se înțepeni o roată pe podișca știrbită a Dâmbovicioarei. Patru inși săriră dintr-un tufiș asupra ei. În câteva clipe Samurcaș fu lăsat numai în cămașă și-n işlic pe o grămadă de gunoi.

Îi părea tare rău după giubeaua îmblănită, după punga cu o mie de piaștri, gătită pentru jocul de faraon, după ceasul bătut cu nestemate, dar mai ales, după niște lucruri de taină ce le avea într-un buzunar lăuntric al căptușelii. Se bucura totuși că scăpase cu viață.

Atunci străbătu dinspre gârlă zarvă de cheflii.

— Ajutor, oameni buni, m-au prădat tâlharii!

— Ha! ha!… râse Jiganie. Uite-l pe dracu gol și cu işlic.

— Oameni buni, sunt logofătul…

— Hă! Logofăt de podăresc, îl întrerupse același chefliu. Ce naiba cați noaptea prin pustietățile astea de lângă țigănia Mitropoliei, în caftanul lui Adam?

— Măi, Vasile, e logofătul Samurcaș. Ține, boierule, un suman că tremuri ca piftia… Te-au dijmuit bine balaoacheșii! Iartă vorba cea proastă a tovarășului meu, că-i aghesmuit, se rugă Sorcovăț.

— Te cinstesc! Dă fuga după ajutor la curtea banului Brâncoveanu.

— Alerg boierule, că așa se cade când e omul la ananghie, dar răsplată pentru omenie nu primesc.

Au sosit în goană slujitori cu arme și felinare. Dintr-o caleașcă coborâră Ghica și Văcărescu, care nu mai încetau căinându-l pe Samurcaș:

— Ești teafăr, arhonda?

— Teafăr, dar jumulit ca o găină înainte de pus la fiert. Of! Of! Of! prin ce-am trecut! Am văzut moartea cu ochii și mi-au smuls tâlharii hainele cu tot ce-am avut.

Samurcaș ascundea boierilor că într-un buzunar lăuntric al giubelei avusese o scrisoare de taină, iar într-o pungă agățată de gât sigiliul Vorniciei, folosit de caimacami pentru pitace și zapise. Nădăjduia însă că acești țigani proști vor căuta să scape de niște lucruri fără vreun preț pentru ei.

— Logofăte Samurcaș, ne ducem noi în locul domniei-tale la stolnicul Giani, spuse Ghica.

Pe Tudor îl găsiră tăifăsuind cu Giani, tot plimbându-se prin odaie, așa cum îi era obiceiul. Când auzise lătrat de câini și bătăi în poartă, își trase dulma în lături, ca să aibă mâna slobodă la sabie și pistoale.

„În orașul ăsta trebuie să fii gata să întâmpini răul ce-ți iese-n cale când nu te aștepți. Nu degeaba e așezat în marginea Vlăsiei”, zise slugerul.

Recunoscând pe cei doi mari boieri, stolnicul Orășanu fu tare uimit

de o asemenea neobișnuită vizită. Îi pofti înăuntru, ploconindu-se după moda turcească.

— Casa mea nu e vrednică de asemenea cinste.

— Ba e, stolnice, dacă găzduiește sub acoperișul ei un viteaz ca slugerul Tudor, răspunse mieros Ghica.

Vladimirescu l-a fulgerat din ochi pe Barbu Văcărescu. Parcă-i mai răsuna în urechi glasul lui pițigăiat, după judecata pricinii moșnenilor de peste Olt cu vistiernicul Andronachis. Ceruse lui vodă să-l spânzure, fiindcă avusese neobrăzarea să strige în pragul Divanului că, la asemenea dreptate, oltenilor săi nu le mai rămâne decât că-și facă opinci din pielea judecătorilor.

Văcărescu a simțit cum privirea pandurului l-a retezat ca o coasă, apoi s-a domolit.

— Slugere Tudor, vorbi Ghica, te știm patriot. Spre binele norodului ținem să schimbăm o vorbă. În taină, dacă n-ai nimic împotrivă.

— Nu eu sunt cel care să stea împotriva binelui patriei și al norodului, arhonda.

Făcându-se a nu înțelege, Ghica urmă:

— Am venit să te poftim pentru sfat la marele ban Brâncoveanu. Te-așteaptă și logofătul Samurcaș.

Tudor l-a privit o clipă neguros. Dacă boierii caimacami vin la el înseamnă că vor urma întâmplări neobișnuite. „Sigur că acești divaniți vor să tragă spuza pe turta lor. Aș săvârși o nerozie să nu le cunosc gândurile”. Primi fără șovăială.

Pandurul fu întâmpinat la curtea Brâncoveanului ca un oaspete de vază. Gazda își călcase pe inimă, așteptându-l în capătul scării, apoi, boierii se întrecură să-i intre în voie, să-i răscolească cu viclenie gândurile și să-i smulgă promisiuni. Olteanul se arătă însă tare zgârcit la vorbă.

— Arhon slugere – spuse Brâncoveanu, simțind cum i se strepezesc dinții, adresându-i-se cu titulatura obișnuită boierilor de rang, acestui negustoraș care purta fără sfială nădragi de abà țărănească cu șerpuiri negre, – patria are nevoie de toți fiii ei ca să-și recapete dreptățile. Oare fi-va pe voia pandurilor să-i sară într-ajutor?

— Că vor binele patriei, au arătat-o luptând împotriva dușmanilor ei.

— Vine curând ceasul când grecii or să sune trâmbița slobozeniei. Ajutându-i pe ei, ne ajutăm pe noi.

— Toți năzuim la slobozenie, boierule, numai că trebuie lucrat cu chibzuință.

— Când or să pornească grecii răscoala în țara lor, e și pentru noi prilej să ne ridicăm împreună cu sârbii, bulgarii și albanezii împotriva păgânilor. Țarul o să ne sprijine.

— Țarului nu-i plac răscoalele, arhon bane.

— Nu suntem chemați, slugere, să-i judecăm pe cei puternici.

— Dar nici să ne aruncăm ca orbeții-n vâltoare și să ne frângem gâtul!

— Văd că te arăți împotriva ridicării pandurilor.

— Nu, boierule, ci mai degrabă împotriva unei ridicări pripite. Apoi, pandurii n-au arme.

Caimacamii se priviră semnificativ. Se așteptau ca Tudor să le ceară tocmai lucrul de care se temeau mai mult.

— O să aveți, slugere, și arme și merinde.

— Fiți siguri, prea cinstiți caimacami, că atunci când va sosi ceasul, pandurii se vor ridica pentru dreptatea țării, care e și dreptatea lor.

Tudor a refuzat politicos băutura oferită, retrăgându-se. Nici n-ajunsese în capătul de jos al scării, când Barbu Văcărescu izbucni:

— Ați auzit? Pandurii socotesc dreptatea lor una cu dreptatea țării, de parcă ei ar fi țara, iar noi un murdalâc bun de dat pe gârlă. V-am spus că ne jucăm cu focul!

— Liniștește-te, vornice, și poftește la o partidă de faraon, îi curmă vorba Brâncoveanu, tulburat încă de chipul lui Tudor. Apoi, îngrijorat, spuse ca pentru sine: „A început opinca să-l judece până și pe țar. Ce s-o alege de noi, care îi simțim duhoarea în nas?…”

Pătimaș al jocului de cărți, Samurcaș împrumută 500 de galbeni de la Brâncoveanu și până la ziuă îi pierdu, rămânând dator vornicului Văcărescu încă 1300. Pe drum mormăi, asmuțit de gândul răzbunării: „În noaptea asta m-au prădat și tâlharii de rând și cei cu caftan. Aferim, boierilor!… Mâine o să-mi iscăliți pitacul de contracciu al ocnelor de sare!”

*

Jiganie, Codobatură și Sorcovăț îl așteptau pe Tudor în casa lui Giani Orășanu. Îi arătară caftanul lui Samurcaș, „găsit” pe malul gârlei.

— Iată ce s-a aflat în buzunare, vorbi Sorcovăț, întinzându-i o scrisoare grecească și pitacul de învoire a clucerului Izvoranu ca să-și ia înapoi moșia. De pecetea vorniciei nu pomeni.

Tudor citi încruntat epistola grecească. Xantos, mare negustor din Odesa, unul dintre întemeietorii Eteriei, îi scria lui Samurcaș: „Caută simpatriote să-l atragi pe parucicul Tudor ca să ridice pandurii când beizadea Ipsilanti va aprinde focul. Turcii se vor năpusti asupra valahilor, iar noi vom debarca în Peloponez, răsculând pe eleni. La nevoie momește-l pe valah cu bani. Îți trimit 50.000 de ruble strânse de la eteriștii din Rusia”.

— Auziți mârșăvie! Vor fanarioții cocoțați în capul Eteriei să aprindem țara și să atragem asupra noastră toată furia împărăției

turcești, ca ei să poată intra în Constantinopole ca la nuntă. Cum nu poți face din muiere popă, nici din fanariot om cinstit. Conacul din Drajna să-l întăriți și să-l apărați cu armele de va fi nevoie. Auzitu-m-ați?

Întorși la hănișor, Codobatură scoase din sân punga lui Samurcaș.

— Boarfele i le-o duce careva logofătului, dar cu banii și inelele lui ce facem?

— Plătim ce-a mâncat și-a băut nea Vasile Jiganie, iar de-o mai rămâne vreo lăscaie, împărțim frățește, spuse în derâdere Ispas.

A doua zi către seară, Enache Sorcovăț intră voios în cârciumă, fluturând o hârtie pe sub ochii prietenilor săi: „Căimăcămia a dat slobozenie stolnicului Gheorghe Dâmboviceanu să treacă vite în Transilvania. Am făcut cu el o învoială…”

Jiganie privi uimit răvașul dat de căimăcămie stolnicului Gheorghe Dâmboviceanu „de ani 50, de loc din București, chelb, voinic, cu ochi negri, mustața mică, fără barbă”. Sta prostit în fața slovelor frumoase și a semnăturilor caimacamilor, aidoma celor de pe zapisul privitor la moșia Drajnei, purtând pecetea vorniciei pusă cu fum.

— Să mă ia naiba dacă stolnicul ăsta nu seamănă leit cu domnia-ta, hangiule… „Chelb, voinic, ochii negri”.

— Și dacă trăiesc pe malul Dâmboviței, de ce să nu mă cheme și Dâmboviceanu, Vasile? Mâine în zori plecăm.

Râseră toți de noua ispravă a lui Sorcovăț, minunându-se îndelung de harul ce i l-a pus pronia în vârful degetelor.

*

La câteva zile după ce Samurcaș fusese jefuit, Baltowitz, marele giuvaergiu bucureștean din hanul Mânăstirii zlătarilor, se înfățișă caimacamului:

— Cinstite logofăte, iartă-mi îndrăzneala de a-ți fi tulburat somnul de dimineață, dar am ținut ca bucuria să-ți lumineze mai curând obrazul, așa cum mi l-a luminat mie. Aseară a fost la mine un ipochimen să-mi vândă un ceas de aur și o cutie de alamă, socotind-o tâlharul că e tot de aur. Am recunoscut ceasul, fiind cel ce l-am vândut anul trecut domniei tale. În cutie e pecetea vorniciei.

Samurcaș trăi clipe de rară bucurie, cum de mult nu mai trăise. Hotărât lucru, gândi el ca orice oriental fatalist, există o lege care aduce binele după rău. Agia îi trimisese în cursul dimineții caftanul gătit de prea cinstitul hangiu Enache Sorcovăț, nu departe de hanul său. Bucuria caimacamului sporise aflând în buzunarul dinăuntru scrisoarea lui Xantos și zapisul privindu-l pe cumnatul său Izvoranu.

— Cum să-ți mulțumesc, negustorule, pentru cinstea domniei tale?

— Călcând câteodată pragul nepricopsitei mele dugheni. Necazul meu cel mare e că n-am putut prinde tâlharul. Când m-am întors să

scot pistolul dintr-un scrin, a băgat de seamă prin oglinzi și-a rupt-o la fugă.

— Cum arăta?

— O baragladină c-o fleandură neagră peste ochiul drept.

— Așa-i, Kir Baltowitz… Tâlharul ăsta mi-a pus cuțitul în beregată. Îți mulțumesc încă o dată, rugându-te să-mi mai faci trei inele cu piatră, la fel ca și cele din anul trecut. Mi le-au smuls tâlharii de credeam c-o să-mi rupă degetele. Mai ai măsura?

— Când lucrez pentru un evghenit păstrez întotdeauna măsura.

I se făcu giuvaergiului cinstea de a ieși pe ușa din față, hărăzită numai boierilor.

A strâns Agia a doua zi toți vagabonzii și cerșetorii chiori de prin cârciumile, cafenelele și de pe ulițele Bucureștilor, dar din cei doi fără ochiul drept, unul era mic și cocoșat, iar altul c-un picior de lemn, așa că au fost lăsați să meargă la vadurile lor de cerșit.

CAPITOLUL II
CIUDATELE PĂȚANII ALE LUI TOMA ȘTIR

Jiganie și prietenii săi se pregăteau de drum ca să treacă peste graniță vitele „stolnicului Dâmboviceanu”, când intră pe ușa hănișorului Toma Știr, moldoveanul trimis de Zoican la Hâncești, peste Prut, unde-și făcuse rosturi Manuc.

— Bine venișI, Hagi Măciucă, sări Codobatură, îmbrățișându-l.

— Unde-i Zoican?

— Cine știe vreodată sigur unde-i? – că umblă ca argintul viu.

— I-am adus hârtia după care m-a trimis.

— Fug eu cu ea la sluger.

— Ba! N-o dau din mână.

— Bre moldovene! Țineam să te scutesc de osteneală, după cât drum bătuși.

— O fi, dar eu tot n-o dau.

— Strașnic naș ai mai avut, că nici Toma necredinciosul n-ar fi aruncat atâta îndoială asupra prietenilor săi.

— Dacă și voi ați fi fost fripți și opăriți ca mine de ticăloșia oamenilor, la fel v-ați îndoi.

— Doar n-oi fi fost vândut, ca Hristos.

— Mai rău. Doar că nu m-au răstignit. În schimb mi-au sădit îndoiala în suflet pentru toată viața.

— Spune, Toma Știr, să vedem ce fel de buruiană-mi ești.

— Acum vreo câțiva ani când eram încă flăcău zdravăn, mi-a fript inima o fetișcană din sat – o Cosânzeană, nu altceva. O scosesem din ghiarele tătarilor crâmleni pe când o duceau în robie, după ce jăcuiseră satul, răpunând cu mâna mea pe mârzacul care-o ținea zdravăn de greabănul calului. Mi-a devenit nevastă. Iar când a fost războiul muscalilor cu turcul, ea a trecut Nistrul, fugind din pustietățile celea cu frate-meu ăl mic, crescut anevoie mai mult de mine, fiind noi orfani de tată din fragedă pruncie. Și dacă un frate te-a înșelat, cum poți să te încrezi într-un parșiv de oltean care umblă-n anteriu popesc, ori într-altul care schimbă pe la vămile turcești cojocul și zeghea cu surtucul nemțesc?

— Bată-te norocul, Tomo, te-ai fript cu ciorbă și-acum sufli și-n iaurt. Ai dreptul să nu te încrezi în vorba muierilor, că ele și pe dracu-l descântă de-i iau mințile. Cu bărbații însă-i altfel…

— Aflați, fraților, că nici aici nu mă potrivesc gândului vostru. Uite, nu mai departe decât amu, cât am bătut pustiurile rosienești c-un rumân de nădejde, am cunoscut iar fața urâtă a oamenilor. După ce s-a împăcat țarul cu sultanul și s-au așezat muscali în Moldova de peste Prut, nu mai aflasem ce va fi fiind pe acolo. M-am dus după știința mea la moșia boierului Stroici pe malul lacului Ialpug, la cherhana,

unde îl știam staroste peste pescari pe moș Vasile Răgălie, dar n-am mai găsit decât răgălie de salcie, că boierul vânduse moșia, trecând Prutul încoace, cu argații și pescarii. Cazacii întemeiaseră o staniță, lângă satul moldovenesc din jurul conacului, aducând muierile și copiii, dar mai ales herghelii să umpli o țară. Lanurile de grâu s-au schimbat în imașuri cât vezi cu ochii, unde iarba crește de nu se vede omul călare. S-au cuibărit în ea dropiile, iepurii și tâlharii, întrucât cazacului nu-i place plugul și grapa, ci calul, flinta, sabia și lancea, trăind slobod după legile lui, nu după ale țarului. Câmpia Bugeacului mișună de tătari, iuți, vicleni și hoți, ferească sfântul!

Am plecat cu prietenul meu Iftode spre moșia Hânceștilor a lui Manuc bei. Ca la două zile și două nopți de mers, am dat peste o așezare de bordeie de-ale moldovenilor noștri, necăjiți de câtă năpastă le căzuse pe cap cu noul stăpân, un jacaș afurisit de prin părțile Țariținului. Se năpustise asupra pământurilor răzeșilor, bez iureșul tătarilor după pleașcă, ori al cazacilor aghezmuiți, după muieri. Când se întâlnesc cazacii cu tătarii se ocăresc ca țiganii la ușa cortului, apoi se taie cu săbiile, își saltă răniții-n șa, iar leșurile le lasă, risipindu-se. Sunt siliți bieții moldoveni să tot sape la gropi pentru stârvurile rămase prin marginea satelor; că de cei pieriți prin pustiuri au grijă lupii, ciorile, câini hămesiți și ploaia care le spală oasele.

Ieșisem din satul ăsta amărât, schimbând din când în când o vorbă cu tovarășul meu Iftode și numai ce vedem ridicându-ni-se-n față trâmbe de praf în lungul șleaului. Punând urechea la pământ, am deslușit ropote îndesate și buimace de copite. Fără îndoială, acolo se frământa o luptă de-a călare. Ne-am tras în adâncul ierburilor celenalte, că huietul luptei venea ca vârtejul spre noi. Curând aveam să fim martori la harța unui pâlc de cazaci c-o ceată de tătari, din cei cu căciulă lățoasă și cai flocoși. Se băteau în săbii, se împungeau cu sulițele, iar din când în când, lațul tătăresc zmulgea din șa câte-un cazac pe care alții îl lua în copitele cailor ori îi zburau capul din galop. Iarba tăvălită ca de furtună se umpluse de leșuri. Vâltoarea bătăliei se îndepărtă cu-ncetul. Ne făcurăm cruce, mulțumiți că scăpasem cu viață, când auzirăm la câțiva pași de noi geamăt de om sfârșit. Un tătar zăcea într-o baltă de sânge. Se apuca cu mâinile de iarbă încercând să se ridice, deși se vedea că e gata să-și dea duhul. Iftode îi luă sabia, curmându-i suferința. Era o căpetenie de-a păgânilor, că purta tunică de mătase verde, cizme roșii și pinteni de argint. Lângă el înțepenise calul cu ochii tulburați de moarte.

— Ia te uită, măi Tomo, striga Iftode. Ce de bănet și ce de giuvaericale în samarul calului!

Era măi, fraților, atâta bogăție să cumperi două moșii, cu palate cu tot. Cum nu-i răspunsei, Iftode mă scutură. Amețisem. De-abia după câteva clipe am putut îngăima:

— Au jăcuit tătarii vreun boier moscovit, că-s numai galbeni cu chipul țarului, iar cazacii s-au repezit să le smulgă prada.

Ne-am luat fiecare câte o tașcă din samar, cu aurul rânduit în pungi de piele.

— Măi Toma, cu atâta aurărie, mai bine dormim prin ierburile câmpului. În zori îngropăm comoara și îi punem semn, că nu putem umbla prin lume cu ea în spate, glăsui Iftode.

— Așa să facem.

N-apucarăm să punem capul jos, când ne veni la ureche nechezat de cal. Înșeuat, un biet animal rătăcit își căuta sau poate își plângea stăpânul pierdut. L-am prins, bucuroși că are cine purta atâta povară de aur până-i găsim loc potrivit pentru îngropare. Dar norocul e ca sticla; cu cât lucește mai tare cu atât mai lesne crapă. Când m-am trezit dimineață, ia-l pe Iftode de unde nu-i. Se topise noaptea cu tot aurul. De nu venea gloaba de cal rămânea cu mine. N-ar fi putut duce singur în spinare atâta greutate fără să se spetească.

Iată de ce mă roade mereu îndoiala, ca viermele. Cum vreme n-am avut ca să mă răsfăț în avuție, mi-am luat din nou sărăcia în spinare și-am pornit-o la drum. La Stolnici, în ținutul Lăpușnei, pe una dintre cele trei moșii ale lui Manuc, prinsese viață un sat de băjenari de pe Răut, o îngrămădire de bordeie hursuze și case de chirpici acoperite cu paie. De pe deal, zăreai Hâncești cu conacul boieresc. Am aflat aici că dragomanul Manuc murise și că Murad, cel mai mare dintre moștenitorii lui, abia a ieșit din copilărie. Toate treburile le duce Babic, omul de încredere al răposatului. Am mai aflat că jalea văduvei a sporit de când fiu-său s-a-ncurcat c-o moldoveancă parșivă, un pui de cuc venit de nu se știe unde, frumoasă foc și meșteră în sucit capul bărbaților, de nu mai vrea Murad să știe de nimeni și de nimic. Ca să nu-și țină ibovnica în ochii dragomănesei, îi ridicase han la Stolnici în cruce de drumuri, făcând ea bună treabă, întrucât așezările sporeau, dându-li-se oamenilor pământ și scutire de biruri. S-a plâns dragomăneasa țarului și țarul l-a chemat la Moscova pe flăcău să învețe școală înaltă.

Am tras la hanul ei. De zile întregi nu mai pusesem bucată fierbinte în gură; dar de-abia apucasem să iau o înghițitură, fiindcă a doua mi-a rămas în gât. Intrase hangița. Era cu adevărat o mândrețe de muiere, o cneaghină înaltă și mlădie cu ochi verzi, să-i sucească capul și lui Sfântu Petrea.

— Ți l-o fi sucit și ție, că prea vorbești cu foc, măi Tomo, îl întrerupse Jiganie.

— Mie mi-l sucise de mult, omule, fiindcă nu mi-a fost greu să-mi recunosc nevasta, deși nu mai purta ciupag și bariș, ca atunci când fugise cu neisprăvitul de frate-meu. Îi stăruia însă pe buze același zâmbet parșiv cu care mă fermecase pe vremuri. Am văzut acolo tineri

și bătrâni, uitând de mâncare și băutură și ațintind ochii la chemarea ei de vrăjitoare cu părul negru învârtit în conci de cucoană, cu sprâncene subțiri, îmbinate, cu buzele resfrânte ușor a păcat, cu sâni și șolduri de muiere abia dată-n pârg.

După o clipă de uluire îmi zbură gândul la frate-meu. Ce s-o fi ales de el? Îmi stăpânii pornirea câinoasă ce mă sălta de pe scaun, cerând ospătarului să-mi aducă încă o stacană de vin. Mi-am dat seama că hangița nu putea recunoaște în mușteriul murdar și bărbos pe bărbatul el și mi-a părut bine că măcar cu atâta o pot înșela. Atunci îi auzii glasul. Mi-l aminteam după atâția ani, de parcă trecuse o zi:

„Iertați dumneavoastră, că nu vă pot găzdui pe toți, la noapte, cum trebuie. Cine ține să rămână, poate dormi doar în fânar. De-abia la primăvară o să am locuri cuviincioase pentru niște cinstiți mușterii ca domniile voastre".

Răsucindu-și boiul de diavoliță, ne învălui iarăși în zâmbetul ei larg și ispititor. N-am îndoială că de-ar fi cerut acelor oameni să doarmă în bălegarul grajdurilor, jumătate din ei ar fi făcut-o. M-am tolănit afară sub un plop ca să mă răcoresc. Îi tremura cumplit frunza, fiindcă începuse a sufla un vânt rece din pustiurile de peste Nistru, cum tremura și inima-n mine, nici eu nu știam bine de ce, poate pentru amintirile răscolite, poate de ură și dorul de răzbunare, pe care le simțeam cum puneau tot mai mult stăpânire pe mine.

Trăgând de limbă pe unul din argați, aflai că stăpâna lui e văduvă de aproape doi ani. Că, Grigore, bărbatul ei, văzându-i apucăturile, se cam luase de băutură. Făcea negustorie de oi și lână, iar când se întorcea din drumurile lui, o lovea. „De ce mă bați, Grigore?". „Pentru ce-ai făcut, și pentru ce o să mai faci!".

Și fiind eu mai tânăr, mi-a dat un sfat ca să nu cad cumva în păcat: „Nu te lua niciodată după socotelile muierești, că ele și pe dracu-l judecă și-l scot dator".

Într-o zi, i l-au adus acasă mort, cu două împunsături de cuțit în spate. S-a spus că l-au omorât tâlharii ca să-l prade. Dar nimeni n-a crezut, și lumea s-a uitat multă vreme chiorâș la muiere și la ibovnicul ei, un muscal înstăpânit la Urloaia.

Când a tăcut argatul, am simțit cum se trezește iarăși în mine acea pornire câinească care mă scuturase în crâșma hanului; numai că, acum, punea din ce în ce mai mult stăpânire pe ființa mea. Mi-am pipăit cuțitul, hotărât ca în noaptea ceia să-l implânt în hangiță și să plec mai departe. Stam întins sub plop, măcinat de gândul că muierea aiasta îmi ucisese și dragostea și fratele.

— Neagră pățanie, Tomo, se trezi vorbind Enache Sorcovăț.

— Neagră precum caznele iadului.

— Ai ucis-o, baremi?

Toma tăcu o clipă, apoi, ca și cum n-ar fi auzit întrebarea, reluă

firul întâmplărilor din acea noapte de zbucium.

— La primul cântat al cocoșilor, mi-am scos cizmele, urcând pe scăriță la catul de sus unde își avea iatacul. Cuțitul îl țineam în mână. Dacă o găseam cu ciolovecul ei burduhănos era mai greu. Îmi jucam capul. Simțeam că de nu omor năpârca, n-o să mai am liniște toată viața.

Pe sub ușa unei odăi, pătrundea o lumină slabă, mai mult o umbră. Am apăsat ușor pe clanță și ușa s-a deschis tot ca o umbră. Înăuntru nu era nimeni. Pâlpâia o candelă sub icoana sfântului Toma, icoana noastră de acasă. „A furat-o și pe-asta, ticăloasa, am socotit o clipă", dar ceea ce am văzut apoi mi-a înmuiat sufletul. Pe ștergarul, cusut de mama cu arnici roșu, pe care ne șterseserăm buzele la cununie, se afla o coroniță uscată din smicele de salcie și o sticluță goală de parfum. Când ne făgăduisem unul altuia, ne plimbam în amurg prin lunca Prutului, mână-n mână ca doi îndrăgostiți ce eram. Înotam aproape prin iarba mare și mătăsoasă. Îi împletisem din mers o cununiță din mlădițe de salcie, punându-i-o pe creștet.

— Ești mai frumoasă ca o zână, Suzano!

A râs, făcând gropițe-n obraz. Atunci din marginea unui stufăriș, a sărit un iepure. Ea s-a speriat, căzându-i cununița. S-a aplecat s-o ridice, dar, a rămas jos în iarbă.

— Hai să stăm puțin, că mi-a sărit inima, mă îmbie cu vicleșug în umbra răchitișului.

În culcușul cald de unde abia țâșnise iepurele, am cunoscut amândoi cea dintâi dragoste. Ea a păstrat cununița de salcie… Sticluța de parfum i-o cumpărasem în ajunul nunții, din Eși, la un drum de cărăușie.

Am oftat adânc și-un gând m-a fulgerat fără vrere: „Doamne! cum ai putut împărechea atâta gingășie și atâta cruzime într-o biată făptură omenească?" O clipă m-am îndemnat să iau acele amintiri, dar mi s-a părut că săvârșesc o ticăloșie. Am iertat atunci aiastă ființă ce-mi întorsese viața pe dos, plecând ca hoții, pe întuneric, de teamă să nu mă fure vreo slăbiciune și să mă întorc la dânsa, știind că acolo aș fi rămas câte zile oi mai avea. Parcă un glas străin îmi suna în ureche, spunându-mi că muierile nu-s oameni, ca mine și ca domniile-voastre, ci niște ființe anapoda ieșite din tocmeala lui Dumnezeu cu dracu, în care și unul și altul au vrut să-și fure căciula, de s-au născut ele atât de sucite la fire.

La Hâncești i-am dat lui Babic răvașul trimis de Zoican, l-a citit, la întors pe dos, a mustăcit a nemulțumire, apoi mi-a spus:

— Îl cunosc pe Zoican. Știu ce a făcut pentru răposatul Manuc, dar zapisul lui Izvoranu nu ți-l pot da. Dacă se pierde, ticălosul o să pună mâna pe moșie, slujindu-se mai departe de acea învoială a vânzării cu arvună, uitată de dragoman în mâinile clucerului când i-a plătit întreg

prețul.

— E judecată la Divanul domnesc între el și Zoican.

— Înțeleg, dar cine îmi dă chezășie că ai să ajungi teafăr la București? Nu vezi câte amarnice întâmplări fierb în jurul nostru?

Avea și Babic dreptate, dar nu știam cum să-l înduplec. Am scos din sân o brățară pierdută de Iftode. I-au sticlit armeanului ochii mai strașnic decât diamanticalele de pe covrigul de aur. A cântărit-o în mână, a dat să spună ceva, poate să mă întrebe de unde o am. Ne-am uitat lung unul la altul ca într-o tocmeală mută. Până la urmă, mi-a dat zapisul.

Am plecat grabnic. Toamna se apropia cu ploaie și crivăț. Prin Codrii Bâcului șuvoaiele umflaseră apele Cogâlnicului, de obicei puține și liniștite. Șleaul desfundat își ducea pustietatea urcând și coborând. N-am întâlnit țipenie de om vreme de câteva ceasuri. În adâncul pădurii Lăpușnei am dat de leșul unui om. Zăcea despuiat, rezemat de trunchiul unui stejar, de parcă se odihnea. Ce va fi fost în viața sa n-am putut să-mi dau seama. Pe când cugetam eu la soarta câinoasă a necunoscutului, aud prin răpăitul ploii, urlet de lup.

Nu mi-e rușine să mărturisesc, fraților, că mă copleșise teama, mai ales că soarele luneca spre asfințit și întunericul cuprindea codrul. N-aveam la mine decât cuțitul. M-am întors din drum la hanul din Stolnici. Dimineața aflai că fusese găsit mort în pădure ibovnicul hangiței.

În crâșmă, priveam la Suzana cum își făcea liniștită socotelile într-o tărfăloagă, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Mai târziu a poruncit slugilor cu glasul otova:

— Tăiați porcul ăl bătrân că o să avem mulți oaspeți. Mâine îl spânzură pe unul din tâlharii care au prădat conacul boieresc din Lahovișteș.

La Hâncești mișuna lumea ca la iarmaroc.

Pe maidanul noroit din mijlocul satului, un om, legat de stâlpul unei spânzurători, își pândea moartea. Nu-i puteam vedea obrazul de părul căzut peste ochi, ca o perdea. Ceva mai departe, trei inși strânși în frânghii, cu capetele goale și cu bărbiile-n piept, sub ploaia care nu mai contenea, așteptau bătaia cu cnutul. Am aflat că omul hărăzit spânzurătorii e moldovean de-al nostru. S-au găsit la el lucruri furate din Lahovișteș.

Către prânz începu bătaia cu cnutul. La prima lovitură a izbucnit un urlet neomenesc, de a tresărit și osânditul la spânzurătoare. Când a ridicat capul, mi s-au muiat picioarele, recunoscându-l pe Iftode. Am vrut să-mi spun că Dumnezeu nu bate cu măciuca, dar nu mi-am dus gândul până la capăt. Poate că de n-ar fi fugit singur cu giuvaericalele găsite, îmi așteptam moartea alături de el. M-am întors la han, în odăița de lângă grajd a argatului, botoșănean de-al meu. Îi spusei de

osânda lui Iftode:

— Suntem din același sat. Am împărțit amândoi toate necazurile, că bucurii n-am cunoscut.

— Sărmanul! Mâine-poimâine o să-i ciugulească ciorile ochii. De ce nu încerci să-l scapi?

— Cum? când e păzit cu strășnicie!

Seara am trecut cu argatul pe lângă spânzurătoare. Iftode parcă dormea de-a-n picioarele, în legăturile de frânghie. La vreo douăzeci de pași se adăpostise de ploaie, sub o streașină, cazacul de pază.

La miezul nopții, în vreme ce cazacul picotea sub streașină, argatul Suzanei îl păli cu-o frântură de par. I-am tăiat frânghiile lui Iftode, prinzându-l în brațe, că nu se mai putea ține pe picioare și l-am târât lângă zidul bisericii. După o înghițitură de vin și-o bucată de pâine s-a dezmeticit oarecum. Era însă așa de prostit, că făcea totul în neștire. Când s-a mai adunat își dădu seama că scăpase.

— Cine sunteți, oameni buni?

— Frați de-ai tăi. Ți-am adus un cal. Ia-l și pierde-te în codrii Lăpușnei.

— Rogu-vă, spuneți-mi cui să-i aduc mulțumire.

— Lui Dumnezeu, Iftode.

Atunci m-a recunoscut.

— Tomo, nici că se putea mai grea pedeapsă pentru mine. Iartă-mă. M-am căit pentru toată durerea ce ți-am cășunat. De partea ta nu m-am atins însă. Am îngropat-o. Pe-a mea, mi-a luat-o stăpânirea. Am să-ți dezgrop aurul și o să ți-l aduc.

Îl urcarăm pe cal. Își venise binișor în fire, când l-am auzit spunând argatului:

— Îți mulțumesc, omul lui Dumnezeu. Țin să afli că prietenul ăsta al meu e un sfânt. L-a scăpat de la moarte pe cel care l-a tâlhărit.

Zmucind calul de dârlogi a pierit în întuneric spre poalele codrului. Asta s-a întâmplat acum trei săptămâni. Poate că Iftode o să ajungă nevătămat în țară și o să mă scape de sărăcie. O să-mi cumpăr atunci caftan de la vodă și o să calci înaintea mea, frate Jiganie, sfios și cu căciula-n mână, spunându-mi: „sărut dreapta, boierule.”

— Până atunci, lasă-mă să-ți sărut obrazul, sfinte Toma necredinciosul.

CAPITOLUL III
MEDALIONUL ULTIMEI VASILISE A BIZANȚULUI

Înainte să plece în taxid la Lipsca cu convoiul toptangiilor bucureșteni, Zoican trecu pragul marelui giuvaergiu bucureștean Baltowitz, pe numele său adevărat Ion Bălteanu, unchiul coanei Polina, cel plecat în tinerețe la Viena să învețe carte. În loc de carte, îndrăgise meșteșugul subțire al giuvaergiilor, învățându-l la vestitul bijutier Reinhart, furnizorul Curții imperiale. După câțiva ani, avea să-și deschidă atelier în Viena sub numele de Iohan Baltowitz. Prin Casa de Comerț a lui Hagi Costache Pop din Sibiu, vindea giuvaericale grofilor din Transilvania, precum și boierilor din Țara Românească și Moldova.

Dorul de țară îl aduse la București. Numele lui ajunse curând pe buzele boierimii iubitoare de bijuterii. Venirea lui Zoican îl bucură sincer. Nu-l văzuse de aproape doi ani. Atunci intrase în prăvălia din Hanul Zlătarilor, să cumpere niște verighete. Aflând că e din Balta, îl întrebase de serdarul Costache Bălteanu. Când descoperi că Zoican e bărbatul nepoatei sale Polina, îi dărui verighetele, rugându-l să nu spună nimănui taina lui.

„Nu vreau să afle frate-meu Costache, dar nici boierii care, de mi-ar ști obârșia, nu mi-ar mai călca pragul. Pentru acest meșteșug subțire ei nu au încredere decât în nemți.”

— Spune-mi acum, nepoate, ce vânt te mai aduce? Ce face Polina? De frate-meu Costache am auzit târziu că s-a prăpădit, Dumnezeu să-l ierte!

— Polina e bine, sănătoasă. Ce vânt mă aduce? N-am venit după ceasul lui Samurcaș și după pecetea vorniciei, că s-ar mânia Sorcovăț cu toți hoțomanii lui, glumi Zoican. Plec la Lipsca cu starostele lipscanilor și, trecând prin Viena, tare ne-ar fi de folos acolo vreun cunoscut de-al domniei-tale, pentru necazurile noastre negustorești.

Bătrânul Baltowitz privi cu plăcere la acest nepot ager și întreprinzător, rămânând uimit când îl auzi vorbindu-i nemțește.

— Unde-ai învățat?

— Am avut dascăl bun acasă. Polina mă cicălește numai pe nemțește!

Baltowitz râse cu poftă.

— Am să-ți dau câteva rânduri către unul dintre cei mai puternici oameni ai împărăției – von Gentz. Să știi că dacă Metternich face tot ce vrea în Europa, jucând pe degete regi și împărați, von Gentz face tot ce vrea din Metternich, al cărui prieten și sfătuitor de taină este. Ne cunoaștem din tinerețe, de când fugise din Prusia cu ce avea pe el, urmărit pentru că scrisese în gazeturi împotriva regelui. L-am adăpostit multă vreme, împărțind cu el mâncarea. Norocul lui a fost

Napoleon. L-a batjocorit prin diferite foi, când franțuzul se afla în culmea puterii. După ce s-a prăbușit, Metternich și Sfânta Alianță l-au luat în brațe pe Gentz, iar luptătorul de ieri împotriva tiraniei, o sprijină astăzi cu pricepere diavolească. E consilier imperial și omul cel mai bine informat de pe continent. Ba, a fost cocoțat și în rândurile aristocrației.

Baltowitz spunea adevărul. Frumos, inteligent, cuceritor și, mai ales, lipsit de scrupule, von Gentz devenise curând amantul și confidentul multora dintre vienezele cu blazon și al câtorva neveste de ambasadori – tinere, bătrâne, grase, slabe, frumoase ori urâte – numărând printre victime și pe scunda, rotofeia și pistruiata doamnă Rotschild. Primea de la ele nu numai grații, ci și informații prețioase, speculându-le apoi cu bani grei. Îi plătea Caragea, ca să afle sultanul gândurile împăratului austriac Francisc față de imperiul otoman, așa cum îi plătea ambasadorul rus, ca să afle gândurile sultanului. Dar, el cumpăra și de la spanioli, prusaci, francezi, italieni și englezi marfă secretă, vânzând-o lui Neselrode, Castlreagh, Richelieu, Mahmud al II-lea ori papei Pius al VII-lea. Când Metternich observase că au fost sacrificate două vieți pentru niște informații din Rusia, von Gentz îi replicase machiavelic: „Un om politic nu trebuie să aibă nici scrupule, nici sentimente. Acestea sunt rezervate popilor și predicatorilor”. Cancelarul a râs și l-a bătut pe umăr, fiind din aceeași plămadă.

— Nepoate, îi spuse Baltowitz, pe mâna acestui om te dau. Să știi că are o foame cumplită de bani. Pentru ei l-ar vinde și pe Hristos, dar nu așa de ieftin ca Iuda. Mai are deosebită slăbiciune și pentru antichități. Acum știi cu cine ai de-a face.

Îi scriu câteva rânduri. Aflând că-mi ești nepot, se va bucura, dar te va jecmăni ca pe oricare altul. Pe lângă scrisoare, îți mai dau în dar un medalion. Unul asemănător l-a purtat ultima împărătească a Bizanțului. Cel adevărat se află în stăpânirea Saftei Cantacuzino. Când mi l-a încredințat să-i repar toarta, am făcut o copie din galbeni venețieni, pentru sufletul meu. Uite, are gravat vulturul bizantin sub semiluna împrumutată de cuceritorii otomani de la Bizanț. Îl păstrezi pentru cazul în care Gentz n-o să fie mulțumit cu banii ce-i dai. Când o să afle că medalionul a fost purtat de ultima vasilisă a Bizanțului îl înmoi. Pe un asemenea om nu-i păcat să-l înșeli, dacă poți.

*

Cavalerul von Gentz se trezise dimineața cam mahmur. Până noaptea târziu jucase cărți cu ambasadorul Rusiei și Franței, ca și cu contesa Maria Anunzziata, o italiancă plină de temperament, măritată cu ramolitul aristocrat austriac Herbert von Collin.

Gusta deliciul fumului de narghilea dintr-o splendidă piesă oferită de Caragea, purtând halatul cu stele aurii, amintire de la nevasta unui

aristocrat rus, din timpul Congresului de la Viena. Băuse în noaptea aceea și câteva cupe de șampanie în plus, bucuros că, în fine, contesa von Collin acceptase un randevu. Amețit, se hazardase în joc, pierzând aproape o mie de florini, iar situația lui financiară din ultimul timp nu era prea strălucită. Spera ca în curând să-și împlinească contul la Banca Rotschild, cu cei 20.000 de florini oferiți de proprietarul acesteia, care ținea cu tot dinadinsul să fie înnobilat.

Von Gentz fu smuls din vălmășagul gândurilor de glasul valetului. Îl înștiință că de vreun ceas așteaptă în salonul empire doi negustori valahi, cu scrisori din București.

„Iată de unde pică deocamdată norocul", își zise von Gentz. Poate-i aduceau stipendiile furnizate de Caragea. Beiul se afla chiar în întârziere cu penultima cotă anuală, ceea ce nu se întâmplase până acum.

— Să intre, porunci valetului, așezându-se cu alură de cancelar la somptuosu-i birou, după ce își tasă cu palmele peruca pudrată, privindu-și în oglindă jaboul de mătase, revărsat peste reverele halatului.

Un bărbat impunător, cu mustață mare, albă, învestmântat în anteriu cafeniu, cu brâu de mătase liliachie, intră însoțit de un tânăr vioi, brun, de talie mijlocie, în costum negru de funcționar vienez.

Von Gentz îi invită c-un gest larg să ia loc pe scaunele tapisate cu mătase de Lyon, fluturând o clipă horbota de dantelă a mânecilor. Parcurse repede rândurile lui Baltowitz prin care apela la ajutorul său pentru Zoican și Hagi Iordache, menționând că ei îi vor fi recunoscători pentru orice serviciu.

— Excelență! – îndrăzni Zoican, mergem la Lipsca după marfă, cu douăzeci și cinci de care. Ducem ceva piei, ceară, blănuri și borangic, ca să cumpărăm lipscănie și șase mii de ocale de tablă pentru acoperișul unei biserici episcopale. Vameșii imperiali au obiceiul să ne răvășească urât mărfurile, adeseori stricându-le, fiind nevoiți să pierdem apoi zile întregi ca să le rânduim în lăzi și legături. Am dori ca vămuirea să se facă mai cu milă, aici, la Viena.

Apoi, fără să se codească în vreun fel, îi puse pe birou o mică pungă din care răzbătea sunetul plăcut al galbenilor, spunându-i cu vorbă tăvălită parcă prin miere: O modestă recunoștință din partea noastră. Am vrea să știm cum putem plăti taxele?

— Greu!… Foarte greu ceea ce-mi ceri!… Prințul Caragea a descoperit un complot.

— Știm, excelență, dar nu vedem ce legătură avem noi cu acei tâlhari!

— Principele vostru a rugat pe ministrul Metternich ca vameșii să cerceteze cu mare grijă convoaiele ce merg spre Valahia, întrucât are credința că armele complotiștilor au pătruns în țară odată cu mărfurile

negustorilor.

Dintr-un buzunar lăuntric, Zoican scoase tacticos medalionul dăruit de Baltowitz, căruia îi adăugase un șnur de mătase galbenă, spunând sec:

— A aparținut ultimei împărătese a Bizanțului.

Gentz îl privi îndelung, fără a-și ascunde admirația, dar și bucuria de a-l avea. Felul cum era lucrat ca și patina dată de vreme, confirmau spusele negustorului. „Ce dar extraordinar îmi oferă acești nepricepuți valahi!”

A doua zi, von Gentz îi tratã cu șampanie, înmânându-le ordinul către vameși, semnat de Metternich și de ministrul trezoreriei, așa cum îi fusese cerut.

— Când vă înapoiați de la Lipsca, doi husari o să vă însoțească până la Viena, unde o să plătiți taxele, iar de aci prin Ungaria și Banat, până la vama românească. Acolo vă descurcați singuri.

*

La Lipsca, Zoican cumpărase șase mii de ocale de tablă „pentru meremetul acoperișului bisericii episcopale din Curtea de Argeș”, așa cum scria în autorizație. Numai că tabla era de plumb curat, pricepându-se pandurii lui Tudor să-i schimbe chipul. Gloanțe nu puteau fi aduse din afară. Sub foile de tablă grea, în zece care, erau ascunse arme.

Vameșii holbară ochii când citiră ordinul semnat de ministrul trezoreriei imperiale și de omnipotentul Metternich. Obișnuiți cu disciplina, nu pricinuiră niciun fel de necaz negustorilor români.

Zoican sosi la Viena cu diligența, înaintea convoiului. Trăsese la hanul „Mielul alb” de pe Donaustrasse, unde curtea largă îi putea adăposti căruțele. Încercă la câțiva negustori să cumpere arme de vânătoare, dar fu refuzat. Până la urmă, se alese cu trei sute de pistoale prin mijlocirea unui ovrei. În căruțe nu mai avea loc să le ascundă. Ar fi fost ușor descoperite și se tot frământa cum să iasă din impas.

Împreună cu Hagi Iordache, Zoican porni spre casa lui von Gentz, să-i mulțumească pentru ajutorul dat. Curtea consilierului imperial îi primea cu porțile larg deschise. Starostele bucureștean se opri însă brusc în capătul aleii pietruite ce ducea spre peronul din fața casei. I se păru că are o nălucire. Dar nu. Nu era nălucire. Se afla aievea acolo o caleașcă aurită cu stema Țării Românești. O cunoștea bine, fiindcă isnaful lipscanilor i-o dăruise lui Caragea, în 1812, cu ocazia înscăunării. S-o fi vândut-o grecul pentru vreuna mai nouă? Uimirea-i crescu când zări alături de trăsură pe bașciohodarul Moraitis. Zoican căta, zâmbind, la toată frământarea starostelui. Oare, bătrânul acesta nu se obișnuise cu venirea și plecarea fanarioților din scaunul țării,

așa cum vin și pleacă păsările călătoare?

— Mon prince, spuse von Gentz lui Caragea, se află aici un staroste al negustorilor bucureșteni. Doriți să-l primiți?

— O, da! E cea mai bună ocazie să-i trimit felicitări noului domn.

Năucit de-a binelea când îl zări pe vodă răsturnat într-un fotoliu din piele de Cordova, starostele se plecă să-i sărute mâna.

— Să trăiești, măria-ta!

— Să dea Domnul, Hagi Iordache, numai că turcul nu vrea! A trimes capugiul să-mi ia capul. Nu mai sunt domnul țării, așa că nu-ți pot porunci. Am să te rog, însă, să duci o scrisoare lui Alecu Suțu, care vine în locul meu. Te recomandarisesc și o să-ți prindă bine.

Așezându-se la biroul lui von Gentz, Caragea scrise:

„Frate Alecake, mă bucur că ești iarăși în scaun. Am auzit că Marele Vizir ți-a poruncit să cercetezi „jafurile" mele. Să nu fii îngrijorat. A rămas destul și pentru tine și pentru el. Nu-ți port pică pentru că l-ai convins pe sultan ca numai neamurile tale să domnească în Valahia și Moldova. Te-ai trezit însă cam târziu. Turcii și-au pierdut încrederea în Fanar și, curând, acest sanctuar al geniului grec n-o să mai furnizeze bei celor două țări. Încropește-te cât poți mai repede și trage-te încoace, dacă vrei să nu-ți atârne capul în poarta Seraiului. Vremurile sunt tulburi, frate Alecake, iar boierii valahi au ajuns mai vicleni și mai intriganți decât iluștrii noștri simpatrioți. Nu acorda încredere niciunuia. Bazează-te pe negustorime. Știe să scoată banul, care îți trebuie și ție și ei. Cât privește cercetarea „mâncăturilor" mele, fă-o cu temei. Peste ceea ce știi o să înveți mai bine cum se face avere. Sărut mâna Eufrosinei-Doamna. Cu frățească îmbrățișare, Ion Gheorghe Caragea".

Pecetlui scrisoarea și o întinse surâzător lui Hagi Iordache.

Când Caragea trecu în altă încăpere, unde îl aștepta directorul băncii Rotschild, Zoican încercă să-i mulțumească lui von Gentz pentru sprijinul ce le dăduse, dar acesta îl întrerupse. C-un zâmbet în care se amesteca ironia și satisfacția de a fi descoperit o înșelăciune, dar și cu înțelegerea omului obișnuit să tragă pe sfoară, scoase dintr-un sertar medalionul lui Baltowitz.

— Află, domnule, că medalionul acesta nu s-a odihnit pe niciun piept de vasilisă bizantină, fiind o reușită imitație venețiană, așa cum m-a informat Carol Reinhart, bijutierul Curții imperiale.

— Vă cer iertare, excelență – răspunse Zoican afectând revolta împotriva giuvaergiului țarigrădean, de la care susținea că l-a cumpărat. M-a costat o avere!

— Nu-i de mirare că te-au înșelat. Abia a putut descoperi falsul cel mai mare bijutier al Vienei. L-a admirat însă. Nu-ți aduc nicio învinuire. Venețienii s-au specializat în măsluirea de antichități. Este și asta o negustorie subțire cu un procent ceva mai mare de

înșelăciune decât cea obișnuită, încheie zâmbind Frederic von Gentz, întinzându-i mâna în semn de împăcare și de rămas bun.

— Te-au păcălit giuvaergiii, Zoicane, și rămăserăm de rușine, îi spuse necăjit Hagi Iordache în uliță.

Zoican dădu din umeri și zâmbi ca pentru sine, lăsându-l pe starostele toptangiilor să creadă ce o vrea, mulțumindu-i însă, în gând, lui Baltowitz. „Între lupi, dacă nu te porți ca lupii, te sfâșie", își aminti o zicală, gândindu-se la amara ei înțelepciune și la toată suferința din care se iscase.

Ceea ce nu avea să afle Zoican, e că von Gentz nu încercase niciun fel de supărare. Îi și scrisese lui Capodistria despre extraordinara lui achiziție. Ministrul de externe al țarului, ca orice grec cult, purta în adâncul inimii nostalgia strălucirii Bizanțului și speranța reînvierii ei, prin alungarea turcilor din Constantinopol.

„Medalionul ultimei vasilise?… O!… Pentru el, Capodistria e capabil să-mi vândă jumătate din secretele împărăției rusești". Când e vorba de patria lor, grecii devin sentimentali până la imprudență. E, de altfel, și meteahna acestui vulpoi, care-l duce de nas pe țar. „Dacă ar descoperi falsul, ceea ce e aproape imposibil, o să mă arăt la fel de neghiob în materie de bijuterii, cum e negustorul valah".

Ieșind din curtea lui von Genz, Hagi Iordache se lovi de François Recordon, secretarul de limbă franceză al lui vodă Caragea și fiu al lui Thimotei Recordon, hangiu bucureștean de pe Podul Calicilor. Află de la el cum fugise vodă din țară cu optsprezece milioane de piaștri și cum a adus până la Viena slujitori pe care i-a lăsat apoi de izbelițe.

— Dar giuvaericalele i le-a prețuit careva?

— Le-a pus cruce. Doamna Elena le-a trimis din țară, prin vărul ei Pericle Scanavi. A primit știre că Pericle a fost prădat și ucis de tâlhari în pusta ungurească. Numai că el a trecut prin Viena acum o săptămână cu Hariclea, nevasta logofătului Rasti. Femeia și-a prădat bărbatul de tot aurul, urcându-se apoi în caleașca ibovnicului ei.

— Rămâi cu vodă la Viena?

— Nu! Mă-ntorc la București. Trebuia să-l însoțesc pe Caragea în Svițera, țara mea de baștină. Gentz i-a schimbat gândul. Pleacă în Italia.

— Te luăm cu noi, domnule Frans, se oferi mărinimos, Hagi Iordache.

— Mulțumesc de bunătate! Mai rămân pentru o treabă negustorească.

Lui Zoican îi plăcu acest tânăr blond și pirpiriu, cu inimă de bărbat.

— Aș îndrăzni, spuse olteanul, fiindcă și eu rămân tot pentru treburi negustorești, să te mai întâlnesc. Poate ne vom fi de vreun ajutor.

— Bucuros. Mă găsești la hanul „Guten-Tag".

Când află că Recordon este din nou în salonul de așteptare, von Gentz, cu glas și gest de lehamite, îi spuse lui Caragea:

— Mon prince! Omul acesta cunoaște toată corespondența dintre noi. Nu credeți că ar fi cazul să-l facem să uite?

— O, domnule von Gentz! François e un tânăr naiv și visător. A strâns niște bani și ține să se apuce de comerț. E doar băiat de negustor. Până acum l-au amețit fumuri de cărturar. A scris ceva despre Valahia – o carte pe care mi-a închinat-o și pe care i-am promis să i-o tipăresc. Vrea să cumpere de aici niște clavire. Au acum preț la București. Ajută-l te rog, să primească autorizația și să-și îmbarce marfa pe o corabie austriacă. Mă gândesc și la dumneatale, distinse cavalere. N-ai vrea să te recomand lui Suțu, noul domn al Țării Românești? Îi poți aduce aceleași servicii ca și mie. Va plăti bine, fiindcă nu dă de la el! E necesar să știm ce se mai întâmplă în Valahia, acum când Eteria pregătește împlinirea visului de aur al tuturor grecilor.

Von Gentz zâmbi discret auzind vorbindu-i-se despre Eterie și visul de aur, dar ideea colaborării cu Suțu nu-i displăcu.

— Atunci n-ar strica, să-l recomandați și pe François. Ne-ar putea fi de folos.

— O voi face.

François Recordon primi fără entuziasm scrisoarea de recomandare către Suțu. I se făcuse lehamite de câtă murdărie aflase la Curtea fanariotă. Se bucură, însă, când i se întinse autorizația pentru clavire, mai ales că oamenii lui Zoican le încărcară fără nicio plată pe corabia „Maria Teresa”, odată cu niște marfă de-a lor.

Când vasul se desprinse de chei, Zoican întrebă îngrijorat pe Codobatură:

— Unde-s cutiile cu „Seceri”?

— Cutiile le-am lăsat hangiului că-s bune pentru ațâțat focul. „Secerile” se află pe corabie. Au trecut pe sub nasul vameșilor fără să bănuiască.

Aplecându-se, îi șopti la ureche:

— Am vârât pistoalele în clavirele lui Franț.

— Nu trebuia, Ioniță. Dacă dau vameșii de ele, un om nevinovat o să aibe de suferit.

— Păi de ce credeai domnia-ta că i-am păzit marfa neamțului ăsta și i-am urcat-o pe corabie? Pentru ochii lui de gâscan?

Zilele petrecute împreună închegă prietenia ce se înfiripase între Recordon și Zoican. Află de la el, cu câtă cruzime punea la cale Caragea jefuirea țării.

— Ca secretar domnesc mi-am dat seama că pentru fanarioți nu sunteți decât o armată de robi, bună de stors în folosul lor și-al turcilor.

— Așa-i, domnule Frans. Ar fi în stare să mulgă și țapii. Dar, ei vin, fură și se duc. Noi rămânem aici, trudim și creștem din dureri, până ce va suna ceasul răfuielilor.

— Va suna, nu mă îndoiesc, dar cu câte jertfe. Fanarioții țin acum să refacă puterea Bizanțului, iar voi să le rămâneți mai departe robi. Până și Caragea nădăjduiește să pună pe creștet, în locul scârbosului calpac turcesc, coroana Paleologilor. De asta sprijină Eteria.

— Știm, domnule Frans, dar cine vorbește prea mult n-are timp să mai facă și treabă, iar când toți calcă a domni pe spinarea noastră și vând palavre cu caimac, află turcul, care, deși ține ochii închiși, nu doarme.

— După câte văd, cunoști bine oamenii și tainele politice. Mi-ai mărturisit că ești prieten cu Vladimirescu. L-am privit cu încântare când înfrunta Divanul. Caragea s-a temut să-l aresteze și, nădăjduind să-l cumpere, i-a dat o slujbă și-un rang mărunt.

— Vladimirescu nu-i de vânzare. La noi, poporul mai crede în ursitoare, socotind că acest om este ursit pentru binele neamului său. E adevărat că nu face parte dintre cei ce se îngână cu mila, dar e drept și știe ce vrea. Nu umblă după rață pe cracă și curcă pe baltă ca mai marii Fanarului, visând la tronuri aurite, și nici nu pleacă la cules roadă până nu-i coaptă.

— Fanarioții sunt încredințați de sprijinul țarului.

— Se îmbată cu apă rece.

— Și cu fum de tămâie pravoslavnică. Nu-și dau seama că eliberarea creștinilor de sub puterea sultanului înseamnă schimbarea stăpânului. Abia așteaptă țarul să-i înghită, evlavios, ca pe-o anafură. Te rog, domnule Zoican, să mă socotești un prieten adevărat. Al domniei tale și al poporului român.

— Lasă-mă să-ți spun pe nume, Frans, nu fiindcă ești mai tânăr ca mine, ci fiindcă vorbele domniei tale mi-au pătruns în suflet. Cu inimă grea, vreau să-ți fac însă o mărturisire pentru o faptă necinstită săvârșită de oamenii mei. N-am avut tăria să ți-o destăinui până în această clipă. Află că toate clavirurile au fost împănate cu pistoale. Altfel, n-ar fi putut trece pe sub ochii vameșilor. Acum că știi adevărul, ca și primejdia în care te afli, fără voie, sunt gata să le arunc în Dunăre.

Drept răspuns, tânărul elvețian îi întinse mâna și nu mai vorbiră nimic despre taina lor. Numai Codobatură înlemni, când află de la Zoican că „neamțul” cunoaște adevărul și tace. Îi venea să-l ia în brațe, minunându-se cum un străin își poate pune pielea în saramură pentru durerea altora.

CAPITOLUL IV
NIȘTE „BOIERI” ENGLEZI FAC CUNOȘTINȚĂ CU VALAHII

Aproape de Baziaș, pe corabia „Maria Teresa” se făceau pregătirile pentru debarcare. De aici înainte Dunărea începea să se neliniștească în fața stâncilor ce răsar viclean din adâncuri. Munții îi ațin calea, ca s-o strivească între uriașii pereți de piatră, silind-o să se târască învolburată la picioarele lor, umilindu-i atotputernicia și ațâțându-i mânia. La Cazane, furia ei ia chipul nebuniei. Titanul fierbe, lovește și urlă, năpustindu-se cu disperare, ca să iasă biruitor și să-și ducă geamătul peste cimitirul corăbiilor care au cutezat să-l înfrunte. Cunoscându-i nebunia dezlănțuită în aceste locuri, corăbierii o evită. La Baziaș mărfurile sunt descărcate, străbătând drumul până la Orșova în trăsuri și căruțe ori pe samarele catârilor, în caravane păzite de ostași chesaro-crăiești.

*

Patru turci îmbarcați pe „Maria Teresa” la Viena, unul purtând uniformă de ofițer, păzeau o lădiță de fier, ferecată, dormind cu rândul lângă ea.

— Ai văzut, Codobatură? îi spuse Zoican. Păzesc avutul stăpânului ca niște câini, nu ca oamenii.

— E precum spui, însă eu nu prea mă dau în vânt după credința unor obraze de lotri. Atât cât știu turcește, am înțeles din vorba lor că duc aurul unui pașă și ostrovenii din Ada-Kaleh au să prade ori corabia ori convoiul. S-ar putea să mă înșel, însă, domnia-ta, bine ai face să stai de vorbă cu căpitanul. Tocmai veneam să-ți spun tărășenia.

Aflând, comandantul vasului rămase un pic pe gânduri, apoi spuse:

— Transportă două sute de mii de florini. Pașa din Rusciuc i-a împrumutat de la Banca Rotschild, pentru el ori pentru sultanul Mahmud al II-lea. Se mai întâmplă ca oamenii pașei din Ada-Kaleh să vămuiască tâlhărește corăbiile. Dacă au aflat de aurul dușmanului său din Rusciuc, nu m-ar prinde mirarea să încerce jaful. E între ei o veche mâncătorie, o răfuială turcească, primejdioasă pentru noi.

Printre căruțașii ce duceau mărfuri între Orșova și Baziaș, Zoican descoperi câțiva foști panduri. Bucuroși de revedere, încărcară clavirurile, primind pistoale și muniție, strecurate cu mare băgare de seamă de Zoican.

A doua zi, o caravană pestriță, numărând zeci de care, o caleașcă, asini și catâri cu samare porni spre Orșova. Ducea cele mai amestecate mărfuri: „catifea sadeà de Francia, pălării de Triest englezești și franțuzești, hârtie de Ghenova, panglici, carafe, și atlaz venetic, felurimi de hierăraie de Nemția, cutii seci de lemn lustruit, cupe și hurmuzuri de Șvițera, ceasuri de aur sadeà și de tumbac, postav englezesc pentru haine nemțești, spirturi de Ungaria și romuri de

Englitera, giuvaericà și mărgăritar calp de Boemia, cuie și hierăstraie de Olanda, pânze de Europa, mărgean și merinos de America, basmale sacherlii, râșnițe de cafea vieneze”.

Îi prinse ploaia cu spic de zăpadă pe drumul ce urca și cobora printre muscelele de sub munții Almăjului.

Pornit ca iscoadă, Codobatură se întorsese cu știrea că vreo cincizeci de tâlhari pândesc în pădurea contelui Windischgraetz.

De la Viena se mai îmbarcase pe „Maria Teresa” lordul William Thomson și lady Dorothy, însoțiți de trei valeți și o cameristă. Mergeau să vâneze urși în Carpați și Balcani.

— Franz, spuse Zoican, nu strică să afle și englezul acesta ce ne așteaptă.

— Doresc să vă comunic ceva foarte important, sir, i se adresă Recordon, salutându-i ceremonios. Cum englezul ridică din umeri, răspunse lady Dorothy:

— Vă ascult, domnule. Soțul meu nu cunoaște franceza. Ce plăcere să afli că prin aceste văgăuni și printre acești valahi ciudați se vorbește limba lui Voltaire.

— Doamnă, multe veți mai afla și multe vă vor uimi dacă mai zăboviți o vreme în Valahia. Acum vă rog să spuneți soțului dumneavoastră că ne așteptăm la atacul unei cete de tâlhari. Trebuie să ne apărăm…

— O, yes! Îi așteptăm!… răspunse lordul cu vorba strivită din cauza pipei, nelipsită din colțul gurii, dar și c-un licăr de mulțumire în ochii cenușii, de parcă s-ar fi așteptat să-i iasă în cale câțiva mistreți speriați.

Englezul coborî din trăsură. După câteva clipe, căruțașii aveau să fie martorii unei nemaipomenite întâmplări. Îl urmase nevasta, frumoasă ca o crăiasă, dar nerușinată ca o podăreasă. Umbla în nădragi, ca bărbații.

— Mare blasfemie! glăsui un catârgiu. Numai papistașii sunt în stare de asemenea păcat.

— Ptiuu!…, măi Vasile, glumi un căruțaș. De i-o trece prin cap și Marghioalei mele, să se vâre în nădragi de piele, m-am dus pe copcă. Trebuie să belesc pe Duman și pe Joian, că un bou singur nu-i ajunge.

Răsună un râs strașnic ca în miez de petrecere.

— De ce râd oamenii aceștia cu atâta poftă când se apropie pericolul? întrebă înciudată englezoaica.

— Au o fire veselă și sunt obișnuiți cu primejdiile.

Când sergentul din fruntea ostașilor chesaro-crăiești auzi de atacul ce se pregătește, îl cuprinse spaima.

— Ce putem face noi, șapte ostași, împotriva a cincizeci? Cerem ajutoare de la Baziaș.

— Până să vină ajutoarele, ne răpun tâlharii. Trebuie să ne apărăm.

Să încercăm a-i scoate din pădurea contelui Windischgraetz, ca să dăm lupta unde-i mai bine pentru noi, spuse Zoican.

— La Poiana Surului, răspunse unul dintre căruțașii de prin partea locului. E un tăpșan gol. Spre Valea Seacă se vede ca în palmă. Numai în spate rămâne o umbră de pădure. Sunt niște stânci care strâng drumul. Îi putem vâna mai ușor pe tâlhari de după ele.

— Ce zici, Codobatură? Te-ncumeți să faci tâlharilor vreo mascară ca să-i scoatem din bârlog?

— Chiar așa, cucoane Zoicane.

Lăsă armele și banii, luă un burdușel de brânză din căruță, îmbrăcă niște nădragi sparți în fund și, spre hazul căruțașilor, sări în șa urmat de Toader Smeură, pe care-l lăsă ascuns în lăstărișul pădurii contelui Windischgraetz.

Carele fură așezate roată în poiană și curând flăcările unui foc de vreascuri începură să se zbată năuc, ca o pasăre când iese de sub cuțit.

Cu multă poftă mâncară englezii niște sitari prinși cu zbilțul la izvor de catârgii, și fripți în spuză, sub niște capace de aramă. Nu le displăcu nici o oarecare pastă dintr-o fiertură de mălai amestecată cu bățul, având la mijloc un cocoloș de brânză frământată. La sfârșit, gustară fagure de miere, scos din scorbura unui copac.

Drept răsplată, sir Thomson oferi celor ce îl ospătaseră cu bunătăți atât de neobișnuite, câte un păhărel de băutură englezească. Oamenii aflară că-i zice „ischi” sau cam așa ceva. Cum s-ar chema n-au prea înțeles. Gustul îl vor ține minte însă cât vor trăi. Băuseră ei multe rachiuri în viața lor: frunte de țuică, palincă unguréască, vudcă muscălească și mastică grecească, dar, ca să verse băutura din gură, nicicând nu săvârșiseră asemenea păcat. Erau convinși că englezii puseseră la dospit în rachiul lor toate ploșnițele din regat, fiind nevoiți bieții oameni să-și clătească apoi gâtlejul cu țuică din ploscă.

Noaptea se scurse în rafalele turbate ale vântului, silind pe englezi să strângă cu strășnicie între dinți pipele de care nu se despărțeau. Cum pe la noi numai țiganii duhăneau din lulea, tare se mai mirară căruțașii că boierii englezi au asemenea obiceiuri țigănești.

C-o frunză în buză, Codobatură făcea să răsune pădurea ca un om iubitor de ghiers haiducesc și neștiutor de primejdii până ce se pomeni că tabără asupra lui o ceată de spahii, ca o haită de lupi. Scăpă traista de pe umăr, auzindu-și burduful de brânză plesnind. Buzele și mâinile începură să-i tremure ca la „boala copiilor”. Văzuse de mic niște caraghioși pe la nedeile și nedeițele de pe Motru și Jii, învățând oarecare meșteșug de a se scălămbăia și a se hlizi prostește, de a gângăvi și a se scutura ca de fiorii morții, făcându-i pe tovarășii de joacă să se prăpădească de râs.

— De unde vii? îl iscodi Buluc-bașa.

Abia înțelese din gângăveala și tremuriciul lui că vine de la stână și

merge la târg să vândă burduful de brânză.

Îl căutară turcii până și-n opinci. Nu aflară decât amnar, cremene, iască și-un pac de tutun.

— Dar o caravană, venind încoace n-ai văzut?

— Văzui zeci de care și catâri, ca la două-trei ceasuri de aici, într-o pădure. Se tem de nu știu ce primejdie. Așteaptă ajutor de la Baziaș.

— Și altceva n-ai mai văzut?

— Ba văzui o caleașcă cu boieri evropenești, negustori de toate neamurile și niște ostași turci, c-o lădiță de hier.

Turcul își făcu socoteala că ajutorul de la Baziaș ar putea sosi în câteva ceasuri, deci nu era timp de pierdut.

— Du-te, îi porunci Buluc-bașa, aruncându-i un piastru, pe care prostănacul îl prinse din zbor.

Drumul își urma firul șerpuit, urcând și coborând când în umbra unei păduri, când peste muscele sterpe.

„Hai, Smeură, că peștele a mușcat din nadă! O să-i vezi curând la lumină”, spuse Codobatură.

De parcă l-ar fi auzit, ostrovenii ieșiră din pădure.

Când urcușul se frânse într-un găvan de sub Poiana Surului, focuri de armă îi întâmpinară din dosul unor stânci, împrăștiate parcă de apele potopului. Buluc-bașa nu se aștepta la asemenea împotrivire și, în vreme ce-și rumega nemulțumirea, un glonț îl culcă pe pământul reavăn. Cu urlete de fiară tâlharii începuseră să urce în fugă spre poiana de unde moartea venea fără milă.

Rândurile lor se răreau însă. Cei rămași, luptători de meserie, se apropiau de creștet într-un iureș turbat. Valeții abia pridideau cu încărcatul puștilor lui sir Thomson și ale nevestei lui. Englezul lovea fără greș. Avea printre puști și pe cea cu care luptase la Waterloo, sub comanda ducelui de Wellington. Socotea că le face tâlharilor o mare cinste, trimițându-i pe lumea cealaltă cu ajutorul ei.

Așezată pe scaunul pliant de vânătoare în marginea unei stânci, Dorothy își fixă privirile asupra unui uriaș. Treceau gloanțelor pe lângă el fără să-l atingă de parcă ar fi fost fermecat. Simți la un moment dat cum o arsură îi șterse ușor mâneca jachetei, trecând c-o umbră de căldură peste braț. O! ce furori va face în salonul ei londonez această jachetă, martoră a primejdiei înfruntate în mijlocul unei lumi ciudate, necunoscută de niciunul din musafirii săi. Apropierea dușmanului îi dădea un sentiment ciudat, un amestec de fascinație și groază, mai ales că uriașul pe care îl remarcase venea nevătămat. Dar, la un salt, glonțul ei îl doborî. A fost ca un semn al disperării pentru tâlhari. S-au dezlănțuit. Atunci, în fața stâncii după care se adăpostise Codobatură, răsunară două explozii neobișnuite, una după alta, făcând să ăuie văile și stârnind panică în rândurile celor ce atacau. Fum negru, împletit cu țipete de spaimă se ridica

peste capetele lor. Năuciți, ostrovenii aruncară armele. Și-n vreme ce cătanele din paza convoiului luau în primire prizonierii, oamenii lui Zoican adunau de pe câmpul de luptă puști, pistoale și iatagane.

— Dar ce-mi văd ochii? strigă uluit negustorul, descoperind printre turci un chip cunoscut. Tu ești Modrâgă?

— Eu, kir Zoicane! M-au luat tâlharii cu sila.

— Și la Cerneți și la Halânga și la Ilovăț tot cu sila te-au luat?

Modrâgă puse ochii în pământ, când din spate răsună un strigăt aproape neomenesc.

— Dați-mi-l! Am dreptul să mă răzbun pe ticălos. Mi-a răpit fata și mi-a ucis nevasta.

Toader Smeură își înfundă căciula pe cap, așezându-se amenințător cu pistolul în mână între Zoican și Modrâgă.

— Ți-l dăm, dar, mai întâi să-și mărturisească păcatele.

— Toadere, cruță-mi viața și îți aduc înapoi fata.

— Nu te cred, tâlharule. Unde-i?

— Roabă la Murad, cafegiul din Vidin.

— O s-o răscumpăr, dar tu, păcatele nu ți le poți răscumpăra decât în funie. Este drept, fraților, să plătească moartea și tâlhăriile pricinuite atâtor rumâni, înhăitându-se cu păgânii?

— Este! strigară într-un singur glas căruțașii.

Îl spânzurară de craca unui stejar, după ce fusese lăsat să îngenunche și să-și facă de trei ori cruce, sub ochii englezilor, nedumeriți, că în această ciudată Valahie, până și drept-credincioșii lui Mahomed se închină ca adepții lui Hristos. Dar mai nedumerit era sir Thomson asupra acelei arme necunoscute a lui Codobatură, care pusese capăt atacului tâlhăresc. Nu văzuse niciun tun care să arunce ghiulele. „Arsenalul majestății sale ar face o extraordinară achiziție fabricând-o. O! De-ar fi avut-o cu câțiva ani mai înainte, ar fi cruțat Anglia și continentul de teroarea lui Napoleon, iar acel modest general Arthur Wellesley, duce de Wellington, nu s-ar împăuna acuma cu aureola de învingător al corsicanului la Waterloo”. Dacă i s-ar fi spus că Anglia a cucerit un imperiu pe altă planetă, lordul n-ar fi fost atât de uluit ca în clipa când Codobatură îi arătă o râșniță de cafea încărcată cu praf de pușcă.

— Înțeleg, dar cum a făcut explozie?

Fără alt răspuns, Ioniță legă un fir de iască înăuntrul râșniței dându-i foc. Cu tot sângele lui rece, sir Thomsan își apucă nevasta de mână și o rupse la fugă, ascunzându-se după o stâncă. Valahul stinse însă flacăra între degete, înveselit de spaima acestui boier străin.

— E foarte primejdios, spuse lordul ieșind din adăpost.

— Nu, dacă arunci râșnița la timp.

— Hotărât lucru, draga mea Dorothy, deși mi-ai spus că oamenii aceștia sunt latini, au mult sânge rece, nu ca valetul nostru Arnold.

Tot timpul luptei și-a păzit pielea, ascuns după stânca de unde îmi împingea arma încărcată, de parcă aș fi fost ciumat.

— Vă rog, sir, dați-mi dezlegare să plec, vorbi, înclinându-se bățos valetul, care auzise discuția.

— All right, ți-aș da și doi pumni, dar n-o fac din considerație pentru primul ministru care te-a recomandat.

— E tare nesuferit, dragul meu, iar pata aceea ca o semilună pe obrazul lui, mă dezgustă.

*

Dincolo de Orșova, Codobatură trecu toate armele prin coclaurii de pe Valea Cernei cu ajutorul ciobanilor. Peste trei zile ele se odihneau într-o peșteră a Topolniței.

CAPITOLUL V
BLESTEME

În ianuarie 1819, Alexandru Suțu intra cu strălucit alai în București, de care îl lega amintirea unei îndepărtate și scurte domnii. Fiindcă își trăgea evghenia din negustoria cu lapte și iaurt a unui bunic („Sutzo” însemnând lăptar în limba turcă) căuta să poleiască cu strălucire de bazileu bizantin imaginea celor patru bivolițe, furnizoarele din început al bunei stări. Întârziase la mânăstirea Văcărești o săptămână întreagă, așteptând întocmirea suitarlâcului. Intra în orașul de scaun, trufaș, pe calul dăruit de sultan, urmat de caleștile doamnei și ai celor nouă copii ai săi, plus alți nouă ai răposatului văr Costache Suțu, în casa căruia locuise la Arnăut-Kioi, după ce-i arsese palatul din Terapia. Alte 80 de rude sărace, aduse pentru căpătuială veneau pe cai pricăjiți, istoviți de drum, și țesălați în popasul mânăstiresc; iar, în urma lor, opt sute de obraze amestecate, de la foști ieniceri ajunși cămătari, la slugi, clefți și negustori ori gloată din drojdia dezmoșteniților, lustruită la Văcărești aidoma cailor. Mare strălucire dădeau alaiului șirurile de boieri călări, în caftane îmblănite, săltând în șei cu valtrapuri de catifea, cu căpestre poleite, cu scări și zăbale de argint; isnafurile cu steagurile lor; clerul în odăjdii aurite; arnăuții în fustanele albe; trâmbițașii și meterhaneaua, cu alămuri sclipitoare. Îl umbrea un pic tacâmul cioclilor, încheietori ai „vicleimului domnesc”, cum botezaseră bucureștenii, în zeflemea, mascarada înscăunării.

Barba albă, revărsată peste caftan, scotea parcă mai mult în relief fața suptă și buzele vinete ale fanariotului, iar uriașa cucă cu pene de struț părea că-l strivește.

— E topit de drum, zise Sorcovăț, privindu-l din pragul cârciumii.

— Ba îi sună coliva în piept, îi răspunse un mușteriu roșcovan. De mâine o să înceapă vodă să strângă bani pentru cămătari, de poimâine pentru turci și de răspoimâine pentru el. Ăsta îi este călindarul de jaf, că veneticii lui pradă fără călindar.

Suțu se așeză în palatul lui Dumitrache Ghica din Podul Mogoșoaiei, unde șezuse și Caragea. Orândui în dregătorii și boierii cunoscuți ca vrăjmași, nădăjduind să-i câștige. Dar mai mult decât adunarea banilor îi tulbura somnul Eteria. Nu voia să meargă pe drumul ei primejdios. Ținea mai mult la propria-i soartă, decât la himericul vis al alungării turcilor din Constantinopol, cu atât mai mult cu cât, Eufrosina doamna, pe cât era de prolifică (îi făcuse 11 copii), pe atât era de cicălitoare, pisându-l zilnic să-și căpătuiască beizadelele cu valahe bogate și să adune zestre domnițelor. Trebuia neapărat să le facă rost măcar de câte o moșie. Dar cum? Își aminti atunci că, de alaiul domnesc se lipise la Stambul și Focas, fostul econom al

Patriarhiei, tare priceput în treburile pravilnice și mai ales în cele nepravilnice. Îl află conțopist la Divan.

— Focas, dacă mă asculți, te fac om! Am nevoie de moșii pentru zestrea fetelor.

— Găsim, slăvită doamnă, și nu prea scumpe.

— Mă faci să mă îndoiesc de istețimea ta, Focas. Crezi că de-aș fi avut bani, când știi cu câte datorii a venit vodă pe cap, te chemam să-ți cer sfatul?

— Prea ilustră stăpână! Se află unele pricini de moșii în fața Divanului. Iată, pentru cea a Târgoviștei, Caragea a întocmit zapise că ar fi domnească. N-a mai avut timp să pună mâna pe ea. Dacă vine pricina spre judecare, poate să țipe moșnenimea până i-o plezni fierea, că tot măria-sa hotărăște. Numai să vrea.

— Vodă vrea ce vreau eu, Focas!

Grecul se înclină, cu dreapta pe inimă. „Vasăzică așa e, cum spune lumea. Sutu e sub papuc. Asta e bine de știut", gândi el.

— Cum putem izbuti, Focas?

— Nu-s decât un biet condicar fără putere, prea slăvită doamnă, iar orânduirea pricinilor de judecată le face logofătul de Divan. Dacă măria-sa mi-ar da această dregătorie, mai dezgrop ceva pricini închise și moșiile pot intra în stăpânirea domniei.

— Te fac logofăt de Divan, Focas. Du-te, scrie pitacul, și adă-mi-l.

În două zile, Focas fu rânduit în dregătoria râvnită. Peste o lună, Divanul judecă vechea pricină a moșnenilor târgovișteni, hotărând că moșia lor e domnească, iar peste alte trei, domnița Elena o primea ca zestre, la măritișul ei cu Manolache Băleanu.

— Focas, îi spuse într-o zi Frusina doamna, beizadea Gheorghiță oftează cumplit după Dafina Izvoranu, fata unui clucer. A cunoscut-o la o soareà a logofătului Samurcaș, căruia i-ar fi nepoată. Află ce hram poartă și, mai ales, ce avere are.

— Mă fac luntre și punte, slăvită doamnă.

Răspunsul i-l aduse curând. Dafina primea ca zestre moșia Izvoarele, ciuntită de taică-său, mare jucător de stos și faraon. Dar, clucerul avea o pricină de pământuri cu țăranii din Drajna și cu moștenitorii lui Manuc.

— Ar fi zestre bună pentru o beizadea: păduri, livezi și fânețe, unde se pot crește sumedenie de vite. Mai are și la Păcureți o moșie mare, cu puțuri de păcură, dar asta e pusă zălog pentru datorii la un cămătar de aici, Ioanichie Vamvacas, o informă Focas.

— Vamvacas, ai spus? Nu-i cel care vrea să ia în arendă vămile de margine?

— Da, prea mărită doamnă, răspunse uimit Focas.

— Mâine mi-l aduci la Curte, în odaia chelarului.

Când află cămătarul că e chemat de doamna Frusina, tresări. De l-

ar fi chemat vodă, treacă-meargă! Cu el s-ar fi înțeles mai ușor, dar nevastă-sa e tare avană… Cine intră pe mâna ei iese jumulit. O pățiseră Moscu și Sachelarie, cu tot praxisul și iscusința lor cămătărească. Hotărî să fie mai prevăzător ca de obicei și, pe cât îi va fi cu putință, să-i intre în voie. Dușmănia ei ar fi mai dăunătoare decât a lui vodă.

Vamvacas rămase uimit de modul direct și nerușinat în care doamna și stăpâna Țării Românești îl atacă:

— Ce sumă îți datorează clucerul Izvoranu de ți-a zălogit Păcureții?

— Peste o sută de mii de piaștri!

— Îmi aduci polițele lui și primești în arendă vămile de margine. Asta nu te scutește de restul îndatoririlor față de domnie după obiceiul țării pentru contraccii. Altfel, le ia Meitani. Ai auzit bine Vamvacas?

— Auzit, măria-ta, răspunse opărit cămătarul, gândindu-se că dacă acest diavol de muiere ar fi fost nevasta lui Caragea, el n-ar mai avea astăzi nici după ce bea apă.

*

O ceată de arnăuți dădu buzna în miezul zilei, punând stăpânire pe conacul din Drajna. Izvoranu, ridicat acum în cin de vornic, amenința să ia și toate vitele aflate pe moșie.

„Viitorul cuscru al lui Suțu a început să scoată coarnele”, își spuse Sorcovăț când află știrea trimisă de Uțubarză. Abia după cotropirea conacului se lămuri hangiul ploieștean de ce proaspătul vornic trecuse spre munte cu alai arnăuțesc de parcă ar fi fost vodă.

Îl însoțea fiică-sa, Dafina, o fetișcană de șaptesprezece ani, de o cruzime rar întâlnită. Bătea slugile cu biciul, iar când ieșea călare prin sat, oamenii se fereau din cale-i ca din fața unei apucate. Avea însă o frumusețe tulburătoare, la fel de sălbatică ca și firea ei. Lumea vorbea că nici n-ar fi fata Izvoranului, ci a unui palicar atenian, cu care maică-sa s-ar fi avut bine.

Când Izvoranu îi spusese Dafinei că o va mărita cu beizadea Gheorghiță, i-a râs în nas:

— Cu bâlbâitul și urdurosul de Șuțică? Nici prin gând nu-mi trece.

— Fetița tatii, suntem aproape săraci. Vodă ne dă înapoi moșiile pierdute. Mai află că măria-sa e bolnav. O să se prăpădească curând. S-ar putea ca Șuțică, cum l-ai botezat, să ajungă în scaun, iar tu să fii doamna Țării Românești.

— Nu pot să-l sufăr. Când îl văd așa bleg îmi vine să-l bat, ceea ce am să și fac dacă-l iau de bărbat.

*

Neprimind niciun semn de viață de la Zoican, Uțubarză porni la Drajna. Își chemă în toiul nopții oamenii din fosta lui ceată haiducească. Nu mai veniră decât șase. Restul se risipise prin țară ori

înfundase ocna. Cu câțiva inși nu putea smulge conacul din ghiarele arnăuților.

Plecă cu ochii în pământ ca un om învins, copleșit de rușine și revoltă.

La Văleni întâlni pe Jiganie, Ispas și Toma Știr. Veneau val-vârtej către Drajna.

— Te-ai dat prea ușor bătut, Ilie.

— Nu pot ucide oamenii. De după zidurile conacului, arnăuții ne-ar ucide ca pe niște iepuri. Să se plângă Zoican Divanului.

— Aștepți judecata domnilor? Nu știi că ei te fură, ei te judecă și tot ei te spânzură? Ori ai uitat că de când cu turcii și fanarioții, dreptatea umblă la noi cu capul spart! Zoican e plecat în Transilvania, iar când o veni n-are ce face. Dovada adusă de Toma Știr de la Babic nu se mai află la Divan. S-a dus pe apa Sâmbetei cu toate hârtiile noastre, cu condici cu tot, după venirea lui Suțu. Două săptămâni a scotocit în zadar Sorcovăț cu diecii Divanului, iar Avedic, vechilul moștenitorilor lui Manuc, a vândut casa și a plecat la Hâncești sau în altă parte. Nimeni nu ne-a putut spune. Hai înapoi la Drajna, Ilie. Altfel ne ducem la fund. Stai pe gânduri, de parcă te-a molești negustoria.

— Nu, Vasile! M-a făcut mai chibzuit.

*

Noaptea, ceata lui Uțubarză se adună în pădure, scoțând armele din bordeiele paznicilor, în vreme ce Jiganie hotărî să plece la vornicul Izvoranu, în anteriu și potcap.

— Îți pierzi vremea de pomană, Vasile. Ce apucă lupul nu mai lasă din gură.

— Vreau să văd ce paznici i-au rămas la Izvoarele. Ar fi mai ușor poate să dăm buzna peste vornic și pe urmă să-l jucăm după voie, Ilie.

— Încotro, sfinția-ta, îl întrebă Jiganie pe-un călugăr ce cobora călare dinspre Cheia.

— La Izvoarele.

Află că îl trimisese starețul Gherontie la vornicul Izvoranu să vândă ceara și mierea din stupina moșiei lui, căreia îi purtau de grijă monahii. Picase de la Brașov un negustor sas, cu preț bun.

— Măi frate întru Domnul, îi spuse Jiganie, fulgerat de un gând viclean, ceara și mierea boierului au fost cumpărate de Sfânta Episcopie a Buzăului. Ieri am plătit-o, și, în două-trei zile, o ridicăm. E păcat să mai bați drumul până la conacul boieresc. Ia mai bine o gură de rachiu să-ți speli gâtlejul și spune-i sfinției sale starețului Gherontie că părintele stavrofor Ieronim de la Episcopie îi trimite multă sănătate.

Auzindu-l, Uțubarză rămase ca prostit, în mijlocul drumului.

— De ce-l mințiși, Vasile?

— De ce? Am acu' altă socoteală, Ilie.

Așezată pe un dâmb în marginea satului, curtea vornicului Izvoranu era legată de așezarea țăranilor printr-o lungă alee de plopi.

— Dumnezeu să te binecuvânteze, boierule!

— Să te audă Cel de sus, Sfinția-ta. Cine ești? Și ce dorești de la mine?

— Sunt ieromonahul Calinic de la Cheia. Sfinția-sa, iubitorul de Dumnezeu Gherontie, starețul nostru, îți trimite binecuvântare și vorbă, prea cinstite vornice, că venind un negustor sas din Brașov, dă preț bun pe ceară și miere.

Când auzi Izvoranul că sasul plătește aproape îndoit față de ceilalți negustori, se bucură, poftindu-l pe călugăr să-l omenească cu șerbet și cafele ori poate chiar c-un păhărel-două, cum nădăjduia oaspetele. Dar pe când tăifăsuiau la masă, vornicul văzu, și, parcă nu-i veni a crede, răsărind de sub rasa călugărească o țeava de pistol, dezmeticindu-se numai când auzi un glas poruncitor:

— Stai liniștit, boierule, că mi-e trăgaciul cam țâfnos. Văd pe masă călimară și pană. Ia și scrie ce-ți spun:

— Tâlharule!

— Nu! Asta să n-o scrii, dar nici să n-o mai spui. E o vorbă dulce care ți se potrivește; grăbește-te să așterni pe hârtie porunca haiducilor.

Vornicul scrise vechilului să scoată neîntârziat slugile și arnăuții din conac, fără a-i pricinui vreo vătămare, – aceasta fiind noua poruncă domnească. „Altcum să nu faci, nici tu, nici căpitanul Iovanopol, că nu mai răspund de capetele voastre".

— Acu', boierule, dă-mi zapisul moșiei Drajna pe care l-ai furat de la Divan!

— E la logofătul Samurcaș.

— Nu minți, că lui nu-i face trebuință. N-am venit să te prad cum faci tu cu pământurile țăranilor. Dar, dacă nu mi-l dai de bună voie, îți iau toate zapisele, bănetul și giuvaericalele, bez că-ți pun o țără de foc pe la colțurile casei și te las să arzi ca un șoarice, legat de sipet. Curtea e împresurată de haiducii mei și nădejde de scăpare n-ai.

Cum vornicul se tot codea, Jiganie îl chemă pe Ispas.

„Leagă-l pe burtos cu taclitul și înfundă-i gura cu basmaua."

În vreme ce Toma Știr alerga în galop spre Drajna cu răvașul vornicului, Jiganie desfăcu sipetul boieresc cu lama cuțitului, înșfăcând un maldăr de zapise cu peceți.

Vechilul boieresc nu-l cunoștea pe Toma Știr, care purta cușmă de lipcan domnesc.

— Ține răvașul vornicului, tună moldoveanul. E poruncă de la domnie să sloboziți conacul, întorcându-vă la Izvoarele.

Vechilul citi răvașul boierului. Scrisul, iscălitura și pecetea nu sufereau îndoială.

— Nu te codi, vechilule! Spune-i căpitanului să-și ia arnăuții, dar nu înainte de a-i pune să-și golească buzunarele și coburii de tot ce-au furat. Răspunzi alături de ei.

Tonul poruncitor al lipcanului îl intimidă pe vechil. Făcu întocmai cum i se ceruse.

Din podul unei case, Uțubarză privi uluit la arnăuții și slugile boierești ce părăseau degrabă conacul. Tot cu atâta grabă, îl cuprinse cu oamenii săi. Aflând de la Toma Știr cele întâmplate, își făcu cruce.

— Măi, Toma. Văd, și nu-mi vine a crede. Jiganie parc-ar fi episcopul iadului, c-o avea și iadul popii lui.

Râseră cu poftă, pregătindu-se pentru luptă. Conacul ajunse curând o fortăreață ce nu putea fi cucerită de toată arnăuțimea domnească, în cap cu bimbașa Sava.

— Acu, Ilie, pleacă la treburile tale. Te-ar putea cunoaște vreo iscoadă și nu e bine. Avem nevoie de tine la Ploiești, îi ceru Toma Știr.

*

În cerdacul boieresc, Jiganie opri țiganca ce aducea tava cu dulcețuri și cafea.

— Las-o aici. Boierul scrie niște epistole și nu-l tulbura. O să te cheme.

În urma roabei, sfinția-sa înghiți jumătate din chiseaua cu șerbet de cicoare dulce-amărui și sorbi cele două filigene cu cafea, tare rău părându-i că hapsânul boier nu poruncise și o stacană de rachiu ori măcar una de vin.

Ispas se dădu după poartă, fiindcă pe aleea conacului se arătase un călăreț în galop. Descoperi curând că-i o femeie. Învârtea arma cu care ucisese iepurele atârnat de ciochina șeii.

— Mai iute, nărozilor, strigă ea celor doi robi tuciurii ieșiți în întâmpinare, iar când unul scăpă dârlogii calului, Dafina Izvoranu începu să-l lovească cu cravașa.

— Iartă-l cuconiță că-i beteag și-l omori, se tângui o țigancă cu burta la gură.

Drept răspuns, Dafina ridică mâna asupra ei, dar gestul i-l curmă în aer un necunoscut, răsărit ca din pământ.

— Cum îndrăznești, ticălosule?

— Nu eu sunt ticălosul, fetișcană nebună, răspunse Ispas.

La asemenea vorbă obraznică, Dafina sări ca o fiară să lovească, după obiceiul ei. Fu prinsă însă de niște brațe vânjoase. În zadar răcnea disperată, chemând slugile. De prin acareturi se iviră doar câteva țigănci, rotindu-și albul ochilor dușmănoși. Când Ispas îi dădu drumul, besmetică, Izvoranca izbi cu cravașa roabele năucite, până ce

una dintre ele o păli cu furca în creștet, iar celelalte o călcară în picioare, întâmplare de pe urma căreia rămase schiloadă și capie.

*

Vodă Suțu dădu poruncă să fie scoși cu orice chip din conac „tâlharii care-l cuprinseseră prin vicleșug”. Zile și nopți s-au înverșunat arnăuții împotriva lui Ispas și-a oamenilor săi, alegându-se doar cu morți și răniți. Disperat, comandantul lefegiilor domnești ceru spătarului Diamandi două tunuri ca să spargă stavila de piatră a zidurilor. „Tunuri împotriva unor țărani proști? se înfurie mai-marele oștirii – de ce nu-mi ceri și-o măciucă să te aperi de muște?” În van încercară să pună foc acareturilor curții, ori să coboare, noaptea, pe crengile unor copaci crescuți lângă ziduri. Și, tot în van se dovediră și amenințările cu pârjolirea satului care se pustiise de suflete.

— Cât dai, kir căpitane, să ți-i scot fără să mai tragi un glonț? îi spuse într-o zi un necunoscut, comandantului arnăuților.

Pentru cinci sute de piaștri, Niță Odobac dezvălui o taină a conacului.

— Fostul arendaș a adus apă pe urloaie de pământ ars, dintr-un izvor de sub deal, că i-a secat puțul din curte. Dacă tăiați ăstora apa – aleluia! Or să crape de sete și ei și vitele. Vă duc la izvorul cu pricina, că urloaiele-s îngropate.

A doua zi, asediații mai avură apă din adăpătoarea vitelor.

— Fraților! Tâlharii stăpânirii vor să ne vină de hac, însetându-ne. Noi om răbda, cât om răbda, dar vitele or să se topească curând. Să destupăm puțul – le ceru Ispas.

Sleiți de puteri, săpară după vâna de apă care pierise, dar n-o aflară. Vitele cădeau una câte una. Când le vedeau picotind, gata să se prăbușească, le înjunghiau, ca să-și mai amăgească setea cu sânge. Oamenii tânjeau lângă animale pe iarba pârjolită. O zi-două, băură vin din polobocul găsit în beci, dar, Maria, nevasta lui Ispas, sări cu gura:

— Nu mai beți! Să-l păstrăm pentru mămăligă. Și de cum mâncau din asemenea fiertură de mălai cădeau într-o sete de foc, cu privirile lipite de cerul care se încăpățâna să rămână senin.

— Ce facem, Ispase? Ne-au ajuns puterile la capăt. Ni s-au săpat șanțuri în buză și ni se umflă limba-n gură. Mult n-o mai ducem.

— Mai răbdați puțin. Parcă s-adună nori.

— Dacă ieșiți din conac, vă lăsăm să plecați în voie – le strigă un arnăut, apărut sub ziduri, c-un ștergar în vârful iataganului.

— Nu vă dăm crezare.

Sloboziră vitele-n drum, că mureau pe capete, dar să lase conacul cu hambarele pline, nu se îndurau. S-ascundea în ele munca de peste an a întregii obști. Ar fi osândit-o la foame.

Ispas începu să citească dușmănie în ochii oamenilor sleiți de

puteri, până ce, câțiva veniră asupra-i, amenințători:

— Noi ieșim. Nu te împotrivi, c-ar fi păcat să ți se-n-tâmple ceva rău din mână de frate.

Tăcu, lingând rouă de pe cămașa întinsă de cu seara în curte.

— Nu răspunzi?

— Răspund! Dacă nici la noapte nu plouă, mâine, cine vrea poate să iasă din conac.

— Nu-i credeți pe arnăuți. Nu țin făgăduiala și omoară la voi, bre – spuse Ivanciu.

— Mai bine de glonț decât de sete – se auzi un glas stins.

Dimineața, câțiva însetați strigară de pe creasta zidului pe comandantul arnăuților.

— Vrem să ieșim, căpitane.

— Slobozi sunteți, dacă lăsați armele.

Încheind șirul celor ce părăseau conacul, Codin trase poarta în urma lui. Socotind că nimeni n-a mai rămas dincolo, arnăuții tăbărâră cu iataganele asupra țăranilor ajunși în mijlocul drumului:

— Na-vă, nenorociților! Destul v-ați bătut joc de noi, răsună mânioasă vocea căpitanului.

De după ziduri trozniră câteva arme.

Înjurând în limba lui, Ivanciu apăsă pe trăgaci. Căpetenia arnăuților se răsuci o clipă în loc, apoi se prăbuși în țărâna uliței. Și, odată cu sfârșitul lui, încetă și lupta. Rămași de capul lor, soldații se risipiră prin curți.

— Așa vă țineurăți vorba, iudelor? – strigă Ispas. Măcar, acu când v-a murit căpitanul, lăsați oamenii să ridice răniții și să plece. Ridicați-i și voi. Vă învoiți?

— Ne învoim.

*

Peste Ciucaș și Muntele Roșu se ivise o scamă subțire de nor, dar vântul o risipi ca pe-un puf de păpădie.

— Ne spulberă și ultima nădăjde, Mario. Rău ai făcut că n-ai rămas acasă – îi spuse Ispas, nevesti-si.

Maria nu răspunse, îngrijorându-l. Privea în neștire jghiabul adăpătorii. Vrea parcă să spună ceva și nu putea.

„…A… a… apă!” se auzi din spate un glas aproape stins.

„Apă” – izbuti să rostească și femeia.

„Sărmana” – o căina Ispas. „A-nceput să aiureze, ca și ăla din spate. Poate că așa își arată moartea semnele”.

Strigătul se repetă însă, sunând parcă, tot mai mult, a biruință.

Câțiva se săltaseră pe buza jghiabului adăpătorii, scobit într-un uriaș trunchi de plop. Din gura urloiului, începuse să bolborosească o zeamă tulbure ca braga, limpezindu-se clipă de clipă.

Unul dintre drăjnenii ieșiți din conac descoperise locul unde arnăuții zăgăzuiseră apa și meremetisese tot dichisul olanelor.

*

Aflându-se că Suțu e bolnav rău, peste câteva zile spătarul Diamandi și-a retras arnăuții din jurul conacului.

*

Vestea celor petrecute la Drajna și Izvoare căzu ca un trăsnet la Curtea domnească din București, unde căpitanul Iovanopol se întorsese numai cu zece arnăuți.

— Să te ia dracu, Panaghio, îi strigă Eufrosina Doamna doicii copiilor ei. Mi-au plouat pe cap nenorocirile pe care mi le-ai cobit. Piază rea ce ești la ușa omului!

— Bate-mă, omoară-mă, măria-ta, dar așa mi-a căzut și-n bobi și-n cafea.

— Spune, Panaghio, vorbi îmblânzită doamna Eufrosina, ce vești aduci din târg?

— Află, măria-ta, că nu-i a bine. Fierbe prostimea. Asta nu e din bobi! S-au ridicat nebunii de târgovișteni, cu muierile și copiii. Au conăcit azi noapte pe maidanul din capătul Podului Mogoșoaiei, lângă chioșcul lui Mavrogheni și vor să vină la Curte. Abia îi țin în loc arnăuții. Unii au răzbit până la biserica Sfântului Niculae ăl Sărac. Au pus la topit un cazan cu smoală în curtea bisericii, pe mormântul unui strigoi, că fierbe, măria-ta, fără vreascuri, doar cu duh de pucioasă. Stau în jurul focului, ca niște iazme, blestemând de ți se face părul măciucă și nu-mi vine a spune.

— Spune, Panaghio!

— Maică… maică… Păcatul să fie al măriei-tale, de ți-or auzi urechile ce nu trebuie să audă.

— Spune-mi odată, Panaghio! porunci, bătând din picior.

— Aprind târgoviștenii lumânările la coadă și le înăbușă flacăra în smoală, blestemând: Cum vă topiți voi lumina Domnului în smoala iadului, așa să se topească tot neamul Suțeștilor în întunericul cel veșnic. Prunci să nu mai zămislească decât orbi, ciungi și ologi, plini de toate bubele lui Iov și cu mintea rătăcită. Focul să le pârjolească casele și-n pălălaia lui să se scalde, hultanii să le ciugulească ochii în spânzurătorile păgânilor și anul să nu-i mai apuce în bucuriile vieții de nu ne dau înapoi pământurile furate.

La fiecare lumânare stinsă, strigă într-un glas: pentru vodă, pentru muierea lui, pentru beizadea Nicolache, pentru…

— Taci scorpie! Ți-au mers la inimă blestemele de le rostești cu-atâta foc! De-asta te-am omenit în casa noastră?

Cuprinsă de furie, ocărând cu vorbe scârbavnice ca podăresele, s-a repezit la doică, a prins-o de păr, și-a izbit-o cu pumnii, până ce

femeia s-a prăbușit pe covorul de Smirna. Abia atunci, Frusina Doamna începu să se dezmeticească. Își acoperi ochii cu palmele, trântindu-se în hohote de plâns pe divan. Sfâșie macatul, căzând apoi în genunchi lângă doică. Îi șterse sângele, ce se prelingea pe obrajii învinețiți, c-o fâșie din rochia-i de atlaz, bâiguind aproape în neștire:

— Iartă-mă, Panaghio… Iartă-mă… Nu mai știu pe ce lume trăiesc. Mi-e teamă, nu știu de ce și de cine, de Dumnezeu, de oameni ori de Satana, de ziua de mâine, de soarta mea și a copiilor mei.

A plâns Frusina-Doamna cutremurată de o neliniște tulbure pe care o respira parcă odată cu aerul, ca pe-un abur otrăvit, dând apoi buzna peste vodă:

— Alecake! nu mai pot! Plouă cu blesteme pe capul nostru și mă chinuiesc noaptea vedeniile. Isprăvește odată cu târgoviștenii ăștia. Amăgește-i, alungă-i, astupă-le gura cu pământ.

— Taci, femeie! Nu tu ai găsit moșie și ginere pentru Elena? Curând o să plodească. Cu ce o să crească pruncul Băleanului? Cu pomana sultanului? Dacă dau înapoi o palmă de pământ târgoviștenilor, sunt silit să dau și altora. Nu tot tu m-ai îndemnat să iau drăjnenilor moșia? Cu ce ne-am ales? Vornicul cu fata nenorocită, eu cu arnăuții spârcuiți. Curând vine rândul la măritiș strulubaticei Ralù. Beizadelele înghit, și cer ca turcii. De unde bani? N-o să stau pe scaun un veac. Din ce o să trăim? Din mila lui Dumnezeu? Vezi-ți de treburile tale și lasă-mi mie grija țării.

— Ție? Te duce de nas toată liota neamurilor! Nu-i simți cum se ghiftuiesc nepăsători, în vreme ce tu te omori pentru haraci și plocoane? Nu eu chivernisesc agoniseala pentru ziua de mâine? Dacă-mi ieși din voie, îmi iau copiii și plec cu ce-am putut aduna. Crezi că fără mine ajungeai să plătești cămătarii și să pui un ban de-o parte?

— Bine, Doamnă. O să-i chem pe târgovișteni.

I-a primit a doua zi la Curte, fără a se clinti de lângă parmaclâcul cerdacului și, luându-le plângerea din vârful prăjinii, le-a vorbit mieros:

— Duceți-vă acasă, oameni buni. O să citesc jalba voastră și o să vă fac dreptate!

Împinși de arnăuți, târgoviștenii părăsiră ograda domnească, pe jumătate convinși că vodă-i înșală.

*

Scrisoarea primită de la von Gentz avu darul să-l neliniștească pe Suțu. Îl prevenea că Metternich va informa pe Marele vizir de frământarea grecilor din Muntenia și Moldova. „De ce să n-o iau eu înaintea cancelariei vieneze, înștiințând pe reiss-efendi de acest pericol? Îmi dovedesc credința față de împărăție”, își zise Suțu, ceea ce făcu numaidecât, cerând să i se trimeată arme pentru sporirea

gărzilor arnăuțești și asigurând înaltul Devlet că atâta timp cât va sta în scaunul de la București, va stârpi orice încercare de zurbă.

De altfel, zilnic, Hristodor, șeful serviciului său de informații, îi raporta cea mai mică mișcare a eteriștilor, împlinindu-i listele cu numele complotiștilor, printre care se aflau mulți dintre oamenii săi de încredere, ca Iordache Olimpiotul, comandantul gărzii domnești.

— Iordache, îi spune vodă într-o dimineață, pe când acesta îi făcea obișnuita temenea, vino după mine.

Așezat pe divan, bătu din palme, poruncind lui cafegi-bașa să aducă cafele pentru el și căpitan, ceea ce era un fapt cu totul deosebit.

— Ascultă-mă, Iordache, sunt mulțumit de slujba și credința ta. Cheltuielile țării nu mi-au îngăduit să te răsplătesc până acum așa cum aș fi vrut. Azi o pot face. Ai să primești aceeași simbrie ca și bimbașa-Sava. Știu că stai înghesuit. De mâine te muți în casa secvestrarisită de la rebelistul Fundulea. Ți-o dăruiesc.

— Măria-ta, sunt nevrednic de atâta cinstire.

— Nu, Iordache, dacă nu te aflam credincios n-aș fi făcut-o. Și oamenii tăi vor primi simbria sporită.

Arnăutul puse un genunchi în podea, sărutând poala caftanului domnesc. „Cum o să-l ucid? se întrebă în sine. S-o facă Samurcaș, care dă porunci, dar bani ioc”.

De când Leventis, dragomanul consulatului rusesc, adusese din Odesa un steag cu fenix, pasăre care închipuia renașterea Eladei, grecii din București fură cuprinși parcă de febră. Se adunau noaptea prin viile din Dealul Filaretului, ascultau cuvântul aprins al tineretului ieșit de pe băncile Academiei de la Măgureanu și coborau cântând în gura mare pe ulițele orașului Marsilieza lui Rigas: „Fili mù simpatriote!”.

O nouă știre de la von Gentz îi curmă definitiv lui Suțu orice umbră de șovăială. Se ferise să ia vreo măsură împotriva eteriștilor, știindu-i sub protecția lui Leventis, iar pe Leventis, nepot al lui Capodistria, puternicul ministru de externe al Rusiei. Aflase acum de la corespondentul său vienez că țarul se înțelesese cu aliații lui să împiedice orice încercare de răscoală a grecilor. Trimise degrabă știrea marelui vizir, primind drept mulțumire, de la sultan, un inel de aur cu semilună din safir, împreună cu dezlegarea sa de a se arunca cu toată puterea asupra celor ce tulburau liniștea Valahiei și a împărăției turcești.

Când consulul Pini primi invitația lui Suțu să poftească la Curte, fu intrigat. Deși scrisă în termeni politicoși, după toate uzanțele diplomatice, tonul scrisorii era ferm, neobișnuit acestor lachei ai turcilor din scaunele românești, temători de puterea consulilor străini.

— Regret, domnule Pini, că a trebuit să vă deranjez, dar cauze urgente de ordin politic m-au determinat, îi spuse Suțu. Dețin dovezi

precise că domnul Leventis, dragomanul consulatului, desigur, fără știrea dumneavoastră, se află în capul unui grup de agitatori împotriva imperiului otoman; că ia parte la ședințele lor conspirative și-i ajută cu bani. Vă rog, cu autoritatea pe care o aveți, să-l temperați, spre a nu fi constrâns să cer, prin reiss-efendi, rechemarea sa. Cred că domnului Capodistria nu i-ar conveni să fie compromis în fața majestății sale imperiale, țarul tuturor Rusiilor și nici a Sfintei Alianțe, de acțiunile imprudente ale nepotului său.

— Este pentru mine o neplăcută surpriză, alteță. Vă promit că îl voi mustra. Rusia nu dorește să strice bunele relații cu Turcia.

Pini nu luă însă nicio măsură. Secretarul consulatului nu era doar nepotul lui Capodistria, ci și superiorul său în ierarhia eteristă.

Dar, nu numai eteriștii îi dădeau dureri de cap lui vodă Suțu. În țară bătea parcă un vânt de nebunie, împotrivirea târgoviștenilor ca și întâmplările de la Izvoarele și Drajna nu rămăseseră izolate. Împlinitorii de biruri erau mereu loviți și prădați de cete înarmate și cu iscusință conduse.

O poteră fusese prinsă și dezbrăcată, ajungând la Isprăvnicie, învăluită în crengi și-n foi de brustur ca paparudele în vremea secetei. Culmea îndrăznelii fu atinsă în mijlocul Păresimilor, când beșlii care duceau un adaos la haraci spre Țarigrad fură atacați în Vlăsia și prădați de ultima mahmudea.

A doua zi, turcul rămas mofluz tuna și fulgera în iatacul lui vodă:

„Am fost prădat pe pământul tău. Plătește paguba că ori duc la Stambul banii, ori capul tău împăiat. Ienicerii așteaptă solda și de plec cu mâna goală, nu mai apuc să văd soarele a doua zi”.

Atunci prețui Suțu chibzuitele economii ale doamnei Eufrosina, din care se nevoi să plătească adaosul la haraci, fără a se face prea simțit golul, fiindcă, în afară de vodă, nevastă-sa prăda ca o veritabilă fanariotă, deși baștina îi era în neamul corcit al Calimachilor moldoveni.

Cum aflase obiceiul din ultima vreme al supușilor săi de a lovi pe trimișii Stambulului îmbrăcându-se în straie de spahii și beșlii, Suțu porunci șalvaragiilor și ceaprazarilor bucureșteni să nu mai lucreze vesminte turcești.

CAPITOLUL VI
NEGUSTORI DE IEPURI SUB VODĂ SUȚU

Pe pământul vechii Curți domnești a Bucureștilor, vândut la mezat de Hangerli vodă, se așezaseră negustori și meseriași, ridicându-și case, prăvălii și ateliere peste beciurile voievodale.

Cu câtva timp în urmă, un șelar îi mărturisise lui Zoican:

— Multe hrube ale Curții Vechi au fost surpate de vreme, cutremure și oameni, învălmășindu-se într-o ruină. Unele le-au mai dezgropat negustorii și meșteșugarii, altele zac însă neștiute în mușenia pământului. Nu toate puștile ridicate de Caragea de la panduri au fost date pe mâna turcilor. Cele dosite se află într-o bină de lângă grajdurile arnăuților. Se poate ajunge la ele printr-un șanț rămas din vechime ducând spre fosta vistierie a apelor. Pe când eram un băietan pirpiriu, m-am strecurat prin el. Vorbea lumea de niște comori ascunse de Brâncoveanu în acele hrube. Le-au răscolit și turcii și grecii și românii, dar n-au aflat decât șobolani, întuneric și mucegai, cum am aflat și eu. Binaua de care spusei, e deasupra secatei vistierii a apelor. De-i scoatem câteva cărămizi putem răzbate la pușți.

— O să-ncercăm, șelarule, dar prin acel șanț nu poate pătrunde decât unul subțirel cum erai domnia-ta odinioară.

— L-am și găsit, kir Zoicane. E un copil de suflet al lui Ilie Uțubarză.

— Ce faci Cosmuță? îl întrebă Zoican, recunoscându-l, și bătându-l pe umăr. Iacă fraților, un băiat și jumătate. Nu se teme de gândaci, darmite de șobolani! Ce zici? Poți să te vâri ca o cârtiță prin cotloane surpate, să scoatem niște pușți dintr-o bină de deasupra?

— Dacă „tata Ilie” m-a adus aici, știe că nu-s un mucos, cum mă socotiți domniile voastre.

Două săptămâni în șir a tot scos Cosmuță cărămidă și piatră sfărâmată și-a cărat pământ, pe brânci, cu traista, pe sub grămezile de papură din curtea unui rogojinar, până ce a dat de vistieria apelor, o groapă de piatră ceva mai largă decât o gură de puț, plină cu mușchi și gângănii. Deasupra, se arcuia boltă puternică din cărămizi, cu nimic zmintite din încheieturi. Zadarnic încercă să clintească vreuna.

Îi venea să plângă de ciudă pentru munca irosită, până ce într-o bună zi intră în prăvălia rogojinarului cu două pușți.

Câteva zile în șir a tot scos, armă cu armă, prin șanțul de sub rogojini.

*

Zestrea pandurilor începea să sporească. Coana Polina însemnase în catastiful său 1.843 de araci și 2.100 de altoi de viță, după codul domniei-sale pentru pușți și pistoale, dar și patru tuciuri, adică patru tunuri. Dascălul Lazăr a pus unul în gura peșterii Topolniței.

Îndreptându-i țeava spre munți, a slobozit o încărcătură, de-au hăuit văile a biruință și-au azvârlit oltenii cu căciulile-n sus de bucurie, că păreau acestea un stol de păsări ce zboară în rasul pământului, prevestind vremuire.

— Ce oameni, slugere Tudor! De-ai putea încropi o armată, adunând și frați de peste munți și din Moldova, curând și-ar pierde turcul cealmaua și boierii işlicul.

Tudor l-a privit curios… „Cum mi-o fi citit dascălul gândurile?”…

*

Pieile de iepure ieșeau de sub monopolul turcesc al exportului, dar, cum țăranii n-aveau arme să vâneze, ajunseseră meșteri în tot felul de capcane. Într-o toamnă, când frunzișul Codrului Vlăsiei începea să pălească, se ivise printre băltărești de la Comana un negustor, să cumpere iepuri vii, pentru care plătea preț bun.

Comănești prinseră o mulțime, adăpostindu-i prin coșare și cotețe, în apriga ocară a muierilor, că nu mai aveau unde-și ține orătăniile din cauza urechiaților.

*

Pașa din Rusciuc primise poruncă să trimită neîntârziat arme, pulbere și plumbi beiului Țării Românești, fiindcă sufla acolo vânt de zurbalâc. Carele, păzite de arnăuții domnești, porniră din Giurgiu într-o zi de septembrie, sub comanda căpitanului Canulis, vestit pentru cruzimea lui. Pe la prânz, în sălbătăcia codrului, aproape de Comana, arnăuții fură martorii unei întâmplări nemaipomenite. Un puhoi de iepuri grași și frumoși le tăie calea, căutându-și scăpare în adâncul pădurii. A fost destul un chiot, ca toată ceata de arnăuți să se risipească după lighioane, într-o goană veselă, gălăgioasă și îndârjită, fiecare ținând să se întoarcă cel puțin c-un iepure la oblâncul șeii. În zadar se avântă în galop căpitanul Canulis să-i adune, strigându-și disperat poruncile. Larma îi împiedică pe arnăuți să-l audă, ori se făceau a nu-l auzi. Rămaseră însă năuci când, făcând calea întoarsă, găsiră paznicii priponiți de copaci și legați la ochi. Urme proaspete de roți se împleteau, împrăștiate prin codru. Parcă le încurcaseră niște căruțași beți, deși erau croite de oameni treji, în acea dimineață, la îndemnul unui negustor de iepuri, cu numele de Jiganie.

Disperați, arnăuții se îndreptară către București, descoperind căruțele goale, răsturnate puțin mai sus, în marginea drumului, în vreme ce încărcătura lor se odihnea acum undeva, în necuprinsul pădurii de stuf, ce înăbușea mlaștina dintre Câlnișteși Neajlov.

Suțu porunci să fie împărțite arnăuților sosiți în curând armele ridicate de Caragea de la panduri. Când i se spuse că dispăruseră, îl scuturară frigurile trei zile. Își dădea seama că trăiește pe un viespar și că nu numai domnia, ci și viața-i este amenințată. Mânios, porunci lui

Iordache și Sava să aresteze capii eteriștilor și să-i închidă la mânăstirea Radu Vodă, dar, preveniți, aceștia fugiră din București. Au fost ridicați câțiva plăcintari și covrigari, care se juraseră zile și nopți în șir că ei nu și-au părăsit dughenile și că habar n-au de bazaconia cu care îi pisează aga, necunoscând alte daraveri decât ale meseriei lor. Vodă credea că astfel i-a înspăimântat pe eteriști, domolindu-i.

*

Arestarea covrigarilor și plăcintarilor bucureșteni aduse lui Suțu nu numai iertare pentru pierderea armelor, ci și mulțumiri din partea sultanului, mai ales când se află la Stambul că o parte dintre fruntașii eteriști au fost spânzurați. În realitate, fuseseră puși în furcile Oborului niște ucigași de drumul mare. Dar, adevăratele necazuri ale lui vodă acum începeau. Nu mică îi fu mirarea când beizadea Gheorghiță, după ce jelise multă vreme nenorocirea Dafinei Izvoranu, prins în mrejele Eteriei, îi spuse într-o zi:

— Tată, ce ai cu simpatrioții? Nu simți că Europa dogorăște la focul revoluției? Nu-ți dai seama că Elada reînvie prin sacrificiul măreț al fiilor săi? Că, în curând, Bizanțul va străluci din nou în istoria lumii, iar padișahul domniei tale va primi un picior în fundul șalvarilor? Ca mâine oștile pravoslavnicei Rusii or să treacă Prutul împreună cu mavroforii lui Ipsilanti. Se vor ridica grecii aflați sub călcâiul turcesc să le plătească umilința, jaful și moartea, spulberând barbaria întronată pe malurile Bosforului de vânturile nebuniei și foametea Asiei!

— Liniștește-te, băiete! N-ai să apuci nici tu, nici neam de neamul nostru, ziua când crucea o să mai lucească din nou pe Sfânta Sofia. Dacă mai rostești asemenea vorbe nesăbuite, față de mine ori față de alții, te trimit la mânăstire, pentru pocăire. Viața mea și a voastră atârnă de voința padișahului și nu pentru visele unui beteag neputincios ca Alexandru Ipsilanti o să-mi risc eu capul, iar voi să rămâneți muritori de foame.

— Tată, ai să apari întotdeauna ca un trădător ai sfintei noastre cauze, în fața istoriei!

— Istorie? Știi tu ce e istoria, neisprăvitule? Marsilieza lui Rigas, cântată de apelpisiți prin cârciumile Bucureștilor? Urletele zevzecilor care cred că turcii se vor speria de cioara de pe steagul adus de Leventis? Ce cauză sfântă trădez, nătângule? Sfânta voastră naivitate ce se mai cheamă și prostie? Bagă-ți mințile în cap, fiule, dacă te mai pot numi astfel, când ești alături de dușmanii mei! Află că istoria e o curvă căreia îi alunecă ochii, ca la toate podăresele, după cei cu brațul mai puternic și cu punga mai plină. Dacă țarul o va trece Prutul în cârcă, eu sunt primul care mă închin ei. Deocamdată doamna istorie e posadnica lui Metternich, se uită de sus la sultan și se tocmește cu

englezul…

— Ai îmbătrânit, tată! Nu mai poți înțelege vremurile noi.

Drept răspuns, două palme răsunară pe obrajii palizi ai beizadelei.

— Iordache! porunci furios Suțu. Până diseară, beizadea Gheorghe să fie la Snagov, ținut singur într-o chilie zăbrelită, cu post și rugăciuni. Să i se dea de mâncare din terciul robilor mânăstirești. În fiecare sâmbătă, starețul să se înfățișeze la Curtea noastră, să ne dea de știre cum merge pocăința osânditului, fiindcă l-am osândit ca pe un vrăjmaș.

L-a dus Iordache la Snagov, dar, după trei zile, Eufrosina doamna l-a scos în caleașca ei, ascunzându-l în casa lui Focas, până ce într-o noapte, sări pe fereastră, fugind cu alți doi tineri spre Moldova, ca să treacă Prutul. Se visa ofițer în „Batalionul sacru" al „Arhiului", cum i se spunea lui Ipsilanti.

De cum află, Suțu căzu la pat. Când fugarul fu prins aproape de Focșani și adus acasă legat, ca borfașii aciuați prin beciurile „Curții Arse" din „Dealul lui Spirea dohtorul", porunci să fie închis într-o odaie din fundul curții, lângă grajdul cu caii de Misir ai caleștii domnești. Îi puse zăbrele la fereastră și arnăuți de pază.

Suțu nu se înzdrăvenea însă. Maranda-țiganca, băieșița care-l scălda în fiecare seară, umpluse târgul cu vorbe proaste, precum că vodă ar avea trupul plin de „bubături lumești" și că zadarnic încearcă dohtorul Cristaris să-l tămăduiască. Umflăturile și pecinginea se întind ca râia căprească.

De două ori pe săptămână era dus la Divan, nu de subțiori ca de obicei, ci cu jilțul. Cât țineau ședințele se căznea să asculte, aproape moțăind. Tresărea numai când auzea că e vorba de bani. Uneori dădea din cap spre aprobare ori făcea semnul negației cu degetul, dacă nu-i plăcea ceva. Hârtiile i se înfățișau pentru iscălitură în iatac, dar, cum scăpa pana din mâna tremurândă, curând fu chemat la Curte un vestit diac și neîntrecut plastograf, aducându-i din condei iscălitura cu caturi și înflorituri, încât nici vodă, nici boierii nu s-ar fi îndoit că e cea adevărată. Pentru această slujbă de taină, Enache Sorcovăț primi caftan de pitar.

Așteptându-i moartea, Eufrosina doamna trimise pe Focas la Stambul cu nouă milioane de piaștri, ca să-i aibă gata când vodă o să-și dea duhul, spre a trătălui cumpărarea scaunului domnesc pentru fiusău mai mare, beizadea Nicolache. Dar, când nimeni nu se mai aștepta, Suțu se înviora, arătând aprigă grijă pentru treburile domnești. Dacă de manifestele tipărite la Viena, de pamfletele împotriva lui, de cântecele și larma eteriștilor nu se sinchisea, era îngrijorat că peste Olt pandurii strângeau rândurile. Pe când caimacamul Craiovei îl asigura că e liniște în acea parte de țară, vistieria i se plângea că nu mai primea de acolo niciun galben. Simțea

că puterea lui ajunsese ca umbra tuiurilor din spatele scaunului domnesc, de brațele căruia se țineau zdravăn minciuna și înșelătoria. În cine să mai aibă încredere, când și familia sa se scălda în aceleași ape cu dregătorii? În Frusina doamna, care peste capul lui aduna bănet cu socoteli ascunse? În beizadea Nicolache, încurcat cu Teodora Andronachis, frumusețea fără seamăn și fără scrupule a Bucureștilor, ori în neisprăvitul de beizadea Gheorghiță, momit de Alexandru Ipsilanti cu cinstea de aghiotant? „N-am în jurul meu decât dușmani. Îmi așteaptă moartea", își spunea cu amărăciune. Intrase atâta frică în el, încât, atunci când i se aducea mâncarea și băutura, punea bucătarii și cuparul să guste vârtos. Apoi, trebuiau să aștepte câte o jumătate de ceas în fața lui ca să vadă de nu cumva vreo otravă lucrează cu întârziere. Din această cauză mânca bucatele reci, până ce simțea că i se face greață. Porunci să i se mai pună un rând de zăvoare la uși, gratii la ferestre și să i se îndoiască garda arnăuțească din fața iatacului. Schimbă pe agă, pe spătar, ispravnicii din câteva județe, îl trimise pe Samurcaș caimacam la Craiova, ca să-l îndepărteze de București. Apoi dezlănțui în țară teroarea, cu o tărie pe care nimeni n-ar mai fi bănuit-o la un bătrân c-un picior în groapă.

Când se credea mai stăpân, primi o nouă lovitură. Beizadea Nicolache fu prins dincolo de Comarnic, în drum spre Brașov, împreună cu iubita sa Teodora. Căzu pradă unei adevărate crize de nebunie furioasă. Teodora fu închisă la mânăstirea Pasărea. Nechibzuitelor beizadele le hărăzi cu pază strașnică câte o chilie zăbrelită, la Radu Vodă.

Pe Nicolache îl scăpă curând maică-sa, însurându-l cu Caterina Cantacuzino-Pașcanu, o moldoveancă bogată, fetișcană de vreo paisprezece ani. Dar beizadeaua sta cu gândul numai la Teodora și nu se dădu bătut până ce n-o scoase în taină din mânăstire.

Suțu primea regulat rapoartele Agiei, iar când i se păreau prea liniștitoare, își punea mâinile în cap și înjura, frământându-se: „Tâlharii se mișcă și-mi pândesc orice pas. Nebunii lui Ipsilanti și ticăloșii de valahi se organizează. Mi se fură armele, poterele sunt spârcuite, mumbașirii sunt jumuliți, arnăuții dezertează. Asta nu e doar anarhie, ci nebunie. Parcă s-ar apropia sfârșitul lumii. Boierii mă pârăsc mereu Porții. Îngroparea plângerilor acestor ticăloși în sertarele marelui vizir, lui reiss-efendi, marelui dragoman, mă ține o groază de bani. Și boala asta care mă sâcâie! Până și doctorul Cristaris parcă și-a uitat meseria. O să-l schimb!"

Aflând că pe văile Teleajenului și Slănicului, garda arnăuțească, din paza mumbașirilor, a fost risipită și că dajdia vinăriciului, știubeielor, cărăușiei și a vămilor de sub munte a căzut în mâinile tâlharilor, răsturnă furios filigeana cu cafea pe covorul de Ispahan și era gata să dea cu ibricul în capul marelui spătar Diamandi, purtătorul acestei

știri.

— Mâine dimineață, afanasitule, încaleci în capul a două sute de arnăuți și-mi prinzi ticăloșii cuibăriți prin acele locuri. Cumpără iscoade, află vânzători, plătește-i cum trebuie, că destui bani îmi toci de pomană și îți căptușești buzunarele. Adă-mi căpetenia acestor câini, să văd dacă arată mai acătării decât mutrele voastre buhăite de trai bun. De te întorci cu mâna goală, spătare, să-ți razi barba, să-ți sfâșii caftanul, să-ți frângi sabia, să vii să te scuip și să te fac rândaș, că de altceva nu ești bun!

Cu toată sălbătăcia și schingiuirile, poterele nu prindeau niciun răzvrătit și nu găseau niciun vânzător. Spătarul era înnebunit. Gândindu-se la amenințarea lui vodă, adeseori își închipuia cum i-ar sta fără barbă și caftan, scuturându-se de silă la gândul că mâinile lui albe, încărcate cu inele scumpe, ar fi nevoite să golească umblătorile Curții domnești. Pusese preț de o sută de galbeni pe capul mai marelui cetelor haiducești, ridicându-l la două sute numai după o săptămână. Roiră pristavii prin sate și târguri să strige că, în afară de bani, cel ce va da prins, viu sau mort, pe mai marele tâlharilor va primi de la stăpânire scutire de dăjdii și pământ. Dar făgăduiala părea că sună în van, până ce, la isprăvnicia Ploieștilor se ivi într-o seară un ticălos, spunând că el știe cine-i și unde-i acea căpetenie.

— Cine-i? îl zgudui marele spătar.

— Fără bani, nu mi-aduc aminte, boierule!

— Numără-i o sută de galbeni, ispravnice. Restul după ce prindem tâlharul.

— Toate cetele sunt călăuzite de Ilie Călugărul, hangiul de aici din Ploiești, care nu-i altul decât vestitul haiduc Ilie Uțubarză de pe vremea măriei sale Caragea vodă. În seara asta a coborât de la munte.

— De unde știi?

— Ține pe soră-mea vitregă. M-a alungat din han de hapsânie.

Gerul bobotezei nu-și dezmințea faima. Și în noaptea aceea îngheță răsuflarea poterașilor ce așteptau în curte porunci grabnice. Cu toate că venise rebegit de la slujba sfințirii apelor, vestea neașteptată răspândise o căldură dulce în tot trupul marelui spătar, văzându-și acum răsplătită suferința îndurată în zilele de căutare zadarnică.

De mai bine de două săptămâni Ilie Uțubarză nu mai dăduse pe acasă. Cei de la han spuneau că-i plecat la munte după lemne și, căzând ninsoare cu nemiluita, i-au rămas săniile troienite. Obosit, dormea dus, un somn adânc pe care de mult nu-l mai cunoscuse. Se trezi când ușa sări în țăndări, pomenindu-se cu o ceată de arnăuți dând buzna și legându-l, în vreme ce coana Florica era scoasă în brânci din iatac.

De cum ieșiră oamenii stăpânirii din han, Cosmuță încălecă, alergând să ducă vestea drăjnenilor. Nu știa dacă lacrimile-i izvorau

din durerea sfâșietoare ori din gerul care-i ardea fața. Noaptea sticloasă îl prindea tot mai tare în chingile ei aspre. Aproape în zori, în pădurea de dincolo de Măgurele, auzi urlete de fiară. Curând îl săgetară sclipirile aprinse din ochii sălbătăciunilor. Calul se opri să sforăie, abia stăpânit de zăbală, până ce o rupse la fugă înnebunit. Crengile desișurilor îl izbeau dureros, în vreme ce licăriri ca de candelă se prelingeau pe firul razelor de lună după galopul năuc. În lumina rece revărsată de sus peste pădure se zăreau rostogolindu-se cu niște gheme prin zăpada troienită dihănii ațâțate de foame. Curând, iureșul bezmetic se frânse. Calul se ridică pe picioarele dinapoi, într-o încercare disperată de a scutura fiara încleștată de nările lui. O creangă îl plesni pe Cosmuță peste obrazul încremenit. Se agăță instinctiv de ea și cu o sforțare de ultimă clipă se săltă în copac, amuțind de durere și groază, ca martor al luptei cumplite dintre roib și haita ce tăbărâse asupra-i. Se apără, izbind cu copitele dinapoi, până ce fu doborât într-o sălbatică încăierare a dihăniilor. Hăcuit, întins de colți ascuțiți în toate părțile, tăvălit și târât, înroși zăpada până departe.

Băiatului nu-i înghețase numai sângele în vine. Mâinile i se lipiseră de scoarța brăzdată a stejarului. Ședea călare pe o cracă, rezemat de trunchiul lunecos, cu picioarele înglodate parcă din ce în ce într-o apă dureroasă și grea ca de plumb. Simțea că, de-ar sufla un pic vântul, l-ar doborî ca pe o frunză ruginită, în mijlocul lupilor adunați roată la câțiva pași sub tălpile lui, cu boturile întinse, adulmecând a om. Numai câteodată îl priveau cu jind, urlând înciudați parcă pe puterea care le ținea prada spânzurată deasupra capetelor. Când începură a se stinge stelele și lumina zilei a sclipi în desișul pădurii, dihăniile se traseră spre adâncurile întunecoase. Cosmuță ar fi vrut să coboare, să ia pătura zdrențuită de sub șa, dar îl chinuia îndoiala că s-ar mai putea agăța de craca salvatoare. Deși se crăpase de ziuă, soarele i se părea făcut dintr-un sloi de gheață aruncat de iarnă pe cer. Nu-i era nici foame, nici sete, iar de la o vreme nici gerul nu-l mai frigea cu atâta dușmănie. Se împrieteniseră parcă. Poate că așa vine moartea, ca o nădejde amăgitoare, până uiți cine ești, topindu-te, precum zăpada dogorită. Sunau oare pe undeva zurgălăi cu clinchet de argint ori era doar o nălucire iscată din mrejele sfârșitului? Curând se deslușiră glasuri:

— Au mâncat lupii azi noapte un cal!

Băiatul n-avea putere să strige. Încercă să-și desprindă mâinile ce se făcuseră parcă una cu trunchiul copacului. Când izbuti, se prăbuși în zăpada înroșită.

Abia după câteva ceasuri, se trezi într-o casă străină.

— Măi băiete, eu parcă te-aș cunoaște, îi vorbi omul care-l adăpostise. Nu ești de la Hanul Călugărului?

— Ba da!

— Cum te-a lăsat Ilie să pleci noaptea de unul singur?

— Nu m-ar fi lăsat, săracul, dacă nu-l ridicau arnăuții aseară, zicând că e tâlhar și că o să-l spânzure. Trebuie să duc vestea la Drajna.

— Stai liniștit, până te înzdrăvenești. Dăm noi de știre lui Ispas.

*

Dacă printre oamenii de sub munte arestarea lui Uțubarză stârnise adâncă tulburare, în schimb, la isprăvnicia Ploieștilor era sărbătoare. Marele spătar Diamandi nu-și mai încăpea în piele. Ținea să-l înfățișeze chiar el pe tâlhar lui vodă Suțu. De două zile îl tot chinuia pe Ilie să afle unde sunt banii prădați, dar hangiul răspundea încăpățânat că n-are nicio legătură cu lotrii.

— Nu pune temei, boierule, pe spusele unui ticălos. Am haiducit cu ani în urmă și, dobândind iertarea stăpânirii, m-am ținut cinstit numai de treburile negustoriei mele.

— Asta nu înseamnă, Uțubarză, că ești nevinovat. Dovezile noastre se întorc împotriva ta. O să dai socoteală.

Nu putea apărea înaintea lui Suțu cu mâna goală, după atâta cheltuială și zarvă. Hangiul era haiduc înrăit și lipsise din Ploiești tocmai în vremea când tâlharii cășunaseră atâtea necazuri domniei. Deși furios că nu dăduse de urma banilor, spătarul se mângâia cu gândul că împlinise porunca lui vodă, prinzând căpetenia tâlharilor.

În a treia zi de la arestarea lui Uțubarză, un lipcan al isprăvniciei județului Saac, având capitala la Vălenii de Munte, năvăli în curtea isprăvniciei Ploieștilor cu veste proastă:

— Arhonda! Stolnicul Lehliu, cumnatul domniei-tale, îți trimite o carte de rugare, să-l scoți din mâna tâlharilor.

Îi cerea să-l sloboadă în schimbul lui Uțubarză, fiindcă altfel, haiducii o să-l spânzure de stâlpii pridvorului isprăvniciei peste care s-au făcut stăpâni.

— N-au decât să-l spânzure și de turla bisericii, că poate i-o ierta Dumnezeu păcatele, îi strigă lipcanului, amintindu-și cum acel cumnat (ținea de nevastă pe sora cea mică a spătarului) i-o lăsase pe cap cu trei copii, încurcându-se cu o teleleică. Se bucura nu pentru primejdia ce-l pândea pe ispravnic, ci pentru că luarea cu forță a isprăvniciei Vălenilor de către tâlhari și schimbul cerut vădeau legătura lor cu Uțubarză.

*

Lui Sorcovăț îi ajunseră la ureche întâmplările de la Ploiești și Văleni.

Mai află că Ilie va fi dus la București în ziua de 11 ianuarie de către marele spătar. Se sfătui cu Pintilie cum să-l scoată din ghiara

stăpânirii.

— Dacă încercăm ceva pe drum e primejdios. Nu ne putem bate cu două sute de arnăuți. Nici să-l lăsăm pe Ilie la judecata boierilor nu-i o socoteală, că-i judecata lupilor.

— Amarnică întâmplare! Pe unde scoatem cămașa, Pintilie?

CAPITOLUL VII
FANARUL NU SE DEZMINTE

Logofătul Samurcaș, caimacamul Craiovei, își dădu demisia, spunând că-i bolnav, ceea ce vodă știa prea bine că e minciună curată. De cum reveni în București, eteriștii își întețiră fierberea. Într-o seară, îi adună în casa lui pe cei mai fanatici.

— Curând va începe răscoala în Grecia și ne împiedicăm de bătrânul slugoi al turcilor din scaunul Valahiei, fără a putea veni în ajutorul simpatrioților. Rău ne pare, căpitane Iordache, că nu l-ai ucis, cum făgăduiseși. Te rabdă inima să știi femeile grece siluite de ieniceri, sub spânzurătorile unde atârnă bărbații lor, iar copiii purtați în vârful sulițelor ca niște hălci de carne-n frigare?

— Eu sunt soldat, arhonda, gata să mă bat cu vrăjmașii. Mâna nu m-a ascultat însă când am vrut s-o ridic asupra unui bătrân nevolnic.

— Cu asemenea slăbiciuni nu putem birui. Spune-mi, doctore Cristaris, ce-ai făcut ca să-i împuținezi zilele lui Suțu și cât îi mai dai de trăit?

— I-am zădărit rănile și le-am uns cu oloiuri otrăvite. Altul și-ar fi dat duhul de mult. De o săptămână însă nu mai vrea să mă primească, mulțumindu-se cu scăldatul în zeamă de mușețel. O fi bănuind ceva. De trăit n-aș putea spune cât mai trăiește. Poate până în toiul verii.

— E mult. Libertatea Greciei e mai presus de viața unui mort între vii, care ne înfruntă, încurcându-ne țițele, pândindu-ne orice pas prin iscoadele lui și dând de știre turcilor. În acest timp curge sângele nobil al urmașilor aheilor pe tot întinsul Eladei și se ridică asupra noastră blestemele morților, luminați de crucea Sfântului Constantin și a Sfintei Elena. Geme milenarul Bizanț de lașitatea unora din fiii săi. Putem aștepta oare până ce piere vipera de Suțu, ori e de datoria noastră să-i sfărâmăm țeasta?

În fum de tămâie, sub policandrele cu toate lumânările aprinse, jurară, cu hangerele încrucișate peste steagul Eteriei: „Moarte trădătorului!”

*

Marele spătar Diamandi, cu două sănii și două sute de arnăuți călări, se îndrepta voios spre București. Nu-și va mai rade barba, ci va fi primit și răsplătit de Suțu cum se cuvine. Petrecuse sărbătorile la Ploiești și pe valea Teleajenului, cu adâncă părere de rău că nu fusese față la ceremonia Anului nou când vodă reînnoise și împărțise dregătoriile. Nu se îndoia că vestea cea mare, ajunsă la urechile lui Suțu, îi întărise rangul și slujba. Destoinicia dovedită îi va mai aduce și vreo altă cinstire.

Drumul îngust, mai mult o pârtie de sanie, aproape ștearsă de ninsoarea căzută peste noapte, se strecura șuvăit printre bătrânii

stejari ai pădurii. Ca la o poștă de București, un pâlc de călăreți săltau în trap ușor dinspre oraș. Curând, spătarul desluși noile uniforme ale gărzii domnești, cu lungi dulame albastre și fesuri cenușii. Inima îi tresări de bucurie: „Vodă mă primește cu cinste”. Își aruncă ochii spre sania din spate să vadă dacă Uțubarză n-a scăpat cumva printr-o minune dumnezeiască ori din prostia oamenilor săi. Îl văzu înțepenit de ger și de strânsoarea frânghiilor, cu capul în piept, de parcă ar fi fost mort.

Porunci lui bimbașa Sava să cheme căpetenia pâlcului de arnăuți trimis de Suțu. Sava privi încruntat spre comandantul lor, un bărbat voinic, aproape mătăhălos, gândind că vodă a-nceput să se înconjoare numai de agiamii abia adunați de peste Dunăre, fiindcă și-a pierdut poate încrederea în el. Răspunse cu aroganță salutului supus al ofițerului cu calenchi de căpitan la căciulă, bâiguind tare prost grecește. „Desigur un albanez” gândi Sava, conducându-l spre sania lui Diamandi. Pâlcul de arnăuți dădu onorul, înclinând săbiile în fața spătarului, care nu-și mai încăpea în piele. Descălecând, căpitanul, după o temenea ienicerească, rosti:

— Să trăiești, arhon spătare! Aduc poruncă domnească.

„Spătare Diamandi, îi scria Suțu, prețuiesc mult râvna și destoinicia ta. Prinderea tâlharului e o faptă de mare cinstire. Ca dovadă, îți dau de știre că te-am rânduit în slujbă și pe acest an, fără nicio dare de rușfet din parte-ți. Nu pot ierta însă ca un credincios slujitor cum e ispravnicul Lehliu să rămână în mâna tâlharilor. Știu că ți-a părăsit sora cu toți copiii, lăsându-ți-i în grijă, dar rufele se spală în familie, nu în cazanul stăpânirii. Să faci orice spre a-l slobozi din mâinile lotrilor, fie cu sabia, fie răscumpărându-l. Poruncesc ispravnicilor din Prahova și Saac, ca din banii cuveniți domniei să-ți numere cât îți vor fi de trebuință. Întoarce-te degrabă la Ploiești cu bimbașa și, să nu cutezi a intra în București fără plinirea poruncii. Încredințează căpitanului care-ți aduce porunca mea pe acel tâlhar din Ploiești. Îți făgăduiesc să nu-l spânzur până nu te întorci. Altfel să nu faci, spătare, că toată isprava de până acum nu te va plăti”.

Pecetea domnească și iscălitura cu caturi a lui Suțu încheiau porunca – meșteșugul lui Sorcovăț dovedindu-se și de data asta fără cusur, Vasile Jiganie un strașnic căpitan de arnăuți, iar uniformele gărzii, aruncate noaptea pe fereastră dintr-o magazie a Curții, o adevărată binecuvântare.

Zile întregi a bătut spătarul sălbăticia locurilor de pe valea Teleajenului, tremurând de frig și dormind prin case mirosind a pământ crud și-a baligă, fără să dea de nicio urmă a tâlharilor.

Într-o dimineață, în cuhnia părintelui Benea dădu buzna Ispas, aprins de mânie.

— Sfinția-ta! Oamenii lui Diamandi au prădat ieri tot bănetul obștii

din Drajna, adunat din prisosul vitelor, lânii și știubeielor. Îl ucid pe tâlharul tâlharilor.

— Nu-l ucizi, Ispase, că nici n-ai să poți, nici n-ai să câștigi nimic. Ascultă-mi sfatul, dacă vrei să aduci obștii drepturile înapoi. Așteaptă până vorbesc cu Diamandi. Află acum și-o veste bună: Uțubarză a fost scos din mâna stăpânirii.

— Arhon spătare – vorbi părintele Benea – după știința mea ai făgăduit 200 de galbeni pentru răscumpărarea ispravnicului Lehliu. Numai că tâlharii n-au de unde afla. Eu zic să scriem pe ușile bisericilor din partea locului această făgăduială. Cum n-au nimic sfânt pe lumea asta în afară de ban, nelegiuiții vor da un semn al lăcomiei lor.

— Să se scrie, părinte, că dau 200 de galbeni dacă ispravnicul scapă nevătămat.

Peste două zile, pe ușa bisericii din Mâneciu se putea citi: „Dacă pentru un cap de tâlhar stăpânirea a făgăduit 200 de galbeni, unul de ispravnic prețuiește încă pe-atâta. Mâine la prânz trimiteți 400 de galbeni la Poiana Mărului, printr-o față bisericească și trageți toți arnăuții dincolo de Văleni."

Ca din întâmplare picase în casa părintelui Benea un ieromonah după împrumut de tămâie.

— Să încercăm arhonda, dacă acest călugăr nu vrea să ducă banii tâlharilor.

Când auzi ce poftește părintele Benea, Ispas își făcu cruce.

— Cu ce-am greșit, Doamne, ca să intru pe mâna hoților? Cu ăștia nu e de glumit. Dacă or să vadă în Văleni un singur arnăut, curând o să dorm cu cărămida sub cap, așa cum ne îngropăm noi călugării, iar ispravnicul, cu pernă de mătase, în raclă de stejar. Iartă-mă, părinte, dar nu mi-am făcut încă toată rânduiala acestei lumi ca să îmbrac veșminte cerești!

— Frate întru-Domnul! E vorba de viața unui creștin și, după câte știu, ispravnicul Lehliu s-a arătat milostiv cu monahii.

— Dacă te învoiești, trag toți arnăuții din Văleni și-ți făgăduiesc să te fac stareț al mânăstirii Cheia, vorbi mieros spătarul.

— Boierule, nevrednic mă arăt pentru stăreție, față de un ieromonah luminat ca preasfântul și preaiubitorul de Dumnezeu starețul nostru Gherontie, dar și mare ticălos m-aș arăta dacă n-aș încerca să mântuiesc un suflet de creștin. Mâine la prânz mă duc la tâlhari, aibă-mă Dumnezeu în paza lui! încheie Ispas, făcând iarăși o cruce până la pământ.

Luă banii spătarului, iar a doua zi, ispravnicul fu slobozit din bordeiul stânei, unde i se făcuse lehamite, de atâta zer cu mămăligă și aproape îi crăpaseră ochii de fum. Mai fusese și judecat hoțește: legat de stâlp, stropit cu apă rece sub asprimea gerului și urgisit cu vorba și

pumnii. „Ăsta-i numai un mizilic, boierule, din chinurile pe care le suferă țăranii de la oamenii tăi. Ia mai gustă și-un pospai de ghionți prin locurile de unde Dumnezeu a scos oleacă de os lui Adam ca s-o facă pe Eva… Așa, ispravnice, țipă ca să-ți rămână-n urechi pentru toată viață strigătul de durere al rumânului.”

După ce-l oblojiră călugării de la Cheia și-i făcură slujbe cu acatist de sperietură timp de trei zile, ispravnicul Lehliu putu fi pornit spre București. Curând avea să afle că în acel an n-a mai fost rânduit în slujbă. O bucurie asemănătoare îl aștepta și pe marele spătar, care, pe lângă pierderea dregătoriei, fu silit să plătească cei 400 de galbeni dați prostește haiducilor.

*

Curtea domnească trăia zile grele. Starea lui vodă se înrăutățea. Beizadea Gheorghiță izbutise să fugă la Ipsilanti, iar Eufrosina doamna rămăsese singură în mijlocul dureroaselor întâmplări. Numai beizadea Nicolache își găsea noapte de noapte fericirea în brațele Teodorei Andronachis, adăpostită într-o odaie a chelăresei Curții domnești, în vreme ce tânăra-i nevastă ofta și plângea în singurătatea iatacului de când aflase de isprăvile bărbatului ei. „Mămucă și tătucă – le scria disperată părinților – m-ați trimis într-un oraș ce n-ar trebui să se cheme București, ci Sodoma, pentru câtă stricăciune adăpostește. Să nu vorbesc decât de bărbatu-miu. După nici două săptămâni de la nuntă și-a adus ibovnica la Curte și nimănui nu i se pare nefiresc. Nu-l văd zile și nopți în șir. Stau singură, plâng și oftez, că nu se află la careva ochi și inimă pentru mine. Socru-miu e pe ducă, iar soacră-mea e potopită de necazuri. Boierii petrec, când nu se țin de zavistii, iar norodul parc-a turbat, hârțuind mereu stăpânirea. Au ajuns să zvârle noaptea cu pietre în Palatul domnesc. Una mi s-a oprit în pat, după ce a făcut țăndări fereastra. Veniți să mă luați acasă, că altfel nu știu ce-am să fac. Decât așa viață blestemată, mai bine cea de apoi”.

Scrisoarea a căzut însă în mâinile doamnei Eufrosina, care l-a chemat în taină pe Focas:

— Nu am încredere în nimeni, Focas. Ai să mai duci la capăt o treabă de taină înainte de a pleca la Stambul. Nicolache și-a adus ibovnica la Curte. Urc-o noaptea într-un rădvan, tunde-o și du-o la o mânăstire de care să nu afle beizadeaua. Spune-i stariței că răspunde cu capul.

— Plec chiar la noapte, măria-ta. Bănuiesc a fi ascunsă la chelăreasa Agepsina, că l-am tot văzut pe beizadea Nicolache trecându-i pragul.

*

Se zvonise la un moment dat că Suțu a murit. Ca să pună capăt gurii fără odihnă a bucureștenilor, vodă era adus cu jilțul în cerdacul

palatului, în fiecare dimineață, unde își bea cafeaua, ridicând din când în când mâna obosită, să răspundă câte unui trecător ce mai catadicsea să-și scoată căciula. Astfel zvonul încetă, ca, după câteva zile, să se iște din nou. Acum nu mai era nicio îndoială. Din coșul iatacului domnesc nu mai ieșea fum.

Eufrosina-Doamna, tot așteptând din Stambul vești de la Focas pentru înscăunarea lui beizadea Nicolache, căuta să tăinuiască cât mai mult moartea bărbatului. Puse să se facă din nou foc în iatacul domnesc, ținând leșul într-o cămară. Dimineața îl scotea ca de obicei cu jilțul în cerdac, c-un pic de boia pe buze și-n obraz, cu mâinile ascunse sub giubeaua îmblănită. Căciula de samur, înfundată adânc peste sprâncene, nu lăsa să se vadă ochii înțepeniți de moarte.

Se adunase norod mult la poarta palatului ca să afle adevărul. Și-l află, când paznicul cerdacului, împiedicându-se, răsturnă jilțul domnesc, din care vodă se rostogoli pe dușumea. Îl cărară ca pe-un buștean niște aprozi, în vreme ce Suțuleasa tremura, mușcându-și mâinile, scăldată în ocările mulțimii de sub zidurile curții.

Atunci a ieșit în cerdac un slujitor domnesc, rostind cu glas ce se voia îndurerat: „Plângi, norod al Bucureștilor… Vodă a trecut în lumea dreptților!”

Dar vorbele lui se topiră în strigătul mulțimii.

A trebuit să vină și arnăuțimea lui bimbașa Sava, să ia gloata în pieptul cailor și s-o risipească.

— N-a murit Suțu, ci o epocă. Iată un popor care nu-și strigă numai durerea, ci și scârba. A venit ceasul cel mare, să scriem o nouă istorie pentru neamul românesc și să scoatem din hotarele sărăciei noastre năpârcile și puii de viperă. Ești chemat, slugere, să-l duci la mântuire bizuindu-te pe tăria lui – vorbi cu patos Gheorghe Lazăr, desprinzându-se cu Tudor din mulțimea împrăștiată de arnăuți.

— Ceasul ăsta îl aștept de mult, dascăle!

Tudor se cufundă într-o tăcere grea. Până la poarta lui Giani Orășanu nu scoase o vorbă. Izbucni numai când îi trecu pragul: „Lua-i-ar dracu de venetici ticăloși, de ciocoi fără Dumnezeu și de boieri vânduți!… Cu mâna mea i-aș sugruma!”…

Tăcu apoi, căutând parcă o dezlegare în adâncurile lui tulburate. Îl dezmetici vocea lui Lazăr: „Vine Jiganie!”

— Adus-ai banii, Vasile?

— Adus, arhon slugere… De la Despa-mocanul, Ispas și Uțubarză, iar de la kir Nicolae o hârtie. „Tudore – îi scria Zoican – am cumpărat oile de la Ghiță Opran și orșovenii lui; asemenea, putinile cu brânză, la Sibiu. Cu caprele ce facem?”

„Cu caprele? Iaca!” – își zise Tudor, smulgând pana din călimara de alamă a stolnicului, ca să aștearnă, apăsat, primele slove din istoria nouă de care-i vorbise Lazăr: „Strânge caprele, Zoicane, și napristan

du-le la Padeș. Adună și *căprarii* că-s lupii flămânzi și-or da năvală. *Ia merindă câtă trebuie. Aduc bani să plătim la câți am rămas datori*”.

Era porunca ascunsă, pentru adunarea pandurilor, așa cum se înțelesese cu prietenul său la plecare, după cum și acesta îi da de știre, camuflat, că primise banii ceruți de Tudor cu împrumut lui Ghiță Opran și altor negustori orșoveni, dar și suma depusă la Casa de Comerț Hagi Pop din Sibiu.

Avea acum cu ce să acopere nevoile de început ale oștirii norodului, la a cărei ridicare pornise.

— VenișI singur cu atâta bănet în traistă, Vasile?

— Ba, cu încă doi flămânzi. Îi lăsai la bordeiele lui moș Arvinte din stufărișul Herăstrăului, unde Cuțui și Toma Știr prind pește la copcă cu toți irozii lui.

— Ce irozi, Vasile? Nu-mi vorbi-n parabole – se răsti Vladimirescu.

— Nu-ți fie cu supărare, cucoane Tudorine, dar zăbăucul de Toma Știr s-a speriat de-atâta zăpadă și, crezând c-ar fi vremea vicleimului, a îmbrăcat ăi vreo douăzeci de plăieși, lăsați de domnia-ta acolo, cu bulendre arnăuțești. Le-a adus pezevenghiul de Sorcovăț de pe la telalii din târg.

Lazăr și Giani Orășanu izbucniră în râs. Tudor își strivi zâmbetul sub mustața castanie, rostind înecat: „bine”. Înconjurat de „arnăuți”, ostași ai stăpânirii, n-o să stârnească nicio bănuială ispravnicilor din județele pe care avea să le străbată până la Padeș.

— Acuma, Vasile, zboară la Balta. Duci răvașul ăsta lui Zoican, chiar de-o fi să crape calul sub tine. Spune-i să dea de știre căpitanilor și să împartă armele pandurilor. În două-trei zile îți calc pe urme.

*

Tudor se arătă tare surprins când prietenul său, vlădica Ilarion de la Mânăstirea Antim, veni să-l poftească la Grigore Brâncoveanu, ajuns mare spătar.

— De ce m-a chemat în toiul nopții, nitam-nisam, Ilarioane?

— Pentru că treburile politicești nu știi când se ivesc și nu se fac la lumina zilei. Boierii se tem de ochii consulilor și, mai ales, de cei ai lui Pini.

— Arhon slugere! E timpul să câștigăm dreptățile țării, așa cum a mai fost vorba în casa asta cu cei de față, spuse mieros spătarul, arătând cu brațele larg deschise pe Grigore Ghica și Barbu Văcărescu.

— A fost atunci și logofătul Samurcaș, cu gândurile lui fanarioțești, arhon spătare. Dacă domniile voastre vreți să aprindeți țara pentru pofta lui Samurcaș și Ipsilanti, geaba încercați.

— Nu pentru pofta lor, ci pentru durerea obștii, că lipsită fiind de stăpânirea tâlhărească a veneticilor, va dobândi țara orânduială cuminte, ocârmuire mai bună și liniște. Știm că te gătești să ridici

norodul. Fă-o cu temei, că tot românului îi pasă. *Divanul* o să dea de știre Porții că ridicarea nu e împotriva împărăției, ci împotriva jefuitorilor bei fanarioți și a liotei lor.

— *Pentru câștigarea și nașterea a doua a dreptăților noastre robite de fanarioți și pentru slobozenia norodului am îmbrăcat cămașa morții, boieri dumneavoastră.*

— Să te ajutăm cu arnăuți, slugere!

— Asta-i treabă românească, nu arnăutească, arhonda.

— O să întâmpini opreliști pe la ispravnicii din județe.

— Teamă să n-aveți, că le știu vorbi limba.

— Vistieria va să-ți sloboadă o sumă pentru lefurile și hrana pandurilor. Nădăjduim că n-or să ia calea răutăților.

— Dat-au ei mâna în vreun chip cu jefuitorii țării, arhon spătare?

Brâncoveanu înghiți în sec, iar ceilalți doi boieri nu mai îndrăzniră să deschidă gura.

Părăsind casa, Tudor îi spuse lui Ilarion:

— S-a săturat boierimea să mai țină hangul fanarioților. De-abia acum a aflat că nouă de mult ne e lehamite. Bine că măcar la această silă s-a potrivit cu inima norodului.

— Nu-i împroșca pe toți cu venin, Tudore, că și printre boieri se găsesc patrioți.

— Or fi, nu zic ba! Dar am încredere în ei, câtă au și ei în mine. Îmi dădeau arnăuți ca să-mi pândească mișcările.

— Se tem și de umbra lor; însă nu trebuie să uiți că înaintea împărăților boierii înfățișează țara și că au trecere la sultan. Prin ei poți vorbi altfel, decât vorbește un răzvrătit ca tine. Așa-i politica! Ține-i în mână, Tudore, dar cu mănuși de catifea.

— I-aș ține cu funia de gât! Păcatul tău să fie, popo, că-mi răsucești gândurile.

*

În curtea domnească, Eufrosina-Doamna tremura încă, speriată de amenințarea și sudălmile îndurate. Nu mai închisese ochii de la moartea lui Suțu, iar Focas se cufundase în tăcere de când plecase la Stambul. Cu toate milioanele destinate cumpărării proptelelor pentru scaunul domnesc, se temea de intriga perfidă a Fanarului, dar se bizuia mult pe fratele ei Scarlat Calimachi, om cu trecere pe lângă Serai și marele vizir, mai ales că, până acum, niciunul dintre fanarioți nu riscase atâta bănet pentru Scaunul din București ori cel de la Iași. O durea teribil și purtarea lui Beizadea Nicolache pentru viitorul căruia se zbuciuma atâta. Ședea ceasuri întregi, ca prostit, întins pe divan, cu ochii plânși, fără să scoată o vorbă.

— Fii bărbat, Nicolache. Te doare că s-a prăpădit taică-tu, dar ești chemat să-i iei locul în scaunul țării. Nu te mai smiorcăi, că toți

murim. Ia, mai bine, o mastică de Chios să-ți vii în fire și ieși în curte, să dai cu mâna ta pungile lui bimbașa Sava, pentru plata soldelor și să primești salutul arnăuților, că în ceasurile cumplite de acum, în ei ne stă toată nădejdea împotriva gloatei.

Dar doamna Frusina parcă vorbea de neînțeles. Beizadea Nicolache o asculta numai în ceea ce privește mastica de Chios. Și după ce sorbi vârtos o stacană care să amețească patru arnăuți deprinși cu băutura, începu să alerge ca un apucat prin odăile palatului, să se izbească cu pumnii-n cap și să se tăvălească prin moliciunea covoarelor, strigând ca un disperat: Teodora… psihu-mù… Teodora… lumina ochilor mei… de ce m-ai părăsit? Mor, mamă, mor, că n-am pentru ce mai trăi!

— Mori, ticălosule! răspunse doamna Frusina lovindu-l furioasă peste gură. Iată în cine mi-am pus nădejdea… Într-un nevolnic care plânge după o curvă, lângă leșul lui taică-su, când totul se clatină în jurul nostru.

A coborât singură câteva din treptele de marmură ale scării și, chemând pe bimbașa Sava și Iordache, a strigat din toate puterile, ca să fie auzită de întreaga arnăuțime:

— Vistieria plătește simbria pe o lună înainte credincioșilor ostași ai domniei și câte un beșlic în plus de fiecare cap. Rugați-vă pentru sufletul răposatului vostru stăpân!

— Dumnezeu să-l ierte! răsunară puternic glasurile mercenarilor, care, pentru o asemenea pleașcă, s-ar fi rugat să crape în fiecare zi câte-un bei.

Cu toată tăria ei, văduva lui Suțu simți că i se duce sângele din obraz, băgând de seamă că mai mult de jumătate din giuvaericalele adunate cu atâta trudă dispăruseră.

— Despachetați tot, răscoliți lăzile, desfășurați covoarele, scuturați blănurile, întoarceți casa pe dos și găsiți-le.

— Slăvită doamnă, vorbi chelăreasa, în zadar o să căutăm. Le-am văzut la duduca Teodora. I le-a dăruit beizadea Nicolache.

Cât era de zdravănă, Frusina doamna căzu cu leașin pe divan. Îi săriră în ajutor femeile din haremul ei, cu săruri și arome din tot felul de șipuri, ba chiar și cu obraznică mângâiere de palme peste față, până ce, trezindu-se, țâșni ca o apucată în mijlocul iatacului, luând-o de păr pe chelăreasă.

— De ce-ai tăcut, lepădătură?…

— Am socotit că e cu voia măriei tale. Beizadea Nicolache mi-a mărturisit că Teodora îi e logodnică, urmând a se lăsa de domnița Caterina.

— Logodnică? Țiitoare! Podăreasă! Celetnică de han! Asta e pentru tine logodnică? Cutezi să-mi spui în față o asemenea nerozie crezând că-ți iert vina de a fi adăpostit-o? Luați-o și aruncați-o în uliță, să nu-i

mai văd obrazul de codoașă bătrână! Ieșiți și voi blestematelor. Mi-ați mâncat pâinea de pomană! M-ați vrăjmășit. Plecați, că vă crap capul!

Femeile se îmbulziră, aproape călcându-se-n picioare, convinse că atâtea dureri câte o încercaseră în ultimul timp zdruncinaseră mintea doamnei.

*

Eufrosina fu trezită în toiul nopții. Venise un curier din Stambul. Polizachis, zaraful său de nădejde îi trimitea vești îngrozitoare… „Prea slăvită doamnă, Focas n-a mai venit cu cele patru milioane trimise de măria-ta pentru împlinirea sumei. Tare teamă îmi este să nu fi fost prădat și ucis pe drumurile pline de tâlhari ale împărăției. Pe aici s-au tulburat rău vremurile. Răscoala din Arhipel ne-a atras dușmănia turcilor. Nu mai îndrăznim să ieșim pe uliță. Zilnic aud de prăvălii și case grecești călcate și arse de ieniceri. Mi-e teamă de viața și de avutul meu, așa cum le e tuturor. Parte din banii primiți până acum i-am îngropat în altarul bisericii Sfânta Irina, că de va fi voia Domnului să-mi sfârșesc zilele de mâna păgână, să le știi urma. Țigaras a fugit din Constantinopole cu restul sumei, nu se știe unde. Iertare cer, slăvită doamnă, dacă pe lângă atâtea necazuri câte le-am scris, pe cel mai mare l-am lăsat la urmă, nădăjduind că inima măriei tale va trebui să se împietrească primind mai ușor lovitura. Peste suma promisă de noi, au fost plătite în plus: un milion de piaștri marelui vizir, cinci sute de mii sultanei Validé și alte cinci sute marelui dragoman, de către un știutor al zbuciumului și a toată cheltuiala măriei-tale, pedepsească-l Cel de Sus! Îmi tremură mâna când trebuie să-i scriu numele. A primit firman de domnie în locul lui beizadea Nicolache, fratele măriei tale, Scarlat Calimachi.”

Bancherul încheia scrisoarea cu un postscriptum: „Dumnezeu nu bate cu măciuca. S-a auzit că e mare zurbă în Țara Românească. Sultanul e furios acum nu numai pe grecii cei proști, ci și pe protipendada Fanarului, din cauza lui Ipsilanti. E gata să strice firmanul dat fratelui măriei tale, și, mai curând scoți bucătura din gura lupului decât banul din mâna turcului”.

*

Focas nu fusese încă ucis de tâlhari, așa cum bănuia bancherul țarigrădean. Fermecat de frumusețea Teodorei, se hotărâse s-o scoată din mânăstire și să fugă cu ea aiurea. Cu cele patru milioane pe care urma să le mai ducă la Stambul și cu ce adunase ca logofăt de divan, era pus la adăpost pentru toată viața. Teodora îl tulburase încă din clipa când îi smulse basmaua cu care doi arnăuți o legaseră la gură, urcând-o cu sila într-o sanie a Curții domnești. Cum era să dea ascultare poruncii doamnei Frusina și să taie mândrețe de plete, făcând o pocitanie din ceea ce ochii lui nu zăriseră mai plin de toate

farmecele lumii până în noaptea aceea? Ar fi fost un păcat ce nu și l-ar fi iertat. I-a vorbit blând Teodorei, lăsând bani stareței Calinichia ca să-i poarte de grijă până ce o să-i aducă noi porunci de la Curte. S-a înapoiat după câteva zile:

— Mi-am pierdut răbdarea de când stau închisă aici, cum am stat și la Pasărea. Sunt sătulă de utrenii, vecernii, toacă și post. Uneori mă bate gândul să mă spânzur de zăbrelele ferestrei, îi mărturisi Teodora.

— Să nu faci o asemenea prostie. Știu pe cineva care te-ar putea mântui. Tânjește amarnic după ființa ta.

— Mi-aș vinde și sufletul, Focas! Cine-i ipochimenul?

— Eu, Teodora!

— Tu?…

Focas dădu din cap, speriat parcă să nu primească vreun răspuns ce l-ar învenina, după care vorbi cu patos:

— Sunt un om bogat. Vino cu mine. N-am ochi pentru nimeni în lumea asta decât pentru fine, Teodora. La ce te poți aștepta din partea blegului de Nicolache ori de la scorpia de maică-sa? Scaunul domnesc e pierdut, iar banii lor așijderea. Te acopăr cu diamanticale și-o să te port pe brațe ca pe o împărăteasă, smulgându-te din mânăstire și din acel ticălos București, unde nici viața, nici averea nu-s sigure. Cu giuvaericale cu tot, îți pun la picioare aproape cinci milioane de piaștri. Nimeni n-o să-ți mai tulbure liniștea și fericirea. Ți-o jur pe acest talisman al familiei, mai sfânt pentru mine decât sfânta cruce.

Smulgând de sub taclitul de mătase albastră ce-i încingea mijlocul un toc de marochin cu za de argint, îi puse sub ochi lama vânătă a unui vechi pumnal, pe mânerul căruia era săpată cifra 1453, anul căderii Constantinopolului sub puterea otomanilor.

— Iată, psihi-mù, cu acest cuțit, străbunul meu Pericles Focas – nume purtat de la el de toți primii născuți dintre bărbații familiei – a ucis doi turci ce spărseseră ușa casei în acel an de jale scăpându-și nevasta și copiii. A lăsat cu limbă de moarte să fie trecut din generație în generație celui ce-i va purta numele, legându-ne cu jurământ, să-l dăruim bazileului hărăzit să reînvie gloria Bizanțului. Jur, Teodora, pe acest sfânt talisman să te apăr cu puterea lui și cu ultima mea picătură de sânge.

— Merg, Pericle! Știu că ești bărbat de nădejde! Începusem să-mi dau seama că mă iubești, iar inima mea n-a rămas nesimțitoare. Îi zâmbi, privindu-l apoi languros, ca să-și ascundă minciuna.

— Așteaptă-mă câteva zile, până pun totul la cale. N-are să-ți pară rău, psihi-mù.

*

Zece arnăuți călări însoțeau caleașca cu lădița de fier de care era legată ultima speranță a Suțulesii. Focas primise pe lângă cele patru

milioane și plocoane pentru pașa din Rusciuc. Aici trase la han și, scăpând de arnăuți, își rase barba, îmbrăcă un caftan de negustor și trecu Dunărea înapoi cu banii și darurile.

CAPITOLUL VIII
CÂINE SURD LA VÂNĂTOARE

Invitat la consulat dis-de-dimineață, Samurcaș aștepta neliniștit în salonul cel mic al lui Pini, privind când la samovarul ce fierbea într-un colț, pe o măsuță de marmură, când la imaginea albă a stepei rusești, care luneca parcă pe sub rama tabloului de deasupra canapelei, spre depărtările înghețate ale Siberiei. Îl trezi din contemplare glasul răgușit al consulului:

— Îți place peisajul, Costachi?

— Mai mult mă intrigă, domnule consul. Văd strivite sub troienele Rusiei toate speranțele Eteriei.

— Nu fi prăpăstios, Samurcaș! Zăpezile nu-s eterne. Ce crezi de zurba stârnită de Vladimirescu? – intră direct în subiect Pini.

— Nu-i a bine.

— Spuneai că-n țara asta totu-i de vânzare. Cumpără-l.

— De nu l-aș cunoaște, aș încerca. Dar, când oastea lui Ipsilanti își face de cap prin Moldova, nici Iuda nu s-ar învoi la vânzarea alor săi, darmite Vladimirescu.

— Nu cinstea pandurului și indisciplina armatei lui Ipsilanti mă îngrijorează. Valahul e cu picioarele pe pământ. Nu s-ar încumeta să se măsoare cu turcii când nu-l țin puterile, iar împrejurările sunt potrivnice. I-am cerut să se alăture Eteriei, că luptă pentru creștini împotriva păgânilor; știi ce mi-a răspuns? „Excelență! Creștin sunt. Dar, Dumnezeu e în cer, sultanul la Stambul, iar jefuitorii pe care-i știi sunt aici, în inima țării. Cu ei am a mă răfui”.

— Doar știi în mână *Divanul*, domnule consul. Silește-l să trimită oaste serioasă împotriva lui Tudor. Altfel, ne încurcă rău socotelile.

— *Divanul*, Samurcaș, a trimis pe vornicul Nicolae Văcărescu să risipească tabăra „tâlharului tulburător”. Asta ca să mă adoarmă, fiindcă, în ascuns, unii dintre marii boieri l-au sfătuit să unească oastea stăpânirii cu pandurii și calicimea lui Tudor. Îți dai seama ce s-ar întâmpla? Toată acțiunea lui Ipsilanti în Moldova și Țara Românească s-ar duce de râpă. Trebuie să pleci numaidecât la Craiova. Vistieria îți dă bani ca să vii în ajutorul lui Văcărescu la înfrângerea răscoalei, ceea ce știm că nu se poate. Ești însă destul de iscusit să împiedici misiunea ascunsă a vornicului.

Din Craiova, Samurcaș îi scrise lui Tudor că stăpânirea i-a iertat răzvrătirea și că va împlini cererile norodului. Să poftească la căimăcămie pentru lefurile pandurilor, care vor rămâne ca oaste a țării tot sub comanda lui.

„Ah! Boierule, boierule! Ai tins la sângele meu nevinovat de hatârul jefuitorilor! Pe de o parte mă încredințezi cu jurământ să viu la Craiova, și pe de altă parte împotrivă ai făcut de l-ai trimis pe Hagi

Prodan să-mi ia capul, prin vicleșug, zicând că a sosit de la stăpânire. Am găsit la el hârtia cu făgăduiala ce i-ai făcut și scrisoarea excelenții sale domnul cavaler și general Pini că pentru uciderea mea va fi mângâiat cu multe mili de amândouă prea puternicele împărății. Bun lucru a făcut dumnealui Hagiul; c-a rămas nădejdea împărăților în arnăuții lui, iar altă putere nu mai au! L-am iertat, pe jurământ de credință și l-am oprit cu ai lui pe lângă oastea mea, dar pe domnia-ta și pe tiranii cu care te-ai întovărășit, greu o să vă ierte norodul; că după cât jaf și câte răutăți ați făcut, acum vreți să ne aduceți și turcii pe cap!" îi răspunse Tudor printr-un lipcan.

A fugit Samurcaș din Craiova, cu caimacam cu tot, lăsând orașul pe seama isprăvniciei, iar Văcărescu s-a întors bolnav, fără să dea ochi cu Tudor, speriat, atât de huiduielile și amenințările mulțimii, cât și de fuga soldaților săi în tabăra norodului.

*

Cu caii în spume, Constantin Cantacuzino-Pașcanu opri la poarta Curții domnești. Venea răvășit de spaimă, să-și scape fiica de primejdia zavergiilor ce se apropiau dinspre hotarul Moldovei.

— Alelei! Cuscră dragă, curând o să cuprindă târgurile și satele muntenești și-o să năboiască-n ulițele Bucureștilor oastea de strânsură a lui Ipsilanti, la fel de nelegiuită ca tabunurile tătărești. Mavroforii, de care s-au lipit sute de greci dogorâți de focul slobozeniei, bat Eșul în lung și-n lat cu tobe și cântece. Amețit de slava în care e ridicat, „arhiul" nu vede ce se întâmplă dincolo de calpa lui strălucire. Puzderie de oameni din toate neamurile și din toți flămânzii Balcanilor au roit după pleașcă în plaiurile Moldovei. Zavergiii dogesc butoaiele, înghesuindu-se să bea vinul măcar cu pumnii la gârliciul pivnițelor, sparg prăvăliile, casele și conacele, smulg blănurile și pungile boierilor, giuvaericalele jupâneselor; pradă odoarele bisericilor, batjocoresc muierile, iar de întâlnesc un pic de împotrivire, schingiuiesc și ucid. Parcă oastea lui antihrist a trecut Prutul la noi, iar nu cea care vrea să sloboadă pe greci de sub puterea sultanului. Încarcă, cuscră, ce ai mai de preț, să trecem munții până nu-i prea târziu.

— Încarc, cuscre, încarc! suspină Eufrosina doamna, și plecăm cum ne dă semn baronul Meitani că l-a plătit pe bimbașa Sava să ne însoțească o mână de arnăuți ai lui până la graniță. S-apropie mare primejdie nu numai din răsărit, ci și din apus, fiindcă un sluger Vladimirescu a răzvrătit prostimea. Și-apoi de ce aș mai rămâne, când toate nădejdile mi-au fost năruite? Scaunul domnesc cuvenit lui Nicolache, pentru care am cheltuit bani cu carul, l-a cumpărat la mezatul sultanului, plătind mai mult ca mine, iubitul meu frate Scarlat.

— Așa? se cruci Pașcanul.

— Așa! Ce te miri? Asta-i legea domnilor și tăria Fanarului.

— Bine-a zis, cuscră, cine-a zis, că ruda seamănă cu cărbunele: când e stins, te mânjește, când e aprins, te arde.

Dar chiar a doua zi, Suțulesii îi fu dat sa trăiască clipe de groază. Înarmați cu bâte, coase și furci, târgoviștenii năvăliră pe poarta Curții domnești, cu jelanii și strigăte vrăjmașe. S-au tras zăvoarele la toate ușile palatului, iar puținii arnăuți rămași credincioși, au deschis ferestrele, întinzând armele.

— Ce vreți, oameni buni? întrebă din foișor căpitanul Iordache.

— Zapisele moșiei noastre, răspunse cu voce zgâriată un țăran uscat și trențăros. De nu ni le dă, le luăm singuri, că ne-a mai înșelat o dată cațaonul care-a crăpat. Punem foc palatului, să ardă Suțuleasa, cum ard inimile-n noi de jaful ce ni l-a făcut, ajunge-o-ar blestemele noastre, cum l-au ajuns pe vodă și pe fiică-sa.

Eufrosina ascultă îngrozită. Se temea de blesteme mai mult decât de flăcările ce pâlpâiau în papura rogojinilor agitate de țărani deasupra capetelor și din care ușor s-ar fi putut aprinde Palatul domnesc. Ar fi sărit slujitorii, pojarnicii Curții, tulumbagiii Agiei și arnăuții să-l stingă, dar vorbele lor afurisite nu le putea înăbuși nimeni. Gura cea rea a târgoviștenilor adusese doar atâtea nenorociri pe capul ei, de parcă, procleții, ar fi avut o tocmeală ascunsă cu forțele răului. Alergă la sipetul cu zapise. Alese pe cele ale moșiei Târgoviște, dată de zestre Elenei, moartă de curând, și le aruncă pe fereastră în mijlocul curții.

A fugit noaptea în caleașca lui Meitani, cu ceea ce-i rămăsese – slavă domnului! – din cele treizeci de milioane adunate de ea și de bărbatul ei în numai doi ani de domnie.

*

Bucureștii trăiau cutremurați de groază sub teroarea dezmățului arnăuțesc. Divanul, care cârmuia țara înțărcuit de bimbașa Sava Fochianos în acareturile Mitropoliei, era silit să asculte poruncile fanarioților eteriști ai lui Pini și Leventis. Să-l împroaște cu noroi pe Vladimirescu și să-l ridice în slăvi pe ambițiosul și pripitul Ipsilanti.

Umblau zvonurile slobode ca vântul deasupra orașului, răspândite nu numai de oamenii bimbașei, ci și de cei ai lut Udrizki, tulburându-se cumplit liniștea bieților locuitori. Se trâmbița pretutindeni că Tudor, unde-i prinde pe boieri, „îi pârlește ca pe porci”, pe negustori îi ușurează de bani, iar amărâților le ia ultimul strop de mălai. În zadar încerca stăpânirea să înăbușe panica, cerând oamenilor *să nu se ia după minciunile ce se aud și să le iasă din cap asemenea zadarnice fandacsii, că are ea neadormită îngrijire de liniștea tuturor, trimițând arnăuți și potere împotriva tâlhăreștilor urmări ale apostatului Tudor*. Dar

când începură să curgă fugari din Moldova, aducând cu ei spaima urgiei stârnită de oștirea eteristo-fanariotă, rădvanele și caleștile evgheniilor începură să-și ia zborul dincolo de barierele orașului. Toptangiii, zarafii și negustorii mai cu stare traseră obloanele și, ciorchine pe briști și chervane, căutară adăpost la mânăstirile din jur. Teama începu să muște și din inima mahalalelor, unde se strânseseră în grabă boccelele. Curând adormiră roțile morilor de pe Dâmbovița, brutarii stinseră cuptoarele, iar peste batiștea vitelor din jurul zahanalelor se așternu liniștea. Cete destrăbălate, aprinse de băutură, se aruncară asupra caselor celor fugiți, în vreme ce stăpânirea, năucită, în van poruncea lui bimbașa Sava să pună un pic de rânduială în oraș. Arnăutul se prefăcea că ascultă, dar nu mișca un deget lăsându-l pradă haosului. Primise bani și de la Scarlat Calimachi, pentru a-l pierde pe Tudor și a-l izgoni pe Ipsilanti. Mai avea și alte mănoase treburi: păzea cu arnăuții gospodăriile boierilor și marilor negustori, storcându-i, pe lângă bani, de giuvaericale și blănuri, încât încropise un adevărat bazar în casele sale din mahalaua Udricanilor.

Sărăcimea orașului se liniști, însă, aflând din proclamațiile lui Tudor și din cuvântul oamenilor săi, *că s-a ridicat împotriva balaurilor ce sug sângele norodului, fie ele fețe boierești, politicești ori bisericești; împotriva abuzurilor stăpânirii și a dregătorilor de orice treaptă, a birurilor tâlhărești, podvezilor și angaralelor fără seamăn în hotarele vreunei alte țări de pe planeta noastră*. Au dezlegat atunci mahalagiii boccelele, apucând ciomegele, topoarele și cuțitele. Începură să taie șleaurile cailor înhămați la rădvanele, butcile și căruțele fugarilor, iar pe morari, brutari și casapi îi siliră să nu lase norodul de izbelițe.

Parte din boierii ce nu putură să fugă, *se dezlănțuiră în petreceri nebune, cu beții, tarafuri, dezmierdări de muieret deșuchiat și meșteșugite jocuri de cărți, unde-și pierdeau la stos și la faraon moșiile ajunse nesigure*. Când postelnicul Negri, caimacamul lui Calimachi, coborî din caretă, nici nu-l lăsară să răsufle, dând buzna în curtea lui.

— Scapă-ne, arhon caimacame, că vine apostatul de Vladimirescu asupra Bucureștilor ca o iazmă și n-o să mai rămână piatră peste piatră din casele noastre. O să ne prade, să ne taie ori să ne jupoaie de vii, ca să facă din pielea noastră opinci pentru lotrii lui.

— Liniștiți-vă, boieri dumneavoastră, că-l vom popri pe răzvrătit să nu calce cu opincarii lui podurile Bucureștilor. Îi promitem și luna de pe cer. Trimitem arnăuți și potere de nădejde asupră-i. Îl amăgim în fel și chip și încercăm să cumpărăm căpeteniile pandurilor, că-i umblă țărănoiului prin cap fumuri de domnie. Văd însă că vă roade frica numai de amenințarea Vladimirescului. De tâlhărimea lui Ipsilanti ați uitat? N-ați auzit cu ce prăpăd s-a abătut asupra Moldovei? Acum dă buzna încoace.

— Ipsilanti e un evghenist, arhon Caimacame – vorbi vornicul

Sculy. Nu-i un țărănoi răzvrătit. N-o să se atingă de noi și de averile noastre.

— Culcă-te pe urechea asta, vornice. Vladimirescu își mai ține în frâu opincarii, cum glăsuiesc anaforalele. Ipsilanti – ba. Pleșcarii lui nu se uită de la cine ia și pe cine spintecă.

— Ipsilanti vine și pleacă, dar prostimea țării rămâne. E aţâţată ca o haită de câini flămânzi și, prinzând gustul apostasiilor franțozești, cere pământ, slobozenii, scădere de bir și alte asemenea obrăznicii. Le-a intrat în sânge ciuma răzvrătirii, care e lipicioasă și nu mai iese. Vai nouă și urmașilor noștri ce tragodie ne-așteaptă!

— Apocalipsul! rosti cu patos sfinția sa Nicanor Criteanul, egumenul mânăstirii Radu Vodă. Apocalipsul prooroculuicel mincinos ce vine beat de sânge, cu semeție și hulă de peste Olt, cu toiag de hier și pară de foc. Că, iată, balaurul cu șapte capete și zece coarne rupse peceţile din cartea blestemelor, împărtășit din învățătura lui Balaam, ca să pună sminteală în norod, să dărâme stâlpii Domnului-Dumnezeu și-ai sfinților părinți. Și, precum s-a surpat templul lui Solomon, în vechime, de nu l-au mai putut înălța iudeii nici până-n ziua de azi, așa va surpa apostatul de Tudor stările noastre, aruncându-ne în chinurile lui Iov; iar cei proști și fără vreo seamă pe pământ o să-și pună semn de stăpâni. Să ridicăm slavă Celui de sus, ca în ceasul cel de apoi, și să ne rugăm lui să sloboadă oștile îngerești asupra nelegiuitului, să-i dea să bea din vinul înfrângerii și să-l prăbușească pe proclet, precum a prăbușit cetatea cea păcătoasă a Vavilonului.

— Mai bine să îndemnăm, cu ceva aur pe bimbașa Sava, să sloboadă îngerii lui asupra blestematului. Dar cum vistieria-i goală, rugăm pe sfinția-ta să dezlege un pic punga pe care milosârdia cerească a binecuvântat-o, așa cum o să scoată toți egumenii, preasfinte, ca să nu ne scoată ochii hiara cea cu mii de capete, nu cu șapte, cum scrie la Apocalips; iar lui Savaot o să-i aprindem tămâie și lumânări și-o să-l înălțăm în slava-slăvilor, cu toată evlavia, îi curmă pofta de predică, cu vorbă uscată și aspră, caimacamul.

A făgăduit sfinția-sa cât i s-a cerut, înjurând în gând pe acest „voltairist sadea, care pune mai presus ajutorul lui Sava decât pe cel al lui Savaot”, cum avea să se plângă unor fețe bisericești.

„Îi fu tare greu, arhon caimacame, vorbi în urma lui un tânăr păcătos, că, după câte spun bătrânii, la începutul-începutului, popii aveau trei mâini: cea cu care da li s-a uscat!”

*

La mânăstirea Căldărușani, găsise adăpost un negustoraș cu anteriu vărgat, împreună cu jupâneasa lui, cam negricioasă la față, cu testemelul și broboada petrecute peste obraz, cu biniș întunecat, din cel mai prost șiac călugăresc. Îi adusese o căruță hodorogită, târâtă de

două mârțoage, în dricul căreia zăcea o ladă veche de fier și mai multe boccele. Deși egumenul îl privise chiorâș, rămase uimit când negustorașul nu se tocmi asupra prețului piperat ce i se pretinse.

Lui Focas, care-și răsese barba și îmbrăcase anteriul vărgat, nu-i era teamă că va fi recunoscut de bucureșteni, dar Teodorei, cu toată căneala de pe obraz, testemelul, broboada și binișul de șiac, tare îi tremura inima, știind că de-i vedea cineva ochii verzi de pisică sălbatică, nu-i putea uita. Fugise nu numai de întâmplările ce se arătau cu primejdie, ci și ispitită de averea bărbatului cu privire ștearsă și buze băloase, trecut de vârsta tinereții. Începuse să-i facă silă. Îndura însă totul, cu resemnare, ca orice fanariotă pusă pe căpătuială. Izolarea și pustietatea din juru-i, o făcuseră nevricoasă. Abia se stăpânea față de Focas, păstrând însă în colțul buzelor același surâs ciudat, tulburător. Fu fericită când veni un harabagiu, tocmit să-i ducă la Râmnicu Sărat.

„Plecăm și din târgul ăsta, Teodora, să ne închinăm c-un ceas mai devreme arhiului, stăpânul de azi al Vlahiei și cel de mâine al Bizanțului. Vine cu oștile Eteriei, urmat de cele rusești. Puținul pe care o să i-l dau pentru cauza libertății Greciei, o să-l iau înapoi înmiit, când Ipsilanti o să-și pună pe cap coroana Paleologilor. Am cumpărat o sanie cu armăsari albi și aprigi, cum nici sultanul n-are. Așa o să-i ieșim în cale.”

Femeia era bucuroasă. Avea să-l cunoască pe eroul care răscolea sufletul grecilor – „împăratul visurilor noastre”, cum îl numea uneori Focas. Își aruncă testemelul și binișul, îmbrăcând haina de cacom dăruită de Nicolache Suțu, punându-și peste pletele negre fesul alb, cu felurimi de pietre străvezii, de râdeau luminile în ele.

De după un dâmb, începu a se zări, tălăzuind în depărtare călărimea. Focas porunci vizitiului să oprească. Ținea să admire, cu o clipă mai devreme, armata mântuirii, cum șerpuia în albul acelei ierni întârziate. Dintr-un desiș de arini cu scoarța roșiatică, săriră cu pistoalele întinse trei arnăuți, poruncindu-le să coboare. Vizitiul fu smuls de pe capră. Când unul din tâlhari puse mâna pe Teodora, Focas se aruncă asupra lui, rostogolindu-se într-o încleștare sălbatică, în zăpada afânată. În clipa de uluială stârnită de îndrăzneala „boierului”, Teodora izbi cu biciul peste ochi arnăutul care apucase dârlogii. Caii îl răsturnară și porniră vijelios la vale, stârnind vârtejuri orbitoare de zăpadă din mușcătura copitelor. Femeii nu-i păsa de împușcăturile ce răsunau în urmă și nici de soarta lui Focas. Scăpase. Era acum stăpână pe viața ei și pe comoara din ladă. Își vâri fesul în sân ca să nu-l piardă, rămânând cu pletele negre fluturate de vânt, în goana nebună a cailor, loviți fără cruțare cu biciul, încât se făcuseră mai albi ca albul stepei imense în care femeia căuta umbra unui reazim.

Câțiva călăreți abia opriră sania. Niște soldați frumoși, cu chipuri

de efebi, purtându-se delicat. Îi vorbiră într-o aleasă limbă grecească. I se părea că păşise dintr-un coşmar înfiorător într-o dulce lume de vis. Se dezmetici curând, bucurându-se când află că sunt mavrofori din avangarda arhiului. Le cerceta cu privirea curioasă uniformele negre, elegante, lucrate de cei mai buni croitori din Odesa şi Petersburg. Ochii de pisică stăruiră o clipă asupra capelelor de mort din metal argintat, îngropate în blana căciulilor. Ce aveau oare comun cu moartea aceşti băieţi frumoşi de-i arboraseră chipul hidos, când li se citea pe figurile surâzătoare atâta poftă de viaţă?

Apariţia unei asemenea uluitoare frumuseţi femeieşti, purtată de nişte armăsari albi în pustietatea albă a stepei, într-o sanie cu perne de purpură, avea ceva ireal. Erau tot atât de uimiţi de eleganţa ei, de ochii tulburători, de zâmbetul ciudat şi de glasul melodios ce răspundea întrebărilor, aşa cum fusese şi ea uimită, zărindu-i în jurul saniei.

— Ieşisem înaintea arhiului cu o modestă ofrandă pentru cauza noastră, rosti ea cu modulaţiuni calde în glas. Am fost atacată de tâlhari, dar m-au scăpat aceşti telegari ai lui Apollo.

Arhiul fu fermecat din prima clipă. O conduse curtenitor în casa preotului din Răsuri, unde se oprise pentru odihnă, poruncind să se aducă bagajele divinei apariţii. Îi oferi un ceai cu rom, copleşit de-a binelea când această frumuseţe, demnă de a fi stăpâna lui, îi aşeză delicat pe masă fesul cu nestemate, valorând peste o sută de mii de piaştri.

— Rog pe alteţa voastră să-l primească pentru oastea mântuirii neamului nostru, cu regretul că nu pot da mai mult, în afară de sufletul şi sângele meu, dacă va fi nevoie!

Cu unica-i mână, uitând că are în faţă o femeie, Ipsilanti o cuprinse de talie gata să-i sărute obrajii. Oprindu-se în ultima clipă, se dete înapoi cu câţiva paşi şi, ridicând paharul din care sorbise ceva mai nainte, rosti teatral: „Pentru Elada. Pentru strălucitul nostru Bizanţ!” Apoi, zâmbind, îşi completă închinarea: „Şi pentru frumoasele sale fiice!”

Se aşternură câteva clipe de linişte. Amândoi se simţeau oarecum stingheriţi, până ce el rupse tăcerea:

— Nu vrei să-mi spui cum te cheamă?

— Teodora!

— Teodora? Fascinant!… Şi poate predestinat! Nu ştiu dacă strălucita basilisă a Bizanţului al cărei nume îl porţi, a egalat frumuseţea domniei tale, dar ştiu că tronul ei ţi l-aş oferi din toată inima. Ducând-o de mână în pridvorul deschis, porunci adunarea mavroforilor.

— Iubiţii mei mavrofori! Această divină fiică a Eladei a înfruntat primejdii fără număr pentru a-şi pune zestrea la dispoziţia sacrei

noastre oștiri. Aflați că numele ei este aidoma cu cel al marii basilise Teodora a Bizanțului. Slavă ei!

Din sute de piepturi entuziaste izbucni ca un singur glas: Slavă Teodorei!

Tineri înflăcărați, trăind puternic speranța libertății patriei lor, gata să moară pentru reînvierea Eladei, mavroforii priveau uluiți la această neasemuită Venus cu plete brune. Când ridică brațul ca să răspundă ovațiilor, părea o statuie a lui Fidias, animată printr-o suflare divină. Neverosimilul unei asemenea apariții în pustietatea de gheață răscolită de vânturi, numele celebrei împărătese bizantine, alăturat frumuseții tulburătoare a femeii ce venea ca o binecuvântare înaintea sacrificiului spre care se îndreptau, trezise în imaginația celor mai mulți dintre tinerii ostași ai „Batalionului Sacru" convingerea unui semn al destinului. Dumnezeul creștin sau zeii păgâni ai Eladei le trimiteau în ajutor, nu pe Sfânta Fecioară și nici pe Palas Atena, ci pe însăși împărăteasa a cărei Capitală urmau s-o smulgă din întunericul așternut de aproape patru secole musulmane.

Tăind aerul, sabia arhiului se plecă în semn de închinare. Nu! Nu fusese sabie, ci o baghetă magică. În omătul pătat de uniformele negre, sute de ființe, electrizate de gest, fascinate de frumusețea femeii, trăind iluzia unui miracol, acoperiră cu strigătul lor șuierul crivățului: „Trăiască Teodora!"

De dincolo de uluci, arnăuți vulgari și imbecilizați de alcool, alături de atâția vântură-lume, dornici de aventură și pradă, priveau cu sufletele goale entuziasmul acestor băietani – unii zâmbind, alții crucindu-se, ori înjurându-l pe Ipsilanti că nu le plătește soldele.

*

În București panica sporea ceas de ceas, pe măsură ce zvonurile încingeau imaginația. Jafurile se înmulțeau; ucigașii își făceau de cap. Nimeni nu mai era sigur nici de viață, nici de avere. Arnăuții care trebuiau să pună un pic de rânduială în haosul ce se încuibase, chefuiau și prădau.

Boieri din „Vremelnica ocârmuire" se adunară noaptea în casa lui Iordache Filipescu pentru sfat, care să scape ochilor și urechilor lui Pini, Leventis și altor fanarioți.

— Să chibzuim ce facem ca să stârpim răul. Nu putem lăsa Bucureștii și țara baltă ca Brâncoveanu, Ghica și Barbu Văcărescu, deschise vorba gazda.

— Au fugit ca niște mămăligari de teama lui Ipsilanti – se aprinse bătrânul Bălăceanu.

— Aflați că și consulul austriac a plecat; iar englezul își strânge calabalâcul.

— Consulii pleacă din socoteli politicești: să arate împărăților că

ocârmuirea noastră e nevolnică și că-i anarhie; ca să intre oaste străină în țară.

— De-ar pleca odată și Pini, să mai răsuflăm!

— Boieri dumneavoastră, Vladimirescu s-a oprit cu pandurimea lui la Ciorogârla. Numai el ar putea să pună rânduială. Să-l rugăm să vină mai iute, să scape orașul de tâlhari.

— O să-i mâniem pe turci și-or da buzna.

— Și dacă năpădește Ipsilanti cu armie străină în București, nu mai tare s-or mânia? – bașca răutățile ce avem a le suferi de la tâlhărimea lui!

— Așa-i! Dar de intră turcii, țarul o să se supere și trimite cazacii ca să-i gonească; și pe cazaci cine-i mai scoate? Napolionul franțuzilor? sări Filipescu-Vulpe.

— Tot astfel s-a urmat în țara asta, boier Filipescule: când unul, când altul. Cine se scoală mai de dimineață ăla te ia de păr. Să-i dăm Vladimirescului „Carte de adeverire” că ridicarea lui nu e rea și vătămătoare, ci în folosul țării; pentru stârpirea jefuitorilor, nu împotriva împărăției. O publicarisim și liniștim duhurile, propuse Grigore Băleanu.

Au hotărât, într-un glas, trimițând „Cartea” lui Tudor, care pornise cu oastea spre „Scaunul Oblăduirii norodului”.

*

Vladimirescu intră în București la 21 martie 1821, pe vechiul Pod al Calicilor, într-o zi însorită ce se vădea adevărat cap de primăvară. *Pe sub Dealul Mitropoliei și pe ulițele din jur se adunase tot sufletul mahalalelor și al marginilor ce ieșeau din pădure și câmp. Lepădându-și taclitul și giubeaua, veniseră și ciocoi în haine ponosite să vadă zavera și să pipăie cu simțul lor dibaci gândurile marelui răzvrătit. Tudor purta sub braț o pâine uriașă, simbol al dorinței de îmbelșugare pentru norod, călărind între popa din Cerneți și căpitanul Zoican. După steagul zugrăvit de un călugăr aflător în mânăstirea Antimului, fluturau cămășile pandurilor și fustanelele arnăuților. Veneau apoi gloatele de tălpași, târându-și opincile, ducând pe umeri, care o flintă, care o coasă ori o furcă, precum și nelipsita traistă cu merinde. Au toți figura aspră, uscată, ca pământul acela colțuros din nordul Olteniei, unde piatra rânjește la fiecare pas. Vin dârji din sărăcia țărânii, din harța cu stăpânirea prădalnică, din încleștarea cu cetele osmanlâilor ce trec mereu Dunărea să-i taie și să-i fure; din viața vrăjmașă călcată-n picioare cu disperare. Curge din răzvrătiri ca un puhoi mohorât, urmând pe omul care a pus în firea lui toată asprimea acelor tărâmuri.*

Tudor e întunecat la chip, ca adâncul pădurilor de pe Motru și Jii, aproape morocănos ca apele Oltului în vremea ploilor, de parcă i-ar curge prin vine numai durere. Și e în el o tăcere apăsătoare, încât îți vine a crede

că duce pe umeri nu numai suferința și deznădejdea unui întreg popor, ci toată greutatea munților Gorjului și-ai Mehedințului. Numai când ridică brusc privirea deasupra mulțimii de unde se agită tulpane și testemele, ori saltă căciuli, în gesturi cuminți și cuviincioase, i se citește în ochi o tărie de om ce nu se poate încovoia decât să izbească. Are în ființa lui ceva care supune și-o încordare în care s-au ghemuit nădejdile și disperarea obștii, mărturisind somnul unei chemări. N-aude pistoalele slobozite de panduri și arnăuți a sărbătoare și, cu toate că mulțumește sobru bucureștenilor, cată doar în adâncurile lui, de unde pădurea aceea vie ce tălăzuiește în urmă, așteaptă îndemn și chibzuială pentru mântuire. Știu toți, că omul acesta „a îmbrăcat cămașa morții" pentru ei, nu pentru fâșia de postav alb, cusută la Slatina de nevasta Vulturescului pe căciula de hârșie neagră, ca semn că inima norodului îl socotește firescul ei domn.

Din casa Joiței Brâncoveanu, de sub Dealul Mitropoliei, Tudor sloboade porunci pentru liniștirea orașului, și ca un adevărat voievod al năpăstuiților cere boierilor *să nu se poarte cu vicleșug împotriva obștescului folos, dacă n-au lăsat să se stingă în inimile lor sfânta dragoste cea de patrie*. Înțelept, recunoaște de formă „Vremelnicească ocârmuire", dar înlocuiește ispravnicii și o seamă de dregători din județe. Trimite porunci ca zapciii și mumbașirii să nu mai ridice bir decât 3 piaștri, în loc de 25, de fiecare lude și să nu mai împlinească nicio lețcaie din datoriile vechi. Celor ce vin în rândurile „Adunării Norodului" cu, sau fără arme, să nu li se pretindă nimic. Vite, râmători și lucruri din casă ori din ogradă n-au slobozenie să ia. Pentru a împiedica jefuirea locuitorilor Capitalei, întări străjile de panduri și târgoveți, poruncind ca tâlharii să fie pedepsiți, fără o altă judecată decât aceea a funiei. Spânzură apoi câțiva necinstiți împlinitori de biruri, punând rânduială cum de mult nu mai cunoscuse biata țară.

*

Tudor ceru Vremelniceștii ocârmuiri să trimită în calea lui Ipsilanti trei boieri de seamă împreună cu vlădica Ilarion. Erau purtătorii dorinței lui, să nu intre arhiul în București, „ca să nu se tulbure mai rău apele". A scrâșnit din dinți Ipsilanti, dar a dat ascultare, oprindu-se la casa cea veche a Ghiculeștilor de pe malul Teiului, unde avu drept grijă de căpetenie s-o așeze pe Teodora cât mai domnește, sus, într-o odaie cu pridvor deschis spre balta năpădită de stuf. Jos, în sufrageria cu lambriuri de lemn afumat, cu masă și jilțuri grele de stejar, își făcu cancelarie și sală de primire, iar de formă, într-o încăpere alăturată, iatacul, fiindcă, de cum se înnopta, urca la Teodora, ajunsă acum nu numai simbol al biruinței, ci și stăpâna inimii și gândurilor lui, apărută ca o dulce nălucire de vis.

Deși zavergiii își aveau tabăra în noroiosul sat al Colentinei, se

abătură asupra orașului ca roiurile de țânțari. Greu izbuteau gărzile lui Tudor să-i mai împiedice de la pradă și silnicii și puțin le păsa de tovarășii lor întru ticăloșie, care se legănau în spânzurători ori zăceau în praful ulițelor, răpuși de disperarea bucureștenilor. Îngroziți, oamenii se strecurau, noapte de noapte, dincolo de crucile puse pe hotarul orașului, împânzind viile ce dau înconjur Bucureștilor, ca să-și îndrepte pașii spre zidurile mânăstirilor tixite, unde nimeni nu-i mai primea, rămânându-le nădejdea în pădurile abia înmugurite.

Lăsând câteva străji în târg, Vladimirescu își trase oștirea la Cotroceni, începând să întărească mânăstirea cu șanțuri și băști, ca să se apere dacă turcii or să treacă Dunărea, deși trimisese răvașe și daruri pașalelor și-un „arz” către sultan, căutând să înlăture orice ciocnire cu ei, pentru a nu atrage cine știe ce nenorociri pe capul țării, mai ales că semețiri copilărești ale unor eteriști le chemau, iar împărățiile vecine pândeau prilejul de-a se alege c-un folos pe seama românilor.

Trăind cu speranța în schimbarea la față a politicii țarului, Ipsilanti hotărî să se înstăpânească pe pământul țării. Se socotea îndreptățit să-i ocupe tronul pe care tatăl lui stătuse în trei rânduri. Era aici locul ideal pentru planurile hrănite mai mult de ambițiile lui, decât de țelurile Eteriei, iar un valah obscur i se așeza în cale – un mojic mărginit și nerușinat, care n-avea alt merit decât că intrase pe sub pielea generalului Isaiev în timpul ultimului război cu turcii, așa cum îl defăimaseră Constantin Duca, Farmache și Sava.

— Căpitane Iordache, acest Vladimirescu și-a luat nasul la purtare. A început să-mi spânzure ostașii. Să mi-l înfățișezi, fără zăbavă.

— Să-l înfățișez! E greu, Ipsilotate! Să-l poftesc poate, în numele măriei tale. Bine nu e să dăm uitării că are oștire mai tare decât a noastră, că-i în țara lui și că un întreg norod îl urmează. Totuși încerc.

A încercat în două rânduri, dar slugerul i-a răspuns că-l țin zălog nevoile „Adunării Norodului”. Când a venit și-a treia oară, s-a răstit la arnăut, lovind cu pumnul în masă:

— Spune-mi, căpitane Iordache, ce vrea Ipsilanti? Cu ce drept se face stăpân pe țară? S-a ridicat pentru cotropirea și jefuirea ei ori pentru libertatea patriei sale? Să-și potolească zavergiii, ca să nu-i potolesc eu cum merită.

— Eu toate astea nu i le pot spune, slugere Tudor. E înfumurat și iute la mânie. Spune-i-le singur. Calcă-ți pe inimă și vino, că-i spre binele tuturor să limpezim apele. Mâine la prânz te așteaptă la Colentina.

— Până la Colentina-i cale lungă și vreme de pierdut n-am; că nu mă țin de petreceri cu muieri și lăutari. Să ne vedem la jumătatea drumului, la chioșcul lui Mavrogheni, c-un ceas înaintea nămiezii, dacă-i este pe voie.

Și-i fu arhiului pe voie, fiindcă n-avea încotro. Îi fu pe voie, dar porunci căpitanilor să împânzească locul cu oameni din gloată, că poate îl vor prinde-n capcană pe afurisitul de valah.

Maidanul din Capul Podului Mogoșoaiei era acum un baltac noroios, adunat din mustul zăpezilor de peste iarnă și din ploile primăverii. Caleașca lui Ipsilanti intră în mocirla vâscoasă până peste butucul roților. Fu scos pe brațe de mavroforii înșirați pe malurile zvântate. Împrejurimile fuseseră ocupate noaptea de panduri, iar pe aleea cu tufe de liliac ce ducea spre Chioșcul lui Mavrogheni, era aliniată garda lui Tudor. Arhiul strâmbă nemulțumit din nas, mângâindu-și țăcălia împărțită în două smocuri, gest care avea darul să-l liniștească.

Slugerul venea în aceeași caretă cu episcopul Ilarion, fiind martor al pățaniei arhiului.

— S-a năMolit Ipsilanti, Tudore.

— S-a năMolit încă de când a trecut Prutul. Acu vrea să ne năMolească și pe noi până peste cap.

Chiriac Popescu dădu onorurile militare arhiului îmbrăcat în uniformă de general rus, cu însemnele de aghiotant al țarului și c-o ploaie de decorații. Răspunse c-un deget dus la căciulă, privind cu coada ochiului, nu fără să admire mânuirea fără cusur a armelor și ținuta ostășească a valahilor.

Chioșcul, cu laturile deschise în partea de jos, unde, vara, își sorbea odinioară Mavrogheni cafeaua, avea în catul de sus un adevărat salon cu lavițe de catifea roșie jur-împrejur și câteva măsuțe joase. Aici îi primi Ipsilanti, pe Tudor și pe vlădica Ilarion, silindu-se să nu-și arate dușmănia, mai ales că, în acea dimineață, Duca și Sava îi șoptiseră niște vorbe viclene, că, de la o vreme, slugerul umblă să-l dea pe mâna turcilor. Erau de față Lassanis, fost patron de bordel la Buda, Orfano, tejghetarul unui negustor grec din Odesa, secretarii și duhurile rele ale arhiului, căpitanii Duca, Iordache și Caravia, negustorul Scufo, precum și frații lui Ipsilanti, Nicolae și Gheorghe.

Tudor salută militărește, iar după ce Ipsilanti îi răspunse la fel rupse tăcerea stânjenitoare, ce nu părea ușor de spulberat.

— Ai ținut să-mi vorbești, beizadea. Rugămintea mea este s-o facem între patru ochi.

Deși rostirea îi fusese cuviincioasă, totuși, felul hotărât în care-i vorbise, nu-i plăcu lui Ipsilanti. „Prea multă obrăznicie pentru un mojic”, se aprinse în sine, dar înghiți în sec, împlinindu-i dorința, mai ales că Vlădica Ilarion se și îndreptase spre ușă.

— Arhon slugere! Avem în față același dușman. Trebuie să ne chivernisim ca să-l înfruntăm.

— Înainte de a da un răspuns, am a mă plânge *că o mare parte din armata eteristă se poartă ca pe pământ dușman. A smuls țăranilor toată*

hrana lăsându-i muritori de foame. Pricinuiește tot felul de cruzimi și silnicii încât sate și târguri întregi s-au spart, înspăimântate, neamurile s-au împrăștiat și țara s-a hrențuit. În București s-au aprins cazanele iadului. Pentru numele lui Dumnezeu, beizadea, oprește neomenia oamenilor domniei-tale!

— Pe lângă fiecare oaste se lipesc și obraze ticăloase. O să poruncesc pedepse aspre pentru toți vinovații.

— Până atunci, e mai cu chibzuială ca zahareaua să fie adunată din județe de zapciii Vremelniceștii ocârmuiri. Cât privește dușmanul, noi valahii avem de biruit doi, iar nu unul singur, și cu doi deodată nu ne putem bate!

— Care-s?

— Cel dintâi e vrăjmașul care a tot mâncat țara până a adus-o în deznădăjduirea cea mai de pe urmă, de-au ajuns bieții români mai goi decât morții cei din morminte. Lui ne-am ridicat să-i sfărâmăm capul, socotind că ne stă în putere. Împotriva turcului cum o să pornim, *„câine surd la vânătoare?”*

N-a spus: „cum ai pornit domnia-ta!”, dar Ipsilanti și-a mușcat buza.

— Și dacă ordiile trec Dunărea?

— De ce să așteptăm să treacă turcii și nu armata Eteriei, așa cum ai făgăduit prin proclamații? Îți dăm barcaze și saici.

— Aștept întăriri din Rusia.

— Beizadea! Dacă aștepți până ce turcii se vor aduna cu toată puterea lor pe Dunăre, n-o să mai poți trece dincolo; iar cu ajutorul muscalilor nu te mai amăgi singur. Știi bine că țarul e potrivnic.

— Țarul e la Laybach și numai de formă s-a arătat vrăjmaș. Capodistria a dat în taină slobozenie voluntarilor să treacă Prutul.

— Capodistria? Citește, rogu-te, beizadea, foaia pe care am primit-o de la Viena.

„Împărățiile sunt mânioase – scria *Telegraful Elin*, sub semnătura lui Capodistria – din cauza vinovatei revoltarisiri a grecilor, pusă la cale de un ins aventuros ca Alexandru Ipsilanti, care înșală buna-credință a unor oameni cinstiți, folosindu-se de numele majestății sale imperiale, țarul tuturor Rusiilor, pentru treburile lui vinovate. Luminăția-sa l-a alungat din rândurile armatei imperiale și din cinstea de aghiotant. Îl înfierează cu toată tăria strălucirii sale și-i cere arestarea, ca oricărui netrebnic rebelist, oriunde s-ar găsi”.

Ipsilanti se făcu ca un rac fiert.

— Nu-i de glumă, beizadea. Cine mai cutează a trimite volintiri fără să-și frângă gâtul?…

Tudor zări în clipa aceea pe pieptul arhiului, sub ordinul „Sfântul Vladimir”, medalionul „Ultimei Vasilise a Bizanțului”, a cărui poveste o cunoștea din fir-a-păr de la Zoican.

„Câți bani o fi stors von Gentz pentru această calpă giuvaericăă? Doamne, pe ce mâini a intrat sfânta slobozenie a Greciei!” gândi compătimitor slugerul.

— …Aș fi bucuros, continuă el, să pot lupta împotriva păgânilor, dar te-ai ridicat înainte de vreme. Muscalii n-or să vină, iar de mai rămâi, au să năvălească turcii să te gonească și ne faci nouă pieire.

— De asta ești în vorbă cu pașalele de pe Dunăre ca să mă vinzi?

— N-am pus la cale nicio mișelie – răspunse tăios slugerul. Bătăliile nu se câștigă numai cu sabia. Îmi trebuie timp să mă întăresc, ca să mă pot împotrivi păgânilor de vor călca pământul țării. Cum o pot face decât amăgindu-i cu vorbe și daruri? Nimeni nu-mi dă dreptul să joc în bobi soarta norodului român.

Ipsilanti privi c-un amestec de pizmă și dușmănie pe omul din fața lui, îmbrăcat în dulamă neagră-verzuie, sub care se zăreau nădragii strâmți de abă găitănată, vârâți în cizme căzăcești. Rămase mut când Tudor își puse liniștit căciula și fără nicio vorbă, îl salută militărește, ca la venire, părăsind încăperea.

*

În iatacul unde se răsfăța, adulată de sclavele stăpânei fugită în mare grabă la Brașov, ajustându-și și schimbându-și rochiile și mantourile din lăzile Ghiculesei, Teodora trăia aievea un vis, convinsă că Ipsilanti o va încorona într-o zi pe malurile Bosforului. Îi era silă când îi simțea mirosul tot mai nesuferit al băuturii. Își dădea seama că el căuta alinarea unor dureri nemărturisite, citindu-i zbuciumul pe față ori deslușindu-l în purtarea tot mai nevricoasă față de intimii lui. Se obișnuise cu declarațiile lui de dragoste, făcute cu aceeași emfază, pusă în glas chiar atunci când cerea un pahar cu apă. Îi ierta însă toate aceste slăbiciuni, așteptând de la el bucurii nesperate de nicio femeie ridicată din plebe. Până la marea fericire, încerca o mulțumire de curtezană, ori de câte ori simțea abătându-se asupra-i sutele de priviri aprinse ale tinerilor și frumoșilor mavrofori, așa cum se abat razele soarelui de iulie asupra pământului. Aflase, în cele din urmă, că arhiul se zbate în mari necazuri bănești și îi dărui câteva din giuvaericalele primite de la beizadea Nicolache. Era desigur un sacrificiu mărunt față de strălucirea coroanei Paleologilor. Milioanele lui Focas – rămas în mâinile tâlharilor și ucis cu siguranță – nu se gândea decât să le păstreze pentru sufletul ei, așa cum le văzuse rânduite în pungi de piele, sub capacul lăzii mâncată de rugină.

CAPITOLUL IX
SCÂRBOASELE URZELI

Fiind împărăția otomană șubrezită de războaie și răzvrătiri, iar vistieria secătuită de sumedenia cheltuielilor, sultanul Mahmud al II-lea chemase pe marele vizir, poruncindu-i să sporească taxele vămilor, fără a face nimănui vreun hatâr.

— Prea slăvite stăpâne, îndrăznise înaltul dregător, o să ne înmulțim dușmanii.

— Dușmani sunt toți cei cărora nu le dai și sufletul din tine, Halet.

— Strălucirea-ta, îndatoririle noastre politice…

— Îndatoriri politice? Ești un naiv, Halet! Politica e ca o corabie căreia trebuie să-i întorci pânzele după cum bate vântul. Altfel, curând te cheamă Allah să treci puntea peste cele șapte iaduri.

A doua zi, tarifele vamale săltaseră cu 60%, iar raportul lui sir Strangford, ambasadorul Marii Britanii la Constantinopol, pornise în mare grabă spre Londra, ca să stârnească nemulțumirea onorabilului lord Castlereagh, cavaler al Ordinului Jartierei și ministrul Afacerilor străine.

— Căpitane Gordon – îi vorbi mai-marele Foreign Office-ului, celui mai destoinic dintre subalternii săi – ai să pleci la Constantinopol într-o misiune grea. Interesele Marii Britanii sunt primejduite de ingratitudinea sultanului. A uitat că datorită nouă împărăția otomană își mai ține zilele. Ne-a anulat privilegiile comerciale; cumpără arme de la nemți, își modernizează armata și, curând, sub influențe străine, o să ne amenințe drumul spre Indii. Îi trebuie o lecție. Ai să primești bani și instrucțiuni. Peste trei zile, corveta „Birmingham” ridică ancora. Drum bun și succes! încheie ministrul, întinzându-i o mână osoasă, plină de pistrui.

— Sunt onorat, sir!

*

Caleașca ambasadei engleze cobora pe caldarâmul unei ulițe povârnite din Pera – cartierul ambasadelor constantinopolitane – hurducând cumplit pe Gordon și pe ajutorul său Bargrave, când un tânăr voinic, cu părul negru, vâlvoi, și cu spaima-n priviri, sări pe scara trăsurii, prăbușindu-se la picioarele celor doi străini. Instinctiv, Gordon scoase pistolul.

— Iertați-mă, vorbi, gâfâind, nepoftitul musafir, nu-s tâlhar.

— Atunci, cine ești? Și ce poftești?

— Sunt Constantin Duca. Trăsura dumneavoastră mi-era ultima scăpare. Vor să mă ucidă niște galeongii. I-am prins cu zaruri măsluite și mi-am luat banii înapoi.

— Și în afară de zaruri, cu ce te îndeletnicești?

— Abia am isprăvit Școala de dragomani a Patriarhiei. Plec acasă,

la Ianina, să-mi caut o slujbă.

— Școala de dragomani, spui? Ce limbi cunoști?

— Toate limbile din Balcani și, în plus, franceza și rusa.

Gordon și Bargrave se priviră, străbătuți de același gând.

— Și noi mergem tot la Ianina. Ți-am putea da o slujbă, dacă ești destoinic și loaial.

— Sluga dumneavoastră, răspunse Duca, încercând, după obiceiul turcesc, să sărute poala caftanului, dar, cum Gordon purta jachetă, buzele i se lipiră de tivul ei șnuruit cu mătase.

Așa avea să înceapă aventuroasa carieră a lui Constantin Duca: secretar al lui Gordon; contrabandist de arme, tutun, mirodenii și bumbac pe corabia englezului, căpitan în armata lui Ali Tebelen, pașa din Ianina, când Gordon ajunse șeful de stat-major și organizatorul ei; conducător iscusit al bandelor rebelului pașă – când acesta se ridică împotriva sultanului. Gata oricând, la orice, pentru mărire și bani. Îndrăzneț și dibaci, după o bună chiverniseală, Duca trecu Dunărea în Țara Românească, unde pătrunde în sânul Eteriei. Plecând în Rusia, fu primit cu rangul de căpitan în armata pe care Alexandru Ipsilanti o încropea acolo.

Duca rămânea însă, necontenit, în slujba ascunsă a lui Gordon și Bargrave.

*

Cu oastea înzdrăvenită și îndrumată de Gordon, Ali-pașa din Ianina puse stăpânire pe Albania. Își proclamă independența față de sultan și risipi ordiile trimise să-l pedepsească, amenințând Constantinopolul. Grecii din arhipelag abia mai puteau fi ținuți în frâu. Ridicându-se tot mai stăruitor împotriva stăpânirii turcești, împărăția sta să se prăbușească.

— Preaslăvite stăpâne, vorbi marele vizir, când fu chemat de padișah, ne clătinăm ca de cutremur. Englezii se răzbună. E mâna lor și-n Albania și-n Arhipel.

— Știu, Halet. A sosit vremea să întoarcem pânzele corăbiei. Trebuie să-i domolim pe supușii majestății sale din cețurile de la miazănoapte, dar nu fără dureri pentru noi. Le-am făgăduit iarăși hatâruri, însă îmi pomenesc mereu de tine, socotindu-te vinovat. Acu o să-ți dai seama, Halet, că politica nu-i decât o cadână râioasă. Sunt nevoit să te trimit guvernator în Rodos. Se cheamă că te-am surghiunit. Galib o să-ți ia locul până ce s-o schimba iar vântul. Pentru credința ta ai să primești și acolo tot simbria de mare vizir.

După o scurtă tocmeală cu reiss-efendi, sir Strangford smulse de la sultan tot ce-i poftise inima, oferindu-i în schimb un pic de liniște.

Ca printr-o vrajă neagră, corăbiile englezești, purtătoare de arme și muniții pentru Ali-pașa din Ianina, începură… să piară în

nemaipomenite furtuni, iar Gordon… se îmbolnăvi subit, plecând să se caute la Constantinopol.

Doar pe greci nu-i putea domoli nimeni.

— Căpitane Gordon – îi spuse lordul Castlereag, adevărata luptă abia începe. Interesele noastre cer acum să apărăm și cu dinții imperiul otoman. Știindu-l slăbit, rușii nădăjduiesc să joace curând căzăcească prin haremurile din Stambul! Un prinț grec, Ipsilanti, aghiotant al țarului, a pătruns cu oaste de mercenari în Valahia, o țară supusă sultanului, la frontiera cu Rusia. Valahii s-au revoltat și alte popoare din Balcani o să-i urmeze. Țarul n-o să piardă prilejul să se năpustească asupra imperiului otoman. Acest prilej trebuie înlăturat. Guvernul majestății sale are mare încredere în experiența, înțelepciunea și abilitatea dumneatale.

Sir Gordon luă drumul Bucureștilor să-l întâlnească pe Constantin Duca. Pe Bargrave îl pironi la Sibiu ca, împreună cu unii boieri valahi refugiați acolo, și cu consulul austriac Fleischhakl, să poată unelti împotriva răscoalei din Țara Românească.

*

După despărțirea de Tudor, lui Ipsilanti parcă i se înecaseră corăbiile. Trecuse printre mavrofori întunecat și absent. Abia în caleașcă se învioră un pic, la gândul că pe malurile Teiului îl așteaptă dulcea mângâiere a femeii, răsfățată ca o nevastă în luna de miere… „Ce balsam mi-ai trimes, cerule, peste durerea care mă supune!”

În poarta boltită a casei Ghiculeștilor, îl întâmpină însă nerăbdător căpitanul Constantin Duca.

— Ipsilotate! Am dovada trădării lui Tudor. „Luminăția-ta – scria Vladimirescu lui Derviș-pașa din Vidin – rogu-te să încredințezi Înalta Poartă că nu m-am ridicat împotriva împărăției, ci a domnilor veniți din Fanar, care, uniți cu boierii greci și români, cu egumenii și cu ciocoii, sug toată vlaga bieților țărani și a celor ce au fost rânduiți birnici de stăpânire. Nu cu arme am pornit asupra Bucureștilor, ci cu jălbi și jeluire pentru ușurarea dajdiilor, podvezilor, clăcii și tuturor mâncăturilor. Ca niște prea supuse și prea credincioase raiale, rogu-te să înlesnești pe lângă preaslăvitul nostru padișah ca să ne trimită un înalt dregător turc spre cercetarea suferințelor norodului valah și a pustiirii ce s-a făcut țării de către balaurii câți din sudoarea norodului hălăduiesc ca niște bei, încât, curând, amărâții lăcuitori or să moară de foame, iar Valahia n-o să-și mai poată împlini îndatoririle ei către Înaltul Devlet, nici cu haraci, nici cu zaherea”.

— Am mai adus – vorbi Duca – un pandur. Sub jurământ a mărturisit că în două rânduri a trecut Dunărea ca paznic al trimișilor lui Tudor la pașalele din Nicopole și Vidin, înțelegând din vorba lor că slugerul făgăduiește risipirea oastei eteriste și capul măriei tale. Câtă

vreme acest blestemat nu va fi scurtat c-o palmă, liniște n-o să avem.

— Am aflat și de la Sava de niște viclene urzeli ale Vladimirescului, dar nu le-am dat crezare. Răsplătește-l pe pandur și trimite-l înapoi la Cotroceni.

„Pandurul” Niță Odobac primi banii pentru mărturia lui mincinoasă, rămânând printre ostașii lui Duca, fiindcă-l zărise la Cotroceni pe Ilie Uțubarză.

Văzându-și iubitul abătut, Teodora căută să-i risipească negurile din suflet. Sărutându-l pe amândoi obrajii îi spuse cu prefăcută duioșie:

— Psihi-mù, știu că banii strânși de negustorii greci din Rusia n-au sosit încă, iar arnăuții murmură. Primește rogu-te, încă cincizeci de mii de piaștri pentru lefurile lor, fiind ultima rămășiță din clironomia părinților mei.

Tulburat, Ipsilanti îi răspunse cu tremur în glas:

— Zoi-mù[2]. Ai sacrificat tot ce-ai avut pentru cauza noastră. Ce recunoștință poate fi pe măsura nobilei tale dăruiri! Lasă-mă să anin de gâtul tău gingaș acest medalion pe care l-a purtat ultima vasilisă a Bizanțului.

*

— Măria-ta, îi vorbi Iordache, din prag, au venit negustorii chemați.

— Să intre, căpitane!

În vreme ce femeia ieși din odaie în foșnetul rochiei de atlaz trandafiriu, răspândind un ușor iz de ambră, pe ușa din față pătrunseră negustorii eteriști. De la ei arhiul izbuti să mai smulgă câteva pungi.

— Vă mulțumesc, iubiți simpatrioți. Vom merge înainte spre țelul nostru. Nu vă pot ascunde însă că ne pândesc mari primejdii până ce-mi vor sosi ajutoarele.

— De unde, măria-ta? cuteză unul dintre musafiri.

— Cum de unde?… Din Rusia.

— Ipsilotate! Prin negustorii noștri avem știri că generalii Ruscalov și Wittgenstein nu mai vin ca „volintiri”. Au fost trimiși cu armatele lor în fundul Rusiei.

— Numai până la Chișinău, de unde pot sosi oricând. S-au tras de pe Prut, ca să nu-l tulbure pe Metternich și Sfânta Alianță.

— Am mai aflat că țarul e împotrivitor.

— De ochii lumii, negustorule. E la mijloc dibăcia lui Capodistria. Lăsați-mă să cântăresc eu împrejurările politice și ostășești. Ceea ce trebuie să știți e că nu dau înapoi, dar că mi-e greu să plec la luptă c-o armată flămândă. Așteptam mai mult de la patriotismul vostru.

— Știm, măria-ta, dar n-am putut aduna decât acești bani, fiindcă

negustorii s-au risipit.

— De teama lui Tudor, izbucni dușmănos glasul lui Duca.

— Nu zic ba, răspunse Evanghelidis, bancher din Hanul-Zlătarilor; mulți au pribegit însă după sosirea oștirii noastre. Tudor s-a tras la Cotroceni, dar o seamă de nesăbuiți de sub steagul măriei-tale se țin de beție, jafuri și samavolnicii. Ieri noapte abia am scăpat cu viață din mâna unor asemenea ticăloși. Au ajuns să fie spânzurați pe la răspântii de paznicii orânduiți de Vladimirescu.

— Să-ți fie rușine, strigă același Duca. Ponegrești o armată sacră.

— Mi-am dat jumătate din avere Eteriei, vorbi răspicat Demetriadis, toptangiu din Hanul lui Șerban Vodă și mă copleșește amărăciunea adevărului, însă Kir Evanghelidis are dreptate. Și eu am fost jefuit.

— De tâlharii lui Tudor!

— De când vorbesc valahii ca-n Epir și Peoloponez, căpitane? E trist, măria-ta. Trăim un ceas greu. Țarul petrece prin străinătăți și s-a învoit cu alți împărați să-i lase pe turci ca să intre în Moldova și Țara Românească. Nu-i păcat de Dumnezeu ca oastea Eteriei să cadă pradă puterii otomane? Nu-i păcat și de noi grecii care am trăit aici fără supărarea nimănui? Iacă, beizadea, gazetele rusești cer să risipești oastea și să treci munții. Austria îți dă adăpost. O să vină alt ceas, potrivit voii noastre.

— Te-ai făcut arhistrateg, Demetriadis, ori ți-e teamă că o să-ți ardă păgânii dugheana? strigă Duca neobrăzatului negustor, smulgând hangerul din brâu.

— Vâră hangerul la loc, căpitane. Să nu ne aprindem când simțim că ne fuge pământul de sub picioare, interveni Evanghelidis.

— Vedeți-vă de matrapazlâcurile voastre negustorești! Măria-sa știe ce face și nu de sfaturi are nevoie. Mai bine dezlegați-vă pungile pentru hrana oștirii.

Ipsilanti înlemnise. Nu-i venea să creadă că niște tarabagii îl înfruntă, spunându-i adevărul. Îl liniști pe Duca și, fiindcă mai avea nevoie de banii negustorilor eteriști, le vorbi blajin:

— Mergeți liniștiți la negustoriile voastre. Ce trebuie făcut, am să fac, iar gazetelor nu le dați crezare că nu sunt scrise de evangheliști.

Rămas singur, Ipsilanti începu să fiarbă iarăși în acea neliniște, care-l stăpânea de când aflase că țarul nu-i lăsa nicio speranță. Se mai revărsa apoi asupră-i, copleșindu-l, hăituiala grijilor unei oștiri flămânde, gâlcevitoare și greu de ținut în frâu. Mai ales cea a arnăuților. N-avea cu ce să le plătească soldele. Din nefericire, erau singurii soldați adevărați… Entuziasmul mavroforilor nu putea înlocui totala lor lipsă de experiență în ale războiului. Ajutor nu-i venea de nicăieri și căpetenia pandurilor îi cerea stăruitor să treacă Dunărea. Ca să nu se coboare în propriii săi ochi, Ipsilanti înăbușea, iritat, umbra

unei amăgiri care-i unsese cândva sufletul, iar, azi, în pragul prăbușirii ce se contura, îl rodea ca un vierme, vădindu-i ușurința: Spectrul coroanei Paleologilor. Se simți dintr-odată mic și umilit. Bău pe nerăsuflate vinul din carafa adusă pentru cinstirea negustorilor, sperând să-și mai răcorească un pic gândurile. Se scuturâ, trezit parcă dintr-un vis urât, auzind bătăi în ușă. Intră Iordache, cu figura îngrijorată:

— Măria-ta, Mitropolitul Nicopolului, în armia căruia ne pusesem atâta nădejde, a fost spânzurat de păgâni. La Constantinopol e prăpăd. Turcii ne vânează fără milă simpatrioții. Ard mahalalele grecești, iar patriarhul a fost scos în ziua de Paști din altar și spânzurat în sfintele odăjdii, vorbi pe nerăsuflate Iordache. Toată semiluna s-a înverșunat împotriva noastră. Sultanul a ridicat steagul verde al profetului în semn de război sfânt pentru păgânime. Curând, ordiile or să treacă Dunărea.

— N-or să treacă, Iordache, Valahia e sub ocrotirea țarului prin tratate încheiate cu Poarta. O năvală a turcilor înseamnă război cu Rusia, de care sultanul tremură.

— S-au înțeles marile puteri să-i lase, de teamă că răzmerițele s-ar întinde. Negustorii aveau dreptate. Nu numai că am citit și eu gazelele străine, dar, ca ostaș, îmi dau seama că așa se va întâmpla. S-a adunat puzderie de osmanlâi dincolo de Dunăre. Se văd corturile taberelor și se aude bocănitul meșterilor încheietori de barcaze.

— Vezi lucrurile în mic, Iordache, bravă Ipsilanti, întorcând capul să nu i se citească pe chip îngrijorarea.

*

În casa lui Iacovache Rizos, boier divanit și eterist de frunte, intrase de peste un ceas căpitanul Gordon, aflat în București de două zile. Îl așteptau pe Udrizki, îngrijorați că nu mai vine. Ploaia rece care începuse să cadă după un început promițător de primăvară, nu justifica întârzierea acestuia.

— Să nu i se fi întâmplat ceva, domnule Rizos.

— Ulițele sunt în stare atât de proastă că s-ar putea să fi rămas cu careta-n drum.

Udrizki intră stânjenit, ud-leoarcă, desculț și fără pălărie, ca un vagabond.

— M-au prădat nemernicii. Au tăiat șleaurile și mi-au luat caii. Ceea ce e mai grav e că m-au jefuit și de banii pe care-i aduceam, după înțelegerea ce am avut: iar Austria mai bine omoară o mie de soldați decât să piardă o mie de forinți.

— Dacă totul o să meargă bine, n-o să ai a te plânge, domnule Udrizki, spuse Gordon.

Englezul încercă să se folosească de Rizos împotriva lui Tudor, iar

de Udrizki, atât împotriva acestuia, cât și în cea a lui Ipsilanti. Mergând, când într-o tabără, când în alta, perfidul funcționar austriac trebuia, sub masca dorinței de împăcare, să le strecoare veninul neîncrederii și să-i încaiere, ceea ce ar scuti pe sultan de cheltuiala unei intervenții masive și de riscurile unui eventual război cu rușii.

— Domnilor, spuse Rizos, arhiul a primit o scrisoare înflăcărată de la lordul Byron. Anglia e alături de noi, împotriva barbariei otomane. Și Anglia nu e obișnuită să piardă.

Gordon se înclină curtenitor, dar zâmbetul lui imperceptibil mărturisea că subscrie numai la afirmația că țara sa nu e obișnuită să piardă.

Planul fățiș al lui Gordon era îndreptat împotriva răscoalei românilor, ceea ce îl încântă pe Rizos, mai ales când îl auzi spunând lui Udrizki:

— Am cerut Austriei să acorde cuviincioasă găzduire prințului Ipsilanti, în caz de nevoie. Trimisul meu la Sibiu a obținut asentimentul guvernului, prin consulul Fleischhakl. Dumneavoastră, domnilor, faceți tot ce se poate, cu mijloacele pe care le aveți și cu banii pe care vi-i pun la dispoziție, să isprăviți cu acest Vladimirescu.

Pe drum, în careta consulatului englez, Gordon îi șopti lui Udrizki – care își tot juca picioarele în cizmele largi de saftian, împrumutate de Rizos.

— Lord Byron e un mare poet. Zeus a uitat însă ca să plămădească și o muză a politicii, care să aibă în grațiile ei pe poeți. Lăsați naivii să creadă că Byron e Anglia. V-am acoperit paguba, domnule Udrizki și, în plus, aveți suma convenită. Căutați să isprăviți cu această rebeliune. Plec la Constantinopol, de unde am să urmăresc evenimentele. Este în interesul Austriei, ca nu cumva țarul să se întindă în dauna imperiului otoman.

*

Preda Cireșanu, nepotul lui Jiganie, era de câteva luni calemgiu în casa vornicului Pârâianu. Văzându-i hărnicia, slova și cinstea, curând acesta îl puse să-i scrie până și răvașele politicești. Numai Ancuța, fiica boierului, îl privea chiorâș, nu fiindcă era un binișliu ridicat din prostime, ci pentru că băgase de seamă cum, uneori, plecăciunea ce i-o făcea ca unei stăpâne, aducea oarecum a zeflemea. O mai stârnea împotriva lui și o altă pornire. Nu putea înțelege cum un bărbat zdravăn ca acest calemgiu se arăta străin de toată zarva ce asurzea Bucureștii acelor zile, de parcă ar fi avut urechile înfundate cu ceară și sufletul croit din mucavaua catastifelor cu socotelile moșiilor. Chiar dacă scria zapise împodobite aidoma straturilor de flori din grădina logofătului Bellu, nu era decât o slugă obraznică. Tresări când, intrând în „vivliotecă”, îl văzu pe condicar citind *Istoria Franței*, cumpărată de

ea de la François Recordon.

— Altceva n-ai găsit? Ori îți place să te uiți ca mâța-n călindar?

— Mai sunt și mâțe ce știu a buchisi pe franțuzește, jupâniță Ancuța!

— Oare?

— Am prins binișor limba, de la prietenul meu François!

— Chiar de-i așa, cartea asta nu-i pentru de-alde unul ca tine.

— De n-ar fi și proști, nu s-ar cunoaște înțelepții, jupâniță.

Fata tresări. Nu suferea să fie înfruntată și mai ales zeflemisită.

— Ți-au și crescut coarne, calemgiule? Poate te închipui vreun Robespierre cuișlic!

— Nu mă pot închipui altceva decât ceea ce sunt. Așa cum nu mi-aș putea închipui pe Ioana d'Arc pornind împotriva englezilor călare pe-o bivoliță, bidiviu căruia am auzit că domnia-ta i-ai încercat cândva agerimea.

O clipă, Ancuța fu ispitită să-l lovească-n obraz cu evantaiul, dar, amintindu-și pățania din copilărie, cu toată îndrăzneala calemgiului, se mulțumi să-i răspundă:

— Ce păcat că nu s-aduce și la noi o ghilotină. Aș privi-o cu plăcere retezând căpățâna unui calemgiu boieresc cu limba prea ascuțită.

— Ar fi păcat, jupâniță Ancuța, mai ales pentru „Surăția" domniei tale!

Fata amuți. De aproape un an încerca cu mai multe fete să înjghebeze o „Surăție", care, înfruntând zâmbetele și dușmăniile, să scoată femeile din umbra aruncată asupra lor de obiceiurile turco-fanariote.

— De unde cunoști această taină? izbucni furioasă Ancuța. Ai tras cu urechea, ori te-a pus tata să mă iscodești? Slugoiule!

Sângele îi aprinse obrajii lui Preda, iar ochii verzi scânteiară într-o mânie abia stăpânită.

— Da! Mi-a poruncit vornicul. Iată și „anaforaua" pe care i-am întocmit-o!

Fata smulse hârtia și, pe măsură ce o citea, buzele i se deschideau a uimire, iar privirile nu i se mai puteau dezlipi de pe slove. Clătină din cap c-un zâmbet amar de om învins, apoi, împăturând-o cu grijă, o vârî în sân.

— Iartă-mă, Preda!

Citise un adevărat „Statut" al „Surăției", așa cum ea o întrezărise abia, dar căreia acest băiat îi așternuse rosturile cu rânduială de om înțelept.

— Totuși, cum ai aflat?

— Am găsit în *Istoria Franței* această hârtie cu gândurile domniei tale și tare mi-au fost pe plac. N-am făcut decât să le întind.

— Îți mărturisesc rușinea ce mă încearcă, fiindcă, până azi am fost

oarbă, judecându-te greșit. Cată însă a păstra taina, că de află tata, pe tine te trimite la gros, iar pe mine la mânăstire, până ce o găsi vreo pocitanie, să mi-l dea de bărbat.

— Știu păstra tainele, jupâniță. Și-apoi, află domnia-ta, că multă apă n-o să mai curgă pe Dâmbovița până ce tot ce e alcătuire mișelească se va nărui.

— Te gândești la zurba acestui sluger? Are el oare atâta putere?

— Puterea i-o dă norodul ajuns la aman. Dar și firea vremurilor, care se zbate între nestatornicie și răzvrătire.

— Boierii spun că-i un tâlhar!

— Tâlhar, jupâniță Ancuța! Mare tâlhar!… Nu fură, nu ia mită, e bolnav de dreptate și nădușește pentru toată povara aruncată în spatele norodului de Fanar și ciocoi mai abitir chiar decât păgânii cu cealmà.

Ancuța înlemnise. O înspăimântase asprimea vocii și-a vorbelor izbucnite dintr-un clocot multă vreme mocnit, deslușind cu bucurie ascunsă, în bărbatul acesta voinic și frumos, o putere lăuntrică nebănuită sub înfățișarea lui înșelătoare de om molâu și ticăit.

— Spune-mi! Nu mă disprețuiești oare pentru prostia mea? Credeam că nimeni și nimic nu te poate scoate din apele nepăsării, așa cum mi se părea.

— Nu, jupâniță. Am harul să cunosc oamenii. Încă înainte de a te auzi certându-i pe vechili pentru câinoșenia lor față de țărani, am ghicit în firea domniei tale o împotrivire la ceea ce e nedreptate și împăcare prostească cu stările de la noi. Nu pot uita cum ți-ai înfruntat o dată tatăl, amintindu-i că e și român, nu numai boier. Adeseori m-ai supus umilirii, fără să cârtesc, fiindcă-ți aflasem inima dogorită de dragoste pentru oropsiți și-mi plăcea cu câtă îndrăzneală îți rosteai gândurile. M-ai certat uneori, dar cearta domniei tale avea pentru mine gust de fragă. Alteori te-am zărit cătând îngândurată spre plopul de sub fereastră și-am ghicit că te mistuie o durere. Mi se strângea inima. Știam însă că nu se cuvenea să mă amestec.

— Preda! Plopul ăsta a crescut dintr-o sămânță adusă de vânt pe mormântul mamei. Rădăcinile lui i-au îmbrățișat oasele, iar jalea și neliniștea ei îi tulbură frunza. A lăsat cu limbă de moarte s-o îngropăm lângă casă. N-am îngăduit nimănui să smulgă mlădița răsărită peste locul de veci. A crescut repede și când îmi bate cu creanga în geam, parcă mă cheamă să stăm de vorbă. E copacul pe care eu l-am iubit cel mai mult dintre toți copacii lumii și, uneori, îmi vine a crede că a trecut în el sufletul mamei. Crucea a putrezit, iar tata n-a mai pus alta-n loc, zicând că nu vrea să aibă mereu sub ochi semnul morții. De aceea plopul ăsta e sfânt pentru mine și-l caut când sunt mai însingurată.

Aproape fără voie, Preda îi prinse mâna, sărutându-i-o.

Descumpănită, fata îi spuse, cu glasul moale:

— Asta tot din *Istoria Franței* ai învățat-o, Preda? Că la noi, femeia sărută mâna bărbatului!

Se auzi atunci duruit de roți rostogolit peste blănile de stejar ale Podului Mogoșoaiei.

— Tăicuțu! sări fata, cu obrajii aprinși. Mâine o să mai scărmănăm un pic din tainele noastre. Dar fără apucături franțuzești, calemgiule, îl amenință cu degetul, alergând în calea părintelui ei, c-un sentiment ciudat: parcă Preda îi ținuse inima în palmă atunci când îi prinsese mâna să i-o sărute.

*

Nici n-apucă bine vornicul Pârâianu să-și spele fața de praful drumului lung și greu, când o roabă, luându-i ligheanul și peșchirul, îl înștiință de sosirea neașteptată a căpitanului Duca.

— Cu adâncă plecăciune, arhon vornice! Cer iertăciune pentru că am venit la acest ceas nepotrivit, dar, văzând caleașca domniei tale, m-a împins nerăbdarea după veștile ce ne aduci de la Sibiu.

— Vești? Bani, Duca, bani! Pentru tine, Caravia și Sava. Englezul nostru s-a arătat filotim. Iacă îți trimite și-un răvaș. Spune-mi însă ce-ați făcut în lipsa mea?

— Am vârât niște obraze strașnice în tabăra de la Cotroceni, izbutind să îndârjesc câțiva căpitani împotriva lui Tudor. „Divanul” slugerului – că a făcut rânduială de judecată acolo – a osândit și spânzurat până acum trei panduri. Oamenii mei au ascuns în traistele ăstor olteni odoare de aur și argint, furate de la biserica „Stelea”. Curând o să-i vârâm ceva aurărie și în calabalâcul lui Chiriac Popescu, căpitanul gărzii și câinele credincios al Vladimirescului. Dacă-l spânzură și p-ăsta, pe olteni o să-i cuprindă mânia. Ori se vor răscula împotriva comandirului ori se vor risipi.

— Și Ipsilanti ce gânduri are? Trece Dunărea, au ba?

— Cum să treacă, boierule? Că s-au adunat turcii ca muștele în cetățile de pe celălalt mal. Or să intre curând în Valahia. Până acum i-a oprit Pini, spunând că e împotriva tratatelor dintre țar și sultan, dar a fugit și el la Brașov. Când n-o mai avea încotro, Ipsilanti o să treacă munții. Până atunci, mai nădăjduiește că țarul o să-l ierte, socotind supărarea lui doar o înșelătorie diplomatică. Se amăgește că în cele din urmă o să-i dea tronul Valahiei și să pună la cale din București o nouă răscoală împotriva turcilor. Nu visează decât s-ajungă bazileu daco-elin.

— Prin oraș ce mai e? Îl văzui aproape pustiu.

— Zurbalâc și jaf! Ce nu fac zavergiii și câțiva bețivani din rândul pandurilor, fac oamenii mei, așa că treaba merge ca pe roate! Și să mai știi, arhonda, că Ipsilanti a căzut sub vraja unei muieri parșive,

care i-a sucit capul. Stă mai mult cu gândul la ochii ei.

— Atunci e bine, Duca. Unde-și vâră muierea nasul, își vâră și dracul coada. Află că, în afară de bani, am adus pentru tine, Caravia și Sava, teșcherele de supuși chezaro-crăiești, ca la o primejdie să treceți granița fără opreliște.

Cum plecă Duca, Pârâianu își frecă bucuros palmele, fiind acum sigur că după înăbușirea răzmeriței o să se urce în scaunul domnesc. I-a promis-o agintele englez venit de curând la Sibiu. Îl știe om tare, lucrând pentru lordul Castlereagh, ministrul treburilor din afară al majestății sale regele George al IV-lea. Și apoi, s-a arătat mână largă, dându-i bani pentru uneltiri împotriva răscoalei valahe. Cu Ipsilanti a socotit că nu-i nevoie de vreo cheltuială, că se va prăbuși singur. Parcă-i sună și acum în urechi vorbele străinului acela roșcovan: „Anglia ține ca împărăția otomană să rămână neștirbită și știe a-i răsplăti cum se cuvine pe cei ce i-au fost de ajutor!”

„Nu în zadar a bătut drumul până la Sibiu. Nici nemții, nici muscalii și nici fanarioții n-or să mai hotărască pe cine să trimită turcul domn la București și la Iași, ci englezii”, își zise Pârâianu, bătând din palme ca să-i vină în iatac Mândica țiganca, tânăra și nurlia roabă, „să-l scarpine la tălpi, fiindcă nu poate adormi”.

*

Ancuța auzise, la început, fără voie, apoi din ce în ce mai curioasă, ce mârșăvie puneau la cale. Se frământase întreaga noapte, iar dimineața, când văzu pe Preda Cireșanu în bibliotecă, se apropie șovăitoare, neștiind cum să-i spună. Preda tresări când se trezi cu fata în spatele lui, palidă, stângace, cu ochii umbriți de nesomn, șoptindu-i speriată numele, într-o chemare în care nu mai deslușea nimic din firea ei îndrăzneață, ci doar o tulburare străină și grea. Sări de pe scaun și, mânat ca de o vrajă năucă, o prinse ușor de mijloc, strângând-o la piept în tăcere.

— Nu, Preda! Nu! bâigui Ancuța.

Fata se desprinse moale din îmbrățișare și, lunecându-și mâna a mângâiere peste obrazul lui, rosti cu voce tremurândă:

— Ce-ai zice dacă i-aș spune tatii?

— Chiar de m-ar trimite la ocnă, aș zice că am trăit cea mai fericită zi din viață, pentru care sunt gata să tai sare până o să pun mâinile pe piept, jupânița mea. Cum de n-ai băgat de seamă că de când am călcat pragul acestei case mă frământă o dragoste nebună. Numai starea mea de simbriaș și de om din clasa de jos mi-au pus până acum stavilă. Fie ce o fi! Am găsit în domnia-ta o ființă spre care tot mereu mă îndemna inima și gândul. Iartă-mi îndrăzneala, dacă m-am amăgit.

— Preda! răspunse Ancuța dezmetecită. Te-am căutat să-ți spun că viața lui Tudor Vladimirescu e în mare primejdie.

Îi povesti urâta urzeală pusă la cale.

— Asta e, Preda! Cată să afle slugerul cât mai repede că mișeii mișună în umbra lui ca să-l piardă.

*

— Du-mă de sârg la căpitanul Zoican, strigă Ioniță Codobatură străjerului înfășurat în ipingea, care-i oprise să intre în tabăra de pe dealul Cotrocenilor.

— N-am putut cumpăra arme, kir Zoicane. La Brașov, prăvălia lui Brün e închisă și negustorul întemnițat, fiind prins că vindea puști sârbilor. L-am găsit însă în târg la Sibiu pe Eremie al nostru. Era înmuiat numa-n catifele și ceaprazuri aurite de ghinăral nemțesc.

— Ai nebunit, omule?

— Ba! Citește numai răvașul lui.

„Kir Zoicane – scria fostul marinar – m-am tocmit portar la hotelul cel mare din Sibiu, cu ajutorul unui obraz de seamă. Am aflat de la Ioniță că negustoria merge bine. Nu uita că sunt pe la voi vânători fără pereche, gata la belit lupii de blană că are preț bun. Bucuros aș fi de un asemenea câștig. Socotelile datoriei le cunoaște Ioniță. Poftesc multă sănătate domniei-tale și la toată sama prietenilor noștri, mari și mici”.

— Tălmăcește-mi, Ioniță, răvașul că nu-l pricepui tot. Înțeleg de ce negustorie e vorba, de ce vânători și de ce lupi, dar ce socoteli datornice îmi aduci, iaca nu mă dumiresc.

— Nu putea scri altcum. De când cu răsvala noastră, abia mai trece iepurele peste graniță. Țăranii din Transilvania vorbesc în gura mare că vine „Todoruț” să-i mântuie din robia grofilor și a împăratului, de-a intrat frica în stăpânire.

Codobatură își sfâșie căptușeala căciulii, smulgând niște hârtii scrise în limbi străine.

„Țăranii valahi nu mai plătesc birul și nu mai muncesc pământurile boierilor și mânăstirilor. Vladimirescu a intrat în București cu 16.000 de oameni înarmați, iar Ipsilanti cam cu vreo 7.000. Principiile revoluționare ale valahului atâță prostimea. Dacă curtea Imperială austriacă nu ia măsuri, atunci Transilvania și Banatul sunt pierdute. În capitala Valahiei e atâta nesiguranță încât am fost nevoit s-o părăsesc”, scria Fleischhakl, consulul austriac la București, lui Metternich.

O a doua scrisoare era în franțuzește. Alergară la François Recordon să le-o tălmăcească.

„Prealuminate stăpâne și soare al vieții mele – scria Alexandru Ipsilanti țarului. M-a cuprins cea mai cumplită deznădejde. Ochii îmi lăcrimează și inima îmi sângerează aflând că umila mea persoană a cauzat majestății voastre imperiale grea supărare. Nu pentru

răsturnarea stărilor rânduite de Dumnezeu m-am ridicat, ci pentru libertatea Greciei. În genunchi cer iertare dacă am greșit în fața magnificului împărat al tuturor Rusiilor. Știam că brațul puternicului meu stăpân e binecuvântat de Cel de sus, pentru mântuirea creștinilor de sub jugul păgân. Tot în genunchi, rog pe majestatea-voastră imperială, pentru care în orice clipă mi-aș da viața, să nu mă osândească la pieire, fiindcă nu pe mine mă dă pradă morții, ci toată creștinătatea apăsată de semilună. Îngăduiți ca supușii înălțimii voastre, dornici să-mi vină întru ajutorare ca volintiri, să aibă nestingherită slobozenie. Nădăjduiesc în marea și binecuvântata milă imperială, ca să pot trece Dunărea liniștit, deșertând Principatele Moldovei și Valahiei, pe care le las sub înalta și veșnica oblăduire a celui mai puternic și mai pravoslavnic dintre toți împărații lumii, cel ce vine, ca soarele, din răsărit, să aducă nădejdea mântuirii tuturor celor de aceeași dreaptă și sfântă credință”.

— Vrea să ne dea țara plocon țarului, de parcă ar fi moșia lui taică-su. Și încă sub veșnică oblăduire, cânta-i-ar popa veșnica pomenire, de scârnăvie fanariotă! A-ncercat să sară groapa cu sacu-n spinare și-acu cerșește ajutor pe seama noastră! se revoltă Zoican.

— Nu te teme, domnule Zoican. N-o să dobândească nici ajutor, nici iertare. Iată ce-i scrie Metternich țarului:

„Majestate imperială! Îmi fac o sfântă datorie trimițându-vă alăturat o parte din corespondența lui Alexandru Ipsilanti cu carbonarii italieni, republicanii francezi și rebeliștii spanioli, nesocotiții care ne-au dat atâta durere de cap. Regret că sunt nevoit să tulbur pe majestatea-voastră imperială, dar, ca devotat slujitor al „Sfintei Alianțe” și admirator al strălucirii voastre, eram obligat să scot masca acestui prinț rebel, înjugat la toate revoltele Europei, ca să nu-i mai acordați înalta voastră protecție”.

Lipsea corespondența lui Ipsilanti, dar raportul lui Metternich era îndeajuns pentru ca Recordon și Zoican să-și dea seama că țarul nu-i va întinde fanariotului nicio mână de ajutor.

„Domnule Udrizki – prințul Metternich acordă domniei voastre cea mai mare încredere, mai ales de când consulul Fleischhakl a părăsit București, fugind la Sibiu. Prețuiește atât conștiința dumneavoastră profesională, cât și credința față de împărăție, dovedită prin curajoasa rămânere la datorie în mijlocul primejdiei. Căutați să lucrați pe orice cale pentru a-i pierde pe răzvrătiți, în special pe Vladimirescu – ridicarea acestuia fiind cea mai păgubitoare. Grăbiți-vă, ca nu cumva țarul să se răzgândească, lăsându-se ademenit de pământurile valahilor. Anglia nu dorește ca acestea să cadă în mâna lui. Oare nu v-ar surâde să le guvernați în numele Vienei?”

Copia scrisorii trimisă din Sibiu lui Udrizki era semnată „B”.

— Cine să fie acest mârșav „B”?

— Vorbind în numele Angliei, nu poate fi decât englez.

— Așa-i, cucoane Zoicane, intră în vorbă Codobatură. Ține-te însă bine, să nu cazi, când o să afli cine-i. Îți aduci aminte de acei boieri englezi care-au venit cu noi pe corabie de la Viena, când ne-am bătut cu turcii ostroveni!

— Lordul Thomson? întrebă grăbit Recordon.

— Nu! Unul dintre valeții lui. Avea pe obraz un semn ca luna turcească.

— Mi-aduc aminte. Ci, spune-mi odată, Ioniță, ce știi; nu mă mai fierbe-n oală seacă, strigă Zoican.

— Îl cheamă Bargrave și e una dintre cele mai iscusite iscoade englezești. El l-a pus portar pe Eremie la acel hotel boieresc unde a tras.

— Da de unde îl cunoaște Eremie?

— Iacă ce mi-a povestit marinarul:

„Am lucrat câteva luni pe corabia unui căpitan englez, Gordon, căruia acest Bargrave îi era ajutor. Scotea căpitanul mărfuri fără vamă din împărăția turcească și tot fără vamă aducea altele, mai ales arme. Primea pe corabie tot felul de oameni vânzători de taine, aflați în slujba lui, până s-a făcut mare comandir în oastea lui Ali-pașa. Odată ne-au lovit niște clefți. Pe Bargrave l-am scăpat rănit rău, ducându-l la Ianina, unde a zăcut câteva luni. Când m-a întâlnit din întâmplare la Sibiu, s-a bucurat și m-a băgat în slujbă la hotel. Deși portar, numai eu am slobozenie să-i curăț odăile. Bănuiam că un asemenea om urzește ceva necurat împotriva răscoalei din Țara Românească, pentru că nu de florile mărului s-a așezat tocmai în aceste vremuri, lângă hotarul ei. Cum știu bine nemțește, dând cu ochii de răvașul trimis lui Udrizki, m-am dumirit că se ține de spionlâcuri. Am scotocit și-am copiat din hârtiile lui. Vornicul Pârâianu duce la București bani și epistole pentru oamenii englezului. Pleacă mâine dimineață.” Asta mi-a spus Eremia. M-am împrietenit cu vizitiul boierului, făcându-i rugăciune să mă ia și pe mine că fac slujbă în schimb. Nu-i un ceas de când am picat în București.

În cortul priponit pe deal, în mijlocul taberii, Tudor citi încruntat hârtiile aduse de Codobatură și ascultă știrile lui Preda Cireșeanu. Spuse apoi liniștit:

— Nu mă mir. Știam de urzelile unor boieri și ale împărăților. Nici nu mă sperii că mi-au atârnat sabia deasupra capului. Ce! Oare acum simt întâiași dată suflarea morții? De pier eu, norodul rămâne, iar fanarioților, boierilor și ciocoilor moale n-o să le fie. O să-i târăsc curând după mine în groapă, fiindcă ridicarea noastră i-a săpat la temelie, cum sapă apa.

*

— Poruncile date de Vladimirescu ne sărăcesc – vorbi cu parapon în Divan – Iacovache Rizos. Iar ne cere bani și opinci pentru calicii lui.

— Bani cere și beizadea Ipsilanti – răspunse vistiernicul Filipescu-Vulpe.

— Dăm beizadelei cât putem, iar Vladimirescu să ia de la negustori și de la clăcașii pe care i-a scutit de corvoadă și bir; să crape de foame ori să se ducă dracului cu toată gloata lui.

— De ce să nu se ducă Ipsilanti cu tâlhărimea pe care ne-a adus-o pe cap? Ai uitat, Rizos, că pământul ăsta te-a miluit și-a făcut din tine boier? – răspunse mânios bătrânul vornic Bălăceanu. Nu te doare că arhiul tău, după tot blestemul în care a aruncat țara, acuma o să ne aducă și prăpădul năvălirii turcești? Dacă judecată n-ai, măcar un pic de rușine nu-ți strică.

— Rușine să vă fie dumneavoastră, boieri, că stați la porunca unui mojic în loc să cădeți la mila beizadelei, hărăzită de Dumnezeu să oblăduiască țara!

— De Dumnezeu? De Fanar, Rizos, ca toți beii din tagma lui; iar de oblăduit, beizadeaua oblăduiește alișverișurile fanarioțești. Țara o jefuie!

S-a iscat mare gâlceavă pe care abia o potoli mitropolitul, amenințând cu blesteme.

— Bani n-avem de unde da și Divanul ocârmuirii nu mai poate lucra. Să ne risipim, boieri dumneavoastră. Vladimirescu să facă ce-l taie capul – interveni iarăși Rizos.

— Îi duci domnia-ta asemenea știre, arhonda? vorbi cu zâmbetul în colțul gurii vistiernicul Filipescu.

— Mă spânzură, răspunse înmuiat Rizos.

În noaptea aceea, Rizos și alți fanarioți-eteriști de vază trecură în tabăra lui Ipsilanti. Pe când se întorcea cu rădvanul de la moșie, vornicul Drăgușanu fu dus cu forța la arhiu, iar un alt boier fu ridicat noaptea din casă de zavergii.

Pe vistiernicul Filipescu-Vulpe îl primi Tudor la Cotroceni când mijeau zorile.

— Arhon slugere, ți-am adus banii ceruți, dar și-o veste proastă. Ipsilanti umblă să pună mâna pe tot tacâmul Vremelniceștii ocârmuiri ca să ne silească să-i dăm ce vrea și să vorbim pentru el în numele țării.

— Am aflat și de astă strataghemă fanarioțească, boier Filipescule și am chibzuit că la Mitropolie nu vă mai puteți aduna că vă ia oricând, ca din oală, bimbașa Sava să vă dea plocon lui Ipsilanti. O să vă orânduiesc în mai de aproape ocrotire, lângă tabăra mea. Căpitanul Simion Mehedințeanu a și primit poruncă să ia în stăpânire casa Golescului de la Belvedere.

— Bine-ai gândit, slugere! Au să mârâie câțiva boieri, dar or să-

nțeleagă rostul și-or să tacă.

*

Calinic, chelarul Mitropoliei, îl trezi după miezul nopții pe Dionisie-Mitropolitul.

— Înalt preasfinte, turcii au trecut Dunărea și fac prăpăd. Ipsilanti se gătește de drum și Tudor așijderea. Să plecăm cât mai e vreme. Am strâns sfintele odoare ca să nu cadă în mâna păgânilor, iar carele pentru calabalâc așteaptă poruncă lângă clopotniță.

— Încărcați-le, spuse speriat și buimac, Dionisie.

Calinic era bucuros. Eterist tăinuit, plănuise cu Caravia să-l ducă pe mitropolit cu bani, odoare și scule de preț, în tabăra lui Ipsilanti. Ce bine i-ar fi prins atâta avere arhiului, dar și persoana mitropolitului, care era președintele Divanului! Numai că scârțâitul carelor ce urcaseră noaptea Dealul Mitropoliei stârnise curiozitatea mahalagiilor și, când convoiul încerca să coboare în zori, fu oprit de mulțimea adunată mai jos de clopotniță. S-a năpustit asupra carelor, descărcându-le, punându-le pe fugă și făcând calabalâcul porcoi în pridvorul bisericii. Puțin a lipsit ca mahalagioaicele să nu scarmene barba înaltului ierarh, când au descoperit sub fân, într-un car mocănesc, racla de argint cu moaștele Sfântului Dumitru Basarabov, patronul Bucureștilor. Nu i-au încercat tăria firelor din stuful coliliu, dar câte evlavioase vorbe, scăpate din gura păcătoaselor, i-au mângâiat urechile, avea să le țină minte Dionisie până la capătul zilelor.

*

Ilie Uțubarză sosi la București cu ortaua lui de vreo sută de oameni înarmați. Se bucură Tudor aflându-l tot atât de aprins, ca pe vremea când se băteau cu osmanlâii peste Dunăre. Îi dădu grad de parucic, încredințându-i paza taberei și întărirea șanțurilor ce porneau în ocol larg din muchea dealului până în lunca mocirloasă a Dâmboviței, apucând c-un braț mânăstirea Cotrocenilor. După arătările dascălului Lazăr, Ilie scobi „ierbărie” pe un povârniș, rânduind pulberea în săcotei de pânză fiartă în ulei de in, prin galerii căptușite cu blăni de stejar. Puțin mai sus, lângă drumul Craiovei, prinse în pripoane cortul lui Tudor, fiindcă slugerului nu-i plăceau chiliile mânăstirii.

Îl primise printre ostași, ca un hatâr făcut paruicicului Uțubarză, și pe Cosmuță, care sta să împlinească 17 ani.

Într-o noapte, pe când cutreiera întinsurile taberii cătând la datoria străjilor, Cosmuță îl apucă de mână:

— Stai, tată Ilie! Sapă cineva dedesupt.

Nu-i fu greu să prindă sunet înfundat de târnăcop, izbit cu fereală, nici să-și dea seama că mână vrăjmașă se apropie de „ierbărie”. Dacă ar aprinde-o, i-ar lăsa și fără pulbere și-ar face prăpăd în tabără.

Desculți, în lumina lunii, coborâră într-un șanț de pe botul dealului, până când zăriră o umbră răsturnând un coș cu pământ. Se așezase apoi pe movila din fața gurii întunecate, deschisă în peretele de lut, și slobozise o înjurătură de om îndârjit. Trăgea adânc aer în piept și ofta. Parcă nu-i venea să mai intre sub deal, plimbându-se în sus și în jos.

— Nu mă ucideți – se rugă când se văzu prins. Azi am fost tocmit să scot pământ din săpătură. Abia când mă târam afară cu ultimul coș am prins din vorba ălor dinăuntru ce mișelie pun la cale. Poate m-ați auzit înjurând. Mă hotărâsem să ies din șanț ca să vă dau de știre.

— Te-am auzit. Și să vezi minune: o înjurătură te scapă de știreang, îi răspunse Uțubarză.

Bâjbâiră prin întunericul galeriei, îngustă și joasă, când zăriră o lumină slabă de lumânare. Până să se dumirească ce se întâmplă, cei doi tâlhari care săpau se treziră doborâți și legați.

— Tu? Ticălosule, tot nu te-astâmperi? – izbucni Uțubarză, recunoscând pe Niță Odobac, în vreme ce lui Cosmuță îi tremurau buzele de emoție.

A mărturisit că a primit cinci sute de taleri de la căpitanul Duca.

L-au spânzurat către prânz, în mijlocul taberii.

*

Boierii fură adăpostiți în Belvedere. Numai Vornicul Pârâianu se încăpățâna să nu iasă din casă, trimițând vorbă că-i bolnav.

— Rău faci, arhon vornice, îi spuse Preda Cireșeanu. Ții să ajungi pe mâinile zavergiilor ori pe ale turcilor? La Belvedere e toată Vremelnica ocârmuire. N-aștepta să se dezlănțuie mânia slugerului, care te-ar socoti dușman, așa precum și ești.

— Cum îndrăznești, condicarule?

— Uită, boierule, că ți-am fost calemgiu, cum uit și eu isprăvile domniei-tale cu englezul de la Sibiu. O fac de hatârul jupâniței Ancuța. Ca să ajungi teafăr, poruncește să pună caii la caretă, să te duc eu la Belvedere. Acolo n-or să te mai ispitească vrăjmașii. De voie, de nevoie, ai să slujești țara și o să înțelegi ceea ce până acum n-ai înțeles.

— Ascultă-l, tăicuțule, că-i om bun și nu ne vrea răul, îl rugă fata.

Întors de la Belvedere, Preda îi spuse Ancuței:

— Pe boieri o să-i țină zălog nevoile Divanului multă vreme în conacul Golescului și singură în casa asta, înconjurată de atâtea primejdii, nu poți rămâne! Spune-mi, rogu-te, unde ai vrea să te duc.

— La Zamfirica Băltărețu.

— Așa fac, jupâniță. De casă, grijă să nu porți. O să aibă cuviincioasă pază.

— Nu-mi mai spune jupâniță, Preda, ci Ancuța. Îți sunt o prietenă cinstită, așa cum o să-ți dai seama; cinstită și apropiată de gândul și

inima ta.

CAPITOLUL X
UCIGAȘII

Ipsilanti părăsi București noaptea. Îngrozită de apropierea zavergiilor, Târgoviștea se pustii, împrumutând parcă tristețea ruinelor vechii Curți domnești. Țărani și târgoveți căutară scăparea în adâncul pădurilor. Numai casele boierești gemeau, tixite de evgheniții ce nădăjduiau în ocrotirea beizadelei. Îi ieșiră în cale, dincolo de barieră, în calești împodobite cu flori, ori pe cai sprinteni, cu zăbăluțe și scări de argint de parcă umbra vreunui Basarab de peste veacuri venea să trezească iarăși la viață orașul îngropat în uitare.

Smuls de mascarada boierească din vârtejul grijilor și-al spaimei, Ipsilanti își agăță strălucitoarele decorații peste tunica cu eghileți și eșarfe aurite, purtându-și înfățișarea trufașă spre casa lui Geartoglu, cea cu coloane din marmură și portal împodobit cu naiade.

Însuflețirea de o clipă a căpeteniei eteriste începu să se stingă de cum pătrunse în noroiul ulițelor fără viață ale orașului, cu prăvăliile zăvorâte, cu grădinile, casele și curțile încremenite într-o tăcere de cimitir.

Geartoglu dădu a doua zi o soareà în sala cu arcaturi trandafirii și policandre cu zeci de lumânări. A curs vinul cu nemiluita, iar lăutarii s-au trudit, cu sfială, să țină isonul din cobză și țambal Marsiliezei lui Rigas, cântată cu patos de oaspeți și gazdă. De atunci, aproape seară de seară, uniformele dichisite de roabe luau ochii jupâneselor, care oftau, sărmanele, în brațele dănțuitorilor, de atâta nesperată fericire, adeseori pecetluită în răcoarea viei din jurul casei. Petreceau cu înverșunare, sfâșiați de o cumplită deznădejde, încercând astfel s-o înăbușe, mai ales de când Lassanis descărcase din căruțe „orchestrul Dinicului" descoperit la conacul moșiei din Golești, al boierului fugit la Brașov. Erau doisprezece dănciuci culeși dintre odraslele robilor. Învățaseră nu numai muzichie de lăutari proști, cu ahturi și ofuri, ci și cântece „după tertipul evropenesc". Ipsilanti porunci să-i îmbrace în uniforme de mavrofori, să-i ferchezuiască și să-i treacă la tain, astfel că, din strunele lor prinseră curând jupânesele și jupânițele legănatul molatic al valsului.

În câteva zile, boierimea se împuțina însă. Alergase speriată la moșii, unde zavergiii dăduseră iama nu numai prin magazii, beciuri și hambare, ci și prin sipetele cu hăinăraie, bani și scule de preț. Unii încercară să se plângă arhiului, dar se împiedicară în prag de secretarii săi, Lassanis și Orfano. Revoltați de jaful tâlharilor – că numai tâlharii puteau avea asemenea criminalicești apucături – ei făgăduiau cercetare și pedepse înfricoșătoare, precum și întoarcerea lucrurilor furate. Curând, boierii se dumiriră, lăsându-se păgubași și de jaful ce suferiseră și de soàrelele arhiului. Se mai desfătau cei

rămași în târg, doar când le trecea pe sub ferestre „Batalionul sacru”, în pasul vioi, trezit de marșurile săltărețe ale orchestrului din Golești, aducând un pic de viață pe ulițele pustii ale Târgoviștei și o dulce nălucire de putere în inimile mavroforilor.

Simțindu-se mai în voie departe de forfota oștirii, Teodora ceruse găzduire într-o casă boierească de margine, lipsind, spre mâhnirea acestuia, de la toate petrecerile lui Ipsilanti, sub cuvânt că drumul îi zdruncinase sănătatea. I se rânduiră mavrofori de pază, măsură chibzuită, fiindcă, în a doua noapte de la sosirea în Târgoviște, umblând după băutură, jaf și femei, trei ostași din gloata eteristă căzură sub gloanțele flăcăiandrilor în uniforme negre la ușa ei. Leșurile fură ținute câteva zile, întinse în fața mitropoliei, să vadă boierimea că arhiul nu glumește, pedepsind tâlharii de care avea a se plânge.

*

Ipsilanti trimise pe căpitanul Farmache să dea de urma „ortalei îndestulării”, rămasă pe văile Prahovei și Teleajenului, adică detașamentul de aprovizionare al armatei, alcătuit aproape numai din obraze slobozite de căpitanul Duca din temnițe, văzând mare îndemânare la dobândirea bucatelor, dar și-a altor bunătăți pe care nu gura era chemată să le prețuiască.

*

În satele dinspre munte, bărbații mânaseră turmele și cirezile prin ascunzișurile codrilor, luând cu ei nevestele și copiii. Rămăseseră acasă doar bătrânii și nevolnicii. Numai la Drajna, Zamfira lui Butoi se încumetase să înfrunte primejdia. O prinseră doi zavergii în coșar, rușinând-o, cu toată sălbatica ei împotrivire. Tare s-a minunat o vecină după acea pățanie, văzând-o pe Zamfira întinzând masa și petrecând cu cei doi sălbatici berbanți, scornindu-i vorbe de hulă. E adevărat că șezuse la masă cu ei, dar după ce îi îmbătă vârtos de nu mai știură nici cine sunt, fiind muiere voinică, îi târî afară în grădină. Le scoase cămășile, îi legă de-un nuc și, ungându-i cu miere, stârni albinele din știubeie, cu fum de cârpă arsă, că-n mai puțin de-un ceas arătau berbanții umflați ca niște burdușe, blestemându-și zilele și rugându-se să fie scoși de sub amarnica osândă a muștelor.

Isprava Zamfirei ridicase satul în picioare. La conacul obștii, ortaua îndestulării se gătea de drum cu șirul de căruțe doldora de agoniseala țăranilor. Se ospătase două zile și două nopți, ceea ce se vedea și după movila de pene și fulgi din mijlocul curții. Avu atunci Zamfira un alt gând aprig. Dezveli dintr-o șiră de paie un butoi de țuică bătrână și, dându-i cep, chemă, chiuind, pe jefuitori să se împărtășească. Ce le-o fi pus afurisita în băutură, ea știe, că, la scurt timp, căzură tâlharii ca niște cârpe înmuiate, adormind pe dată, precum pruncii după scăldat.

Le-a adunat apoi toate armele și, fiindcă babele se cam codeau, strigă la bătrâni să-i despoaie, lăsându-i doar în opinci.

— De unde ai, fă muiere, atâta miere să strici pe spinarea lor? săriră moșii cu gura.

— Am! Ce vă pasă! Faceți cum vă spun dacă vreți să scăpăm bucatele.

Au ascultat-o bătrânii, deși, cu toată înțelepciunea lor, nu puteau pricepe ce-i mai trece prin cap acestei muieri, zicând și ei „aferim", ca boierii.

— Acu luați niște șomoioage de paie și hai să-i ungem bine cu păcură.

Era o zeamă veche și groasă, mai mult un catran care se lipi ca mierea pe trupurile goale.

— Veniți și voi, babelor, nu mai stați cu mâinile la gură, că doar n-o să vedeți ce n-ați mai văzut. Apucați-i pe frumoșii ăștia de cap și de picioare să-i tăvălim o țară prin porcoiul de pene și fulgi, să se nască a doua oară în chip de păsări, cum n-a mai văzut nimeni pe lume.

Fiind soarele în toi s-a uscat iute păcura, trezindu-se tâlharii cu niște usturimi mai afurisite decât după o bătaie cu urzici. I-a găsit a doua zi Farmache, curățați oarecum de păcură și fulgi, în apele reci ale Teleajenului, mânându-i cu gârbaciul ca pe niște vite, sleite de putere și lipsite de minte.

*

Înaintând dinspre Giurgiu, Ahmed-pașa își opri spahiii la Copăceni. Fiindcă primise și el daruri de la Tudor, repezi un nefer în tabăra de la Cotroceni, sfătuindu-l pe sluger să părăsească Bucureștii, că deși el n-are de gând să pună foc orașului, alte ordii au să-l prăpădească. „Grăbește-te, ghiaurule, că ori Ipsilanti, ori Derviș-pașa o să intre în bârlogul tău din Valahia Mică[3] ", își încheia turcul răvașul. Îi mai trimise o epistolă găsită la un lipcan, prin care bimbașa Sava îl vestea, la Rusciuc, pe caimacamul lui Calimachi, că Ipsilanti a căzut în cursa întinsă, lăsându-se convins că retragerea lui Tudor din fața turcilor e doar o prefăcătorie, adevăratul scop fiind acela de a lovi în coastă și-n spate oștirea eteristă. „Acum Ipsilanti taie calea valahului c-o parte din oaste, în vreme ce grosul o să cuprindă culele și mânăstirile de peste Olt. Încăierarea între ei e sigură", încheia Sava.

Slugerul cunoștea bine scrisul, iscălitura, și ticăloșia lui Sava, așa că nu avu pic de îndoială. Știrile aduse de Uțubarză arătau că Farmache și Caravia grămădiseră arnăuții în marginea Piteștilor, unde săpau șanțuri. Porunci să se adune căpeteniile pandurimii, când află că o mână de negustori așteaptă să-i primească.

— Slugere Tudor, îi vorbi Hagi Iordache, starostele toptangiilor, am rămas în târg că nu sunt împotriva Adunării Norodului. Știi doar că nu

mă prinde ticăloșia. Îți fac însă rugăciune în numele orășenilor să nu lași pe păgân să prăpădească Bucureștii, că vin ordiile buluc de peste Dunăre, să bată război, ca să te scoată din oraș, să prade și să pună foc. Ar fi mare păcat să rămâi ca să aduci dușmanilor dobândă. Păcat și de oștirea norodului, că nu doar cu turcii ai a te lupta, ci și cu zavergiii lui Ipsilanti. Spun negustorii veniți de la drum că arnăuții s-au orânduit pentru bătaie în spatele domniei-tale, așteptând să te lovească.

— Mulțumesc de știre, Hagi Iordache. Cugeți oare că eu doresc prăpădenia Bucureștilor și-a oștirii? Atunci, rău cugeți. Mergi sănătos, că mai curând îmi zboară capul de pe umeri, decât să cășunez pagubă patriei și norodului ei.

Își adună căpitanii în fața cortului. Le citi răvașul lui Ahmed-pașa și epistola lui Sava către caimacam, arătându-le și ce aflase despre uneltirea ticăloșilor din armata lui Ipsilanti.

— Vreți ca noi să fim pricina arderii și prăpădeniei Bucureștilor și ca Ipsilanti ori turcii să pună mâna pe mânăstirile întărite de peste Olt?

— Ba! Să ne tragem într-acolo, vorbi Cacalețeanu, comandantul tunarilor.

— Așa să fie! răspunse posomorât Tudor.

Se întoarse apoi către căpetenia gărzii:

— Chiriac! Trimite caleștile boierilor la Belvedere și poftește-i încoace.

Tudor nu le vorbi scurt și tăios, cum vorbea de obicei, ca să nu izbucnească cumva mânia ce clocotea în el împotriva tagmei. Se găseau printre boieri unii care vădiseră înțelegere, ca Bălăceanu, Filipescu-Vulpe și Grigore Băleanu.

„Nu v-am poftit, cinstiți boieri, cu vreun gând rău. Nu-s nici jefuitor, nici hiară blestemată, cum m-au întinat unii dintre domniile-voastre. Știți doar că norodul m-a ales să-i fiu chivernisitor și în oricare ceas pot plăti cu capul. Dacă n-ați lăsat să vi se stingă în inimă dragostea cea de patrie, rogu-vă să iscăliți hârtia pe care o trimit împăraților și regilor Europei, precum și arzul către sultan, ca să ni se dea înapoi drepturile cele vechi ale țării, strivite de fanarioți. După câtă hulă s-a aruncat asupră-mi, cuvântul meu singur n-ar găsi crezare, ci mai vârtos cel al domniilor-voastre, care sunteți legiuita ocârmuire în fața împărăților. Eu am să mă trag cu oștirea peste Olt, unde nădăjduiesc să mă țin multă vreme în cule și mânăstiri, ca în niște cetăți, până ce voi sili pe turci să priceapă că țara trebuie să-și aleagă singură domnul, dintre ai săi, și să se cârmuiască după pravilele și obiceiul pământului; până ce se vor îndupleca evropeii cei mari să priceapă și ei că zadarnic stau împotriva unui norod ce se zbate în sânge pentru slobozenia lui. Să afle toți că nu de căpiați s-au

ridicat valahii. Iscăliți și slobozi sunteți să mergeți fiecare unde vă e voia. Rog pe înalt preasfântul să pună în cap iscala sfinției sale.”

Au iscălii boierii, risipindu-se ca vrăbiile când pică din înălțimi heretele.

„Vlădică Ilarioane, ia degrabă drumul Laybachului să duci plângerea noastră regilor și împăraților adunați acolo, iar tu Jiene, strecoară-te printre ordii, cu Zoican, până la Stambul. Dați arzul jupânesei Ruxanda Cantacuzino, nevasta lui Dumitrache Scanavi, bancherul Seraiului împărătesc. Așa o să ajungă în mâna sultanului.”

Tudor porni din București cu rânduială de război. Ajuns la Goleşti în conacul lui Dinicu Golescu, împinse ortaua lui Uțubarză să cerceteze drumul Piteștiului, iar pe Jiganie, Gârbea și Ispas îi puse pe margini și-n spate, cu pâlcuri de panduri, să pândească vreo apropiere vicleană a vrăjmașilor.

*

Macedonski și Hagi Prodan, căpeteniile arnăuților de pe lângă tabăra lui Tudor se întâlniră noaptea într-un conac boieresc din apropierea Goleștilor cu trimișii lui Ipsilanti.

— Fraților! le vorbi Duca, fără panduri nu putem ține piept turcilor, iar Vladimirescu se retrage și ne lasă singuri în fața primejdiei. Tu, Prodane și, tu, Macedonski, ce păziți acolo?

— Ce putem face noi, trei sute de arnăuți? Nu suntem nici ai lui Tudor, nici ai stăpânirii și nimeni nu ne plătește simbria. Trăim din terciul și ciorba pandurilor. Când am părăsit pe vornicul Nicolae Văcărescu, să ne lipim de oastea lui Tudor, logofătul Samurcaș ne-a făgăduit marea cu sarea de la arhiu, răspunse Prodan.

— Sunteți ai arhiului și vă plătim! tună Caravia – trecându-și nervos mâna de-a lungul tunicii de general, grad pe care-l primise de la Ipsilanti, drept răsplată pentru că într-o singură noapte ucisese la Galați optzeci de turci cu femei și copii. Să nu mai vorbești, Prodane, că te-ai dat de gol ca un zevzec în fața valahului și nu ți-ai împlinit misia ca să-i iei capul. Tudor e al dracului de viu, iar noi o să crăpăm din cauza lui.

Aprins de băutură, fioros și nestăpânit, bătu apoi cu pumnul în masă:

— Ce naiba! Nu sunteți în stare să isprăviți cu acest ticălos de pandur?

— Numai dacă-l scoatem din mijlocul taberii lui.

— Cum? Cu lăutari ori cu neisprăviții de sub comanda ta și a lui Macedonski?

— Ar putea căpitanul Iordache. În el mai are încredere.

Iordache îi scrise lui Tudor că ține să-l vadă; că Ipsilanti vrea să-și treacă oastea peste munți, rugându-l să-i acopere retragerea. Îl

așteaptă în marginea Găeștilor, în dimineața de 16 mai. Ca să nu fie bănuială, urma ca fiecare să vină numai cu câte douăzeci de oameni.

Tudor primi, dar, prin iscoadele sale află că, în noaptea de 15 mai, Nicolae Ipsilanti, fratele arhiului, intrase cu oștirea lui prin viile, livezile și pâlcurile de pădure din jur și, cu gândul să-l prindă, se apropie tiptil, în spatele lui Iordache.

— Așa ne fu vorba, slugere? întrebă Iordache, când se trezi întâmpinat de panduri, cu armele încărcate și cu fitilurile puse la tunuri.

— Chiar într-atâta te-ai ticăloșit, Olimpiotule, de vrei să mă ucizi fiindcă în două rânduri ți-am scăpat viața? Ce caută Nicolae Ipsilanti în urma ta cu atâta oștire?

Iordache a vrut să răspundă ceva, dar, dintr-un lăstăriș s-a ivit o parte din oastea ascunsă a eteriștilor. Când a văzut însă ce putere-l întâmpină, Ipsilanti a poruncit căpitanilor să nu mai facă un pas. Întâlnirea a fost scurtă.

„Nu mai deschide gura, Iordache. Am văzut ce vrea arhiul vostru. Îți iert ticăloșia, fiindcă ești un lefegiu, învățat să ucizi pentru cine te plătește. Cu Ipsilanti-i altceva. Spune-i să treacă munții, că pe-acolo nu curge nicio Dunăre și n-are să se-necе. N-o să-mi nenorocesc țara pentru nesăbuința lui. Știi bine că-mi stă-n putere să-i risipesc oastea. N-am făcut-o, că sunt creștin, cu toată neomenia de care a dat dovadă și cu toate nenorocirile pe care ni le-a adus pe cap. Să-și tragă oștirea din calea mea. Atât să-i spui!”

Iordache a pus capul în pământ, a tăcut și-a plecat.

Când a aflat arhiul că stratagema a dat greș, i-a suduit ca un cleft abia coborât de pe la stânele din Pind. Apoi le-a întors spatele furios, grăbindu-se, fiindcă n-o mai văzuse pe Teodora de două zile, așteptând ca ea să-i risipească zbuciumul și mâhnirea care-l sufocau.

— Trăim vremuri în care viața nu mai plătește nici cât o măslină viermănoasă, Iordache. O să ne frângem gâtul din cauza acestui catâr de Vladimirescu. Am un plan care să ni-l dea în mână, numai să vrei. Pentru treaba asta, afară de recunoștința arhiului, ai o mie de taleri austrieci. Te învoiești?

— Suma e mare, recunosc, dar și primejdia la fel. Îmi risc viața, căpitane Duca. Mai adaugă cinci sute.

*

În fața Vidinului, tot soiul de barcaze se legănau pe apele Dunării, așteptând să treacă în Valahia Mică oastea lui Derviș-pașa. Ca să-și mai ucidă timpul, spahiii și ienicerii jucau alene geamparalele, în sunetul chinuit al unui clarinet, sub sălciile de pe marginea maidanului dintre cetate și fluviu. Numai topciii își făceau de lucru pe lângă tunuri, nădușind sub coifurile lor înalte de-un cot, semănând cu

niște burlane retezate. Solii lui Tudor, Iancu Jianu și Zoican, se priviră îngrijorați.

— Turcii stau gata să dea buzna-n țară, Iancule, și-or prăpădi-o până ajungem noi cu arzul la Stambul. Când s-a pornit Aliotmanul cine-i mai pune stavilă? E ca și cum ai încerca să poprești Oltul cu palma.

— Poate-l mai îmblânzim un pic pe pașă cu ploconul.

— Cum îmblânzești lupul c-un dumicat de carne. Eu cred că bine nu-i.

— Cu turcul nu știi niciodată ce e bine și ce e rău. Trebuie să-ncerci norocul!

— Păcatul tău să fie, Iancule.

Nu fu păcatul lui, fiindcă o patrulă de spahii îi prinse la mijloc.

— Am pus mâna pe niște iscoade ce dădeau târcoale ordiei, luminăția-ta, se lăudă buluc-başa, îmbrâncindu-i pe olteni la picioarele lui Derviș-pașa.

— Nu suntem iscoade, ci soli, preaslăvite, vorbi mieros Zoican, întinzând răvașul și darul.

Pașa sloveni cu greu rândurile lui Tudor și după ce îndesă între pistoalele din cingătoare punga primită, izbucni:

— V-ați ridicat împotriva padișahului și acum umblați cu arzuri de pezevenghi?

— Înălțimea-ta! Nu împotriva preaslăvitului nostru împărat s-a ridicat norodul valah, ci împotriva beilor care jefuiesc și țara și împărăția.

— A ajuns împărăția nevolnică, ghiaurule, ca s-o apere niște câini spurcați? Auzi obrăznicie! Ia-i și-nchide-i, Ismaile…

Îi aruncă în jilăveala unei hrube, unde abia se strecura o umbră de lumină ametită. Acolo aveau să-și ducă traiul câteva luni, până când s-au putut răscumpăra.

*

La 21 mai se prăznuia ziua Sfinților împărați Constantin și Elena. Arnăuții lui Hagi Prodan și Macedonski aduseseră vin și godaci de furat, petrecând până târziu în odăile din fundul curții Golescului. Tudor își găsise adăpost în foișorul de deasupra porții. Adormise greu, după zbuciumul zilei în care fusese nevoit să-l spânzure pe căpitanul Urdăreanu, pentru primejdioasă neascultare a poruncilor. O făcuse cu inima strânsă, temându-se că, de nu va fi aspru, oastea lui ar putea ajunge turmă fără stăpân, ca oastea lui Ipsilanti, mai ales că arnăuții îi tot momeau oamenii la furturi și blestemății.

În miezul nopții sosise și Iordache. Îl adusese Hagi Prodan din fața străjilor pe care le controla. Ținură sfat cu lumina stinsă în odaia lui Macedonski, așteptând să intre luna în norii ce pătau cerul, pentru a

împlini fapte pe care le săvârșesc tâlharii în puterea nopții. Chiriac Popescu dormea cu garda, în casele bisericii, peste drum de foișor. Un pandur sta de strajă la poarta clopotniței. Înădiseră frânghia clopotului, de-i ajungea capătul până jos, ca la caz de primejdie, străjerul să poată da alarma. Alți doi păzeau la scara foișorului. Nimeni nu mai putea umbla fără rost pe uliție după ce trâmbițele sunau stingerea. În noaptea aceea, de sărbătoare, mai bâjbâiau câțiva bețivani. Străjile îi priveau cu îngăduință. Luna își ascunsese obrazul pe jumătate după o scamă de nor, când doi arnăuți beți se iviră, jucând în mijlocul drumului. Cântau încet un cântec grecesc. Acum se țineau pe după gât, acum se desprindeau, învârtindu-se și băteau cu îndârjire pământul. Uneori se bălăbăneau, gata să cadă și, ca să mai prindă puteri, își treceau plosca unul altuia. Țopăiau într-un fel caraghios, ca doi cocoși care stau să se înfrunte. Pandurii din strajă făceau haz ca la măscăricii de prin bâlciuri.

— Ho, mă! că rămâneți fără opinci, le strigă străjerul din poarta clopotniței, când arnăuții izbeau amarnic pământul din fața lui.

— Nu vrei și tu o gură de țuică, frațico?

Întrebarea era un consemn. În acea clipă, lațul unor arnăuți, furișați din fundul curții Golescului, prinseră de gât străjerii foișorului. Pandurul din poarta clopotniței se prăbuși sub loviturile falșilor bețivani.

Iordache pătrunse ușor în odaia lui Tudor. Trezit brusc, acesta își dădu seama, dintr-o privire, de primejdie. Arnăuții îi luaseră sabia de lângă pat și brâul cu pistoale din cui.

— Rău am făcut că te-am scăpat de la moarte, Iordache.

— N-ai făcut rău, fiindcă te duc nevătămat la Târgoviște. Înțelege-te cu Ipsilanti.

Jos, în capătul scării, Hagi Prodan aștepta cu câțiva arnăuți călări. Tudor urcă în șa. Băgă de seamă că toți caii aveau copitele înfășurate în paie și pânză de sac. Într-un crâng din marginea Goleștilor aștepta o căruță de poștă. Îl aruncară legat în dricul ei, acoperindu-l cu fân, aproape să se sufoce. Trei zile și trei nopți îl purtară pe drumuri ocolite, ca să nu li se ia urma, până ce, ajunși la Târgoviște, îl închiseră într-o chilie a Mitropoliei.

Tabăra nu se trezise încă, dar, la schimbarea străjilor, paznicii nu mai fură găsiți în posturi. Și nici n-aveau să mai fie găsiți, fiindcă, uciși, îi aruncaseră tâlharii, despuiați, în bulboanele Argeșului. Când începu să bată clopotul, Prodan și Macedonski ieșiră din odăile lor, frecându-se la ochi.

— Au pierit străjile, Prodane, îl informă Chiriac Popescu.

— Cine v-a pus să rânduiți oameni de strajă din ortaua lui Urdăreanu? Au dezertat fiindcă le-a spânzurat comandirul.

Sărind câte două trepte, Chiriac Popescu intră în odaia lui Tudor.

— Unde-i slugerul, Prodane?

— Parcă tu-l păzeai, Chiriace, nu eu!

— A plecat la Târgoviște să pună la cale lupta cu turcii, răspunse Macedonski, ceea ce mulți au crezut.

*

Tudor era ținut într-o chilie a fostei mitropolii așteptând întâlnirea cu Ipsilanti. Știa ce o să-i ceară fanariotul și mai știa că odată intrat pe mâna lui, zilele sau poate ceasurile îi sunt numărate, fiindcă nu putea să primească nicio învoială nelalocul ei. Ipsilanti își trimise însă frații, pe Iorgu și Nicolae: „Încercați să-l convingeți, dar sunt sigur că nu veți izbuti. În acest caz îl dați pe mâna lui Caravia". Arhiul nu era dispus să asculte adevăruri care-l usturau și pe care Vladimirescu le-ar fi rostit fără sfială, așa cum le rostise la București, când se văzuseră în chioșcul lui Mavrogheni. Acum ar fi fost mai dure și nu ținea să fie micșorat în ochii oamenilor săi.

— Arhon slugere! Iartă purtarea căpitanului Iordache, dar, altfel n-aveam prilejul unei întâlniri, folositoare pentru toți – vorbi Iorgu Ipsilanti.

— Ce-mi cereți? întrebă tăios Tudor.

— Să-ți unești forțele cu cele ale Eteriei și să luptăm împreună împotriva turcilor.

— Cum o să-mi prăpădesc oamenii și să-mi năpăstuiesc țara aruncând-o în izbeala turcilor? Noi nu ne-am ridicat fără rost, ci pentru dreptățile noastre călcate de străinii domni și de ciocoi. N-a sosit ceasul să ne batem cu turcii. Iar de încercați să prindeți șarpele cu mâna noastră, zadarnic încercați. I-am spus-o și lui beizadea Alexandru. Rău a făcut că nu m-a ascultat să plece la timp. Acum e târziu. Cu, sau fără noi, armata eteristă e osândită.

— Nu-ți dai seama că-ți primejduiești capul?

— Ce preț să mai aibă un cap, din nesăbuința căruia ar cădea zadarnic mii de capete?

Iorgu Ipsilanti înghiți în sec. Văzu în răspunsul valahului mai mult o aluzie la arhiu și se înfurie.

— Ăsta ți-e ultimul cuvânt?

— Ăsta!

Ieșind, Iorgu Ipsilanti îi făcu semn lui Caravia, care aștepta la ușă.

— La miezul nopții, generale! Știi ce ai de făcut. Să nu se simtă.

— După poruncă, beizadea Iorgu.

Când știrea despre plecarea lui Tudor la Târgoviște ajunse la urechea lui Uțubarză, acesta se încruntă. Bănui că e ceva necurat la mijloc.

Cum de n-a spus nimănui nimic?

Porni cu câțiva oameni spre vechea Cetate de Scaun, să ia urma

slugerului.

L-a întâmpinat la Târgoviște Iordache, cu amăgirea că Tudor, înțelegându-se cu Ipsilanti, a plecat după ajutoare în Rusia; că, fără știrea țarului, a și sosit o sotnie de cazaci. Văzu chiar un pâlc de „doneți" călărind pe ulițele orașului, cu sulițele culcate pe greabănul cailor, ceea ce nu era în obișnuința cazacilor. Apropiindu-se noaptea de corturile lor, Uțubarză îi auzi vorbind grecește. Află nu numai înșelăciunea, ci și cumplita știre a uciderii lui Tudor, din porunca lui Ipsilanti, în toiul nopții de 27 mai 1821, lângă gardul casei lui Geartoglu, unde se petrecea, ca-n fiecare seară, în sunetele orchestrei din Golești.

„Ucigașii! Parcă le-a luat Dumnezeu mințile! Curând or să se înece în sângele slugerului și câinii noștri o să le întindă leșurile!" le spuse, îndurerat, Uțubarză celor cu care venise. Inima nu-l îndemna să se desprindă de locurile în care pierise Vladimirescu. Măcar de i-ar afla mormântul. Parcă i-ar mai simți ființa trăind în veșnicia pământului. Rătăcea pe ulițele Târgoviștei cu sufletul pustiit, când îi ieși în cale căpitanul Gârbea cu câțiva panduri, porniți tot pe urma lui Tudor. Știrea morții îl împietri o clipă.

— Blestemată fie sămânța ticălosului fanariot. Rămân aici, Ilie, să-l ucid, cum ne-a ucis și el sufletul.

— Greu Gârbea, greu! Îl păzește un batalion întreg. De nu l-or strivi turcii, o să dea pinteni calului și-o să treacă munții, ca să-și scape pielea, lăsând în urmă doar moarte, jaf și pârjol, pârjoli-i-ar flăcările iadului.

Lihniți de foame, se opriră la ospătăria unui bătrân, să soarbă câte-o ciorbă de știr, că altceva n-avea. Câțiva zavergii istoveau alături o damigeană cu țuică. Își treceau din mână-n mână un inel pus la tocmeală. Uțubarză înțelese din zarva lor că se îndoiau dacă-i de aur. Trânti lingura-n strachină și, fără o vorbă, se repezi la masa lor.

— Cât ceri, frațico?

— Doi galbeni!

Privi lung giuvaericaua, cu emoție abia stăpânită. Se adeverea ceea ce i se păruse. Ținea în mână inelul cu sigiliul lui Tudor.

— Un galben! rosti, pe nerăsuflate, ca să nu se trădeze.

— Ia-l!

L-a vârât în buzunar, întorcându-se la prietenii săi c-o lumină amară pe chip.

„Nu vă trădați, fraților! Am cumpărat de la tâlhar inelul slugerului. E pătat de sânge. Nu ne mișcăm de-aici până nu punem mâna pe nelegiuit".

L-au prins la scurt timp, făcându-l grămadă într-un zăvoi de pe malul Ialomiței, dar cum i se împleticea limba și nu înțelegea nimic, l-au scăldat în apele gârlei, până s-a trezit.

— De unde ai inelul, tâlharule, îl întrebă Gârbea, încercându-i coastele cu vârful jungherului.

— Din degetul unui osândit, pe care l-am îngropat acum două zile. Nu mă ucideți, că doar asta mi-e vina.

Îi duse la groapa de lângă uluca viei lui Geartoglu. O găsiră răscolită și goală. De teamă să nu fie descoperiți, ucigașii scoseseră mortul, aruncându-l într-un puț părăsit. Țineau să întărească legenda plecării lui Tudor în Rusia, ca să poată folosi pandurimea rămasă fără căpetenie și căreia Iordache îi dădea târcoale cu mieroase făgăduieli. Aflară de la gropar că Tudor fusese adus de Caravia în toiul nopții lângă acea groapă și că, unul căruia îi zicea Parga, i-a tăiat capul cu satârul.

Întorși în tabăra de la Golești, care fierbea într-o neliniște tulbure, căpitanul Gârbea porunci adunarea:

— Fraților! Ipsilanti ne luă lumina ochilor, ucigându-l pe Tudor. Iacă-i inelul, plin de sângele lui nevinovat. Ticăloșii i-au aruncat și trupul din groapă, să nu-l găsim, ca să ne hrănească cu minciuni. Pedepsească-l Dumnezeu de fanariot blestemat, dacă noi n-o putem face! Eu zic să vă duceți la cășile voastre, ca să nu lăsați muierile și copiii singuri în fața turcilor. Cine vrea să meargă cu mine la Mânăstirea Motrului, să poftească.

S-au ales câteva sute de panduri, iar restul taberei s-a împrăștiat cete-cete. Dar inelul lui Tudor a trecut din mână-n mână, fiecare căutând să-l atingă, de parcă le ostoia durerea și le întemeia o speranță.

*

În zori casa lui Geartoglu se umplu de boieri, greci și români, atât câți mai rămăseseră în Târgoviște.

— V-am ocrotit, scăpându-vă viața și averea din ghiarele tâlharului de Vladimirescu. E de datoria voastră să-mi împrumutați banii trebuincioși oștirii. Cu ce vreți să vă apăr de turci? Cu niște ostași flămânzi? le vorbi răstit Ipsilanti.

— Măria-ta, răspunse vornicul Caradà. Recunoscători suntem pentru tot binele ce ni l-ai făcut. Am mânia pe Dumnezeu de n-am da ultima lețcaie pe care o mai avem. Până mâine la prânz, cinci sute de mii de piaștri vor intra în vistieria oștirii. Putem aduna acești bani, boieri dumneavoastră? întrebă pe ceilalți evgheniți. Răspunseră printr-un puternic „da”!

În locul celor cinci sute de mii de piaștri, arhiul primi a doua zi știrea că iubiții și credincioșii boieri fugiseră noaptea peste munți, împreună cu medicul său Mavromati, iar peste puțin timp, că și Scufo dispăruse cu banii ce mai rămăseseră în vistieria armatei.

*

Teodora fu bucuroasă, aflând că Nicos, unul din mavroforii ce-i fuseseră trimiși pentru pază, era student la Viena. Vorbea cu el nemțește, râzând cu poftă de întâmplările năzbâtioase ale studențimii prin grădinile risipite pe malurile Dunării ori îl asculta fascinată, evocând imaginea strălucitoare a milenarului Bizanț. Se împrieteniseră repede, însă, la scurt timp, femeia observă că mavroforului îi pierise obișnuita voioșie și că îngrijorarea i se așternuse pe față.

— Ce-i cu tine, Nicos? Ce te frământă?

— Multe și fără glas, doamnă.

— Păcat că mi te-ascunzi; că nu simți nevoit unei mărturisiri, așa cum o simt eu și n-am cui s-o fac. Mă chinuie neliniștea, nesiguranța în care trăiesc, blestemul amenințării turcești. Întâmplările din ultimele zile mi-au răvășit sufletul. Nu mai știu pe ce lume trăiesc. Poate că aflând ce ne mai așteaptă, m-aș împăca cu gândul găsind un pic de alinare. Ai încredere în mine și spune-mi adevărul adevărat, fiindcă pe arhiu dacă-l întreb întoarce vorba.

— Sunt legat de-un jurământ față de Eterie, doamnă, iar amărăciunea mea din durerile ei s-a iscat.

— Mă crezi nevrednică să-i cunosc frământările fiindcă n-am depus și eu un jurământ? Ți-l calci oare, destăinuindu-mi-le, când știi bine că soarta mea e una cu soarta voastră? Nu-ți dai seama că mă rănești cu neîncrederea pe care mi-o arăți?

— Adevărul nu v-ar aduce alinarea pe care o căutați, ci, dimpotrivă, o durere de care țin să vă cruț.

— Să mă cruți? sări îmbufnată femeia.

— Nu vreau să vă supăr cu nimic. Veți afla ceea ce doriți, dar mă condamnați la moarte dacă scoateți o vorbă față de arhiu. E o taină pe care în toată această tabără n-o cunosc decât frații Ipsilanti.

Mavroforul nu mai stătu pe gânduri. Scoase din sân un petic de ziar, întinzându-i-l cu mâna tremurândă.

— L-am primit acum două zile de la tata, care mă cheamă disperat acasă.

Era un decupaj din „Wiener Allgemeine Zeitung”. Reproducea articolul lui Capodistria din „Telegraful Elin”, însoțit de comentarii aspre la adresa lui Ipsilanti și a aventurii sale militare.

— Știam! bravă femeia, ca să-și ascundă tulburarea pentru noutatea care o prăbușea.

— Dar că Tudor Vladimirescu a fost executat ieri noapte, din porunca arhiului, știați? se aprinse Nicos.

— Pentru ce-a făcut-o? Nu ne era aliat?

— Nu! Ne tolera numai fiindcă ne-am ridicat pentru libertatea noastră, așa cum el s-a ridicat pentru cea a valahilor. Tudor avea însă răfuielile lui în țară, nu cu turcii. Se păzea de mânia sultanului ca că nu-și năpăstuiască de pomană norodul. Acum, oștirea valahă ori se va

răzbuna pe noi, ori se va risipi, iar fără ea suntem o pradă sigură în ghearele vrăjmașilor.

Teodora intră în casă, aruncându-se pe divan. Îi răsunau în timpane, rostite ca de propria-i soartă, cuvinte reținute din ziarul vienez și din spusa lui Nicos: „Ins aventuros… alungat din armata imperială… netrebnic rebelist… arestare… pradă sigură în ghearele turcilor!” Un râs nervos îi scutură parcă toate visele, cum scutură o rafală de vânt ultimele frunze dintr-un copac. Șopti apoi cu ironie, ca despre o străină fără minte, îmbătată de iluzii nebunești: „Împărăteasa Bizanțului!”…

Se bucură când auzi prin târg popii blestemându-l cumplit pe arhiu, fiindcă smulsese acoperișul din tablă de plumb al mitropoliei, ca să toarne gloanțe.

Seara, Ipsilanti era pământiu. Îi vorbi Teodorei răstit, apoi îi sărută îndelung mâinile.

— Mi-am pierdut un pic cumpătul, Kera mù. E prea multă neorânduială în oștire și prea multă trădare în jurul meu. Valahii s-au risipit ca niște lași.

— Lași? De ce le-ai ucis căpetenia?

— Cine ți-a spus asta? sări ca ars Ipsilanti.

— Am auzit oamenii tăi înjurându-te pe ulițe.

— Uneori în politică ești silit să faci ceea ce nu vrei. Pe el îl ardeau nevoile Valahiei, pe mine cele ale Eladei. Ajunsese o piedică în calea planosului Eteriei.

— Ucigându-l, ne-ai tăiat craca de sub picioare. Și morții se răzbună!

Nemaiputându-se stăpâni, Ipsilanti ridică mâna s-o lovească. Uluită, Teodora fugi în camera alăturată, trăgând zăvorul. Zadarnice fură apoi toate umilitoarele vorbe de iertare ale lui Ipsilanti. Bău până căzu toropit pe divan. Regreta gestul brutal față de femeia care-i intrase în sânge. Era singura lui bucurie. S-o piardă, e ca și cum și-ar pierde unica-i mână.

Dinspre Răzvad se ridică un nor de praf mohorât, înecând în pulberea lui caretele unora dintre boierii plecați de la Belvedere. Ispravnicul aduse știrea îngrozitoare că turcii se apropie de Târgoviște. Panica puse stăpânire pe oastea arhiului. Ipsilanti alerga, striga prin curtea răvășită, înjura și dădea porunci. Lovi chiar cu latul sabiei un arnăut aghesmuit. Dar parcă nimeni n-auzea, nimeni nu-l asculta, până ce Iordache intră c-o mână de oameni să-i stăpânească oarecum. Doar mavroforii din „Batalionul Sacru” ieșiră cântând pe poartă, așteptându-și comandantul suprem, aliniați ca la paradă. Lucrurile Teodorei fură trântite claie peste grămadă într-o căruță. Caleașca nu era făcută pentru drumurile grele spre care pornea. Femeia își aruncă o cataveică pe spinare, dârdâind de parcă o încercau niște friguri, apoi

se cuibări peste macatul așternut deasupra lăzii ruginite a lui Focas, în vreme ce căruța începu curând să-i zdruncine nu numai trupul, ci și speranța de a putea ieși din viesparul în care fusese prinsă. Parcă trecuseră ani de când această gloată speriată o privea ca pe o minune dumnezeiască, iar acum, la primul popas, abia izbuti să bea apă din ciutura unei fântâni, printre soldații ce se îmbulzeau să-și potolească setea. Îi părea rău numai de acei mândri mavrofori pândiți de moarte.

În marginea șleaului, adus de spate, pe calul lui alb, Ipsilanti părea îmbătrânit cu câțiva ani. Ronțăia din mers o coajă de pâine. Femeia tresări neplăcut când se pomeni cu el lângă căruță. De aproape arăta și mai rău. Avea ochii roșii, rătăciți și niciun pic de sânge nu-i mai colora obrazul supt.

— Nu vrei să mă ierți, Teodora?

Îl privi o clipă mânioasă, dar, îi fu oarecum milă.

— Te-am iertat, Sașa!

Respiră ușurată numai când îl văzu dispărând în galop spre capătul coloanei.

Dincolo de Olt, găsiră hrană și băutură, din belșug. Râmnicenii fuseseră surprinși, neavând timp să fugă în munți. Jaful, silnicia și cruzimile se dezlănțuiră. Începu bejenia în toiul nopții, mai ales că dinspre Dunăre se apropiau turcii. Ca dintr-un izvor al spaimei, mulțimea curgea, înghesuindu-se pe ulucul îngust al văii Oltului.

Alături de căruța Teodorei, săltau în șa Nicos și Costopol, ultimul, fiul preotului grec din Odesa. De obicei un băiat tăcut și liniștit, Costopol izbucni:

— Curând o să aprindem iar stinsa strălucire a Bizanțului.

— Visuri, băiete, răspunse Teodora brutal. Cu ce s-o aprinzi? Cu năluciri?

Oprit brusc, calul lui Costopol cabră. Fiul popii din Odesa ripostă cu fulgerare de ură în priviri:

— Doamnă, nu pot fi de acord cu domnia-ta. Numai dușmanii pot gândi astfel. Dă-mi voie să mă retrag. Voi cere să fiu înlocuit din cinstea de a te păzi, însă jurământul depus mă obligă să raportez arhiului adevărata cauză.

A dispărut în galop. Acum, Teodora îl ura și mai mult pe Ipsilanti. Nu putea suferi fanatismul sub nicio formă; nici măcar în dragoste.

Încercarea lui Nicos de a-și readuce camaradul rămase zadarnică.

— Ați fost imprudentă, doamnă Teodora. Ce-o să spună arhiul? Și eu gândesc la fel, dar trebuie să tăcem. Ne apropiem de sfârșit. De altfel, arnăuții, soldați de meserie, și-au dat de mult seama ce ne așteaptă. Călărimea lui Caravia, intrată pe mâna lui deli-bașa Iorganda, s-a ascuns în pădurea din față, ca să poată fugi mai ușor. Ticălosul de Caravia bea prin cârciumile Râmnicului, iar Nicolae, fratele arhiului, n-are praxisul războiului. A împins „Batalionul Sacru”

înainte, ceea ce e o mare greșeală. Fără niciun pic de obișnuință a luptei, va fi o pradă ușoară pentru ieniceri și spahii. Eteriștii din Rusia ca și mavroforii, abia știu să tragă cu arma. Restul e gloată. Dacă rupe lupta, stârnește dezordine și panică. Crede-mă! Am studiat tactica și strategia cu pasiunea cu care am studiat istoria și filosofia. Pe deasupra, cunosc starea de spirit a oamenilor din această armată pestriță.

— Arhiul nu-și dă oare seama?

— Ba da! Însă, din disperare încearcă marea cu degetul. Vedeți pâlcul de plopi de pe movila din dreapta? S-a pus la adăpost cu o mică gardă. Va fi un simplu spectator. Trupele vor lupta singure, fără legătură, fără orientare. Capul care trebuie să judece ce se întâmplă pe câmpul de luptă și să dea poruncile potrivite, judecă în zadar. De la o vreme, căpitanii fac ce li se pare lor că e bine.

— Ești convins de ceea ce spui?

— Da. Ne așteaptă un dezastru.

— Și ții neapărat să mor ori să ajung în vreun harem din Stambul?

— Pentru nimic în lume! Mai avem încă timp să ne îndreptăm spre munți! Peste un ceas-două, o să fie prea târziu.

Mâna femeii alunecă dulce peste mâna mavroforului.

— Nicos, suntem tineri. Ar fi păcat să murim zadarnic.

*

Prin viile Drăgășanilor începu să se audă bătaia înfundată a tobelor și sunetul alămurilor turcești. Veneau ordiile încet și apăsat de parcă gemea pământul, iar inimile mavroforilor băteau la fel ca tobele vrăjmașilor. Nici nu și-au dat seama când a început jalnica încăierare, că, după câteva pocnete de armă și ciocniri de iatagane, ceva neomenesc, ca o nebunie de pe alte tărâmuri, s-a revărsat asupra lor, doborându-i.

N-a fost o bătălie, ci un masacru. Izbit puternic de ieniceri, tăiat și măcinat de iureșul călăreților turci, „Batalionul Sacru” pierea înecat în sânge. Ordia lui Tahir-aga se năpusti apoi furioasă asupra restului armatei ce încerca să reziste. De ce nu poruncea arhiul arnăuțimii să intre în luptă? Cu oamenii lui, deli-bașa Iorganda ar fi putut schimba soarta acestei încleștări disperate. Dar nu venea niciun ordin de la comandantul suprem, despre care nu mai știau unde se află. În inimile ostașilor eteriști se ivi însă o rază de speranță. Călărimea arnăuților, în cap cu deli-bașa, ieșea vijelios din pădurea ce le slujea de adăpost. Curând o să risipească ordia sleită de puteri! Au înnebunit oare arnăuții ori au orbit? Iureșul lor se îndrepta asupra batalioanelor grecești, ca o furtună dezlănțuită. Până să se trezească din cruda nedumerire, iataganele și gloanțele arnăuților, alăturate celor turcești, grăbiră sfârșitul luptei. Nu erau nici nebuni, nici orbi. Bimbașa-Sava se

închinase turcilor, ajutându-i să-și ducă la capăt masacrul și deli-basa Iorganda era omul lui. Dintre mavrofori n-au supraviețuit decât cei ce s-au putut ascunde la timp prin viile Drăgășanilor, ori cei scăpați de năvala unei mâini de panduri. Era memorabila zi de 7 iunie 1821 când s-au înfruntat trădarea și eroismul, pecetluind o crudă și nedreaptă pagină de istorie, ca atâtea altele din sângeroasa ei carte.

Încercând parcă să spele din amintirea posterității imaginea hâdă a întâmplărilor, în care fața nevăzută a oamenilor se dezvăluise în toată cruzimea ei, cerul începu să-și reverse apele fulgerate.

*

Mavroforul trimis să-l înlocuiască pe Costopol îi aduse lui Ipsilanti vestea că Teodora fugise cu Nicos spre munți. „Ia doi călăreți, prinde-i. Când ți-or cădea în mână mă cauți unde-oi fi și-n orice împrejurare", vorbi mânios arhiul.

Cu glas scăzut, ostașul îl mai informă că și Duca dispăruse, lăsând rezerva oștirii de capul ei.

„Nemernicii!" – șopti arhiul, copleșit de disperare și scârbă, cu sufletul prăbușit într-o prăpastie. Fu tentat, o clipă, să-și ducă pistolul la tâmplă, dar se scutură iute de gândul întunecat și pripit, agățându-se de umbra subțire a unei amăgiri: „E de datoria mea să trăiesc, spre a mă justifica în fața istoriei!"

O bătaie de inimă îi revărsă parcă în adâncuri, toată amărăciunea omului învins, încercat de fiorii vinovăției, torturat de conștiința propriilor slăbiciuni și a zadarnicelor remușcări…

Nu mai avu tăria să-și ducă gândurile până la capăt. Îl îngrozeau. Smuci dârlogii, întoarse calul și porunci gărzii să-l urmeze spre munți.

Chipul Teodorei plutea undeva, într-o negură a durerii, alături de alte chipuri, învălmășite într-o cascadă nebună – crispate, lașe, perfide și vrășmașe – copleșindu-l până la sufocare.

Ostașii nici nu băgară de seamă când arhiul se făcu nevăzut. Ajuns la Cozia, porunci să se tragă clopotele a sărbătoare, vestind că nemții trec munții în ajutorul lor, nădăjduind, astfel, să mai poată opri fuga disperată a ce mai rămăsese din armata sa. Umbla ca un lunatic, cu toate visele spulberate. Parcă-i sufla un vânt de nebunie peste soartă. „Oare la 33 de ani ai mei să-mi găsesc sfârșitul prin aceste coclauri sălbatice ale Valahiei?"

Nu se frământă însă prea mult și, în vreme ce ultimul dangăt al clopotelor se stingea, porni în galop spre graniță.

*

Căruța Teodorei apucase pe un șleau păduros, unde întâlni un cioban abia descălicat.

— No, domnișorilor, e mare prăpăd. Turcii și arnăuții au spârcuit oastea grecească. Ce a mai rămas, cată spre Ardeal. Câțiva soldați au

tăbărât pe comandirul lor cel mare, unul ciung, îmbrăcat ca un împărat. După ce i-au smuls din cingătoare sabia cu teacă bătută în nestemate, i-au luat până și cizmele din picioare.

— Kera Teodora, să coborâm neîntârziat spre drumul Oltului, până nu dau năvala gloatele de vântură-lume, arnăuții și turcii, sări Nicos.

— Atunci, zoriți-vă, le spuse ciobanul, altfel, intrați în îmbulzeală și nu mai faceți un pas. Vă iau hămesiții ca din oală și vă despoaie.

Ajunseră greu până în drumul din vale, transformat de ploaia vrăjmașă într-un râu noroios. De pe pantele munților se prăvăleau șuvoaie furioase spre apele Oltului. Curând fură prinși în șirul de călești, turme, cai și băjenari cu bocceaua-n spinare, striviți între peretele de piatră al muntelui și amenințarea prăpastiei în fundul căreia râul sălbatic urla parcă a moarte. Răzbăteau din urmă tropote de cai, pocnete de armă și chiote de luptă. Alungată de turci, o parte din gloata armatei eteriste năvăli pe firul îngust al drumului. Turme, căruțe și călești fură îmbrâncite în prăpastie cu furie oarbă, iar oamenii alungați cu sabia – disperații căutând să-și deschidă drum cu orice preț. Teodora nici nu-și dădu seama unde și cum căruța ei fu rostogolită în apele vijelioase ale râului, pe când se adăpostea după spinarea unei stânci. Pe Nicos nu-l mai găsi. Va fi fost tăiat poate de vreo sabie și leșul îi va fi zăcând zdrobit printre colți de piatră, pe undeva prin prăpastia ce cobora spre râul acesta turbat. Orice chemare ar fi fost zadarnică, spărgându-se la un pas, în larma ce creștea clipă de clipă odată cu viermuiala năpăstuiților. Veneau mereu în valuri, aduse parcă de ploaie: turcii și zavergii, din urmă; panică, de pretutindeni; țipete, din ei și de lângă ei; ăuit greu, prăvălit din munți, ridicat din văi și rostogolit de ape, ca o lavă purtătoare de spaimă și moarte.

Ceata de panduri a căpitanului Gârbea trecuse Oltul. Se întâlnise cu turcii, tăindu-le calea și alungându-i până dincolo de Drăgășani, prin locurile unde câinii și corbii se ospătau din sutele de leșuri ale celor ce fuseseră bravii și mândrii mavrofori.

— Fraților! Ploaia a pătruns prin coviltirul căruței cu iarba de pușcă, înmuind-o. Nu ne-a rămas nădejdea decât în iatagane și măciuci. Cu ele greu să ținem piept turcimii care vine. Ne-ar ucide de pomană, vorbi răspicat Dumitru Gârbea.

Își tăiară drum printre osmanlâi cu iataganele.

*

Îmbrăcat într-o zeghe trențăroasă, pe un cal costeliv, frânt de oboseală și chinuit de nopți nedormite, cu opincile mustind de apă și noroi, un fugar fu oprit de grănicerii chesaro-crăiești. Descălică, cerând cu ton poruncitor să fie dus în fața comandantului, ceea ce stârni mânia unui unter-ofițer, uimit de obrăznicia țăranului. Îl

îmbrânci, gata să-l trântească în băltoaca din fața barierei. Copleșit de atâta umilință, le strigă disperat soldaților: „Ich bin General!” Grănicerii crezură o clipă că au de-a face c-un nebun. Dar privirea aspră și glasul hotărât al omului obișnuit să comande le stăvili râsetele. Aflând că e prințul Ipsilanti, îl invitară într-o încăpere de bârne. Căzu frânt de oboseală pe scaunul fără spătar. Înfulecă fără să fie poftit pâinea și slănina aflate pe masă. „Iată-l pe fostul adjutant al țarului și beizadea a Țării Românești, un hoț ordinar!” îl fulgeră gândul, cutremurat, ca și în clipa când o mână de zavergii îl jefuiseră în drumul spre graniță. Îl copleșea rușinea. Zărind o călimară și câteva file de hârtie, apucă pana. Simțea nevoia să dea în vileag clocotul în care fierbea, revolta care-l sugruma, scriind acea zguduitoare proclamație către foștii săi căpitani și soldați:

„Ostași! Dar ce zic? Nu voi să pătez acest frumos și glorios nume adresându-vi-l vouă, o turmă de nemernici fără bărbăție, căci ar fi păcat să-l dau unor mizerabile ființe târâtoare. Iar pe voi, sperjurilor și trădătorilor Sava, Caravia, Duca și ceilalți fanarioți, vă las pradă urei și disprețului omenirii, răsplatei lui Dumnezeu și blestemului urmașilor”.

Comandantul postului de grăniceri, obișnuit cu atâtea ciudate întâmplări în ultimele zile, când fu trezit din somn, ascultă raportul sergentului fără să tresară. N-ar fi fost surprins să-l vadă pășind peste graniță în haine de țăran valah nici chiar pe sultanul Mahmud al II-lea, darmite pe prințul Ipsilanti. Îl trimise la Sibiu într-o căruță țărănească, îmbrăcat cu o manta veche și încălțat cu cizme soldățești.

La scurt timp apăru la barieră o țărancă cu capul și umerii vârâți într-un sac din care șiroia ploaia. Una din acele femei ce trec mereu dintr-o parte în alta a munților, bănuiră grănicerii. Sergentul din post rămase uimit când îi vorbi într-o germană elegantă, cu vocea puțin voalată de oboseală și emoție. Ceru îngăduința să stea o clipă jos, rugându-l apoi s-o ducă la comandant. Ofițerul zâmbi, curios să afle ce ilustră figură îi mai trimitea, ca să-i încurce treburile, zurba din Țara Românească.

Aruncând sacul, Teodora își potrivi puțin părul, făcând să scânteieze o clipă pe degetele fine nestematele inelelor scoase în grabă din cingătoarea unde le ținuse ascunse.

Frumusețea și mai ales vraja răspândită de ochii ființei din fața lui, îl descumpăniră. Fără s-o mai întrebe cine e și dacă-i e foame, porunci să i se aducă imediat lapte cald, unt și dulceață.

— Iertați-mă că vin în aceste haine mizerabile. Am fost prădată pe drum. Trăsura, cu tot bagajul, mi-a fost răsturnată în Olt. M-am rătăcit de părinții mei, boieri din București.

— O! S-au întâmplat atâtea nenorociri în ultimele zile, încât nu-i de mirare. E pentru mine o cinste să vă ofer adăpost până ce vă regăsiți familia.

— Vă mulțumesc, dar ea nu va sosi niciodată aici. Se afla în altă trăsură și despărțită de cetele prădalnice, a luat drumul Branului spre Brașov.

— Vă comunic însă că trebuie să rămâneți în carantină cel puțin trei zile. Camera mea vă stă la dispoziție.

*

Trimisul extraordinar al regelui Prusiei se întorcea de la Stambul. Însoțit de câțiva spahii străbătuse Țara Românească, prin sate pustii. Nu întâlnise țipenie de om pe ulițele prăfuite și triste. Numai prin păduri răsăreau din tufișuri făpturi omenești ca niște umbre, înspăimântate de ticăloșia întâmplărilor în care-i aruncase nechibzuința lui Ipsilanti și cumplita „Pacificare" turcească. Vedea și parcă nu-i venea a crede că numai la câțiva pași de frontieră o altă lume respira în voie, străină de tot chinul bieților valahi. Numai comandantul postului de grăniceri îi destăinui câte necazuri îi cășunase zavera eteristă, cu disperata năvală peste graniță a refugiaților. „Și-acum se află aici, în carantină, o splendidă fată de boier bucureștean, rătăcită de părinții ei", încheie ofițerul.

Două zile de odihnă îi redaseră Teodorei vigoarea și îndrăzneala obișnuită, aducându-i în obraji un roz delicat, iar în ochi, verdele viu și capricios al mării. Ieși, să respire aerul proaspăt de sub cetina brazilor. Comandantul grănicerilor se îndreptă spre ea, însoțit de un bărbat elegant, în costum de catifea vișinie, om ca la patruzeci de ani, scund și rotofei. Îl întâmpină subțiindu-și privirea, știind că întâlnind-o, rar inimă de bărbat să-i stea împotrivă, fără să se moaie.

— Contele von Tyssen, se prezentă nerăbdător străinul, stânjenit parcă de noroiul adunat pe pantofii de lac. Trimisul extraordinar al regelui Prusiei la Înalta Poartă fu ca electrizat de frumusețea femeii. Nu se așteptase la o apariție atât de fermecătoare. „Domnișoara este de acum sub protecția mea, domnule comandant!"

— Dacă vă este voia, aș fi fericit să vă conduc până la Brașov, ca să vă regăsiți părinții.

— Prețuiesc nespus amabilitatea dumneavoastră, față de o ființă aflată într-o situație tristă, răspunse Teodora, cu o tulburătoare sclipire a pupilelor, pe jumătate acoperite de pleoape.

Cele câteva zile petrecute la Hotelul „Împăratul roman" din Sibiu – unde contele închiriase apartamentul ce găzduise cândva pe Iosif al II-lea, și unde Teodora primise în dar o elegantă garderobă, îi dădură prestanța femeii de lume. Mărturisi contelui că fusese silită să ascundă adevărul față de grăniceri, de teamă că nu-i vor lăsa liberă trecerea. Părinții săi nu se aflau la Brașov. Fuseseră uciși în timpul sângeroaselor evenimente din Țara Românească și, îngrozită, luase calea exilului. Îl mai amăgi cu strălucirea originii ei. „După mamă, mă

trag din spița Paleologilor.” Ca dovadă, îi arătă medalionul primit de la Ipsilanti.

Dacă ar fi fost și fiica unei spălătorese din Stambul, ceea ce era imposibil, după manierele, cultura și tipul clasic de nobilă frumusețe elină, contele von Tyssen, vrăjit, n-ar fi ezitat s-o ceară în căsătorie, așa cum o făcu, emoționat și ridicol de ceremonios. Găsindu-se acum la o nouă cotitură în viața ei plină de meandre, femeia îi răspunse că îi prețuiește sentimentele, că nutrește pentru el nu numai recunoștința, ci și simpatie, dar îl roagă să-i lase un răgaz de gândire. În acest timp, îndrăgostitul o copleși cu daruri, trimițându-i flori de două ori pe zi. Oferi o recepție nobilimii sibiene, în elegantele saloane ale hotelului, cu prilejul căreia, după primul vals, anunță logodna cu fermecătoarea descendentă a împăraților bizantini.

A doua zi, caleașca nobilului prusac porni spre Viena. Aproape de ieșirea din Sibiu, dintr-o căruță înconjurată de cătane, Teodora își auzi numele strigat cu insistență:

— Cine-i acest soldățoi? întrebă uimit von Tyssen.

— E prințul Ipsilanti. Oamenii lui mi-au ucis părinții, și nu pierde ocazia să-și ceară iertare. Poate nu el este vinovat dar, de câte ori îl văd, mă zguduie amintirea celor mai cumplite suferințe din viața mea.

*

Răspândindu-se vestea în Oltenia că Derviș-pașa trecuse Dunărea și că o seamă de cete răzlețite din ordia lui au roit după pradă și silnicii, s-au tras satele către munte. Coana Polina și-a dus copiii la stâne, dar nerăbdând-o inima să-și lase gospodăria de izbeliște, s-a întors singură acasă. A doua zi pe la chindie, se dădeau câinii, ca turbați, în marginea dinspre miazăzi a satului. O trâmbă de fum, se răsucea într-acolo.

— Arde moara, coană Polino, sări de lângă fereastră Aneta, sora lui Ioniță Codobatură, care împreună cu Ursuleasca adunau în boccele lucrurile din casă pentru a le pune la adăpost prin peșteri.

— Arde-i-ar sfântul să-i ardă de păgâni!

„Când latră un câine bătrân, ieși din casă”, îi veni în minte Polinei proverbul aflat de la Zoican, auzind la poartă glasul obosit și răgușit al lui Ursei.

— Turcii! strigă ea înspăimântată, cuprinzând cu privirea povârnișul spre Topolnița. Zăvorâți ușile, că eu aduc arme. Altfel e vai de noi.

— Predați-vă, dacă vă e dragă viața, se auzi din vale un glas.

— E ăl mai mic dintre tâlharii lui Rogobete!

N-au răspuns amenințării, care se repetă. Polina ținea strâns pușca nemțească cu ghinturi. Învățase ușor s-o mânuiască și parcă-i pierise frica simțind-o alături. Își aminti cum împușcase cu ea un câine lovit

de turbare și, cu toată firea ei bărbătoasă, plânsese. Acum trebuia să ucidă oameni. O umbră tăie pieziș lumina ce bătea în fereastră. Femeia apăsă pe trăgaci. Trozni și pușca Anetei, la altă fereastră. Nici Ursuleasca nu întârzie. Tâlharii se traseră spre stiva de lemne, lăsând nemișcat un spahiu doborât în mijlocul curții și pe Rogobete zbătându-se în țărână. Au urmat clipe lungi de tăcere, cât un ceas, cât o zi ori, poate cât o viață. Femeile își ascultau bătăile inimii, nemaiîndrăznind să deschidă gura, până ce Polina rosti cu voce străină:

— Nu vă fie teamă. O să le venim de hac. Dacă nu, mai bine murim de glonț, apărându-ne, decât să ne prindă tâlharii de vii, să ne căznească și apoi să ne căsăpească.

— Așa-i!

Abia isprăvi vorba că, la câțiva pași de fereastra unde pândea Ursuleasca, Polina deslușì două umbre. Nu și-ar fi închipuit niciodată că într-o asemenea primejdie o să fie în stare să-și stăpânească frica întocmai ca bărbații, obișnuiți cu lupta și cu moartea. Un tâlhar cu cealma se ghemuise lângă talpa de lemn a casei. Scăpăra amnarul, să pună foc. Detunătura îl prăbuși peste stratul de tufănele. Zvâcniră de câteva ori opincile printre flori, până ce încremeniră. „Doamne, am mai ucis unul!” Se miră iarăși că n-o cuprinde groaza. Dar cum? Când nu rămăsese din ea – dacă ea era Polina Zoican – decât ochi și urechi, mâinile care țineau arma și, mai ales, degetul care apăsa pe trăgaci! Restul era amintirea altcuiva, purtând același nume…

O dezmetici vocea Anetei:

— Alți turci trec Topolnița spre noi!

— Urcați-vă-n pod și ieșiți prin „copca lui Tudor”. Din zăvoi, trageți în tâlhari până v-ajung.

Pe poteca ce urca Dealul Ponorelului, Polina îi întinse Anetei o traistă:

— Ia-o! Sunt banii și zapisele lui Zoican. M-a lovit un plumb și n-o mai pot ține.

Atunci băgară de seamă că i se năclăise iia de sângele ce se scurgea pe-o mânecă.

Nu făcură însă nici jumătate din drumul până la șaua dealului când Aneta simți rănita moale și grea.

— S-o ducem în peștera mică. E mai aproape. Acolo găsim măcar un muc de lumânare. Biata coana Polina!

Fu întinsă pe-o scoarță vârstată, aproape de gura peșterii înțesată de femei și copii. Moașa Manda lui Trocan se aplecă s-o cerceteze și să încerce o minune, cu puterea ei de solomonăreasă vestită peste șapte sate. Îi tremurau mâinile și buzele, iar femeile bănuiau în bâiguiala ei un descântec.

— Puneți o ulcică la foc!

Când începu clocotul, moașa Manda scoase din sân trei punguțe, presărând peste zbuciumul apei praf de buruieni uscate la lumina lunii.

— E păcat, moașă Mando, s-o mai descânți când și-a dat sufletul, se auzi un glas de femeie temătoare.

— O să-ți descânt ție de prostie, nătântoaco! Coana Polina trăiește. I-a trecut plumbul prin umăr, și-i leșinată de cât sânge i s-a scurs. Trebuie să-i spăl rana.

În liniștea înfiorată de întunericul peșterii, răzbătu din adâncuri un huiet greu, ca un geamăt al pământului, pe care îl ascultau uneori ciobanii, spunând că-i glasul Dunării de dedesupt, pe lângă care, Dunărea de deasupra ar fi o nimica toată. De parcă l-ar fi auzit, rănita deschise ochii.

CAPITOLUL XI
RĂZBUNĂRI

La Viena, von Tyssen află că, prin grația regelui său Frederic Wilhelm al III-lea, fusese numit ambasador al Prusiei la Stambul. Soarta îi hărăzea fericirea de a trăi în orașul Paleologilor, unde strămoșii Teodorei purtaseră o strălucită coroană! El îi oferea alta mai modestă, dar și noblețea familiei sale număra câteva secole.

Cununia avu loc cu mare fast în catedrala Sfântului Ștefan, nași fiind prințesa și prințul Metternich, ridicat nu de mult la rangul de cancelar al imperiului. Recepția adună în saloanele cancelariatului toată aristocrația austriacă și toți diplomații acreditați pe lângă împăratul Francisc. Pentru prima oară se dansă sub acoperișul cancelariei *valsul* care cucerise Viena, iar un tânăr dirijor cu numele de Strauss, aprins de frumusețea miresii, improviză melodii uimitoare.

Ciocnind o cupă de șampanie cu noul ambasador al Prusiei pe lângă Poartă, von Gentz se înclină, surâzător:

— Vă felicit, excelență, nu atât pentru ingrata funcție cu care v-a învrednicit majestatea-sa regele, cât pentru fermecătoarea dumneavoastră soție.

Rămase tare surprins când zări răsfățându-se pe gâtul alb al proaspetei contese medalionul trimis de el lui Capodistria, odată cu înștiințarea că Austria este împotriva mișcării eteriste. Zâmbi și tăcu, așa cum trebuie să zâmbească și să tacă un diplomat de rasă; totuși, îl intrigă faptul cum de ajunsese bijuteria din mâna ministrului de externe al țarului la gâtul acestei încântătoare contese, despre care aflase că e grecoaică.

Să fi fost doar prețul plătit de bătrânul vulpoi unei femei frumoase ori al vreunei urzeli politice? Iată o problemă care n-a reținut atenția cavalerului von Gentz decât câteva clipe.

*

Ocupând Bucureștii, Cara Ahmed, pașa din Silistra, se așezase în casele logofătului Bellu de la Podul Mogoșoaiei, începând vânătoarea eteriștilor din oraș. Făgăduise pașa cruzilor săi soldați câte o mahmudea de aur pentru fiecare cap de eterist. Cum morții nu pot vorbi, mulți români nevinovați căzură sub iatagane pentru blestemata mahmudea.

*

Dacă ceilalți panduri se înapoiaseră pe la casele lor, Jiganie, neavând nici nevastă, nici rosturi gospodărești, porni spre București, cu gândul să încropească vreo negustorie prin preajma lui Sorcovăț și Pintilie. Sosise după ce Cara Ahmed abia oprise sălbatica răzbunare, în orașul înspăimântat și răvășit. La Hănișorul Oltenilor găsi doar câinele

curții, sleit de sete și foame, fiindcă fusese uitat în lanț. Porni îngrijorat spre Obor, prin pustietatea Podului Târgului de Afară, altădată o uliță gureșă, fremătând de viață. Îl scutura groaza, pășind cu mâna la nas printre șirurile de spânzurați. Înfipte în parii ulucilor rânjeau căpățâni însângerate, iar, din loc în loc, de crengile salcâmilor piperniciți, de stâlpii porților ori de grinda streașinilor, atârnau leșuri omenești, uneori la două-trei palme de pământ, spre desfătarea haitelor de câini hămesiți, chemați de mirosul stârvurilor, întins de vânt peste oraș. Prăvăliile cu obloanele trase, ferestrele ferecate, porțile zăvorâte, casele cufundate în nefirească liniște, curțile mohorâte, muriseră parcă toate, din porunca năucă a lui Cara Ahmed-efendi.

La hanul lui Pintilie niciun semn de viață nu răspunse bătăilor puternice ce zguduiră porțile și ușile, până ce, Jiganie sări gardul în curte. Găsi într-o odăiță un bătrân. Își aprinsese lumânarea, convins că i-a sosit ceasul din urmă. Află că Pintilie se ascunsese în viile lui Ghica de pe malul Teiului, fiind prieten cu Gheorghe Colintineanu, vechilul boierului.

A bătut în lung și-n lat marea de viță de pe moșia Ghiculeștilor, dar parcă și aici se încuibase liniștea morții. Când nu știa încotro s-o mai apuce, se trezi înconjurat de oameni înarmați, răsăriți dintre butucii încărcați cu roadă bogată și crudă. Văzu uimit cum din gura unui bordei izvora puzderie de oameni, ca dintr-o încăpere vrăjită.

Peste scurt timp, își auzi numele strigat. Bucuroși de revedere, ca după o înviere din morți, Pintilie și Sorcovăț tăbărâră cu întrebările.

— Întâi să-mi răspunzi tu, Pintilie, cum de încăpurăți atâția blestemați în prăpăditul ăsta de bordei, că doar n-o fi vreo gură de iad, vorbi Jiganie.

— De iad nu e, Vasile, ci numai de hrubă. Dă într-alta, întinsă de la mânăstirea Plumbuita până la casa Ghiculeștilor de pe malul Teiului. S-au adăpostit aici mulți bucureșteni, după cum vezi, pomenească-le în veci sfântul numele celor din vechi, care vor fi scurmat această hrubă lungă și-ngustă unde ne-am vârât ca sobolii.

*

Teodora spuse bărbatului ei că nu vrea să se oprească în București, orașul atâtor dureroase amintiri. De la Giurgiu porniră prin Rusciuc la Constantinopol, unde, la scurt timp, toată colonia europeană avea să vorbească de frumusețea, eleganța și rafinamentul tinerei contese von Tyssen. Primi în dar de la bărbatul ei un caic tapetat cu catifea roșie, având prova elegant prelungită în forma unui gât de lebădă argintie. Iubea plimbările pe Bosfor, la asfințit, când apele verzi dobândeau reflexe de rubin. Într-o vineri, spre uimirea ei, pe toată întinderea apei, spintecau valurile numai două caice. Oare stambulioții, învăluiți

în frumusețile unui oraș de vis nu mai gustau feeria amurgurilor pe Bosfor? „Desigur, ce e prea mult, strică”, gândi femeia, mângâindu-se că zicala nu poate fi potrivită și atunci când te copleșește fericirea, acea fericire în care își scălda sufletul cum se scăldau pescărușii în apele celei mai fermecătoare îngustimi a mărilor lumii.

Nu fu surprinsă când văzu unul dintre caice apropiindu-se. Numai cei doi lopătari, slujitori ai ambasadei prusace, tresăriră. Deslușiseră înaltele coifuri ale ienicerilor din garda imperială. Disperarea pusă în mânuirea vâslelor nu vădea nimic bun.

„Bostangi-bașa” apucă să șoptească unul dintre ei, speriat de neașteptata apariția a temutului șef al poliției și stăpân al cumplitelor temnițe otomane.

— Cum ați cutezat să călcați porunca împărătească? Nu știți că în prima vineri a Bairamului, numai luminăției sale îi este hărăzită bucuria de a se plimba pe Bosfor la apusul soarelui?

Doi ieniceri săriră în caicul Teodorei, purtându-l spre vasul strălucind de aur și purpură, unde sultanul mustăcea furios în barbă că niște ghiauri îi încălcaseră privilegiul, tulburându-i cereasca reverie.

Teodora vorbi nemțește prin intermediul vâslașilor ei. Astfel, sultanul află că fermecătoarea femeie, învăluindu-l într-o privire șăgalnică, cu ochii de culoarea apelor de smarald ale strâmtorii, e nevasta ambasadorului prusac de curând sosit în capitala imperiului. Străina ceru iertare, fiindcă n-a cunoscut opreliștea, dar tot răul e spre bine. Altfel n-ar fi avut fericita ocazie să vadă prealuminatul chip al viteazului și înțeleptului stăpân al tuturor otomanilor, îi tălmăci lopătarul, cuvânt cu cuvânt spusa femeii.

Padișahul zâmbi. Își îmbăta privirea de frumusețea neobișnuită a acestei ființe care-l înfruntase curtenitor. Cu glas dulce, porunci să i se răspundă:

— Prealuminatul nostru stăpân, umbra lui Allah pe pământ, dă voie celei mai frumoase femei din Capitala sa să se plimbe cu caicul pe Bosfor oricând poftește, iar de va avea fericitul prilej s-o mai întâlnească, ochii luminăției sale se vor încânta, iar inima se va bucura.

Zâmbindu-i din nou, o salută cu mâna la inimă, ceea ce bostangi-bașa nu mai văzuse de când era în slujba sultanului.

Hatârul făcut Teodorei de împăratul otoman, stârni invidie și comentarii răutăcioase printre nevestele ambasadorilor și consulilor europeni, în vreme ce reprezentanții marilor puteri căutau să descopere dacă sultanul nu căuta cumva vreo apropiere de Prusia, spre a încerca tăria „Sfintei Alianțe”. Puțin îi păsa însă contesei von Tyssen de bârfe și interpretări politice, fiind văzută adeseori pe Bosfor, la apusul soarelui. Reîntâlnind într-o seară caicul lui Mahmud al II-lea, acesta opri să schimbe câteva vorbe cu femeia care-l fascina și-l

desfăta, în același timp, cu răspunsurile ei spirituale și din ce în ce mai puțin protocolare, fiindu-i lehamite de atâta silnică slugărnicie și nesinceritate câtă afla în jurul său, de la marele vizir și până la ultimul ienicer. Se zvonise chiar că îi dăruise Teodorei un voal de mătase vișinie mai subțire ca pânza de păianjen, lung de șase arșini și cu marginile aurite, purtând într-un colț însemnele imperiale, spunându-i că e păcat ca soarele să pârjolească un obraz pe care Allah l-a dorit atât de alb și frumos ca marmura. Făcu vâlvă și faptul că sultanul acordase prioritate ambasadorului Prusiei cu ocazia unei audiențe, înaintea reprezentanților altor puteri, aflați deja în salonul de primire, ceea ce însemna mai mult decât o încălcare a uzanțelor diplomatice, de obicei respectate de Înalta Poartă. Numai spiritualul ambasador al Franței, cunoscător al intrigilor și bârfelor care circulau pe seama contesei, le spuse zâmbind:

— Nu vă impacientați. De dorul fragilor, sultanul mănâncă aguridă!

Fericirea Teodorei nu mai era întunecată de nicio umbră. Dobândise o liniște nevisată vreodată, ceea ce prețuia pentru ea mai mult decât lada cu milioanele de piaștri ale lui Focas, înghițită de apele Oltului. Aflase de la capuchehaia Țării Românești că Ipsilanti e prizonier în temnițele austriecilor, bolnav și fără nicio speranță de libertate.

Stăpân al mai multor fabrici de bere și al unui întins domeniu, contele von Tyssen îi mărturisise că a intrat în diplomație din plictiseală, dar, oricând e dispus să renunțe, dacă ea i-o va cere, pentru a putea duce o viață liniștită, lipsită de griji. Femeia nu se gândi însă nici măcar o clipă să schimbe acest paradis scăldat în lumina soarelui oriental, pentru întunecatul domeniu prusac.

*

De câteva luni, Jiganie câștigă bine cu negustoria de cai spre care-l îndemnase Pintilie, având ca tovarăș din umbră pe Gheorghe Colintineanu, vechilul moșiei Colentina a banului Grigore Ghica. Ba, în câteva rânduri, Vasile îl însoțise pe boier la petrecerile de la Herăstrău, cântându-i cântece de lume.

Atât îndrăgise Ghica firea veselă și vocea bărbătească a lui Jiganie, încât îl tot chema pe la ospețele de pe malul lacului.

— Vasile, îi spuse vechilul lui Ghica, poți păstra o taină? Stăpânul meu o să vie domn. Îl vor boierii, iar sultanul o să-i asculte. Au să meargă cu el la Stambul. E om bun și nu poate suferi pe fanarioți. Ba, are atâția dușmani în Fanar, că mă tem de soarta lui. Ienicerii sunt cruzi și flămânzi de bani. Ușor ar putea fi momiți să tabere asupra boierilor ca să le curme pofta de domnie, lăsând mai departe zarafii Fanarului să târguiască scaunele din București și Iași. E nevoie să orânduim oameni de pază. Te încumeți la o asemenea treabă?

— Să stau de vorbă cu prietenii mei.

— Ce ziceți? Dăm ascultare rugăciunii vechilului Colintineanu?

— Ghica e pământean de-al nostru, Vasile, răspunse Uțubarză și oricâte păcate boierești o avea, tot o să-l doară inima de țară. Nu-i cum a vrut slugerul, dar tot e bine. Eu zic că, apărându-l, le tăiem nasul fanarioților. Iartă, doamne, păcatul haiducilor, care-au ajuns să păzească caftanul șiișlicul boierilor, vorbi cu năduf Uțubarză!

— Păcatul ăsta se cheamă politică, Ilie, și politica se face cu capul nu cu inima. Păziți-l pe Ghica, îi sfătui bătrânul Giani Orășanu, auzind vorba purtată în casa lui.

— Atunci, ca să nu-i ațâțăm pe turci, e bine ca oamenii noștri să fie îmbrăcați în portul lor țărănesc, cu armele ascunse, ca să pară doar niște căruțași și slujitori pentru mânuirea calabalâcului din rădvanele și căruțele boierești, fu de părere Uțubarză.

„Ai dreptate, Colintinene”, prețui Ghica înțeleaptă măsură a lui Uțubarză, ca venind din partea lui Jiganie, că, de afla numele haiducului, proaspăt încă în amintirea boierimii, nu s-ar fi încumetat să se dea pe mâna lui.

Pașa din Silistra îi primi pe poftitorii la scaun domnesc cu deosebită cinstire. Domnii fanarioți prea îi întunecaseră viața. Știa că românii n-or să fugă, așa cum fugise Caragea, din cauza căruia era gata să-și piardă capul, sub învinuirea că nu avusese istețimea să-i prindă viclenia. Le dădu o mână de spahii să-i păzească până la Țarigrad, urându-le noroc pe lângă Înalta Poartă după ce petrecuseră două zile, așa cum se petrecea la un pașă cu inimă largă.

*

Răscoala din împărăție și cruda răzbunare turcească, fuga negustorilor și spargerea prăvăliilor de către ienicerimea dezlănțuită, întâmplările din țările noastre, precum și seceta din vara lui 1822, înfometaseră Stambulul. Cu toate asigurările sultanului și marelui vizir, negustorii greci, care țineau în mâinile lor aprovizionarea capitalei otomane, nu îndrăzneau să se înapoieze în oraș. Specula, prada și criza puseseră stăpânire pe inima împărăției. Aflând că sultanul vrea să desființeze corpul ienicerilor, aceștia se aprinseră mai tare de pofta jafului și-a sângelui.

În acele zile apăsătoare, sosi la Stambul delegația boierilor români.

După dulcețuri și cafele, marele vizir le citi firmanul padișahului, spunând noului domn Grigore Ghica că învestirea nu va mai avea loc cu strălucirea și fastul obișnuit, datorită încordării ce domnea în rândurile ienicerilor, și a foametei din oraș. N-o să mai fie primit nici de sultan. Vizita sa la serai cerea întocmirea marelui alai, care trebuia evitat, deoarece strălucirea lui ar fi fost socotită o păgubitoare ațâțare în acele vremuri de grea sărăcie. Îi mai spuse că, în semn de deosebită

încredere, padișahul l-a făcut pașă cu trei tuiuri, spre deosebire de beii de până acum, cinstiți numai cu două.

*

Vodă Ghica primi în acea după-amiază pe Gheorghiadis, bancherul cel mai de vază al Fanarului, venit să-l firitisească după datină.

— Măria-ta, bucuros sunt că Valahia are acum domn de ispravă. Îndrăznesc să aduc un dar din partea breaslei zarafilor.

Era un ciubuc lung din lemn de iasomie, cu încrustări strălucitoare de fildeș și argint, culcat într-o cutie de cedru, căptușită cu mătase vișinie.

— Mulțumim pentru dar, kir Gheorghiadis; nu știu, însă ce pot face eu pentru isnaful domniilor-voastre.

— Măria-ta! E un vechi obicei al nostru, față de noii înscăunați ai Valahiei și Moldovei, după cum tot un vechi obicei cere ca ei să ia asupra lor datoriile pe care beiul mazilit ori răposat le-a mai lăsat în paguba noastră din banii împrumutați la cumpărarea scaunului.

Ghica abia își stăpâni mânia.

— Eu îmi plătesc datoriile mele, nu pe ale altora. Suțu are moștenitori bogați. Or să poată răspunde.

— Nu cerem banii măriei-tale, ci doar să ne rânduiești o mână de oameni pe lângă vistieria țării, că pe nesimțite au să împlinească datoria.

— Nu pot, kir Ghiorghiadis. Țara Românească nu e nici moșia mea, nici a răposatului Suțu. De unde? Și cum să scoată banii oamenii voștri? Furând din ce se cuvine vistieriei ori prădând birnicii cu tot felul de șiretlicuri? Kir Gheorghiadis! Ia-ți, rogu-te, darul înapoi.

Capuchehaia care adusese tăblia cu cafele ca să nu afle slugile cele ce se tăinuiau în iatacul său, auzind vorbele lui Ghica, nu din neîndemânare scăpă filigenele pe covor.

— Măria-ta! – vorbi el, bâlbâindu-se, după ce Gheorghiadis părăsise surâzând acru vlah-seraiul – printre bancheri sunt mulți ieniceri și başbuzuci îmbogățiți din pradă. Îi înverșunezi împotriva măriei tale și-i cu primejdie.

— Primejdie? Marele vizir Galib-efendi mi-a făgăduit ocrotire. E crud, dar e cinstit și-și ține cuvântul.

— Ei, doamne, câți viziri n-au răsturnat pungile cu aur ale Fanarului! Măcar să-l fi amăgit pe bancher până treceai Dunărea!

— Destui mincinoși au spurcat scaunul Țării Românești. Vrei să mai urce încă un ticălos pe purpura lui năclăită de murdalâc?

Stând de pază, la perdeaua ușii, Uțubarză își astupă gura cu mâna. Îi venea să strige de silă împotriva ticăloșiei fanarioților. Bănui că bancherii se vor răzbuna. Coborî în curte și ocoli zidurile răpănoase ale vlah-seraiului ca să-și dea seama pe unde ar putea sări noaptea

tâlharii tocmiți pentru o asemenea nesăbuită încercare. În ulița din spatele curții, era palatul lui reis-efendi; în față, Ulița mare, cu poarta; în dreapta – un maidan unde turcii jucaseră geridul până la răscoala grecilor. Zăcea năpădit acum de bălării cât omul. În stânga, se învălmășeau ruinele unei cafenele arse.

— Măi, Vasile! Vodă și boierii sunt în primejdie. Am bănuiala că o să fim loviți în vreme de noapte. Numai pe maidan și prin dărâmăturile cafenelei s-ar putea apropia tâlharii. Să stăm cu ochii într-acolo. Cată de împarte oamenilor funii, măciuci, cârlți, cuțite și pistoale. De tras trebuie să ne ferim ca de dracu. Nu știm ce poate să iasă dacă stârnim zarvă. Pune pază la poartă, că amândoi spahiii s-au aghesmuit cu mastică. Ispas și Cosmuță să facă pe bufnițele. Unul la zidul maidanului, altul la cafeneaua năruită. Ăsta să ne fie semnalul primejdiei! Restul știți ce aveți de făcut.

Jiganie șuieră, bucuros pentru priceperea lui Uțubarză. Îl nemulțumea doar opreliștea de a se atinge de clondirele cu mastică de Kios, dăruite de chelar cu mână largă.

*

În casa bancherului Gheorghiadis din inima Fanarului se adunaseră zarafii de seamă ai orașului: greci, turci, ovrei și tot felul de levantini, ba chiar și un harap buzat, cu degetele gemând de ghiuluri.

— Ne ducem de râpă, le vorbi gazda, cu glas de înmormântare. Pierdem toate alișverișurile cu Valahia. Ghica face pe patriotul. Cred că a cumpărat scaunul cu bani nemțești ori rusești de se uită la noi ca la scârnă.

— L-a cumpărat cu capul cel învăpăiat al Vladimirescului, răspunse Gheorghios Vranas. S-a răzvrătit ca să li se dea valahilor bei ai pământului. Sultanul vrea liniște în împărăție și încearcă să le astupe gura. Pezevenghiul de Ioniță Sturza a știut profita de teama padișahului. Și-a luat firmanul și a plecat fără să dea ochi cu vreunul din noi. E lacom și ține să jefuiască singur Moldova.

— Nu-i numai asta, Vranas, Ghica nu vrea să mai pună în dregătoriile țării niciun chivernisitor de-al nostru ca să ne împlinească vechile datorii. Iar Galib-efendi, pe cât e de mic și de cocoșat pe atât e de mare vizir și-l ține-n brațe pe valah.

— Să nu ne pierdem firea, izbucni cu fulgere în ochi un fost ienicer, căruia atlazurile abia îi mai cuprindeau pântecele. Vlah-seraiul e fără pază. Comandantul spahiilor o să lase numai doi soldați în poartă. Nu se mai găsesc acolo decât niște țărani proști, căruțași și slugi pentru grija calabalâcului. Arme n-au și nici deprinderea luptei. Tâlharii orașului știu că beii vin cu bani pentru peșcheșuri. Cine i-ar putea împiedica să-i prade și să-i ucidă? Dați trei mii de galbeni pentru capul lui Ghica?

— Dăm, se auzi corul bancherilor. Dăm, dar nu știm nimic!

*

Într-una din nopți, pe când luna zăbovea deasupra Bosforului, oprită parcă să asculte respirația orașului adormit în umbra minaretelor și-a chiparoșilor, o bufniță se văită dintr-un salcâm crescut lângă zidul vlah-seraiului, vecin cu maidanul. Mogâldețe întunecate se târau, frământând bălăriile.

Prin tufișurile de liliac și iasomie din lăuntrul curții, așteptau încordați oamenii lui Jiganie și Uțubarză. Zăriseră două scări rezemate de tulpina unui măslin, ridicat din volbura ciulinilor și frunzelor de brustur ale maidanului. Acum, ele scrijileau streșina zidului. Se auzeau de dincolo șoapte neînțelese. Curând, un cap cu fes turcesc se ivi pe buza împrejmuirii, scormonind întunericul cu privirea. Pustietatea curții, cufundată în liniștea nopții, dădu tâlharului curaj. Sări. Rând pe rând, alții îl urmară. Dar, de cum atingeau pământul, își primea fiecare cuvenita măciulie în creștet, pumnul de câlți în gură, și frânghia peste mâini și picioare.

— Care vă e comandirul? întrebă Uțubarză.

Îi răspunse un marinar că e Kadri, ultimul care a sărit zidul. Mai află că fuseseră tocmiți cu câte douăzeci și cinci de galbeni să-l ucidă pe beiul valah.

— Păi, cum l-ați fi cunoscut?

— Omoram toți boierii din casă. Unul din ei trebuia să fie beiul!

Kadri nu scoase o vorbă, cu toate că îl răsfățase Jiganie cu câțiva ghionți. Căutătura de tâlhar i se tulburase sub pleoapele-i pleoștite de durere, tresărind doar când mâinile lui Jiganie îi smulseră din sân și chimir pungile cu bani primite în seara aceea de la fostul ienicer Ibrahim-zaraful.

Pe tâlhari i-a ridicat în zori bostangi-bașa. Fiindcă Jiganie știa că sângerosul dregător tot ar fi aflat adevărul, i-a pus în mâini pungile găsite asupra lui Kadri, ceea ce l-a făcut pe turc să-l bată prietenește pe umăr:

— Tu cinstit, bre ghiaur. Spune-i beiului vostru că două sute de spahii îl vor duce până la Silistra. Mai spune-i să nu scoată o vorbă în fața lui Galib-efendi. Altfel își întârzie plecarea. Marele vizir o să poruncească cercetare, nevoind să rămână de rușine.

— Înțeleaptă vorbă, luminăția-ta. Beiul o să fie mai tăcut decât un mut.

*

Aflând întâmplarea de peste noapte, Grigore Ghica-vodă primi pe năstrușnicii săi păzitori ca să le mulțumească.

— V-ați dovedit credința și vitejia. N-am să uit. O să vă răsplătesc. Vă dau slujbe de cum ajungem în țară.

— Pentru noi cea mai mare răsplată, măria-ta, e să fim cârmuiți de un domn al pământului nostru, după care de mult oftează norodul românesc.

Ghica, vădit mișcat, prețuind sinceritatea și focul din răspunsul primit, făcu un gest uluitor: îl îmbrățișă pe Jiganie, sărutându-l pe amândoi obrajii.

Fâstâcit, poate pentru prima oară-n viața lui, Vasile mulțumi, bâlbâindu-se. Fu salvat de strigătul în cor al tovarășilor săi: Să trăiești, măria-ta!

Adunându-se, Jiganie îndrăzni:

— Măria-ta! Ca un netrebnic ce sunt, după marea cinstire pe care am primit-o, rogu-te să-mi îngădui a rămâne o vreme aici. Am un frate turc, în Stambul.

Ghica holbă ochii.

— Ce năzdrăvănii spui, Vasile?

— Să ierte, măria-ta! Mai spun și adevărul câteodată. Pe frate-miu l-au luat tâlharii lui Pazvante de pe malul Dunării, când avea șaisprezece ani. Cum era surd și mut din născare, l-au jugănit, făcându-l paznic de harem, unde văzând mai mult decât trebuie e rău dacă vorbești și bine dacă n-auzi. Un negustor de-al nostru, Zoican, l-a aflat, aducându-ne vești și spunându-ne întâmplările lui. Cică turcul unde slujea l-a slobozit din robie, fiindcă i-a scăpat viața în timpul răscoalei ienicerilor. Până la Sfântul Alexe-Boji, când ies jivinele din pământ, ies și eu la iveală, prealuminate, Doamne!

— Rămâi, Vasile, și nu uita, când te întorci să vii la Curte. Până atunci ține să ai de cheltuială, încheie Ghica, întinzându-i o pungă pe care, o clipă, Jiganie fu gata să n-o primească, dar tot în aceeași clipă, socoti că nu se cade să dai cu piciorul unui plocon domnesc, fără să nu-l superi pe vodă!

După arătările lui Zoican, Jiganie știa că frate-său, Marin, își are cafeneaua prin preajma vlah-seraiului, așa că nu-i fu greu s-o găsească. Cafegiul era plecat în bazar, întâmpinându-l însă, un om înviat din morți: Paraschiv Jaravete, pandur căzut într-o luptă de peste Dunăre. Rănit grav, îl îngrijise o grecoaică. Îi era acum nevastă. Descoperit de Marin ca hamal în Galata și chemat în slujbă de câțiva ani, ajunsese mâna lui dreaptă. Aștepta să strângă ceva bani și să treacă Dunărea, fiindcă-l rodea cumplit dorul de-acasă, după cum îi mărturisi lui Jiganie.

Un pridvor larg, cu stâlpi de lemn crestat, ca în satele oltenești de sub munte, îmbrăca fața cafenelei. Îl ridicase Paraschiv cu mâna lui, amăgindu-se că cioplește la el acasă și, de n-ar fi fost acei chiparoși înalți, cu frunză întunecată, umbrind prăvălia, s-ar fi crezut de-a binelea la Popești ori la Brebina.

— De aici o să vedem alaiul domnesc, cum l-am văzut acu mai bine

de trei ani pe-al lui Suțu. E ca în basme! Îți ia ochii strălucirea straielor, cailor și harșalelor, iar gloata strigă cât o ține gura: „să trăiască beiul!” fiindcă vodă aruncă irmilici, cum s-aruncă la noi banii, pe la răspântii, după năsălia mortului. Au să treacă doisprezece armăsari albi din grajdurile sultanului, cu cioltare de mătase și fir de argint, călăriți de ieniceri cu scuturi de aur bătute în diamante; spahii, un rând pe cai roșii, altul pe murgi și, tot așa, până la două sute. Sulițele au vârfurile de aur, iar șeile scările de argint. Pieptarele soldaților se încheie în nasturi din zmaragde, iar coifurile poartă jumătatea de lună turcească din nestemate roșii. În vremea asta meterhaneaua cu alămurile, darabanele și toate zurbalele ei, desfată mulțimea.

Pe uliță se și adunase puzderie de gură-cască, iar sub chiparosul din dreapta cafenelei, un limonagiu își vindea marfa, tot aplecându-se să toarne din ciuciurul cu clopoței, în bărdace de lut, o zeamă roșiatică, dulceagă și caldă. Avea o privire rătăcită, de prostănac ori de om șui.

Veneau necontenit curioșii. Îngrijitorul moscheii Fethiè din fața vlah-seraiului aduna cu grijă papucii înșirați la ușa sfântă, ca să nu-i fure necredincioșii, cum se întâmplase în mai multe rânduri. Ieșiseră la plimbare și echipajele ambasadorilor europeni, fiindcă pompoasele alaiuri turcești aveau darul să le încânte ochiul.

Caleașca Teodorei opri chiar în fața cafenelei, unde Jaravete, ploconindu-se adânc, îi aduse o filigeană aburindă, și apoi o chisea cu dulceață de nuci putrede, bunătate pe care n-o mai gustase de la Curtea domnească a Bucureștilor, din vremea când o răsfăța beizadea Nicolache. Așa află că stăpânul cafenelei e un valah turcit.

Atras de strălucirea caleștii și de frumusețea Teodorei, limonagiul rămase țintuit, cuprins parcă de-o vrajă.

Contesa von Tyssen se scutură de silă când îi zări o cicatrice adâncă și vânătă brăzdându-i obrazul de sub ochiul scurs până-n buza despicată. Îi aruncă câțiva bani pe caldarâm și întoarse capul, ca să alunge din priviri chipul hidos, cu păr învălmășit, cenușiu și soios.

— Du-te dracului, prăpăditule, că sperii cucoana! îi strigă un cerșetor, miluit și el de Teodora.

Aflând că noul bei al Valahiei nu mai vine cu alai, mulțimea începu să se împrăștie, până ce răspântia din apropierea vlah-seraiului rămase aproape pustie. Atunci coborî și femeia din caleașcă, să-și dezmorțească picioarele pe lângă cerdacul de lemn al cafenelei. A răsunat, pe neașteptate un țipăt scurt ca un strigăt îndepărtat de cocor. Limonagiul împlântase cuțitul în volbura de dantelă de sub decolteul Teodorei, apoi, zmucindu-l din rană, și-l răsucise, disperat, în pântece, acoperind cu sângele și zdrențele lui rochia de atlaz azuriu.

Totul se petrecuse atât de fulgerător, încât nimeni n-a avut când să-l împiedice, oamenii rămânând împietriți ca-n fața unei lovituri a

destinului.

Fiindcă vodă Ghica cu boierii săi se apropia, cele două cadavre fură târâte în curte.

Ancheta avea să stabilească, peste scurt timp, că asasinul Teodorei fusese nebun. Săvârșise omorul dintr-o pasiune sadică, tulburat de frumusețea femeii. Nu i s-a putut afla însă nici numele și nici locul de unde venise. Numai lui Jaravete, ucigașul îi mărturisise, nu cu mult înainte, că își încercase o vreme norocul prin Țara Românească și că-l chema Focas. Dar Jaravete tăcu, știind că e primejdios să ai de-a face cu autoritățile otomane. Avea să găsească a doua zi, prin bălăriile curții, un pumnal vechi cu buza roasă de rugină, înroșit de sânge până sub mânerul în formă de cruce, pe care cineva săpase de mult cifra 1453, anul căderii Constantinopolului sub turci.

Îi făcu vânt cu piciorul într-o groapă în care dospea gunoiul.

CAPITOLUL XII
IARBA FIARELOR

Grijile domniei îl întunecaseră la chip pe vodă Ghica, și-i cam înăcriseră sufletul. Avea pe cap oștire turcească, împotriva căreia mereu i se plângeau supușii. Ajunsese să-și piardă somnul, uitând aproape să mai râdă.

În dimineața în care chemase la Curte pe baronii Meitani și Sachelarie, cei doi mari bancheri ai Bucureștilor, pentru a pune la cale pavimentul cu piatră al Podului Mogoșoaiei, sosi un ceauș din Stambul. Poarta îi da de știre că își trage oștirea din țară, lăsându-i slobozenie să sporească numărul dorobanților „ca să nu se mai iște zurbe în Valahia”.

Erau vești de mare bucurie. Când află că Jiganie așteaptă la ușă, se mai adăugă încă una.

— Sărut dreapta măriei tale!

— Bine venișI, Vasile. Nădăjduiesc să nu fi târât după tine vreo ordie de cadâne.

— Nu, măria-ta, că doar mai lăsai una pe-aici, risipită prin târg.

Râse vodă, cu poftă, cum de mult nu râsese.

— Să te pun în slujbă, Vasile. Îți dau havaietul vânzătorilor de vite la Obor.

— Mă arăt nevrednic de ea, măria-ta.

— Ba! Ți-am cunoscut și vrednicia și vitejia. Mi-ai scăpat viața și fapta asta nu se uită.

— Îmi plec genunchii pentru bunătate, dar viața măriei tale nu eu am scăpat-o. Acela zace nevinovat în temniță, după cum aflai.

— Cine-i? sări vodă ca ars.

— Ilie Uțubarză. O să-l recunoști, măria-ta, dacă-l vezi. El a fost adevăratul nostru comandir de când am trecut Dunărea și până ce-am prins tâlharii în curtea Vlah-seraiului, în acea noapte de pomină. El a ghicit primejdia și-a orânduit paza și capcana de care s-a minunat și bostangi-bașa.

— De ce mi-ai ascuns adevărul?

— Fiindcă în vremuri de jale și amar pentru norod, Ilie a haiducit împotriva jăcașilor. M-am temut să nu se surpe încrederea măriei tale aflând această taină a vieții lui.

— Și pentru ce pricină a fost osândit?

— Ispravnicul Negrilă din Ploiești i-a născocit o mascara ca să-i pună mâna pe han – că Ilie e hangiu.

— Să vină baș-ciohodarul Ispas!

Când dădu cu ochii de Vasile, nici vodă nu putu să-i oprească chiotul de bucurie.

— Ispase! Pleci degrabă la Ploiești, să-mi aduci pe ispravnicul

Negrilă și pe Ilie Uțubarză, după ce-l slobozi din temniță.

— Ilie, în temniță, măria-ta?

— Aud că l-a vârât ispravnicul.

— Cer iertăciune pentru îndrăzneală, dar de pornesc după Negrilă, viu nu-l mai aduc.

— Ba o să-l aduci Ispase, ca să-și primească legiuita osândă, de s-o dovedi vinovat. Să vină calemgiul.

— Măria-ta, am eu afară un păcătos de nepot cum nu se află diac mai iscusit. Când nu i se-neacă mușchii-n călimări, mângâie cu pana niște slove rotunjoare ca fetișcanele date-n pârg, interveni Jiganie.

Ghica zâmbi, dar văzându-și porunca scrisă de Preda Cireșeanu, rămase uimit de îndemânarea diacului și de frumusețile dezmierdate de pana lui.

— Nu vrei să intri în cancelaria mea, băiete?

— Din toată inima, măria-ta!

— Acest nepot al meu e un mincinos, slăvite doamne. Intră numai cu jumătate de inimă, fiindcă cealaltă jumătate a rămas în mâinile unei jupânițe.

— Ei!… se desfată vodă, ciulind urechile.

— În timpul zaverei, păcătosul ăsta a fugit cu fata vornicului Pârâianu. Deși îi e acum muiere legiuită, boierul a poruncit slugilor de i-au luat nevasta cu sila din casă, zicând că nu se cade să aibă bărbat fără rang; iar mitropolitul vrea să-i strice cununia, precum că ar fi fost făcută, cu păcat, în zi de post.

— Vornicul o să-i trimită nevasta înapoi cu masalagii, Vasile, fiindcă din clipa asta nepotul tău are rang de pitar și slujba de diac domnesc. Cât privește păcatele din zilele de post o să dea seama la Judecata de apoi.

Nu trecuseră nici două ceasuri, când, Ispas intră gâfâind la vodă.

— N-ai plecat încă, mocăitule?

— Plecai, măria-ta, dar întâlnii în cale pe cei chemați la curte. Uțubarză îl aducea fără poruncă pe ispravnic, legat cobză, într-o căruță cu coviltir.

— Ăsta-i nebun, Ispase!

— E zdravăn și cinstit, măria-ta.

Pe când trecea pragul, Ghica îl recunoscu, burzuluindu-se.

— Cum îndrăznești, hangiule, să-mi legi un dregător?

— E un tâlhar care vrea să facă de ocară domnia măriei tale. Fură c-o mână de hoțomani și bagă păgubașii la gros. Nu-i stolnicul Negrilă ot Buciumeni așa cum arată cu zapise furate. Acela a murit acum vreo douăzeci de ani fără moștenitori. Ispravnicul e doar un lotru viclean pe nume Busuioc.

— Logofătul de Divan să cate în Arhondologhie soarta stolnicului cu pricina.

— Măria-ta, răspunse ipistatul Mihai, care ținea cartea boierimii valahe. L-am cunoscut. Stolnicul Negrilă ot Buciumeni s-a pristăvit când au ars pazvangiii Craiova.

— Și ce învinuire ți-a adus ispravnicul, Uțubarză?

— M-a hărțuit trei luni, să-mi ia hanul pe nimica. Fiindcă n-am plecat capul, i-a strigat nevesti-mi că-i tălănița mușteriilor, că o tunde și o trimite la mânăstire, fiind poruncă domnească să nu stea muierile-n cârciumi. Acu două săptămâni, ispravnicul și-a pus oamenii să-l prade și să-l ucidă pe Moise zaraful. Îi datora zeci de mii de piaștri. Aruncând vina asupra mea, m-a arestuit. Cum ploieștenii sunt cam harțăgoși și nu prea lasă pe alții să le sufle-n borș, l-au prins în târg pe când „vămuia" negustorii; l-au tăbăcit bine, l-au legat și m-au slobozit din pușcărie. Am adus și martori ai nelegiuirilor sale.

— Carte știi, Uțubarză?

— Știu, doamne!

— Atunci pleci fără zăbavă înapoi și iei căpitănia dorobănțească a Ploieștilor. Ții cuvenită rânduială până ce trimit alt ispravnic. Diacule, prinde din nou pana de coadă și scrie pitacul.

— Acum, Vasile Jiganie, tună mânios vodă, fiindcă mi-ai înșelat credința, tăinuind ce nu trebuia să tăinuiești, te osândesc să mi te înfățișezi în fiecare duminică la ceasul prânzului, că de mult amar de vreme nu mi-am desfătat urechea cu niște cântece cam piperate la miez și cam ardeiate la limbă. Am zis!

*

— Îi vezi, arhon Grădiștene? – șopti îngrijorat unul dintre boierii care fusese și el martor la întâmplările din Sala tronului – ăștia o să ne dezbrace mâine caftanele și-o să ne turtească șișlicul. Ni se urcă-n cap negustorașii cu toată prostimea dacă stăm cu mâinile-n sân.

— Și dacă le scoți din sân, ce faci cu ele? A prins sămânța rea a lui Tudor! Până la urmă, o să ne mojicim și noi ca toți tarabagiii; or să ne ia țăranii moșiile și o să ajungem a ne tocmi vizitii și masalgii la stăpânire, arhonda! Că se clatină vremurile, în nestatornicia lor, după mintea nebunilor.

*

Într-o căsuță pe jumătate vârâtă în pământ, din via ce mărginea spre răsărit Târgul Moșilor, zăcea topit de suferință Gheorghe Lazăr. Îl chemase pe frate-său Ion, să-l ia la Avrig, ca să-și sfârșească zilele sub acoperișul părinților. În ziua plecării, mulțimea năpădise curtea: învățăcei, dascăli de la Sfântu Sava, mahalagii și prieteni de toată tagma. Adunându-și puterile, Lazăr se ivi la fereastra deschisă să-și ia rămas bun.

— Fraților! Luați aminte la cele ce vă grăiesc în acest ceas al despărțirii, lăsându-vă ca într-o diată nescrisă focul inimii mele.

Răsunetul ridicării norodului s-a învelit ca jarul în spuză, iar ori de câte ori vrăjmașii binelui nostru vor încerca să arunce zăbranicul durerii și al deznădejdii peste împlinirile ce va să vină, se vor înverșuna iar flăcările de la Padeș. Sângele slugerului Tudor luminează cărările noastre de mâine. Din el răsări-va pomul vieții noi a neamului românesc și cât tulpina i s-o înălța, multe scaune de tirani s-or nărui din huzur, mulți hrăpitori s-or îneca în haznalele cu aur și multe nesățioase împărății s-or risipi. Că puterea norodului e ca *iarba fiarelor* din basme, cea care deschide toate lacătele și rumpe toate lanțurile; iar ce nu izbândește azi, izbândește mâine.

Vă părăsește, fraților, trupul acesta șubred, că-l ajung zilele din urmă, dar sufletul lui rămâne aici, în dogoarea sufletelor voastre. Ștergeți lacrimile, Heliade și tu, Poenarule și tu, Tell, și voi toți câți mi-ați fost școlari și câți îmi sunteți prieteni, că nu-i vreme de plâns. Ascultați glasul și bătăile inimii poporului, ca din ele să duratați temelii fără silă, așa cum le-a visat Vladimirescu. Avem azi domn dintre fiii pământului nostru. Ajutați-l să uite că e boier și înlesniți urcușul spre slavă al neamului românesc, așa cum o merită.

Își rostise ultimele cuvinte aproape înecându-se.

Întins pe cergă, în căruța împănată cu fân proaspăt cosit, marele dascăl porni spre satul său de peste munți și spre sfârșitul zilelor sale.

Se pustiise curtea dintre vii. Rezemat de trunchiul cireșului din spatele casei, Zoican rămase stingher ca un câine care trage să moară.

Era prea mândru ca să fie văzut de cineva înlăcrimat.

GLOSAR

abà – postav țărănesc de culoare albă
abraș – rău, violent, nărăvaș
achingiu – soldat din oastea neregulată, trăind din pradă afanisit – prăpădit
aferim – foarte bine, bravo
afion – suc extras din mac
aga – șef al poliției
agie – poliție
aht – oftat, suspin
aian – guvernator
alișveriș – afacere, negustorie
anafora – raport scris, plângere
apelpisit – deznădăjduit, smintit
apostat – rătăcit, răzvrătit
arhiu – comandant suprem
arhon – (arhonda) – titlul de politețe adresat boierilor în epoca fanariotă
arhontologie – (arhondologie) – condică a familiilor boierești
arvanit – albanez
arz – memoriu, plângere colectivă
avan – strașnic
bairam – mare sărbătoare religioasă musulmană
baltac – băltoacă
barcaz – ambarcațiune de proporții mai mari
batiște – țarcul vitelor destinate sacrificării
beilic – clădire unde erau găzduiți trimișii Porții
beizadea – fiu de domn, prinț
beșliu – soldat turc din cavalerie, cu atribuții de jandarmerie
bez – afară de
bey-mù – prințul meu
binișliu – purtător de biniș (haină boierească)
bimbașă – comandant peste 1.000 de soldați
buluc-bașa – comandant de buluc (mare număr de ostași)
burduș – burduf
butcă – trăsură
cacom – hermină
cadră – tablou
caftan – manta lungă dăruită de sultan sau de domn, semn al boieriei
căftăni (a) – a boieri
caimacam – locțiitor de domn
căimăcămie – locotenență domnească

calemgiu – funcționar de cancelarie, copist, pisar
calenchi – grad, semn
calp – falsificat
capuchehaie – reprezentant al domnilor noștri pe lângă Înalta Poartă
capugiu – trimis al Porții cu însărcinări speciale
catadicsi (a) – a se înjosi (ironic)
catahrisis – abuz
cațaon – poreclă dată grecilor
ceauș – vătaf, curier sau aprod al Curții
celetnică – femeie de moravuri ușoare
chelar – pivnicier, econom, administrator
cheler – hambar
chervan – car mare pentru transportul mărfurilor și persoanelor
ciochină – partea de dindărăt a șeii de care se poate lega traista, desagii
cârc-serdar – comandant de poteră
cârjaliu – hoțoman, tâlhar
ciriviș – seu topit
comănac – acoperământul capului la călugări
contracciu – cel care contractează
conovăț – frânghie de care se leagă caii în cantonament
cuhnie – bucătărie
deli-bașă – comandant de delii (călărești)
derviș – călugăr musulman
devlet (Înaltul Devlet) – Sublima Poartă, împărăția otomană
diată – testament
divan – consiliu domnesc, sala consiliului
divanit – boier din divan
dosădit – amărât
dragoman – interpret oficial, înaltă dregătorie turcească
elciu – consul străin
Eteria – asociația secretă, având ca scop eliberarea Greciei de sub otomani
evghenist – nobil
fermenea – haină scurtă din stofă brodată cu fir de mătase
firitisi (a) – felicita
funduc – (galben funducliu) – monedă veche turcească
fustanelă – fustă scurtă cu numeroase creți, făcând parte din costumul grecilor și arnăuților
gerid – joc al călăreților turci cu sulița
gheroc – redingotă
ghiaur – necredincios, nume dat de turci celor ce nu erau musulmani
ghiordan – șirag de mărgăritare

ghiul – inel masiv, cu floare în formă de scul
giubeà – haină lungă și largă purtată de boieri
hagialâc – deplasare la locurile sfinte pentru a deveni hagiu
hanger – pumnal încovoiat
haraci – tribut plătit turcilor
harșà – pătură împodobită ce se pune sub șa
hatișerif – decret, ordin emis de sultan
hârșie – blană fină de miel sau alt animal
hrențui (a) – a risipi, a strica
hurmuzuri – mărgăritar fals din sticlă
ierbărie – depozit pentru iarba de pușcă (pulbere)
imam – preot musulman
iminei – pantofi turcești din marochin galben
ipochimen – individ, persoană
isnaf – breaslă
ispravnic – cârmuitorul unui județ
jăcaș – jefuitor, hrăpăreț
kir – domnule (domn)
lipcan – trimis domnesc
lude – bir pe obște (unitate fiscală constituită din una până la 12 familii, după starea materială)
macat – pled, cuvertură
manaf – ostaș din oastea de pradă a lui Manaf-pașa
maneà – cântec turcesc lent
marchidan – negustor de mărunțișuri
masalà – torță, făclie din zdrențe înmuiate în păcură
masalagiu – purtător de masală
mavrofor – ostaș din „batalionul sacru” al Eteriei
medean – maidan
menzilhanea – stație de poștă
meremetisi (a) – repara
moroi – strigoi
muezin – preot musulman care anunță din minaret începerea slujbei
mumbașir – strângător de biruri
murdalâc – murdărie
naiadă – zâna (nimfa) apelor
narghilea – lulea orientală în care fumul traversează un vas cu apă simplă sau parfumată
nefer – soldat turc
ortà – ceată de soldați
ostrovean – locuitor al insulei Ada-Kaleh
ordie – hoardă, oaste turcească
osmanlâu – turc
opregi – fote

parponisit – supărat, nemulțumit

pazvangiu – ostaș din cetele rebele ale lui Pasvantoglu, numit popular Pazvante

peșcheș – plocon

peșchir – prosop

peșin – bani gheață

pisar – copist, scriitor de cancelarie

pitac – ordin domnesc scris

podvadă – cărăușie obligatorie fără plată

pristav – crainic, strigător public

proclet – blestemat, afurisit, ticălos

raia – cetate ocupată și administrată de turci, populația creștină dintr-o raia

ramazam – postul cel mare al musulmanilor

rădvan – trăsură de lux închisă

răsvală – răscoală

reiss-efendi – ministru de externe

rumân sau vecin – iobag

rușfet – obligație suplimentară, mită

santal – arbore mirositor din lemnul căruia se făceau esențe

schelă – port

serai – palatul sultanului sau al marilor dregători, reședință, locuință

serhat – cetate turcească la granița țărilor românești

simandicos – distins, respectabil

sindrofie – petrecere cu invitați

sipet – cufăr înflorat, ferecat cu cercuri de fier

soareà – serată

sudit – supus străin

suhat – pășune lângă ape

suitarlâc – suită, alai

șved – suedez

Șvițera – Elveția

tacâm – număr, șir

taclit – eșarfă pentru cap sau mijloc, la boieri și negustori

tacsid – călătorie făcută de negustori pentru cumpărare și vânzare de mărfuri în străinătate

Vlah-serai – locuința reprezentantului Valahiei și casă de oaspeți

Valahia Mică – Oltenia

venetic (galben) – venețian

vistiernic – ministru de finanțe

zahereà (zahareà) – provizie

zalhana – abator

zaveră – denumire dată răscoalei grecești din 1821, revoltă

Observații

[←1]

Bier (se pronunță *bir*) = bere.

[←2]

Zoi-mù = viața mea.

[←3]

Oltenia.